Men$enhandel en Men$en$mokkel

Het geld dat telt

JAARVERSLAG 2011

CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN
EN VOOR RACISMEBESTRIJDING

Men$enhandel en Men$en$mokkel

Het geld dat telt

JAARVERSLAG 2011

CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN
EN VOOR RACISMEBESTRIJDING

Inhoud

INLEIDING 7

DEEL I: HET GELD DAT TELT 11

INLEIDING 12

HOOFDSTUK I: FOLLOW THE MONEY 14
1. Belgisch stelsel ter bestrijding van het witwassen van geld 15
1.1. Preventieve luik 15
1.1.1. Principes 15
1.1.2. De rol van de Cel voor Financiële Informatieverwerking 16
1.1.3. Waakzaamheidsplicht van een aantal beroepen uit de niet-financiële sector 17
1.2. Repressieve luik 19
2. Tendensen inzake witwassen en mensenhandel 21
3. Mensenhandel en juridische constructies 24
4. Financiële analyses en criminele organisaties 27
5. 'Follow the money': hindernissen en aanbevelingen 28
EXTERNE BIJDRAGE: Financiële aanpak van mensenhandel 30
EXTERNE BIJDRAGE: Nieuwe instrumenten voor de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude 32

HOOFDSTUK 2: GO FOR THE MONEY 36
1. Inbeslagname en verbeurdverklaring: algemene principes 37
1.1. Het Belgische kader 37
1.2. Internationaal kader 38
2. Moeilijkheden in het kader van de uitvoering van inbeslagnames en verbeurdverklaringen 39

HOOFDSTUK 3: THE OTHER SIDE OF THE COIN 42
1. De strijd tegen uitkeringsfraude 43
2. Detectie 44
3. (Schijn)zelfstandigen 45
4. Initiatieven 45
5. Toekomstperspectieven 46

HOOFDSTUK 4: GIVE THE MONEY BACK 48
Inleiding 49
1. Toegang tot compensatie voor slachtoffers van mensenhandel 50
2. Schadevergoeding via gerechtelijke procedure 52
3. De rol van Toezicht Sociale Wetten bij het recupereren van achterstallige lonen 55
4. Fonds voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders 57
Besluit 61
EXTERNE BIJDRAGE: Mensenrechten en mensenhandel – Wat betekent dit voor het slachtoffer? Drie punten van overweging 62

DEEL II: EVOLUTIE VAN HET FENOMEEN EN DE STRIJD TEGEN MENSENHANDEL 67

HOOFDSTUK 1: RECENTE ONTWIKKELINGEN VAN HET JURIDISCHE EN POLITIEKE KADER 68
1. Ontwikkelingen van het Europese juridische en politieke kader 69
2. Ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader 70
2.1. Op wetgevend vlak 70
2.1.1. Mensenhandel en -smokkel 70
2.1.2. Opdrachtgevers 71
2.1.3. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen 72
2.2. Op politiek vlak 73
2.2.1. Nieuw actieplan voor de strijd tegen mensenhandel en mensenmokkel 2012-2014 73
2.2.2. Een nationaal parlement met aandacht voor mensenhandel en -smokkel 74

HOOFDSTUK 2: FENOMEENANALYSE 82
1. Seksuele uitbuiting 83
1.1. Tendensen en evoluties 83
1.2. Dossieranalyse 84
1.2.1. Bulgaars dossier Sliven 84
1.2.2. Drugstrafikant en Belgische slachtoffers 86
1.2.3. Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster 86
1.2.4. Nigeriaanse vrouwenhandelaars in Tongeren 89
1.2.5. Thais massagesalon 91
2. Economische uitbuiting 94
2.1. Tendensen en evoluties 94
2.2. Dossieranalyse: Belgisch-Marokkaanse bouw 94
3. Bedelarij 96
3.1. Tendensen en evoluties 96
3.2. Dossieranalyse 96
4. Mensensmokkel 97
4.1. Tendensen en evoluties 97
4.2. Dossieranalyse 97
4.2.1. Ishtar bis 97
4.2.2. Indische schijnhuwelijken Hasselt 99
4.2.3. Indo-Pakistaanse schijnhuwelijken Ieper 101

HOOFDSTUK 3: GOOD AND BAD PRACTICES 104
1. Slachtoffers 105
1.1. Multidisciplinaire samenwerking 105
1.2. Internationale samenwerking 105
1.3. Hiaten slachtofferstatuut 106
2. Actoren 108
2.1. Lokale politie 108
2.2. Territoriale bevoegdheid en organisatie 108
2.3. Gespecialiseerde onderzoeksrechters mensenhandel 108
2.4. Onderzoekstechnieken 109
2.5. Internationale samenwerking 109
3. Tolken 110
4. Deontologie advocaat 111

HOOFDSTUK 4: OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK 2011- BEGIN 2012 112
1. Vaststellingen 113
2. Overzicht van de beslissingen per uitbuitingsvorm 113
2.1. Mensenhandel 113
2.1.1. Seksuele uitbuiting 113
2.1.2. Economische exploitatie 118
2.1.3. Exploitatie van de bedelarij 121
2.2. Mensensmokkel 121

DEEL III: CIJFERGEGEVENS EN STATISTISCHE INFORMATIE 125
Inleiding 126
1. Politionele data 126
2. Data van sociale inspectiediensten 128
3. Data over vervolgingen 129
4. Data van de Dienst Vreemdelingenzaken 131
5. Data van de gespecialiseerde centra voor slachtoffers 133
6. Justitiële data: cijfers over veroordelingen voor mensenhandel 135
Besluit 136

AANBEVELINGEN 139
1. Financiële analyse en antiwitwasmaatregelen 140
2. Geld afnemen 140
3. Lokaal beleid 141
4. Compensatie slachtoffer 141
5. Slachtofferstatuut 142
6. Tolken 144
7. Advocaten 144

PASSEPORT

INLEIDING

Met dit 'Jaarverslag Mensenhandel/Mensensmokkel 2011' wil het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (hierna het Centrum) de betrokken actoren voor de vijftiende keer een onafhankelijk, getrouw en kritisch beeld bieden van de resultaten en de evolutie in de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. Dit verslag is voor het Centrum een belangrijk instrument in de vervulling van zijn wettelijke opdracht om "de bestrijding van de mensenhandel en de mensensmokkel te stimuleren". In 1996 was het Centrum met de publicatie van zijn eerste Jaarverslag een 'Nationaal Rapporteur Mensenhandel' *avant la lettre*, en tot op vandaag vervult het *de facto* de rol van Belgisch 'nationaal rapporteur mensenhandel'.

De wetgever heeft bepaald dat het Centrum zijn opdrachten uitvoert in een geest van dialoog en van samenwerking, en werkt in die zin samen met het Europese netwerk van Nationale Rapporteurs Mensenhandel en equivalente mechanismen. De Europese Commissie, de EU-Coördinator voor de bestrijding van mensenhandel, Mevrouw Myria Vassiliadou en het voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie, brengen dat netwerk geregeld samen, zoals laatst nog onder het Deens Voorzitterschap. In de aanloop van de uitwerking van de EU-strategie tegen mensenhandel bracht Mevrouw Myria Vassiliadou een uitgebreid werkbezoek aan het Centrum.

Het Centrum werkt ook samen met de actoren van de multidisciplinaire aanpak van mensenhandel en -smokkel in het kader van de Interdepartementale Coördinatiecel en zijn Bureau, dat wordt voorgezeten door de Dienst Strafrechtelijk Beleid. Het Nationaal Actieplan 2012-2014 werd voorgelegd aan de Ministerraad van 22 juni 2012 en de Cel werd belast met de uitvoering ervan.

Eén van de acties uit dit Actieplan is de uitwerking van een wettelijke basis voor de erkenning en financiering van de opvangcentra voor slachtoffers van mensenhandel. Vijfentwintig jaar na de oprichting van het eerste opvangcentrum, Payoke, is er eindelijk een erkenningsprocedure in zicht voor de drie opvangcentra (Payoke in Vlaanderen, Pag-Asa in Brussel en Sürya in Wallonië), die gespecialiseerd zijn in de opvang en de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel en -smokkel. Het Centrum vervult ten aanzien van de centra geen coördinerende rol *sensu stricto*, maar wil hun samenwerking faciliteren. Dat gebeurt onder meer door de ontwikkeling en invoering van een uniform dossierbeheerssysteem, ELDORADO gedoopt. Dit systeem moet bijdragen aan een betere dataverzameling over slachtoffers en op deze wijze aan een beter beleid voor slachtoffers van mensenhandel en -smokkel.

Met dit Jaarverslag sluit het Centrum een drieluik af. Het Jaarverslag 2009 met als titel 'In een schijn van wettelijkheid' vormde het eerste luik en toonde aan hoe onder het mom van vrij personen- en dienstenverkeer EU-burgers en derdelanders worden uitgebuit in schijnbaar wettelijke constructies. Ook vandaag blijft het een uitdaging om het slachtofferstatuut aan te passen aan de noden en verblijfsstrategiëen van EU-burgers.

Het tweede luik kwam aan bod in het Jaarverslag 2010, met als titel 'Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen', en plaatste de mensenhandelproblematiek in de context van sociale fraude, uitbuitingsconstructies met opdrachtgevers en tussenpersonen, schijnzelfstandigen en schijndetacheringen. Voor elk van deze problemen wil de huidige regering oplossingen vinden. Daarnaast moeten magistraten die aan complexe en grote dossiers van economische uitbuiting werken ook het mandaat en de middelen hebben om daarin effectief op zoek te gaan naar feiten van mensenhandel. Het volstaat niet dat men vervolgt voor de inbreuken op arbeids- en sociale zekerheidsrecht: het is cruciaal dat magistraten op zoek gaan naar de criminele componenten van uitbuitingsconstructies en win-winsituaties, zoniet wordt de strijd tegen de mensenhandel gereduceerd tot een strijd tegen amateurs en randfiguren.

Met de focus van dit jaarverslag, met als titel 'Het geld dat telt', sluiten we dit drieluik af. We focussen op het geld en de bezittingen die verworven worden door de uitbuiting van slachtoffers van mensenhandel en -smokkel, en dat levert een complex beeld op van meerdere momenten van de waarheid in de strijd tegen uitbuiters en criminele organisaties. We stippen er in deze inleiding een viertal aan:

» Wie de opbrengsten in het oog houdt en nauwgezet volgt kan de opdrachtgevers en de stakeholders van de misdaad vinden. Zodra er netwerken en/of georganiseerde misdaad in het spel zijn moet crimineel geld getransfereerd worden, binnen en vaak buiten de landsgrenzen. Aandacht voor geldstromen als onderdeel van een opsporingsbeleid en de handhaving ten aanzien van witwasoperaties is essentieel.

» Een slagkrachtig politioneel en gerechtelijk optreden zal mensenhandelaars maar afdoende treffen als dit de opbrengsten effectief ontneemt van de misdadige circuits en als dit de facilitatoren en middelen die worden ingezet in het hele uitbuitingsproces neutraliseert. Dit onderstreept het belang van onder meer inbeslagnames en verbeurdverklaringen.

» Lokale besturen en politie spelen een sleutelrol in de detectie van mensenhandel: zonder ogen en oren gaan veel signalen verloren. Ook OCMW's spelen een rol bij het ontdekken van slachtoffers van mensenhandel: wanneer zij op georganiseerde vormen van uitbuiting stuiten, dan kunnen zij met respect voor de deontologie passende medewerking verlenen aan onderzoeken. Enkele OCMW's van grote steden maakten daartoe afspraken met het arbeidsauditoraat.

» Slachtoffers van mensenhandel zijn mensen wiens waardigheid werd geschonden en die financiële en morele schade hebben geleden. Zij moeten snel een duidelijk signaal krijgen dat het de overheid menens is met hun recht op herstel en vergoeding. De aanstelling van een advocaat van zodra de slachtoffers in de procedure stappen kan hierbij een belangrijke rol spelen. Passende maatregelen moeten ook kunnen voor slachtoffers die niet in de procedure willen stappen of ten aanzien van de slachtoffers die in de loop van de procedure naar hun land terugkeren. Erkenning van leed en schade én effectief herstel moeten voorop staan zodra een slachtoffer in beeld komt.

De erkenning dat mensenhandel altijd neerkomt op een zware mensenrechtenschending kan bijdragen tot het tot stand komen van een vorm van intra-Europese bescherming van slachtoffers die zich in grensoverschrijdende uitbuitingssituaties bevinden en die in een ander land bescherming en opvang zoeken dan in het land waar ze – laatst – zijn uitgebuit. Het is een uitdaging voor het Belgisch beleid om de mensenrechtelijke benadering als hefboom te gebruiken om slachtoffers centraler te stellen dan nu het geval is.

Voor alle slachtoffers moet het duidelijk zijn dat België mensenhandelaars effectief vervolgt en straft én dat de verklaringen van slachtoffers daarin een sleutelrol spelen. Dat vereist een benadering die meer en beter is afgestemd op het individuele slachtoffer, met haar of zijn specifieke mogelijkheden en moeilijkheden. Werken aan het vertrouwen bij slachtoffers bij elk eerste contact met overheid en met gespecialiseerde organisaties, vormt een grote uitdaging. Gespecialiseerde maatschappelijk werkers kunnen bij gecoördineerde acties en in onvoorziene situaties de vaak missende schakel zijn voor slachtoffers om in te gaan op het aanbod tot reflectie en bescherming, begeleiding en opvang. Slachtoffers moeten op deskundige en vertrouwenwekkende wijze vernemen waaruit de bestaande maatregelen bestaan en wat de perspectieven zijn. In een vroege fase komt het slachtofferstatuut te vaak over als de formalisering van een klacht, eerder dan als een totaalpakket van maatregelen dat gericht is op bescherming en herstel. Slachtoffers meer centraal stellen kan ook door hen langer te begeleiden dan nu het geval is, onder meer door een betere voorbereiding op en begeleiding bij terugkeer.

Het zijn maar twee uiteinden van het spectrum. Meer aandacht voor de geldstromen én meer aandacht voor de individuele noden van elk slachtoffer zijn, naast andere, twee belangrijke aandachtspunten. Zo is er ook een doeltreffende en meer onvoorwaardelijke bescherming van slachtoffers nodig als zij te angstig of te kwetsbaar zijn om verklaringen af te leggen. Een meer concrete invulling van de slachtoffergerichte benadering is cruciaal wanneer België zijn model ook internationaal wil bepleiten. Een volgend pijnpunt blijft het gebrek aan cijfers: het blijft voorlopig bij goede bedoelingen en ideeën. Ook voor dit verslag moeten we ons noodgedwongen beperken tot een loutere weergave van de gegevens van verschillende actoren. Werk maken van betere cijfers is ook een noodzaak om het Belgisch model op internationaal vlak uit te leggen en te verdedigen.

We nodigden voor het huidige verslag drie externe actoren uit om het woord te nemen. De focus bevat Belgische bijdrages over de strijd tegen witwaspraktijken en over de bestrijding van de economische en financiële criminaliteit. Een Europese bijdrage bepleit de ontwikkeling van een beleid dat slachtoffers centraal stelt.

Wij wensen u een aangename en stimulerende lezing.

Edouard Delruelle, *Adjunct-directeur*
Jozef De Witte, *Directeur*
Centrum voor gelijkheid van kansen
en voor racismebestrijding

20 EURO
20

DEEL I

HET GELD DAT TELT

INLEIDING

Het is algemeen geweten dat criminelen die zich inlaten met mensenhandel en -smokkel vooral uit zijn op winst, in het bijzonder omdat het om activiteiten gaat met een gering risico en hoge winstmarges (*low risk-high reward crime*).

Mensenhandel is de derde bron van inkomsten voor de georganiseerde misdaad.

Volgens de United Nations Office on Drugs and Crime, (UNODC) is mensenhandel na drugs- en wapenhandel, de belangrijkst bron van inkomsten voor de georganiseerde misdaad.[1]

Uit diezelfde bron leren we dat de in beslag genomen opbrengsten uit de verschillende criminele activiteiten nog geen 1% bedragen.[2]

Omdat België bewust gekozen heeft de strijd tegen sociale en fiscale fraude op te voeren, leek het aangewezen dat het Centrum de focus van zijn Jaarverslag mensenhandel en -smokkel zou toespitsen op de financiële strijd tegen dit fenomeen. Dit laat toe om het fenomeen opnieuw te benaderen met oog voor mensenhandel, zowel wat betreft economische als seksuele uitbuiting, en met oog voor mensensmokkel.

Deze focus wordt in vier hoofdstukken onderverdeeld: *follow the money* (belang om de financiële stromen te analyseren, hoofdstuk 1), *go for the money* (belang van de inbeslagnames en verbeurdverklaringen van de opbrengsten van misdaad, hoofdstuk 2), *the other side of the coin* (rol van lokale overheden in de mogelijke opsporing van die financiële stromen, hoofdstuk 3). *Give the money back* (hoofdstuk 4), ten slotte, is gewijd aan de compensatie van de slachtoffers.

Deze focus wordt verder gestoffeerd met drie externe bijdragen.

1 FATF-GAFI Report, *Money Laundering Risks arising from Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants*, juli 2011, p.8, cit. United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking (UN.Gift)(n.d.), *Background briefing note on human trafficking.*

2 Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI), Activiteitenverslag 2011, p.6.

HOOFDSTUK 1

FOLLOW THE MONEY

DE FINANCIËLE STROMEN ANALYSEREN

Mensenhandel en -smokkel brengen aanzienlijke winsten op, maar deze opbrengsten worden op een bepaald moment getransfereerd, gerepatrieerd of gerecycleerd. Dit hoofdstuk behandelt het witwassen van deze onrechtmatige opbrengsten.

Eerst bekijken we de grote lijnen van het stelsel ter bestrijding van het witwassen van geld in België. Vervolgens hebben we het over de grote tendensen inzake mensenhandel en witwassen en behandelen we enkele vaak gebruikte juridische constructies. Daarna lichten we het belang toe van de financiële analyse in de strijd tegen criminele organisaties. Ten slotte staan we stil bij de verschillende obstakels en formuleren we enkele aanbevelingen.

I. Belgisch stelsel ter bestrijding van het witwassen van geld

Onder witwassen wordt verstaan: alle handelingen die het beheer en de omschakeling van onrechtmatige winsten tot doel hebben. Inzake mensenhandel en -smokkel betreft het voornamelijk vermogensvoordelen, verkregen uit dit misdrijf, die worden witgewassen. Het witwasmisdrijf is een secundair misdrijf. Een voorafgaand primair, onderliggend misdrijf is een *conditio sine qua non*.[3] Er is dus een andere inbreuk opleverende gedraging nodig die als doel heeft om onrechtmatige opbrengsten te genereren, in ons opzet dus mensenhandel of -smokkel.

De bestrijding van het witwassen van geld omvat een preventief en een repressief luik, die zijn aangenomen in het kader van internationale verplichtingen.

Terwijl het repressieve luik witwassers moet bestraffen op basis van bepalingen uit het Strafwetboek (artikel 505, 2° tot 4° van het Strafwetboek)[4], legt het preventieve luik actoren uit de economische en financiële wereld een aantal verplichtingen op om witwasmisdrijven zo veel mogelijk te voorkomen.[5] Dit preventieve luik is ingevoerd door de wet van 11 januari 1993 tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld en de financiering van terrorisme (hierna: wet van 11 januari 1993).[6]

Die bepalingen werden al verschillende keren gewijzigd.[7] We gaan hier echter niet dieper in op evoluties die buiten het kader van dit verslag vallen.

I.1. Preventieve luik

1.1.1. Principes

De Cel voor Financiële Informatieverwerking (hierna: CFI) heeft een belangrijke rol binnen het kader van het preventieve luik. De wet van 11 januari 1993 voorzag al enerzijds een reeks preventieve maatregelen (met vooral administratieve straffen) en anderzijds een verplichte medewerking van bepaalde instellingen en personen (zoals banken, wisselkantoren). Zo konden verdachte verrichtingen, die mogelijk te maken hebben met het witwassen van geld, opgespoord worden en de CFI hier meteen over geïnformeerd worden.[8] De wet bepaalde ook wat binnen haar toepassing verstaan moest worden onder 'witwassen van geld' (huidige artikel 5, §1) en onder illegale herkomst van activa en geld. Daarvoor werd een lijst opgemaakt van onderliggende misdrijven (of fenomenen) die activa en geld kunnen opleveren (huidige artikel 5, § 3). Mensenhandel is daar één van.

3 O. KLEES, "Le blanchiment", *Droit pénal de l'entreprise*, 2011/3, p.198. Cfr. dezelfde auteur over het ontstaan van het witwassen in Belgisch recht en de opeenvolgende wetgevende evoluties, *ibidem*, pp. 198-199.

4 Wet van 17 juli 1990 tot wijziging van artikels 42, 43 et 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 43*bis* in datzelfde wetboek, *B.S.*, 15 augustus 1990. Die artikelen werden later nog verschillende keren gewijzigd.

5 O. KLEES, *op.cit.*, p.199.

6 *B.S.*, 9 februari 1993.

7 De laatste wijziging aan de wet van 11 januari 1993 werd aangebracht door de art. 170 tot 177 van de programmawet (I) van 29 maart 2012, *B.S.*, 6 april 2012. Voor een analyse van die evoluties, cfr. not. O. KLEES, *op.cit.*, pp.198-205.

8 Op dit punt cfr. art. 2 van de wet van 11 januari 1993 en J.-C. DELEPIERE en P. DE COSTER, "Le rôle de la cellule de traitement des informations financières (CTIF) et le dispositif préventif dans le cadre de la lutte contre le blanchiment d'argent et le financement du terrorisme- analyse opérationnelle et grandes tendances du blanchiment de capitaux et du financement du terrorisme", Droit pénal de l'entreprise, 2011/1, p.27 e.v.

Die samenwerkingsplicht is vervolgens aangepast en uitgebreid naar een aantal niet-financiële beroepen (notarissen, accounts, advocaten,…).[9]

De door de wet bedoelde ondernemingen en personen krijgen een aantal interne verplichtingen opgelegd. Zo is er onder meer de verplichting over de passende organisatie en interne controleprocedures te beschikken (dit geldt zowel voor de financiële als niet-financiële beroepen); het beoordelen van de passende professionele betrouwbaarheid van personeelsleden bij hun aanwerving gelet op de risico's die verbonden zijn met de taken en functies die ze moeten uitvoeren en de verplichting een 'anti-witwas' verantwoordelijke aan te stellen (dit geldt voor zowel financiële als niet-financiële beroepen die hun activiteiten uitoefenen binnen grote structuren).

In een voorbeeld dat verder aan bod komt (zie punt 1.1.3), zullen we aan de hand van een dossier mensenhandel aantonen hoe de interne controleprocedures van een wisselkantoor niet correct hebben gefunctioneerd.

1.1.2. De rol van de Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI)

Elementen van mensenhandel, vaak in relatie met andere kwalificaties, komen ook geregeld voor in dossiers die door de CFI aan de gerechtelijke autoriteiten worden overgemaakt.

De CFI is opgericht door de wet van 11 januari 1993 en is een onafhankelijke administratieve autoriteit met rechtspersoonlijkheid. Ze is belast met het centraliseren, verwerken en desgevallend, doormelden van informatie aan gerechtelijke overheden ter bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van het terrorisme.[10]

België heeft geopteerd voor een grote responsabilisering van de door de wet van 11 januari 1993 bedoelde ondernemingen en personen: ze krijgen een waakzaamheidsplicht opgelegd (en geen automatische aangifte). Dit betekent dat de interne verantwoordelijke voor het opsporen van witwaspraktijken van het bedrijf, zelf een voorafgaande analyse moet uitvoeren. Indien deze na analyse vaststelt, of vermoedt dat een nakende operatie gericht is op het witwassen van geld, meldt hij dat aan de CFI. Ook moeten de door de wet van 11 januari 1993 bedoelde ondernemingen en personen die kennis hebben van een feit, waarvan ze weten of vermoeden dat het te maken heeft met het witwassen van geld, dit melden aan de CFI.[11]

De CFI ontvangt en centraliseert meldingen omtrent verdachte verrichtingen en bewaart deze in een database. De cel heeft een aantal bevoegdheden waarmee ze de meegedeelde informatie kan analyseren en aanvullen, zoals een verzoek om bijkomende informatie bij de politiediensten of de administratieve overheidsdiensten. Deze operationele analyse moet een verband aantonen tussen de gemelde verdachte financiële transacties en bepaalde criminele activiteiten, limitatief opgesomd in de wet, zoals handel in clandestiene werkkrachten, mensenhandel en de exploitatie van prostitutie.[12]

Wanneer er na die operationele analyse ernstige aanwijzingen zijn van witwassen van geld, moet de CFI de informatie waarover hij beschikt doorgeven aan de bevoegde procureur des Konings. Indien het gaat om misdrijven die voortvloeien uit de handel in clandestiene werkkrachten of mensenhandel, licht de CFI ook de arbeidsauditeur in.

De dossiers worden echter vaak niet als mensenhandel bestempelt maar krijgen de kwalificatie die op het eerste zicht het meest evident lijkt. Elementen van 'mensenhandel' bevinden zich ook geregeld in dossiers die door de CFI aan de gerechtelijke autoriteiten worden overgemaakt, vaak in relatie met andere onderliggende kwalificaties die door de wet worden beoogd, zoals bijvoorbeeld georganiseerde misdaad.

Onlangs kreeg de CFI de bijkomende opdracht overleg te organiseren met de nationale overheden die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn bij het bestrijden van het witwassen van geld, om tot een efficiënte samenwerking te komen rekening houdend met hun respectievelijke bevoegdheden.[13]

9 Voor een uitvoerige uiteenzetting van de aangebrachte wijzigingen, cfr. CFI, Activiteitenverslag 2009, pp. 9 -14.

10 J.-C. DELEPIERE en P. DE COSTER, op.cit., p. 28.

11 Ibid., p.30.

12 Het gaat meer om fenomenen dan om specifieke inbreuken. Zo kan mensensmokkel bijvoorbeeld worden ondergebracht in de categorie "mensenhandel". De CFI voert overigens ook typologische (overzicht belangrijkste tendensen die inzake witwassen worden vastgesteld) en strategische analyses uit. Op dit punt, zie ook J.-C. DELEPIERE en P. DE COSTER, op.cit., p. 37.

13 Ibid., p. 38.

Een aantal cijfers

In 2011 waren de dossiers inzake handel in clandestiene werkkrachten, mensenhandel en exploitatie van prostitutie goed voor 15% van de door de CFI aan de parketten doorgemelde dossiers en zo'n 10% van het totaalbedrag uit criminele activiteiten.[14]

Handel in clandestiene werkkrachten is een fenomeen dat steeds vaker opduikt in de door de CFI behandelde dossiers. In 2011 werden 92 dossiers aan de gerechtelijke overheden doorgemeld voor een totaalbedrag van 43,57 miljoen euro.[15] In dat type dossiers zijn de fondsen over het algemeen afkomstig uit België, via nationale geldtransfers.

In vergelijking met 2010 en 2009 nemen de witgewassen bedragen inzake mensenhandel toe. Ze bedragen echter niet meer dan 1,69% van het totale witgewassen geld in 2011. Zo werden in 2011, 70 dossiers aan de gerechtelijke overheden overgemaakt voor een totaalbedrag van 12,12 miljoen euro.[16] De belangrijkste witwasactiviteiten zijn hier de stortingen in contanten in België en de nationale geldtransfers.

Grote financiële stromen die voortvloeien uit de exploitatie van prostitutie zijn evenwel uitgedroogd, wat betekent dat het geld op een andere manier wordt witgewassen (via transport-, vastgoed-, verhuurbedrijven,…).

1.1.3. Waakzaamheidsplicht van een aantal beroepen uit de niet-financiële sector

Een aantal melders zoals notarissen, externe accountants en externe fiscale adviseurs zijn vrijgesteld van melding aan de CFI "*indien de informatie met betrekking tot deze melding werd ontvangen van één van hun cliënten, of over één van hun cliënten bij het bepalen van de rechtspositie van hun cliënt, tenzij zij zelf deelnemen aan de witwasactiviteiten, zij juridisch advies voor witwasdoeleinden verstrekken, of zij weten dat hun cliënt juridisch advies wenst voor deze doeleinden*" (artikel 26, §1, lid 2 van de wet van 11 januari 1993). Notarissen, accountants en fiscaal adviseurs zijn dan ook enkel verplicht melding te doen wanneer hen specifiek om advies wordt gevraagd om een witwasoperatie te vergemakkelijken, of om eraan deel te nemen. Indien ze onrechtstreeks te weten komen dat hun cliënt zich met dat soort verrichtingen inlaat, hoeven ze zich niet aan die meldingsplicht te houden.

Advocaten die bij de uitoefening van een aantal onder artikel 3, 5° van de wet van 11 januari 1993[17] limitatief opgesomde activiteiten, feiten vaststellen waarvan ze weten of vermoeden dat ze verband kunnen houden met het witwassen van geld, dienen onmiddellijk hun stafhouder te verwittigen. Ze zijn ervan vrijgesteld indien deze informatie werd verkregen van één van hun cliënten, of over één van hun cliënten bij het bepalen van de rechtspositie van hun cliënt, of wanneer zij hem in of in verband met een rechtsgeding verdedigen of vertegenwoordigen, met inbegrip van advies in het licht van een dergelijke procedure. Deze vrijstelling geldt evenwel niet indien zij zelf deelnemen aan de witwasactiviteiten, zij juridisch advies voor witwasdoeleinden verstrekken, of zij weten dat hun cliënt juridisch advies wenst voor deze doeleinden (artikel 26, §3 van de wet van 11 januari 1993).

De rol van die beroepen bij de strijd tegen het witwassen van geld is dan ook essentieel. Blijkt nochtans dat de CFI slechts heel weinig meldingen van die beroepsbeoefenaars ontvangt.

Het zijn vooral instellingen en personen uit de financiële sector (wisselkantoren en kredietinstellingen) die verdachte verrichtingen opsporen. In 2011 waren de wisselkantoren en kredietinstellingen goed voor 80% van de meldingen omtrent de aan de CFI doorgemelde verdachte verrichtingen.

Het geringe aantal meldingen uit de niet-financiële sector roept vragen op (bvb.: slechts 158 notarissen op 1.423, 39 beoefenaars uit de boekhoud- en fiscale sector op 9.322 en slechts één advocaat op 16.344

14 CFI, Activiteitenverslag 2011, pp.26-27.

15 Ibid., p.69.

16 Ibid., pp.87-88.

17 Het gaat hier bijvoorbeeld om hulp aan hun cliënt bij de voorbereiding of verwezenlijking van verrichtingen met betrekking tot de aankoop of verkoop van gebouwen of handelsvennootschappen, de opening of het beheer van bankrekeningen.

maakten een melding).[18] Daarentegen, moeten we wel de hoge kwaliteit van deze meldingen onderstrepen.

18 CFI, Activiteitenverslag 2011, p.5.

Inzake mensenhandel gaat het soms om complexe juridische constructies waarbij de hulp van bepaalde beroepen (notarissen, fiscalisten,…) als tussenpersoon of facilitator essentieel is (zie ook de twee externe bijdragen hierna).

VOORBEELD:

Dossier mensensmokkel, valsheid in geschriften, oplichting, misbruik van vertrouwen en witwassen

Dit dossier toont een gebrekkige waakzaamheid aan, zowel in hoofde van de beroepsbeoefenaars uit de financiële, als uit de niet-financiële sector.

Uit dit dossier mensensmokkel, waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld, kan men zich vragen stellen bij de rol van een bepaalde notaris, of toch tenminste bij zijn gebrek aan waakzaamheid. De feiten hebben zich voorgedaan tijdens de regularisatie van vreemdelingen in 2009 en 2010.[1] De hoofdbeklaagde werd verdacht en veroordeeld voor onder meer mensensmokkel, valsheid en gebruik van valsheid in geschriften, oplichting, misbruik van vertrouwen, bendevorming en witwassen.[2]

Met een aantal medeverdachten had hij door het opzetten van diverse vennootschappen, een uitgebreid netwerk uitgebouwd die aanvragen tot regularisatie van verblijf leverde, die vals of waardeloos bleken te zijn. Die valse documenten werden tegen vergoeding afgeleverd, aan voornamelijk Chinese onderdanen in onwettig verblijf op het Belgische grondgebied. De hoofdbeklaagde maakte zelfs reclame in verschillende Chinese kranten, via internet en met een video om zoveel mogelijk slachtoffers te werven. Talrijke personen zijn slachtoffer geworden van die praktijken. De slachtoffers moesten naargelang de geleverde diensten, tussen de 1.400 en 1.700 euro betalen. Hij heeft ook verschillende personen in onwettig verblijf aangezet in vennootschappen te stappen die hij had opgericht, onder het mom dat dit hun regularisatie zou vergemakkelijken. In ruil voor deze dienst moesten ze grote sommen geld betalen.

De speurders stelden vast hoe het ingebrachte kapitaal van elke bvba, zijnde 18.600 euro, telkens in 100 aandelen werd verdeeld en dat elke bvba bij oprichting ervan over niet meer dan 6.200 euro van het voorziene kapitaal beschikte. Alle oprichtingsaktes en aktes met betrekking tot de wijziging van de statuten van de door de verdachte beheerde bvba's zijn via eenzelfde notariaat verleden. Volgens de speurders zijn het dezelfde personen (Chinese onderdanen in onwettig verblijf) die als oprichters optraden en/of als bestuurders werden aangesteld, ook al waren ze nooit ingeschreven in het vreemdelingenregister en/of beschikten ze niet over de vereiste arbeidskaarten.

Uit hetzelfde dossier blijkt dat de interne controleprocedures inzake witwassen binnen de financiële instelling (een filiaal van een agentschap voor internationale geldtransfers) niet goed hebben gewerkt. Zo was de hoofdbeklaagde zelf, via zijn vennootschap, commercieel subagent van het agentschap voor geldtransfers. Als subagent heeft hij aanzienlijke bedragen overgemaakt aan een filiaal van zijn vennootschap in China. Hij beschikte bovendien over de toegangscodes en de gebruikshandleiding van het anti-witwassysteem. Er werd dan ook geen

1 Deze regularisatiecampagne vond plaats ingevolge een instructie van de regering bij de Dienst Vreemdelingenzaken, met betrekking tot de toepassing van art. 9*bis* et de het vroegere art. 9.3, 19 juli 2009.

2 Corr. Brussel, 3 november 2011, 47ste k. Deze beslissing is definitief, behalve voor een beklaagde die beroep heeft aangetekend en van wie de beslissing tot internering die in eerste aanleg was uitgesproken, is bevestigd (Brussel, 5 april 2012, 12de k.). Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 4 (rechtspraak), punt 2.2.

melding gemaakt van verdachte betalingen bij de CFI . Een getuige heeft de vele paspoorten voor de regularisatieaanvragen zien liggen op het kantoor waar ook de computerterminals, met de toegang tot het informaticasysteem van het agentschap voor geldtransfers waren.

Uit de verhoren van het personeel van het agentschap voor geldtransfers bleek dat commerciële belangen primeerden op anti-witwasmaatregelen. In haar proces-verbaal had de politie het over een structureel probleem. Bij interne controles (die op basis van een puntensysteem werken) behaalde de vennootschap van de beklaagde een score van 0/10 en had die dus onmiddellijk moeten worden geblokkeerd. Dit is echter pas gebeurd nadat het agentschap had vernomen dat er een gerechtelijk onderzoek tegen de beklaagde was geopend.

1.2. Repressieve luik

Het misdrijf witwassen werd in het Belgische Strafwetboek ingevoerd door een wet van 17 juli 1990, ter aanvulling van onder meer artikel 505 van het wetboek.[19] De tekst van het artikel is nog verschillende keren aangevuld en gewijzigd.[20] Witwassen wordt voortaan strafbaar gesteld in artikel 505, lid 1, 2° tot 4° van het Strafwetboek.[21] Aangezien het om een bijzonder complexe materie gaat, sommen we hier de belangrijkste elementen van op.

De filosofie van de strafbaarstelling witwassen is de verbeurdverklaring mogelijk te maken van de opbrengsten van een misdrijf, zoals mensenhandel of -smokkel, ongeacht het feit of die zaken zich in natura in het vermogen van de delinquent bevinden, of als goederen die in de plaats ervan zijn gesteld, dan wel of die goederen niet meer kunnen worden teruggevonden, en dit dankzij een verplichte verbeurdverklaring.[22] Het gaat dus om de vermogensvoordelen verkregen uit het basismisdrijf (in dit geval mensenhandel of -smokkel), die het voorwerp kunnen zijn van een eventuele witwasoperatie.

Het voorwerp van het witwasmisdrijf wordt beschreven in artikel 42, 3° over de bijzondere verbeurdverklaring.[23] Drie categorieën zaken kunnen het voorwerp uitmaken van een witwasoperatie: de primaire voordelen die uit een misdrijf worden verkregen, de secundaire voordelen die voortvloeien uit dit misdrijf en de inkomsten uit die voordelen[24]:

» primaire vermogensvoordelen: het gaat om alle goederen en waarden die de dader als inkomen heeft bekomen en de tegenwaarde van de onrechtmatig bekomen winsten en lasten;
» vervangende vermogensvoordelen: worden bedoeld de activa die zijn verkregen in plaats van de primaire vermogensvoordelen (bvb. goederen verkregen dankzij fondsen van onrechtmatige oorsprong);
» inkomsten: worden bedoeld, de inkomsten die deze goederen opleveren (bvb. dividenden, huurinkomsten,...).

Zoals elk ander misdrijf bevat witwassen een materieel[25] en een moreel bestanddeel.[26]

Witwassen wordt bestraft met een gevangenisstraf van vijftien dagen tot vijf jaar, een facultatieve boete (van 26 euro tot 100.000 euro)[27] en de verplichte verbeurdverklaring van het voorwerp van het witwassen of het equivalent ervan (artikel 505, alinea's 6 en 7).[28]

19 Wet van 17 juli 1990 tot wijziging van art. 42, 43 en 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een art. 43bis in datzelfde wetboek, *B.S.*, 15 augustus 1990.

20 Voor een gedetailleerd onderzoek van de draagwijdte van de initiële tekst en van de opeenvolgende wijzigingen, cfr. O.KLEES, op.cit., pp.202-205.

21 Art. 505 van het Strafwetboek omvat 9 alinea's en is beschikbaar op www.just.fgov.be (het Strafwetboek).

22 O.KLEES, op.cit., p.206.

23 Dat bepaalt dat de bijzondere verbeurdverklaring van toepassing is op vermogensvoordelen die rechtstreeks zijn verkregen uit het misdrijf, op de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en de inkomsten uit die belegde voordelen.

24 O.KLEES, op.cit., pp.206-207.

25 Het materiële element bestaat in het kopen, ontvangen, ruilen, bezitten, bewaren, beheren, omzetten of overdragen van de in art. 42, 3° van het Strafwetboek bedoelde zaken, en het verhelen of verhullen van de aard, oorsprong, vindplaats, vervreemding, verplaatsing of eigendom van die zaken.

26 Met uitzondering van het bijzondere opzet bepaald door art. 505, lid 1, 3°, vereisen de witwasmisdrijven bestraft door 2° en 4° van alinea 1 van art. 505 een algemene opzet (element van wetenschap en wil). De wetenschap van de wederrechtelijke herkomst van het voorwerp moet voorafgaand zijn aan of gelijktijdig zijn met het witwassen zelf. Cfr. over die vragen en de aan te brengen versoepelingen, O.KLEES, op.cit., pp. 207-208.

27 Ook kan ontzetting van bepaalde politieke en burgerlijke rechten worden uitgesproken.

28 Er kan ook een facultatieve verbeurdverklaring worden uitgesproken van de voordelen die de dader van het witwasmisdrijf heeft verkregen, omwille van zijn deelname eraan (of de verbeurdverklaring bij equivalent), in toepassing van de klassieke regels inzake verbeurdverklaring (cfr. ook Hoofdstuk 2 van dit deel).

VOORBEELDEN UIT DE RECHTSPRAAK:

Mensenhandel, -smokkel en witwassen

Wanneer witwassen voorkomt in een dossier mensenhandel en -smokkel kunnen beide tenlasteleggingen worden gebundeld in één dossier. De rechter ten gronde behandelt deze dan ook samen. Dit was bijvoorbeeld het geval voor het dossier over regularisatiefraude dat reeds aan bod kwam. De illegale activa van de hoofdbeklaagde werden op 775.000 euro geschat. Behalve een veroordeling voor mensensmokkel en andere tenlasteleggingen, werd de hoofdbeklaagde ook veroordeeld voor het witwassen van 268.279 euro, het bedrag van de naar China overgemaakte geldsommen.[1] Er werd ook een verbeurdverklaring uitgesproken, waarop we terugkomen in hoofdstuk 2 van dit deel.

In een andere zaak mensensmokkel en seksuele exploitatie, waar we dieper op ingaan in het hoofdstuk fenomeenanalyse[2], maakten beklaagden deel uit van een Thaïs netwerk van mensensmokkel dat vrouwen en transseksuelen met valse papieren, via België naar het Verenigd Koninkrijk stuurde. De jonge vrouwen moesten hun schulden afbetalen door seksuele diensten aan te bieden in massagesalons. De hoofdbeklaagden werden onder meer veroordeeld voor mensensmokkel en -handel, en voor witwassen.[3] Het geld dat afkomstig was van die onrechtmatige activiteiten in het Verenigd Koninkrijk was witgewassen via geldtransfers naar België. Zo werden bedragen van 10.851 euro en 30.000 pond ontdekt, die het voorwerp waren van de veroordeling voor witwassen.[4]

We hebben het ten slotte nog over een zaak van seksuele exploitatie van jonge Bulgaarse meisjes waarin verschillende beklaagden (gezelschapsdames) zijn veroordeeld voor mensenhandel en witwassen.[5] De beklaagden hadden geldsommen overgemaakt om de onrechtmatige herkomst ervan te verhelen of te verhullen.[6] De rechtbank wijst erop dat "*de beklaagden over geen regelmatige inkomsten beschikken, noch in België, noch in hun land van herkomst en in ieder geval over geen andere financiële middelen, dan die uit hun prostitutie-activiteit. Bankonderzoek heeft nochtans aangetoond dat de beklaagden relatief aanzienlijke sommen hebben overgemaakt op rekeningen in Bulgarije, die enkel te verklaren vallen door een opeenstapeling van illegaal gerealiseerde winsten, in hun hoedanigheid van gezelschapsdames in twee Brusselse bars*".

1 Corr. Brussel, 3 november 2011, 47ste k. (definitief wat hem betreft).

2 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 1.2.5 (Thais massagesalon).

3 Corr. Leuven, 22 november 2011, 17de k. Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 4 (rechtspraak).

4 In dat dossier had de CFI geldverzendingen ontdekt van het type Money Remittance vanuit het Verenigd Koninkrijk naar België. Die waren uitgevoerd door een van de beklaagden in een wisselkantoor in België. Die verrichtingen leveren het witwasmisdrijf op. Het bedrag mag dan al klein zijn geweest, het was een ernstige aanwijzing waarmee de CFI een bijdrage aan het gerechtelijke dossier kon leveren (CFI, Activiteitenverslag 2011, p.112).

5 Corr. Luik, 19 januari 2011, 11de k. Deze beslissing is definitief voor wat de hoofdbeklaagden betreft. Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 4, punt 2.1.1.

6 Nvdr: tenlastelegging zoals bedoeld in art. 505, 3° van het Strafwetboek.

In een aantal gevallen worden er twee aparte dossiers geopend die gelijktijdig lopen: één voor mensenhandel of -smokkel en één voor het witwassen van geld. De uitkomst van deze dossiers is echter onzeker wanneer er gebrekkige samenwerking is tussen de bevoegde afdelingen. **Daarom zijn overleg en samenwerking tussen bevoegde afdelingen, zowel bij de parketten als bij de politiediensten essentieel** om in dossiers van mensenhandel en -smokkel resultaten te boeken inzake witwassen.

2. Tendensen inzake witwassen en mensenhandel

Op internationaal vlak sluiten de grote tendensen inzake witwassen nauw aan bij andere types misdrijven. Dit gaat vaak gepaard met het intensief gebruik van cash, bankdiensten en het informele *hawala*[29] systeem, geldkoeriers, de dekmantelfirma's, een verstrengeling van fondsen, het gebruik van aliassen, stromannen en valse documenten.[30]

Het Centrum heeft vastgesteld dat daders in Indo-Pakistaanse en Iraakse dossiers van mensenhandel en -smokkel vaak gebruik maken van het hawalasysteem.[31]

Geldkoeriers duiken dan weer dikwijls op in Bulgaarse, Roemeense en Indo-Pakistaanse dossiers.[32] Zo moest een geldkoerier in een dossier van schijnhuwelijken en nachtwinkels[33] dagelijks tussen de 100.000 en 200.000 euro ophalen om die naar andere landen te brengen.

Verder wees een referentiemagistraat mensenhandel op een informeel Afrikaans systeem dat sterk leek op het hawalasysteem.

Het meest gebruikte systeem blijft nog altijd het overmaken van contanten, rechtstreeks of via de aankoop van goederen en diensten. Inzake mensenhandel en -smokkel komen drie modellen vaak voor[34]:

» het geld wordt rechtstreeks overgemaakt naar het land van herkomst van de mensenhandelaars, waar het vaak wordt geïnvesteerd in legale restaurants, bars of in appartementen en huizen;
» het geld wordt zowel in het land van herkomst, als in het land van bestemming gebruikt om er een luxeleven op na te houden;
» het geld wordt in andere criminele of legale activiteiten in het land van bestemming geïnvesteerd.

Investeringen gebeuren meestal in vastgoed en de aankoop van wagens. Investeringen in vastgoed zijn het meest frequent in verschillende Turks-Bulgaarse renovatiedossiers waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld.[35]

In Europa gebruiken mensenhandelaars vaak hun slachtoffers om geld wit te wassen.

In Europa gebruiken mensenhandelaars vaak hun slachtoffers om geld wit te wassen (via geldkoeriers, monetaire diensten of informele bankdiensten). Het Centrum kan die tendens bevestigen omdat het die zelf heeft kunnen vaststellen in een Bulgaars dossier van seksuele exploitatie in Brussel.[36] In dit dossier stelde men vast dat via een internationaal geldtransferagentschap prostitutiegeld op naam van de slachtoffers werd getransfereerd. Vervolgens werd het geld witgewassen in Bulgarije, door de aankoop van vastgoed of dure wagens op naam van personen die niet in het dossier waren betrokken.

De CFI wijst op het toenemende belang van activiteiten als "handel in clandestiene werkkrachten, mensenhandel en exploitatie van prostitutie", die zich voordoen wanneer netwerken meerdere misdrijven plegen en die nauw verband houden met bepaalde sectoren van de economie en handel. Dit *"verhoogt de huidige, kenmerkende en sluipende dreiging waarbij illegaal geld en misdaadgeld in de wettige economie wordt geïnvesteerd, hoewel dit meestal schijn is*".[37] De afgelopen twee jaar heeft de CFI vooral de bouwsector en industriële reinigingssector geïdentificeerd als sectoren met een verhoogd risico.

29 Het hawala systeem is een parallel banksysteem om geld over te maken van een land naar het andere, zonder sporen van de transactie na te laten. Het systeem is volledig anoniem.

30 FATF-GAFI Report, *Money Laundering Risks arising from Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants*, juli 2011, p.7.

31 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en – smokkel 2008, *'Bestrijden met mensen en middelen'*, p.48 en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, *'Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen'*, p.54 en p. 57.

32 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, *'In een schijn van wettelijkheid'*, p.17, Jaarverslag Mensenhandel en – smokkel 2007, *'Een beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur'*, p. 85.

33 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 4.2.3. (Indo-Pakistaans dossier schijnhuwelijken te Ieper).

34 FATF-GAFI Report, *Money Laundering Risks arising from Trafficking in Human Beings and Smuggling of Migrants,* juli 2011, p.39.

35 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, *'Bestrijden met mensen en middelen'*, pp. 42-43 en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, *'In een schijn van wettelijkheid'*, pp. 26-27.

36 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2007, *'Een beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur'*, p.84.

37 CFI, Activiteitenverslag 2011, p.6.

De CFI meldt heel wat geldverzendingen van het type *Money Remittance*[38] (geld overmaken via een systeem van internationale transfer van fondsen) vanuit België naar landen die bekend staan voor het organiseren van netwerken mensenhandel en deze te voorzien van slachtoffers (Albanië, Moldavië, Roemenië, Oekraïne, Bulgarije, Thailand). Dat soort geldtransfers zijn typisch voor dossiers inzake mensenhandel. Aangezien het meestal om kleine bedragen gaat, gebeuren die verzendingen onopvallend. Het voordeel hiervan voor de criminelen is dat ze die haast onmiddellijk kunnen uitvoeren. Het gaat hier zowel over de repatriering van fondsen van slachtoffers van de netwerken als over witwasoperaties voor rekening van criminele organisaties. Het geld dat de slachtoffers repatrieren, moet door de begunstigden (over het algemeen gezinsleden van de slachtoffers) aan de organisatoren worden teruggegeven.[39] Het land van herkomst van de slachtoffers is vaak hetzelfde als dat van de organisatoren van deze transfers.

Het Centrum stelde in verschillende dossiers vast dat de geldverzendingen vaak gebeurden via internationale geldtransferagentschappen. Soms werden daarbij valse identiteitsdocumenten gebruikt waardoor de reële dader achter de transactie moeilijk op te sporen is. Die handelswijze blijkt duidelijk uit een dossier van schijnhuwelijken dat in Ieper wordt behandeld en dat verder in dit verslag aan bod komt.[40]

38 De CFI (Ibid., p.125) definieert deze term als volgt: "*dienstverlening waarbij een bemiddelaar via internationale systemen voor geldverzending in opdracht van zijn cliënt een bedrag dat vooraf in contanten werd gestort verzendt naar een door de cliënt aangeduide begunstigde. In België worden deze diensten voornamelijk verstrekt door wisselkantoren, hoewel dit tegenwoordig is uitgebreid naar andere sectoren.*"

39 CFI, Activiteitenverslag 2011 p.88.

40 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 4.2.3. (Indo-Pakistaans dossier schijnhuwelijken te Ieper).

VOORBEELD:

Verdachte transacties in een dossier van seksuele exploitatie

In dit dossier, dat aan bod komt in de fenomeenanalyse[1], had een Nigeriaans prostitutienetwerk zich niet toevallig in het grensgebied van Tongeren gevestigd, zowel voor haar prostitutie- als witwasactiviteiten.

De CFI had in 2010 een witwasmelding overgemaakt aan het parket van Tongeren voor 56 verdachte geldtransfers van twee zaakvoerders. In totaal ging het over 49.580 euro dat via een geldtransferagentschap naar Nigeria werd verstuurd. De CFI had via haar Nederlands meldpunt vernomen dat beide zaakvoerders in Nederland het voorwerp uitmaakten van een onderzoek inzake mensenhandel en -smokkel. In 2009 had de CFI voor beiden een melding naar het parket gestuurd voor het witwassen van drugsgeld.

In de loop van het onderzoek stelde de politie vast dat er nauwe contacten waren tussen de hoofdbeklaagde en enkele Nigeriaanse personen die betrokken waren bij een opsporingsonderzoek voor witwaspraktijken. Hierdoor werd beslist om beide dossiers samen te voegen.

Uit het bankonderzoek van de hoofdbeklaagde bleek dat de omvang van de cash stortingen en de uitgevoerde geldtransfers aanzienlijk was, hoewel hij geen officieel inkomen in België had. Tussen mei 2008 en december 2009 had hij 35.901 euro overgemaakt via een geldtransferagentschap naar Nigeria en in mindere mate ook naar Italië, Spanje, Duitsland, Marokko en Vietnam.

1 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 1.2.4. (Nigeriaanse vrouwenhandelaars in Tongeren).

De politie stelde verschillende typische witwasactiviteiten vast: "*Een handelswijze waarbij een beklaagde X via [een internationaal geldtransferagentschap] in België gelden naar een andere beklaagde in Nigeria verzendt en deze laatste ditzelfde geld op haar bankrekening in Nigeria stort en de opdracht geeft aan deze bank om 8.000 dollar over te schrijven naar de Nederlandse bankrekening van dezelfde eerste beklaagde X vertoont alle kenmerken van een witwasconstructie.*"

Voor de uitvoering van de verdachte transacties deed één van de beklaagden een beroep op allerlei aanverwanten wat wijst op een duidelijke spreidingsstrategie zodat het verzenden van deze bedragen zo weinig mogelijk zou opvallen.

De politie merkte daarnaast een bepaalde "*handelswijze waarbij er contanten via [een internationaal geldtransferagentschap] vanuit België worden verzonden; die vervolgens worden opgenomen door de bestemmeling (Nigeria); die vervolgens worden gestort op een rekening in het buitenland (Nigeria); en vervolgens via een bankrekening terug worden overgeschreven naar de persoon die de gelden in eerste instantie cash aanbracht en via [een internationaal geldtransferagentschap] verzond*".

Dit betreft volgens de politie een veel voorkomend fenomeen "in het inbreng- en circulatiestadium van het witwassen van geld van criminele oorsprong". De speurders vroegen zich in het PV af: "*Waarom gebruik maken van een dergelijke constructie? Is het immers niet veel eenvoudiger om die 6.000 euro gewoon direct over te schrijven via een bankrekening?*" Bovendien is het een gekende typologie om bij het witwassen van geld van criminele oorsprong één of meerdere grenzen te plaatsen om de opsporingen naar de verdachte bedragen te bemoeilijken.

De speurders vonden ook een lening van 20.000 euro van verdachte oorsprong voor de aankoop en het transport van speciale lampen uit China, die door de hoofdbeklaagde cash afbetaald werd. Tijdens het witwasonderzoek maakte de politie de opmerking: "*Het aangaan van leningen die vervolgens worden afbetaald door middel van stortingen in contanten is bovendien een gekende typologie bij het witwassen van geld.*"

Afluistermaatregelen kunnen een belangrijke meerwaarde vormen in een witwasonderzoek. In de telefoontap van dit dossier werden gesprekken onderschept die wezen op feiten van witwassen. Uit de gesprekken bleek dat één van de beklaagden de seksklanten steeds contant liet betalen, wat bevestigd werd door het bankonderzoek. Tijdens een ander gesprek zei de hoofdbeklaagde tegen zijn broer "*dat hij van X vernomen heeft dat, indien deze het volledige bedrag op de rekening cash stort, zulks tot problemen zou kunnen leiden. Hij besliste dan ook dat hoogstens nog maar 5.300 euro cash mag gestort worden op de rekening omdat een hoger bedrag niet meer kan verantwoord worden en het overige geld in contanten moet teruggebracht worden naar hem.*"

De rechtbank heeft de tenlastelegging witwassen niet weerhouden.[2]

2 Corr. Tongeren, 3 mei 2012, 9de k. Nadat beroep werd aangetekend, moest die zaak opnieuw worden behandeld voor het hof van beroep van Antwerpen.

3. Mensenhandel en juridische constructies

Criminele organisaties proberen steeds meer hun activiteiten normaal en sociaal aanvaardbaar te doen lijken. Ze gaan op dezelfde manier te werk wanneer ze de legale economie gebruiken voor die activiteiten. Ze verbergen zich achter weinig doorzichtige formele juridische structuren en sluizen de opbrengst van hun activiteiten, nadat die veilig is voor inbeslagname of verbeurdverklaring, snel naar de andere kant van de wereld, zodat ze niet meer kunnen worden opgespoord.[41]

Witwassen verloopt in drie fasen: de inbreng, de circulatie en de investering.[42]

Witwassen verloopt in drie fasen: de inbreng, de circulatie en de investering.

De *inbreng* omvat alle middelen waarmee de fondsen die rechtstreeks voortkomen uit een misdadige activiteit voor het eerst in de financiële kringloop worden gesluisd, meestal in de vorm van grote hoeveelheden baar geld.

Circulatie is de opeenvolging van financiële verrichtingen met de bedoeling elk verband tussen het ingebrachte kapitaal en de criminele oorsprong ervan zo vlug mogelijk uit te wissen.

De *investering* omvat ten slotte alle werkwijzen die toelaten activa van criminele herkomst, meestal vooraf ingebracht en in circulatie gebracht, te beleggen in de wettige economische en financiële kringloop.

Deze derde fase is erg zichtbaar in een dossier van mensensmokkel en schijnhuwelijken te Hasselt, waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld en dat verder in dit rapport aan bod komt.[43] In dit dossier is een financieel en witwasonderzoek gevraagd. De Hasseltse beklaagde is de zaakvoerder van drie bvba's, die een financieel imperium van tien verschillende handelspanden van nachtwinkels en benzinestations overkoepelen. Daarnaast is hij eigenaar van een opvallend riante villa in India. Zijn oudste zoon en medeverdachte is zaakvoerder van zeven verschillende bvba's die zeventien verschillende handelspanden overkoepelen.

In de sector van de clandestiene werkkrachten duiken tal van juridische constructies op zoals gebruik maken van onderaannemers, werknemers detacheren en schijnzelfstandigen, die reeds in de vorige jaarverslagen aan bod zijn gekomen.[44] Die constructies waren duidelijk aanwezig in een aantal dossiers rond Braziliaanse netwerken die actief zijn in de industriële schoonmaaksector en de bouwsector.[45]

In zijn laatste activiteitenverslag geeft de CFI een voorbeeld van het gebruik van onderaannemers en de manier waarop geld in omloop wordt gebracht[46]: "*In deze dossiers wordt dienstverlening in onderaanneming betaald via overschrijvingen van bankrekeningen geopend op naam van 'lege' vennootschappen in de bouwsector of industriële reinigingssector. Het gecrediteerde geld is over het algemeen afkomstig van andere vennootschappen in deze sectoren, sommigen met een goede naam (…). Het geld wordt vervolgens grotendeels in contanten opgenomen en gebruikt om werkkrachten te betalen die illegaal in België werken.*" Deze handelswijze blijkt ook duidelijk uit de externe bijdrage van de federale politie (zie verder).

De eindbestemming van de fondsen was Brazilië. We stellen ook geldverzendingen vast richting Roemenië en Polen, die verband houden met de frauduleuze detachering van werknemers.[47]

Het Centrum heeft dit systeem van valse facturen ook vastgesteld in een Braziliaans dossier van mensenhandel. Volgens de speurders "*zouden de werknemers niet rechtstreeks betaald worden, maar werd er gewerkt via het beruchte 'Braziliaanse Circuit', waarvan iedereen – ook de hoofdaannemer – perfect op de hoogte was. Hij was het zelf die erop aandrong*

41 J.-C. DELEPIERE en P. DE COSTER, op.cit., pp.38-39.

42 CFI, Activiteitenverslag 2011, p.6 en 124.

43 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 4.2.2. (Indische schijnhuwelijken te Hasselt).

44 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, '*In een schijn van wettelijkheid*', (Deel 2) en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010 '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*'.

45 Zie in dit verband de twee externe bijdragen van dit hoofdstuk.

46 CFI, Activiteitenverslag 2011, p.70

47 Ibid., p.70

facturen te ontvangen. Zo diende een beroep gedaan te worden op firma's, die ervoor zorgden dat de gepresteerde uren gefactureerd werden door vennootschappen die hiervoor 10% commissie kregen. Zelf stelden zij geen werknemers in dienst, maar stelden zij enkel en alleen facturen op om zo de prestaties van de illegale arbeiders te camoufleren. Een persoon, die zelf banden had met de verschillende vennootschappen, moet de facturen opstellen. Vooral de vennootschappen X, Y en Z en bvba A werden gemeld in verband met het opstellen van deze valse facturatie. Er is trouwens gebleken dat bijvoorbeeld de bvba X louter een postbusadres had, waarbij dus bevestigd wordt dat deze enkel en alleen dienst deed als 'facturenleverancier'.

Het fenomeen van juridische constructies duikt op in verschillende dossiers van economische uitbuiting waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld. Hieronder volgen een aantal voorbeelden (zie volgende pagina).

Ook bij seksuele uitbuiting wordt gebruik gemaakt van stromannen (of –vrouwen), voor de uitbating van prostitutiebars, en schijnzelfstandigheid. Prostituees werken vaak als schijnzelfstandigen en hebben soms aandelen gekocht zonder goed te weten wat ze hebben ondertekend. Dit fenomeen is reeds in onze vorige verslagen aan bod gekomen.[48]

De bestrijding van sociale en fiscale fraude is één van de hoofdprioriteiten van de huidige regering. Verantwoordelijkheid ontwijken door het gebruiken van juridische constructies zoals schijnzelfstandigheid of onderaanneming, op verschillende niveaus, maken daar deel van uit. Het Centrum juicht de verschillende ontwerpen die momenteel (bij het afsluiten van de redactie van dit verslag in juni 2012) op tafel liggen dan ook toe, ook al houden ze maar onrechtstreeks verband met de strijd tegen mensenhandel.

Het gaat hier bijvoorbeeld om:
» de goedkeuring van een voorontwerp van wet die de opdrachtgever, die beroep doet op tussenpersonen, welke op hun beurt werknemers in onwettig verblijf tewerkstellen, hoofdelijk aansprakelijk stelt[49];
» een strengere aanpak van schijnzelfstandigen, met in bepaalde gevallen een omkering van de bewijslast[50];
» goedkeuring door de Ministerraad van 11 mei 2012, van het actieplan 2012-2013 van het College voor de Strijd tegen de Fiscale en Sociale Fraude. Dat wil onder meer de strijd aanbinden met het misbruiken van rechtspersonen.

Ook andere maatregelen zijn goedgekeurd door de programmawet (I) van 29 maart 2012, zoals de hoofdelijke aansprakelijkheid voor sociale en fiscale schulden en voor de betaling van de lonen.[51] Dit komt uitgebreider aan bod in het volgende deel van dit verslag.[52]

48 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, *'In een schijn van wettelijkheid'*, pp. 18-19; S. JANSSENS, *'Fenomeenanalyse van mensenhandel'*, in Ch.-E. CLESSE en anderen, Traite des êtres humains, Mensenhandel-Mensensmokkel, Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie, Brussel, La Charte, 2010, p. 41 e.v.

49 Voorontwerpen goedgekeurd op de Ministerraad van 11 en 25 mei 2012.

50 De regering heeft op 29 maart 2012 een actieplan goedgekeurd. De bestaande wetgeving voldoet niet om misbruik van het zelfstandigenstatuut aan te pakken, terwijl het fenomeen steeds grotere vormen aanneemt. De bevoegde ministers erkennen dat het probleem van de schijnzelfstandigen bijzonder frappant is in bepaalde sectoren zoals de bouw en de reinigingssector, de bewakings- en toezichtsdiensten en de transportsector. Een vermoeden van werknemerschap zal o.m. worden bepaald op basis van de criteria die op een economische afhankelijkheid wijzen. Cfr. website: www.samenaanhetwerk.be/article/115/europees-plan-tegen-belastingontwijking-en-fraude/

51 Zie ook Hoofdstuk 7 (art. 59-106) van de programmawet (I) van 29 maart 2012, *B.S.*, 6 april 2012.

52 Zie ook verder : Deel 2, Hoofdstuk 1, punt 2.1.2.

VOORBEELDEN:

Mensenhandel en juridische constructies

Economische uitbuiting: carwashdossier

Uit een gerechtelijk dossier dat in ons vorige jaarverslag werd besproken[1], blijkt dat het geld dat afkomstig was uit illegale activiteiten in verschillende vennootschappen was geïnvesteerd. Die juridische constructies brachten in totaal 400.000 euro op.

De betrokken zaakvoerders van de carwashes maakten deel uit van een constructie van verschillende bedrijven. De firma's veranderden naadloos van zaakvoerder en de werknemers werden van de ene naar de andere firma doorgeschoven. Regelmatig werden de maatschappelijke zetels van de firma's verplaatst naar een andere regio. Het netwerk startte in Antwerpen en liep over Brussel – Luik – Mechelen – Gent en Sint-Niklaas. In al deze firma's waren dezelfde Afghaans-Pakistaanse zaakvoerders terug te vinden. Ze baatten afwisselend carwashes, benzinestations, telefoonshops of nachtwinkels uit die na een tijdje op een frauduleus faillissement afstevenden. Wanneer een firma in moeilijkheden kwam, werd er gebruik gemaakt van Pakistaanse stromannen. Zo was één van hen vennoot in zestien firma's.

De politie merkte op: "*Deze zaakvoerders en vennoten wonen op dezelfde plaatsen. Drie verschillende inschrijvingsadressen te Gent, Brussel en Luik lopen hierdoor als een rode draad. Tevens wonen op deze adressen ook nog eens werkkrachten, vennoten en ex-vennoten van deze firma's. Sommigen beschikken over gestolen paspoorten*". Bijna alle bewoners en verwante firma's waren gekend bij de politie.

1 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.49-51.

Dossier bouw en schijnzelfstandigheid

In een zaak die in het Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010[2] aan bod is gekomen werd één van de beklaagden onder andere veroordeeld voor mensenhandel. De rechtbank benadrukte de juridische constructies die werden gebruikt (schijnzelfstandigheid).

Het ging om Poolse werknemers die verschillende renovatiewerken moesten uitvoeren. Ze leefden in erbarmelijke omstandigheden en ontvingen hun loon, dat ver onder de geldende barema's lag, onregelmatig of helemaal niet. Volgens de rechtbank was de beklaagde, via deze juridische constructie, enkel uit op de grootst mogelijke winst. Hij streefde naar dit doel in strijd met alle elementaire rechten en met de menselijke waardigheid. De rechtbank wees op het volgende: "*Uit het gevoerde strafonderzoek is gebleken dat door derde beklaagde misbruik werd gemaakt van het gebrek aan kennis met betrekking tot hun arbeidsrechtelijk statuut in hoofde van de Poolse arbeiders waarbij zij op listige wijze tot vennoot werden gemaakt met alle sociaalrechtelijke gevolgen van dien. Uit de diverse verklaringen blijkt dat een derde beklaagde de Poolse arbeidskrachten naar België heeft gehaald door hen te overtuigen om vennoot te worden in zijn firma's en hen voorhield dat dit de enige wijze was om legaal in België te kunnen werken, terwijl hen nimmer enige uitleg omtrent dit statuut van vennoot werd verleend, laat staan dat zij als vennoot mee inspraak zouden gehad hebben met betrekking tot het te voeren beleid of mee gedeeld zouden hebben in de winst*".[3]

2 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, '*In een schijn van wettelijkheid*', pp.96-98.

3 Corr. Dendermonde, 3 april 2012. Deze beklaagde heeft beroep aangetekend, de zaak wordt dan ook opnieuw behandeld voor het hof van beroep van Antwerpen.

4. Financiële analyses en criminele organisaties[53]

Financiële onderzoeken vormen ook een essentiële sleutel bij de opsporing en veroordeling van criminele organisaties die zich inlaten met mensenhandel. Een financiële analyse laat toe om de banden en verantwoordelijken bloot te leggen tussen de criminele organisatie en de bovenwereld. Door de geldtransacties te volgen kunnen de verdoken leiders van deze organisaties en hun contactpersonen op het legale maatschappelijke terrein getraceerd worden.

Daarnaast kan een financieel onderzoek de tenlastelegging van criminele organisaties mee ondersteunen. In het Bulgaarse dossier A.[54] over een grootschalig prostitutienetwerk werd door het financieel onderzoek aangetoond hoe de organisatie gebruik maakte van commerciële structuren voor haar criminele activiteiten en werd ze ook veroordeeld als criminele organisatie. Dankzij de financiële analyse konden ook de verantwoordelijken van het netwerk opgespoord worden.

In het Albanese mensensmokkeldossier S.[55] werd geen financieel onderzoek verricht naar de economische investeringen van de bende. Omdat dit niet verder onderzocht werd, besliste de rechtbank om de tenlastelegging van criminele organisatie niet te weerhouden. Volgens de rechtbank werd er niet aangetoond dat er bij het plegen van de misdrijven gebruik gemaakt werd van commerciële structuren. Nochtans werd via de telefoontap in dit dossier vastgesteld dat minstens twee leden van deze Albanese bende hun crimineel geld investeerden in vennootschappen in Albanië, Duitsland en Kosovo.

In verschillende dossiers van mensenhandel en -smokkel werden de beklaagden ook veroordeeld voor de tenlastelegging van criminele organisatie. Hun criminele vermogens zijn gigantisch. Hieronder volgen enkele voorbeelden van dergelijke dossiers.

53 Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, Jaarrapport 2007, Georganiseerde Criminaliteit in België 2005-2006, p. 99 en 106. De omschrijving van een criminele organisatie (art. 324bis-ter Strafwetboek), werd ook aangepast en uitgebreid in de Wet Mensenhandel van 2005. De oude inbreuk 'criminele organisaties' had een aantal constitutieve elementen (art. 324bis eerste lid Strafwetboek):
- een gestructureerde vereniging;
- van meer dan 2 personen;
- die duurt in de tijd;
- met als oogmerk het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met een gevangenisstraf van 3 jaar of meer;
- om direct of indirect vermogensvoordeel te verkrijgen;
- en waarbij gebruik gemaakt wordt van intimidatie, bedreiging, geweld, listige kunstgrepen of corruptie;
- of waarbij commerciële of andere structuren worden aangewend om het plegen van misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken.

Om in overeenstemming te zijn met de definitie van het VN-verdrag tegen de transnationale georganiseerde misdaad, werden de twee laatste elementen geschrapt met de wet van 10 augustus 2005 aangaande mensenhandel, behalve voor wat betreft deelnemen aan een criminele organisatie. Volgens het principe van de toepassing van de wet in de tijd werden de oudere dossiers zoals het Roma-dossier met feiten voorafgaand de inwerkingtreding van de Wet Mensenhandel van 2005 beoordeeld op basis van de oude en de nieuwe bepalingen inzake criminele organisatie. De gerechtelijke uitspraken van de dossiers A. en S. dateren nog van de periode voorafgaand aan de nieuwe wet, en werden op basis van de oude bepaling beoordeeld.

54 Jaarverslag Mensenhandel 2003, *'Pleidooi voor een Integrale benadering'*, p.21; Jaarverslag Mensenhandel 2005, *'Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen'*, pp.99-100.

55 Jaarverslag Mensenhandel 2005, *'Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen'*, pp.99-100.

VOORBEELDEN

In een Roemeens Roma-dossier[1] waarin een criminele organisatie in de periode van 2005 tot 2007 in de Brusselse Aarschotstraat slachtoffers seksueel uitbuitte, slaagden de vier belangrijkste beklaagden, volgens het arrest van het hof van beroep te Brussel (12de kamer, 30 januari 2009), erin criminele vermogens te verwerven van respectievelijk 5.535.660 euro, 1.703.280 euro, 2.554.920 euro en 2.554.920 euro in functie van het aantal uitgebuite slachtoffers. De andere beklaagden van dit dossier kregen van deze criminele organisatie een commissieloon van 2% voor hun bijdrage in het witwassen van dit crimineel vermogen.

1 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, *'Bestrijden met mensen en middelen'*, p.40.

In het voorgenoemde carwashdossier, werden de beklaagden ook vervolgd voor criminele organisatie. Ze maakten gebruik van diverse vennootschapsconstructies om hun activiteiten te maskeren. Het crimineel vermogen in dit dossier bedroeg 391.275 euro. Wegens vormfouten bij de aanvang van het onderzoek besliste de rechtbank wel tot een vrijspraak voor alle tenlasteleggingen.[2]

In het Iraaks-Koerdisch dossier-Ishtar met veroordelingen voor mensensmokkel en criminele organisatie, dat we in ons vorig jaarverslag[3] besproken hebben, bleek, uit een afgeluisterd telefoongesprek, dat de smokkelopbrengsten voor de laatste drie weken voor de leider van de organisatie alleen al 134.705 pond bedroegen.

2 Corr. Turnhout, 19 oktober 2011.

3 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010 *'Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen'*, pp.56-60.

5. 'Follow the money': hindernissen en aanbevelingen

Geld opsporen afkomstig van criminele activiteiten is niet makkelijk en gaat gepaard met diverse struikelblokken.

Onderzoeken door gespecialiseerde teams

Zoals Maria Grazia Gianmarinaro, speciale vertegenwoordiger en coördinatrice van de strijd tegen mensenhandel binnen de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa (OVSE) er terecht op wijst: "*As trafficking human beings is a profit driven crime, it is imperative to find, freeze and forfeit the proceeds of crime. This requires the use of financial investigation on a routine basis, as well as on a large scale.*"[56] ("*Mensenhandel is een door winst gedreven misdaad. Het is dus imperatief om de opbrengsten van deze misdaad op te sporen, te bevriezen en verbeurd te verklaren. Dit vereist dat men op systematische wijze en op grote schaal een financieel onderzoek voert*").

Men moet maatregelen aanmoedigen om meer financiële specialisten aan te trekken in de magistratuur.

Een terugkerend probleem inzake witwassen is de opsporing van illegale fondsen, door het frequent gebruik van contanten bij dat soort misdrijven. Een **doorgedreven financiële analyse bij aanvang van het onderzoek** is daarom essentieel om de bestemming van deze onrechtmatige opbrengsten op te sporen. Hierbij zijn vooral de landen waarin de fondsen opnieuw worden geïnvesteerd belangrijk. Dat is over het algemeen het land van herkomst van zowel de slachtoffers als de organisatoren. Dit veronderstelt dus een **betere gerechtelijke en politionele samenwerking** tussen landen waar slachtoffers worden geëxploiteerd en de landen waar de opbrengsten van die activiteiten opnieuw worden geïnvesteerd.[57]

Een andere struikelblok is de onderzoekscultuur, die zich vooral richt op het hoofd- of basismisdrijf, veeleer dan op het witwassen. Daarbij komen dan nog de problemen die eigen zijn aan financiële onderzoeken die niet altijd uitgevoerd zijn door financiële experts. Ook bij speurders en magistraten is er een gebrek aan financiële kennis en opleiding rond witwassen. **Een betere financiële opleiding van speurders en magistraten** en **de oprichting van gespecialiseerde gemengde teams van speurders en magistraten** (afdeling mensenhandel en financiële afdeling) kunnen een mogelijke oplossing zijn voor die problemen. Ook een **daadwerkelijke en efficiente samenwerking tussen bevoegde afdelingen binnen de parketten en de politiediensten is essentieel.** In de praktijk is dat niet altijd het geval. Bovendien moet **men maatregelen aanmoedigen om meer financiële specialisten aan te trekken** in de magistratuur, zowel bij de parketten als bij de onderzoeksrechters.

56 FATF-GAFI Report, op.cit., p. 44.

57 CFI, Activiteitenverslag 2011, p.77.

Ten slotte moet worden onderstreept dat het financiële aspect van de onderzoeken een bezorgdheid van de politie is. Het opsporen van witwaspraktijken is immers een transversaal thema in het nationaal veiligheidsplan, dat eveneens stelt dat een financieel onderzoek van bij de start van een onderzoek naar mensenhandel noodzakelijk is. Dit impliceert wel dat **politiediensten over de nodige middelen en voldoende personeel beschikken.**

De rol van tussenpersonen/facilitatoren

Het **gerecht moet gepast reageren** op de uitdagingen en op de professionalisering van de criminele financiële actoren. Dit veronderstelt dat **vaker beroep wordt gedaan op (financiële, fiscale of andere) experts** en dat **tussenpersonen/facilitatoren** (zoals accountants, fiscalisten, notarissen, advocaten) niet ongemoeid worden gelaten. Zij bieden de vennootschapsstructuren en diensten aan, die de financiële criminaliteit mogelijk maken.[58]

De antiwitwaswet van 11 januari 1993 voorziet administratieve boetes wanneer de, door de wet bedoelde, personen en instellingen niet zorgvuldig genoeg zijn geweest. **Die sancties zouden effectief moeten worden toegepast wanneer er duidelijke tekortkomingen worden vastgesteld.**

Het Centrum raadt aan om die beroepen te sensibiliseren voor mensenhandel. Achter die juridische constructies gaan soms schendingen van de menselijke waardigheid schuil, die mensenhandel bepalen.

Een gezamenlijke visie en strategie

Bewustwording van de problematiek en van de te leveren inspanningen is essentieel. Dit noodzaakt een **globale strategische visie die alle betroffen actoren betrekt**. Een uitbreiding van de bevoegdheden van het College voor de Strijd tegen de Fiscale en Sociale Fraude naar witwassen, zoals bepaald door het Actieplan 2012-2013 van het College is een stap in de goede richting.[59]

Wanneer de CFI dossiers overmaakt aan de parketten is het belangrijk dat de CFI ook feedback krijgt, wat momenteel nog weinig het geval is.

Efficiënte internationale samenwerking

Het gerecht moet gepast reageren op de uitdagingen en op de professionalisering van de criminele financiële actoren.

Elke criminele organisatie moet op een bepaald moment het geld in contanten gebruiken of vervoeren. **Controle van het grensoverschrijdend vervoer van liquide middelen** is daarom noodzakelijk voor een efficiënte bestrijding van witwaspraktijken. Criminelen lopen namelijk het grootste gevaar gevat te worden wanneer ze de contanten op een rekening storten of wanneer ze bij het vervoeren van contanten van het ene land naar het andere gecontroleerd worden.

Omdat in de meeste financiële en economische montages en constructies van witwasdossiers veel buitenlandse elementen zijn, is **een efficiënte (administratieve) samenwerking tussen de CFI en buitenlandse collega's essentieel.**[60]

Deze **internationale samenwerking is ook nodig**, voor de uitwisseling van informatie tussen verschillende overheden, het voeren van gezamenlijke onderzoeken en het opsporen, bevriezen en verbeurdverklaren van illegale goederen.

Ten slotte is er nood aan **betere operationele instrumenten en een breder palet aan technieken en bevoegdheden.** Dit zowel voor de cellen die financiële inlichtingen vergaren als voor de strafrechtelijke overheden die onderzoeken en vervolgingen uitvoeren over het witwassen van geld en de financiering van het terrorisme. In dat opzicht is een **lijst met indicatoren (waarschuwingssignalen – *red flag indicators*)** voor witwassen in het kader van mensenhandel en -smokkel, zoals de FATF (Financial Action Task Force)[61] er één heeft ontwikkeld, een interessant instrument.

58 J.-C. DELEPIERE en P. DE KOSTER, op.cit., p.46.

59 Actieplan 2012-2013 van het College voor de Strijd tegen de Fiscale en Sociale Fraude, pp.99-95. Het Plan is beschikbaar op de website van de Staatssecretaris voor de Bestrijding van de sociale en fiscale fraude, dhr. John Crombez: www.samenaanhetwerk.be/media/uploads/john/actieplan_college_fraudebestrijding_2012-2013_fr.pdf.

60 J.-C. DELEPIERE en P. DE COSTER, op.cit., pp.35-36.

61 FATF-GAFI Report, op.cit., p.63. Deze indicatoren hebben o.m. betrekking op het profiel van de klant en van de transactie.

EXTERNE BIJDRAGE

Financiële aanpak van mensenhandel

Door Jean-Claude DELEPIERE, voorzitter Cel voor Financiële Informatieverwerking (CFI)

Eén van de hoofdopdrachten van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding is het bevorderen van de strijd tegen mensenhandel. De CFI is op zijn beurt een centrale schakel in een preventief systeem ter bestrijding van het witwassen van geld – dat onder meer afkomstig is van mensenhandel – en de financiering van het terrorisme.

De bevoegdheden en actiemiddelen van onze beide instellingen zijn dan wel totaal verschillend, in zekere mate streven we met onze doelstellingen een gemeenschappelijk doel na.

De CFI moet verdachte financiële transacties analyseren die worden gemeld door aan de wet van 11 januari 1993 onderworpen personen en instellingen. Die informatie wordt doorgeven aan de gerechtelijke overheden wanneer uit analyse blijkt dat er ernstige aanwijzingen zijn voor het witwassen van geld (of financiering van het terrorisme), dat afkomstig is van één of meerdere onderliggende misdrijven, die bepaald zijn door diezelfde wet.

Mensenhandel staat in de activiteiten van de CFI centraal. Onze statistieken en jaarverslagen zijn trouwens veelzeggend over het belang van die criminaliteit.

Tussen 2001 en 2011 heeft de CFI 686 dossiers overgemaakt die te maken hebben met dit onderliggend misdrijf, goed voor 6,80% van alle dossiers die de CFI aan de gerechtelijke overheden heeft overgemaakt. Bij die dossiers gaat het in totaal om zo'n 100 miljoen euro witgewassen geld.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de omvang van het fenomeen, moet rekening worden gehouden met de aspecten 'mensenhandel'. Die duiken heel regelmatig op in de dossiers die de CFI aan de gerechtelijke overheden overmaakt en zijn gekoppeld aan andere onderliggende misdrijven zoals de handel in clandestiene werkkrachten, de exploitatie van prostitutie, de georganiseerde misdaad of misdrijven die verband houden met de staat van faillissement.

De verschillende jaarverslagen van de CFI illustreren goed hoe er bij die activiteiten steeds vaker meerdere misdrijven worden gepleegd. Ook blijkt duidelijk hoe criminele groepen, vaak met behulp van professionelen, er steeds meer in slagen zich aan te passen aan de evoluties en de behoeften van de maatschappij. Ze grijpen de minste kans aan om misbruik te maken van de lacunes in het systeem en zetten aanzienlijke middelen in om opsporing en controle van die activiteiten te bemoeilijken.

De problematiek rond de zogenaamde Braziliaanse *filière*, toont mooi die evolutie aan.

In 2009 had de CFI het in zijn jaarverslag (pagina 71) reeds over de activiteiten van die Braziliaanse *filière*. Veel dossiers hadden toen betrekking op Braziliaanse onderdanen die illegaal in ons land verbleven en die waren tewerkgesteld door Belgische vennootschappen (ook bestuurd door Brazilianen), die in de bouwsector in onderaanneming werkten voor andere bedrijven. Die personen kwamen vanuit Portugal in België terecht, via georganiseerde netwerken die voor valse papieren zorgden. Gelet op de ernstige aanwijzingen van witwassen van geld afkomstig van de handel in clandestiene werkkrachten, werden die dossiers overgemaakt aan de gerechtelijke overheden. Uiteraard waren er veel raakpunten tussen die *filière* en mensenhandel.

Twee jaar later wijst ons laatste jaarverslag (pagina 74) opnieuw op het bestaan van netwerken van mensenhandel. De manier van werken bij dit fenomeen is intussen zo gesofisticeerd en georganiseerd dat het veel gelijkenissen begint te vertonen met een vorm van georganiseerde misdaad.

De CFI stelt naast een verdere professionalisering van de netwerken, ook vast hoe mensenhandelaars steeds vaker gebruik maken van detachering en schijnzelfstandigheid. Dit mechanisme werd bijvoorbeeld vastgesteld in de dossiers met betrekking tot de Braziliaanse *filière*, waarvan het ontstaan reeds in 2009 was geanalyseerd.

De daders van dat soort fraudes zijn intussen op de hoogte dat de overheden een veel beter inzicht hebben in het fenomeen. Om zich efficiënter te beschermen tegen controles van inspectie- en politiediensten, hebben ze hun manier van werken verfijnd door beroep te doen op Portugese bedrijven waarvan het personeel officieel is gedetacheerd. Het fenomeen doet zich niet enkel in België voor maar ook in het buitenland. Bij die dossiers zijn niet langer alleen Brazilianen betrokken maar ook andere nationaliteiten zoals Roemenen, Bulgaren en Tsjechen.

Deze evolutie is gericht op, in geval van controle, de politie- of inspectiediensten op een dwaalspoor te zetten, of toch

minstens redelijke twijfel te zaaien om de aanhouding van de werknemers te vermijden. Zo vermijdt de gebruiker van deze diensten ook de rechtstreekse gevolgen. Bovendien voldoen de woon- en werkomstandigheden van deze werknemers helemaal niet aan de wetgeving inzake werk, veiligheid en gezondheid van de werknemers en aan de regelgeving inzake sociale zekerheid. Dit fenomeen gaat dus verder dan enkel de klassieke bestrijding van zwartwerk. Bij dat soort dossiers moet ook rekening worden gehouden met misdrijven zoals valsheid en gebruik van valsheid in geschriften, en in hoofde van de aannemers, met het witwassen van geld, de deelname aan een criminele organisatie of het gebruik van geweld ten overstaan van weerspannige werknemers, die vaak onderbetaald zijn.

De activiteiten die rechtstreeks of onrechtstreeks uit mensenhandel voortvloeien hebben talrijke facetten maar genereren vooral enorme inkomsten die moeten worden witgewassen.

De CFI stelt vast dat criminelen steeds vaker beroep doen op advies van professionelen (notarissen, boekhouders, advocaten,…) zowel voor de opstart en de organisatie van hun activiteiten (oprichten van vennootschappen,…) als voor het witwassen van de fondsen die uit die activiteiten voortvloeien.

Deze tendens doet zich voor in specifieke dossiers. Opvallend is ook hoe vlot websites toegankelijk zijn, die op maat gesneden diensten aanbieden zoals het in mekaar steken van montages met offshorebedrijven. Op andere sites worden voor een paar honderd euro, ‘aangewezen’ directeurs en aandeelhouders voorgesteld om een strikte anonimiteit te garanderen. Voor een paar honderd euro extra kan in het buitenland een bankrekening worden geopend (met eventuele aanstelling van een volmachthouder en toekenning van een anonieme kredietkaart). Op een aantal sites worden virtuele kantoren aangeboden, met secretariaatsdienst die in naam van uw bedrijf antwoordt.

Deze evolutie is relevant voor de moeilijkheden waarmee we in de toekomst steeds vaker zullen worden geconfronteerd, willen we het witwassen van geld op efficiënte manier bestrijden.

De uitdagingen zijn belangrijk, vooral inzake bestrijding van mensenhandel. In 2010 was de CFI binnen de FATF betrokken bij een typologische studie over het witwassen van geld en mensenhandel. Dit project is in 2011 afgerond met als één van de voornaamste conclusies, de wens om de samenwerking tussen de verschillende bevoegde overheden te verbeteren.

De CFI beschikt in België over heel wat middelen om zijn opdracht te vervullen. Zo heeft de wet van 11 januari 1993 de CFI de bevoegdheid verleend bij verschillende administratieve en politiediensten alle nuttige inlichtingen in te zamelen. De Cel mag ook alle aan voormelde wet onderworpen personen en instellingen verhoren en informatie uitwisselen met buitenlandse collega’s.

We zijn er echter van overtuigd dat behalve de inlichtingen die zijn verzameld binnen het kader van de operationele dossiers, er andere specifieke en relevante informatie beschikbaar is bij diensten/instellingen (waaronder het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding) waarvan de samenwerking met de CFI niet rechtstreeks staat beschreven in de wet van 11 januari 1993.

Volgens ons is het dus niet alleen wenselijk, maar vooral essentieel om tot een vorm van samenwerking te komen met diensten/instellingen, niet bepaald rond specifieke dossiers maar in het kader van een uitwisseling van informatie op vlak van de fenomenen en tendensen bijvoorbeeld.

Synergiën zijn er al maar de verdere ontwikkeling van dat soort samenwerking kan enkel leiden tot een efficiëntere bestrijding van het witwassen van geld en dus ook tot een efficiëntere bestrijding van mensenhandel.

EXTERNE BIJDRAGE

Nieuwe instrumenten voor de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude

Collectieve bijdrage van de directie economische en financiële criminaliteit (DJF) van de federale politie (Benoit GOSSET, Gerechtelijk commissaris, coördinator van de gemengde ondersteuningscel voor de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude; Peggy VANHELMONT, strategisch analiste; Benoit WOLTER, Gerechtelijk commissaris, verantwoordelijke van de afdeling 'Programma' van de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude)

Vooraf

De bestrijding van sociale fraude is noodzakelijk omdat dat soort criminaliteit de stabiliteit van onze westerse systemen ondermijnt. De activiteiten van criminele organisaties die zich inlaten met ernstige en georganiseerde sociale fraude zijn om verschillende redenen laakbaar maar vooral omdat ze illegale vermogensvoordelen opleveren op de rug van personen uit onze maatschappij die het meeste bescherming nodig hebben.

Tijdens de afgelopen federale legislatuur zijn twee nieuwe instrumenten in de strijd tegen ernstige en georganiseerde sociale fraude in het leven geroepen: een gemengde ondersteuningscel en een operationele afdeling.

Hieronder volgt een toelichting bij de taken van die instrumenten en illustreren we ze aan de hand van het voorbeeld van het Braziliaanse *filière* en een overzicht van een fraudeconstructie.

1) Gemengde ondersteuningscel voor de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude

Historiek

De gemengde ondersteuningscel voor de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude kadert in het actieplan van het college voor de coördinatie van de fraudebestrijding. De oprichting is gebaseerd op een protocol dat op 8 juni 2010 is ondertekend tussen de verschillende betrokken overheden. De cel is operationeel sinds begin 2011 en is gevestigd in de lokalen van de DGJ/DJF, meer bepaald in de CDGEFID (Centrale Dienst voor de bestrijding van georganiseerde economische en financiële delinquentie).

Samenstelling

De cel bestaat in principe uit twee politieagenten die lid zijn van de DGJ/DJF – van wie er één is aangesteld als gerechtelijk coördinator – en uit een afgevaardigde van elk de vier belangrijkste federale inspectiediensten:

- Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA);
- Rijksdienst voor de Sociale Zekerheid (RSZ);
- Sociale Inspectie (van de FOD Sociale Zekerheid);
- Toezicht op de Sociale Wetten (van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg).

Doelstelling

De gemengde ondersteuningscel moet de strijd aanbinden tegen ernstige en georganiseerde sociale fraude. De definitie in het samenwerkingsprotocol luidt als volgt:

"Onder ernstige en georganiseerde sociale fraude wordt verstaan elke vorm van opzettelijk handelen waarbij ofwel verschuldigde bijdragen niet (zullen) worden betaald (bijdragefraude) ofwel niet-verschuldigde uitkeringen (zullen) worden geïnd (uitkeringsfraude) als gevolg van het handelen van een gestructureerde organisatie bestaande uit twee of meer personen, die in onderling overleg wanbedrijven of misdaden (zullen plegen om direct of indirect vermogensvoordelen te verkrijgen en waarbij die personen :

- *gebruik maken van commerciële of andere structuren om het plegen van de misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken of*
- *bedreiging, geweld of corruptie aanwenden of*
- *contrastrategieën uitwerken waardoor de fysische integriteit van de personeelsleden van de inspectiediensten in het gedrang komt of*
- *misbruik maken van personen die zich in een precaire positie bevinden".*

Opdrachten

De opdrachten van de gemengde ondersteuningscel zijn zowel strategisch als operationeel en kaderen in de strijd tegen ernstige en georganiseerde sociale fraude.

Strategische opdrachten zijn o.m.:

- een strategische analyse maken van het fenomeen (typologieën en risicoprofielen ontwikkelen);
- waakzaam blijven voor verschuivingen die voortvloeien uit de interventie van andere EU-lidstaten rond die thematiek;
- opsporing via datamining ontwikkelen (analyse van grote volumes gegevens om fraudeschema's op te sporen).

Een aantal operationele opdrachten zijn:
› informatie verzamelen over concrete gevallen en er een analyse van maken;
› advies geven over het gevolg dat eraan moet worden gegeven;
› op basis van de beslissing van de coördinatiestructuur over de richting die de verwerking moet uitgaan, contact opnemen met de vervolgende overheden.

Evaluatie
Jaarlijks gebeurt er een evaluatie van de werking van de gemengde ondersteuningscel. De eerste evaluatie vond plaats in januari van dit jaar.

Andere middelen
Behalve de gemengde ondersteuningscel besteedt de federale gerechtelijke politie ook aandacht aan de bestrijding van het fenomeen van de ernstige en georganiseerde sociale fraude in het kader van de ondertekening van het samenwerkingsprotocol.

Binnen de CDGEFID werd een operationele afdeling opgericht, de zogenaamde afdeling 'Programma', die de onderzoeken in dat domein moet voeren, zoals die die voortvloeien uit aangiftes van de gemengde ondersteuningscel, en waarvoor ze ook een bevoorrechte partner is (cfr. infra). Om het fenomeen, in nauwe samenwerking met de gemengde ondersteuningscel en ook met de operationele afdeling van nabij op te volgen, werd een strategisch analiste in dienst genomen.

2) Afdeling 'Programma' in de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude

Historiek
Het tweede instrument is bij de Algemene directie gerechtelijke politie ondergebracht. De onderzoekscapaciteit neemt de vorm aan van een operationele afdeling (ook wel 'programma' genaamd), die met acht speurders (onder wie een fiscalist) werkt. Deze afdeling 'Programma' maakt deel uit van de DJF (Directie Economische en Financiële Criminaliteit). Beide instrumenten zijn bevoorrechte partners voor elkaar en na een goed jaar werking kunnen we stellen dat die samenwerking goed en efficiënt verloopt.

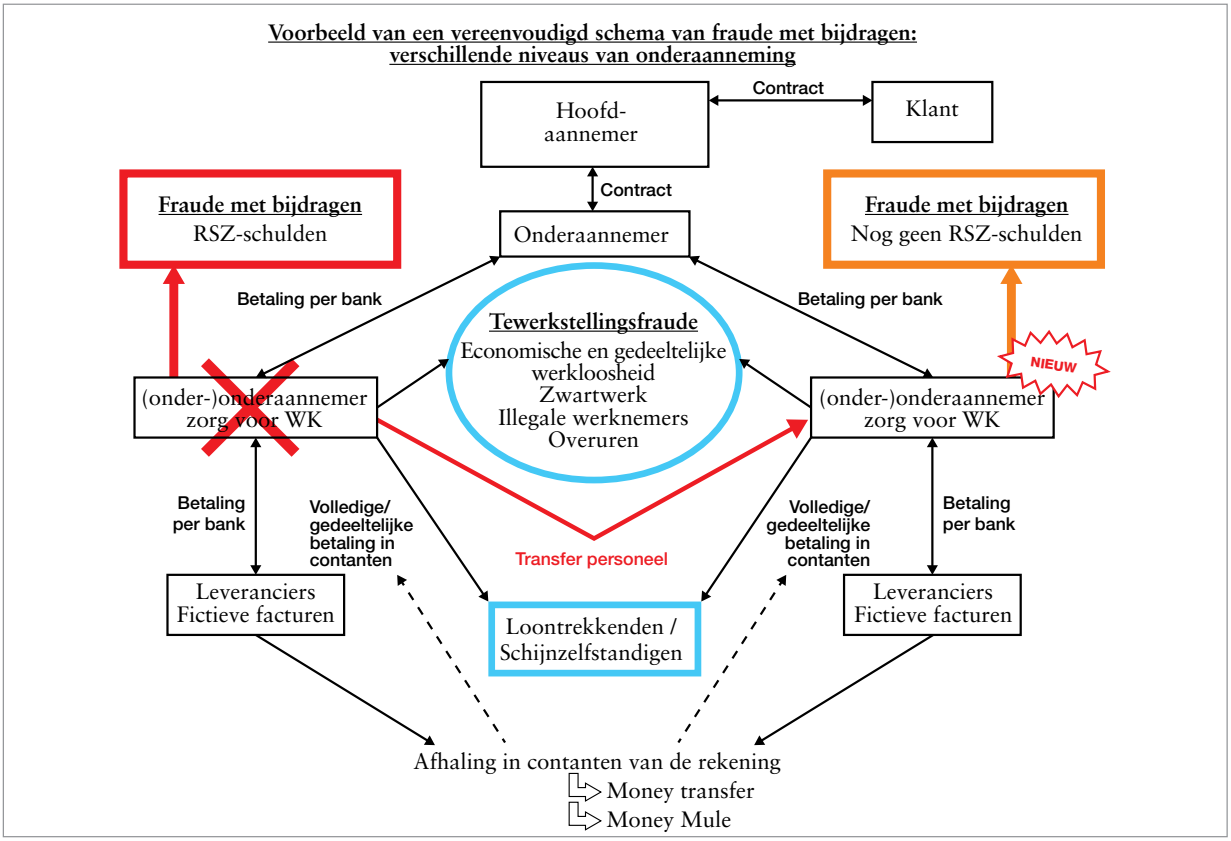
Opdracht
Deze pool van speurders heeft als taak onderzoek te voeren in dossiers van ernstige en georganiseerde sociale fraude, die zich over het algemeen niet beperken tot een arrondissement (en zelf niet tot België). Verder volgen ze ook de acties van andere politiediensten in diezelfde materie op (om bijvoorbeeld antwoord te kunnen geven op parlementaire vragen in dat verband), onderzoeken te coördineren en te werken aan een concept rond die thematiek.

Historiek en beheer van de onderzoeken
De operationele afdeling kan tussenkomen naar aanleiding van:
› de resultaten van de werkzaamheden van de gemengde ondersteuningscel;
› een burgerlijke partijstelling van een overheidsinstelling die slachtoffer is (voorbeeld: RSZ);
› het vervolg van een onderzoek ingeleid door een politiedienst, inzake mensenhandel bijvoorbeeld.

Op strafrechtelijk gebied is ernstige en georganiseerde sociale fraude onlosmakelijk verbonden met verschillende misdrijven van gemeen recht zoals oplichting, faillissementsmisdrijven, valsheid in geschriften, gebruik van valsheid in geschriften, mensenhandel of witwassen van geld. Vaak kan dit ook gepaard gaan met (georganiseerde) fiscale misdrijven. Maar sinds de inwerkingtreding van het Sociaal strafwetboek (1 juli 2011) zijn voortaan ook *enkelvoudige* misdrijven denkbaar.

Voorbeeld van een vereenvoudigd schema van fraude met bijdragen: verschillende niveaus van onderaanneming (zie volgende pagina)

› Een opdrachtgever sluit met een aannemer een overeenkomst af voor de uitvoering van een werk.
› De aannemer besteedt het werk uit aan een vennootschap, die het werk zelf op haar beurt uitbesteedt aan een bedrijf A. Het werk wordt uitgevoerd door bedrijf A, vaak aan een tarief dat onder het mediaan tarief in België ligt. Aan het hoofd van vennootschap A plaatst de organisatie een stroman. Die heeft geen enkele beslissings-, nog beheersbevoegdheid. In werkelijkheid beheert hij helemaal niets. Hij heeft enkel zijn identiteitskaart voorgelegd en tijdens een pseudo buitengewone algemene vergadering een document ondertekend. De vennootschap blijft zo'n zes maanden tot één jaar bestaan, of het equivalent van twee tot vier trimesters sociale bijdragen, die uiteraard niet worden betaald (vandaar de naam bijdragefraude). Na die periode gaat de vennootschap failliet en verdwijnt de (insolvabele) stroman spoorloos.
› Op hetzelfde 'niveau van onderaanneming' richt de organisatie een nieuwe vennootschap op, die we vennootschap B noemen (vaak met behulp van een boekhoudkantoor, dat zelf soms bij de fraude is betrokken). De arbeiders worden

'Klant': hij die het werk bestelt
'Money Mule': natuurlijke persoon die (grote) sommen contanten van één plaats naar een andere (vaak tussen landen) verplaatst

overgeplaatst van vennootschap A naar vennootschap B (meestal weten ze van niets), vanaf dan is vennootschap B (onder-)onderaannemer van de hoofdaannemer. Het werk wordt dus altijd uitgevoerd door dezelfde arbeiders, onder toezicht van dezelfde organisatie. Na een korte levensduur (twee tot vier trimesters, zonder betaling van de sociale bijdragen), gaat ook vennootschap B failliet.

› Dat schema herhaalt zich vervolgens zo veel als nodig.

› Op vlak van financiële stromen stellen we het volgende vast: de facturen in de hele onderaannemingsketen worden vaak via banken betaald. De arbeiders daarentegen worden haast enkel in contanten uitbetaald. Dat geld is afkomstig van een laatste schakel in de organisatie. Onder het voorlaatste niveau van de onderaanneming (in dit geval, vennootschappen A & B), wordt een nieuw niveau opgericht met een fictieve vennootschap die eigendom is van de organisatie. Er is geen enkele prestatie en het personeel wordt niet ingeschreven. Er worden echter wel valse facturen uitgeschreven. De 'klant' stort het geld via de bank. Vervolgens wordt het in contanten van de rekening gehaald, ofwel om de arbeiders te betalen, ofwel om te investeren in vastgoed in België of in het land van herkomst, ofwel om de organisatie te financieren, soms zelf om terrorisme te financieren. Naar het voorbeeld van de 'hogere' niveaus van onderaanneming, wordt deze fictieve vennootschap failliet verklaard, zodra de organisatie de hete adem van de inspectiediensten in de nek voelt. Die laatste vennootschap moet dan plaats ruimen voor een andere fictieve vennootschap, waardoor het hele schema van vooraf aan kan herbeginnen.

3) De Braziliaanse *filière*

De Brazilianen die naar België migreren zijn voornamelijk afkomstig van Goiás en Minas Gerais. Ze vatten hun traject aan in Brazilië en landen op de Charles de Gaulle-luchthaven in Parijs om daarna de Thalys of bus naar Brussel te nemen (zuidstation).

Ze komen naar België met een reisvisum[62] en blijven langer dan de geldigheidstermijn. Of ze kopen aan zeer hoge prijzen een vals Portugees paspoort.[63]

Een veel voorkomende manier voor de illegale Brazilianen om in België aan werk te raken is naar een Portugees café te gaan en te wachten. Daar komt dan een Braziliaanse stroman werkvolk ronselen voor hoofdzakelijk Portugese aannemers.[64]

De Braziliaanse *filière* richt zich hoofdzakelijk op de bouwsector, hoewel soms ook de reinigingssector betrokken is. De Braziliaanse bouwvakkers zijn vooral actief in onder andere plafonnage (plak- en pleisterwerk en het plaatsen gyproc). Deze opdrachten zijn eenvoudig uit te besteden, maar het gaat ook om taken die binnen de gebouwen uitgevoerd worden en dus minder opvallen. Bovendien zijn dit arbeidsintensieve werkzaamheden: bij een kleine bouwwerf zijn al tientallen uren plak- en pleisterwerk nodig. Opdrachtgevers kunnen snel veel geld verdienen door deze opdrachten te laten uitvoeren voor een appel en een ei.[65]

De ondernemingen zijn vaak bvba's, die nog steeds actief zijn en zeer recent opgericht werden (60,20% zijn vanaf 2006 opgericht). De firma's kennen tijdens hun relatief korte levensjaren toch al veel veranderingen. De drie meest voorkomende zijn: benoemingen, ontslagnemingen en beweging van aandelen. De fraude komt vaak pas aan het licht bij de laatste benoemingen.[66]

Als er gekeken wordt naar de nationaliteit van de betrokken personen in de CFI-meldingen, dan blijkt dat de grote meerderheid de Portugese of Braziliaanse nationaliteit heeft. Dit versterkt het vermoeden dat velen over een vals Portugees paspoort beschikken. De meerderheid van de meeste betrokken personen bij Braziliaanse *filières* zijn vennoten van de bedrijven. Ze wonen vooral rond het zuidstation van Brussel, vooral in Sint-Gillis en Anderlecht. Ze zijn tussen de 26 en 40 jaar oud.[67]

Volledig zwartwerk of schijnzelfstandigheid wordt vooral toegepast bij de Braziliaanse filières. Dit is niet zo verwonderlijk daar, zoals reeds vermeld, verblijven heel wat Brazilianen illegaal in België of met een tijdelijke verblijfsvergunning.

De arbeiders werken volledig in het zwart en zijn niet aangemeld in Dimona of Limosa en krijgen hun geld cash uitbetaald. Deze uitbetaling gebeurt op het hoofdkantoor of op de werf, waar ze een enveloppe met geld krijgen. De uren in het zwart worden bijgehouden aan de hand van listings, die het bedrijf opstelt.

Er kan ook gewerkt worden met pseudo-nationale nummers. Een pseudo-nationaal nummer wordt gegenereerd voor werknemers die op dat ogenblik geen inschrijving hebben in België. Bij de Braziliaanse *Filières* werd opgemerkt dat geen enkele werknemer, die aangemeld werd met een pseudo-nationaal nummer achteraf ingeschreven werd in het rijksregister. Toch blijven deze mensen verder werken. Ook dit zou kunnen betekenen dat de arbeiders gebruik maken van een vals (Portugees) paspoort.

Ten slotte kunnen de Brazilianen als schijnzelfstandige opereren binnen de bedrijven. Vaak zijn de mensen niet bewust dat ze deze status hebben. Ze denken met alles volledig in orde te zijn en dragen niets bij aan de sociale zekerheid.[68]

62 Nota van het Centrum: Brazilianen hebben nu niet langer een visum nodig voor een verblijf van minder dan drie maanden. https://dofi.ibz.be/sites/dvzoe/NL/Gidsvandeprocedures/Pages/Doorreizen_of_verblijven_90_dagen_in_Belgie.aspx#2._bent_u_onderworpen_aan_de_visumverplichting_voor_een_kort_verblijf_in_belgi%C3%AB

63 www.vacature.com/blog/deel-2-waarom-landen-brazilianen-in-belgi%C3%AB, 10 december 2010 opgesteld, Isabel Pousset, Sofie Van Hoof, Jonas Lampens, Tim Dirven, Maaike Wayenbergh, 24 januari 2012).

64 www.meilleurdesmondes.be/blog/wp-content/uploads/2011/07/Fili%C3%A8re-br%C3%A9silienne.pdf, 10 december 2010 opgesteld, Nico Schoofs, Filip Michiels, 24 januari 2012.

65 www.vacature.com/blog/deel-2-waarom-landen-brazilianen-in-belgi%C3%AB, 10/12/2010 opgesteld, Isabel Pousset, Sofie Van Hoof, Jonas Lampens, Tim Dirven, Maaike Wayenbergh (24/01/2012).

66 Info uit CFI-meldingen.

67 Info uit CFI-meldingen.

68 Dossierstudie.

HOOFDSTUK 2

GO FOR THE MONEY

OVER INBESLAGNAMES EN VERBEURDVERKLARINGEN VAN DE OPBRENGSTEN VAN MISDAAD

Crimineel geld opsporen is één ding, het geld te pakken krijgen is een ander paar mouwen. Verbeurdverklaring van onrechtmatig verworven rijkdom is vaak de meest efficiënte manier om mensenhandel en -smokkel te bestrijden. Hierdoor worden de daders hun winsten ontnomen.

De opbrengsten uit die activiteiten in beslag nemen en verbeurd verklaren is in de praktijk niet altijd eenvoudig. In dit kader wordt hieronder een opsomming van een aantal algemene principes inzake inbeslagnames en verbeurdverklaringen gegeven.

I. Inbeslagname en verbeurdverklaring: algemene principes

Onder dit punt worden de grote lijnen toegelicht bij de algemene principes inzake inbeslagnames en verbeurdverklaringen, vooral bij de bepalingen inzake mensenhandel en -smokkel. Voor een grondige analyse wordt de lezer naar de gespecialiseerde literatuur verwezen.[69]

1.1. Het Belgische kader

Inbeslagname kan als volgt worden gedefinieerd "*een bewarende maatregel in het kader van het opsporingsonderzoek, gerechtelijk onderzoek of het bijzonder onderzoek naar de vermogensvoordelen, waarbij een goed onttrokken wordt aan de vrije beschikking van zijn eigenaar of bezitter, en waarbij dit goed rechtstreeks of onrechtstreeks onder toezicht wordt geplaatst van de gerechtelijke overheden, met het oog op de voorlegging ervan voor het vonnisgericht of zijn verbeurdverklaring.*"[70] De inbeslagname is facultatief en gebeurt door het openbaar ministerie of de onderzoeksrechter.[71] Zo kan een goed in beslag worden genomen om na afloop van de procedure ten gronde, verbeurd te worden verklaard.

De verbeurdverklaring wordt uitgesproken door de rechter ten gronde. Het gaat om een "*gedwongen buitenbezitstelling ten voordele van de Schatkist, of zelf van particulieren, in de door de wet bepaalde gevallen, vooral in het geval van veroordeling voor misdaden, wanbedrijven of overtredingen*".[72] Er bestaan twee types verbeurdverklaringen: de ene is een bijkomende straf, die de veroordeelde moet bestraffen door hem bijvoorbeeld de vermogensvoordelen verkregen uit het misdrijf te ontnemen. De andere is een veiligheidsmaatregel die ertoe strekt een voorwerp te verwijderen omwille van het gevaar of het onrechtmatige karakter ervan (verdovende middelen, een verboden wapen, ...).

Verbeurdverklaring van onrechtmatig verworven rijkdom is vaak de meest efficiënte manier om mensenhandel en -smokkel te bestrijden. Hierdoor worden de daders hun winsten ontnomen.

Wat mensenhandel betreft is er geen enkele bijzondere bepaling voorzien inzake inbeslagname. Daarom is het gemeen recht dat voortvloeit uit de artikelen 35 en volgende van het Wetboek van strafvordering van toepassing. Het bevriezen van bepaalde vermogensbestanddelen, zoals het blokkeren van bankrekeningen, kluizen of banktegoeden is mogelijk wanneer zich feiten van mensenhandel met verzwarende omstandigheden (zoals het misbruik van een kwetsbare situatie of het gebruik van geweld) hebben voorgedaan.[73]

Verbeurdverklaringen worden behandeld in artikelen 42 tot 43*quater* van het Strafwetboek. Inzake mensenhandel en -smokkel zijn bijzondere bepalingen voorzien, onder artikel 433*novies*, lid 3 van het Straf-

69 Zie ook E. FRANCIS, 'Algemene principes van de bijzondere verbeurdverklaring en het beslag in strafzaken', *T.Strafr.*, 2011/5, pp.306-336; F. LUGENTZ, 'Le régime des saisies et des confiscations en matière de répression de la traite des êtres humains et des pratiques dites des marchands de sommeil', in CH.-E. CLESSE et *alii*, *Traite des êtres humains, Mensenhandel-mensensmokkel*, Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie, Brussel, La Charte, 2010, pp.157-189.

70 H.-D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH et M.-A. BEERNAERT, *Droit de la procédure pénale*, 6ème éd., Bruges, La Charte, 2010, p.407.

71 Het algemene kader van inbeslagnames in strafzaken staat onder art. 35 tot 39*bis*, 46*quater*, §2, b) en §3 van het Wetboek van strafvordering.

72 B. DEJEMEPPE, 'La confiscation-l'état du droit en 2004', in D. VANDERMEERSCH et *alii*, *Beslag en verbeurdverklaring van criminele voordelen- saisie et confiscation des produits du crime*, Antwerpen, Maklu, 2004, p.99, citant les Pandectes, v° confiscation, n°1.

73 Cfr. art.46*quater*, §2b) W. Sv. en F.LUGENTZ,*op.cit*.,pp.166-167. Deze blokkering wordt gevolgd, indien het behoud ervan noodzakelijk blijkt, door een beslag onder derden in behoorlijke vorm.

wetboek voor mensenhandel en onder artikel 77*sexies*, lid 2 van de vreemdelingenwet van 15 december 1980 voor mensensmokkel.

Voor elke misdaad of wanbedrijf, is verbeurdverklaring in twee gevallen verplicht (artikel 43, lid 1 van het Strafwetboek):

» voor de zaken die het voorwerp vormen van het misdrijf en die gediend hebben of bestemd waren tot het plegen van het misdrijf. Volgens artikel 42,1° kan dit enkel wanneer zij eigendom van de veroordeelde zijn (zoals wagens, gsm's,…). Inzake mensenhandel wijkt artikel 433*novies* af van dit algemene stelsel in zoverre dat het bepaalt dat de verbeurdverklaring ook kan worden toegepast "*zelfs wanneer de zaken waarop zij betrekking heeft niet de eigendom van de veroordeelde zijn*".

» Wanneer het gaat om zaken die uit het misdrijf voortkomen of die uit het misdrijf zijn voortgebracht zoals valse biljetten, namaakkunst,…

De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen, die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, van goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en inkomsten uit de belegde voordelen, is facultatief (artikel 43*bis*, lid 1 van het Strafwetboek) en moet schriftelijk worden aangevraagd door de procureur des Konings. Worden onder meer bedoeld, de opbrengsten verkregen uit het misdrijf, zoals de inkomsten verkregen uit de exploitatie van prostitutie of de enorme winsten die mensensmokkel genereren. Indien het bedrag van de inkomsten die uit misdrijven zijn verkregen onmogelijk kan worden bepaald, kan de verbeurdverklaring bij equivalent worden uitgesproken (artikel 43*bis*, lid 2).[74] De rechter kan de burgerlijke partij ook verbeurd verklaarde zaken of sommen per equivalent toewijzen (artikel 43*bis*, lid 3). Deze mogelijkheid wordt verder besproken in hoofdstuk 4 van dit deel, over de compensatie van slachtoffers.

Wanneer verbeurdverklaringen inzake mensenhandel worden uitgesproken, gaat het in de praktijk meestal om verplichte verbeurdverklaringen (bvb. wagens en gsm's), en om de verbeurdverklaring van vermogensvoordelen of verbeurdverklaringen bij equivalent.

Sinds een arrest van het Hof van Cassatie van 27 mei 2009 is de verbeurdverklaring van een gebouw dat zou hebben gediend om een misdrijf te plegen, bij gebrek aan een uitdrukkelijke wettelijke bepaling, niet toegelaten (bvb. de lokalen waar slachtoffers van mensenhandel zouden zijn ondergebracht).[75] Een magistraat liet weten dat in zijn arrondissement verbeurdverklaringen van gebouwen op basis van de antiwitwasreglementering werden gevraagd, om op die manier een mouw te passen aan die ongunstige rechtspraak.

Er kunnen vragen worden gesteld bij dit standpunt van het Hof van Cassatie, omdat noch artikel 42,1° van het Strafwetboek (verbeurdverklaring), noch artikel 35 Wetboek van strafvordering (inbeslagname) een onderscheid maakt naargelang het om roerende of onroerende goederen gaat.[76]

Deze rechtspraak is zeer betreurenswaardig in een materie zoals mensenhandel waar vaak gebruik wordt gemaakt van juridische constructies en stromannen om verantwoordelijkheden te ontlopen.

Een mogelijke oplossing daarvoor zou een **wetswijziging zijn van artikel 433*novies***, die uitdrukkelijk de mogelijkheid onroerende goederen verbeurd te verklaren voorziet. Dergelijke voorstellen werden reeds in het Parlement geformuleerd.[77]

1.2. Internationaal kader

Inzake mensenhandel vloeien de opbrengsten uit deze activiteit vaak terug naar het land van herkomst van de uitbuiters en worden soms zelf in de legale economie geïnvesteerd. Binnen het bestaande juridische kader kunnen de Belgische overheden in het buitenland de

74 In dat geval moet de rechter een geldelijke waardebepaling laten uitvoeren van de zaken die niet in het vermogen van de veroordeelde kunnen worden teruggevonden. De verbeurdverklaring zal dan betrekking hebben op een daarmee overeenstemmend geldbedrag.

75 Cass. 27 mei 2009 (arrest beschikbaar op www.juridat.be). Het Hof heeft geoordeeld dat "*artikels 42,1° en 43 (van het Strafwetboek) de verbeurdverklaring van een pand dat gediend heeft tot het plegen van het misdrijf niet toe. Wanneer de wetgever de bedoeling heeft om een dergelijke straf op te leggen, geeft hij dit te kennen in een specifieke bepaling, zoals artikel 433terdecies, tweede lid (huisjesmelkers), van het voormelde wetboek. Artikel 380, §1, 3°, noch enige andere bepaling voorzien in de verbeurdverklaring van het pand wanneer het verhuurd wordt met het oog op prostitutie met de bedoeling een abnormaal voordeel te verkrijgen*".

76 In die zin, zie ook F. LUGENTZ, *op.cit.*, p.168.

77 Zie ook wetsvoorstel van 12 september 2011 tot aanvulling van het Strafwetboek wat de bijzondere verbeurdverklaring bij mensenhandel betreft, *Doc.parl.*, Senaat, zitting 2010-2011, 5-1215/1.

inbeslagname en verbeurdverklaring van zaken en vermogensbestanddelen[78] aanvragen via een verzoek om rechtshulp. Artikel 43*ter* van het Strafwetboek bepaalt dat de bijzondere verbeurdverklaring ook kan worden uitgesproken als de zaken zich buiten het Belgische grondgebied bevinden.

Verschillende instrumenten maken de uitvoering van rechtshulpverzoeken mogelijk. Zo is er op het niveau van de Raad van Europa, het Verdrag van Straatsburg van 8 november 1990[79], dat geleidelijk is vervangen door het Verdrag van Warschau van 16 mei 2005.[80] Dit laatste Verdrag kan worden ingeroepen om internationale rechtshulp aan te vragen in een Staat die partij is bij het Verdrag met het oog op de inbeslagname en verbeurdverklaring van naar het buitenland getransfereerde tegoeden.[81]

Voor de EU-lidstaten is de samenwerking tussen Staten dwingender. In België bepaalt de wet van 5 augustus 2006 inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie de regels. Dit voor zowel verzoeken om rechtshulp die België ontvangt, als om verzoeken die België zou formuleren.[82] De bedoeling is om de verwerking rechtshulpverzoeken op basis van het principe van de wederzijdse erkenning vlotter en sneller te laten verlopen door de rechtstreekse overdracht tussen gerechtelijke overheden van de verzoeken, vereenvoudiging van de vormen, invoeren van een gezamenlijk formulier voor het indienen van de aanvragen en een beperking van de mogelijke controles voor de overheden van de uitvoerende Staat.[83] Deze recent gewijzigde wet moet inbeslagnames en verbeurdverklaringen in het buitenland vergemakkelijken. Sinds kort bestaat er inderdaad het certificaat van verbeurdverklaring, waarmee België een andere EU-lidstaat aan de hand van een standaardformulier, de uitvoering van een verbeurdverklaringsbeslissing kan vragen. Zo'n certificaat bestaat al voor inbeslagnames.

78 Ook buitenlandse overheden kunnen de medewerking van België vragen voor de uitvoering van de verbeurdverklaring die ze hebben uitgesproken. We zullen het daar evenwel niet over hebben. Zie ook o.m. de wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen, *B.S.*, 3 juli 1997 en H.-D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M.-A. BEERNAERT, op.cit., p.1533 e.v.

79 Verdrag van 8 november 1990, ondertekend te Straatsburg, inzake witwassen, opsporing, inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven.

80 Verdrag van de Raad van Europa inzake witwassen, opsporing, inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven en de financiering van het terrorisme, gedaan te Warschau op 16 mei 2005. België heeft dit Verdrag bekrachtigd overeenkomstig de wet van 29 augustus 2009 (*B.S.*, 22 december 2009), die in werking is getreden op 1 januari 2010.

81 F. LUGENTZ, *op.cit.*, p.162.

82 *B.S.*, 7 september 2006. Deze wet is verschillende keren gewijzigd om het principe van de wederzijdse erkenning ook te kunnen toepassen op geldelijke sancties en op beslissingen inzake verbeurdverklaring van goederen. De laatste wijzigingen zijn er gekomen na de wetten van 26 november 2011 en 19 maart 2012, beide gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 4 april 2012.

83 H.-D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH en M.-A. BEERNAERT, *op.cit.*, p.1540.

2. Moeilijkheden in het kader van de uitvoering van inbeslagnames en verbeurdverklaringen

Inbeslagname is geen voorafgaande voorwaarde voor verbeurdverklaring. Zonder inbeslagname kan een verbeurdverklaring later wel problematisch zijn, omdat de beklaagde intussen de kans heeft gekregen zijn vermogen te wijzigen.

Talrijke actoren op het terrein (magistraten, politieagenten) melden praktische problemen met inbeslagnames en verbeurdverklaringen: moeilijk opsporen van opbrengsten van misdaad, problemen met inbeslagname en verbeurdverklaring ervan, inefficiënte internationale samenwerking, logge procedures,…

Het Centrum heeft echter in verschillende dossiers kunnen vaststellen dat inbeslagnames en verbeurdverklaringen mogelijk waren.[84] Zo heeft de rechtbank, in een dossier van mensensmokkel en seksuele exploitatie dat verder in dit verslag wordt behandeld, verbeurdverklaringen per equivalent uitge-

Talrijke actoren op het terrein (magistraten, politieagenten) melden praktische problemen met inbeslagnames en verbeurdverklaringen.

84 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 4 (rechtspraak).

sproken voor een totaal van 195.000 euro. De rechter heeft deze tussen de beklaagden op forfaitaire en billijke wijze verdeeld in functie van hun aandeel in de feiten.[85] In een ander dossier van seksuele exploitatie, die ook verder aan bod komt, werden aanzienlijke verbeurdverklaringen bij equivalent uitgesproken, voor een bedrag van 2.437.557 euro.[86]

In het dossier van mensensmokkel en regularisatiefraude dat hierboven al aan bod is gekomen[87] heeft het hof van beroep van Brussel de verbeurdverklaring gelast van de sommen op de bankrekeningen van de beklaagde, tegen wie een internering is uitgesproken, voor een totaal van 20.585 euro.[88] Dit bedrag komt overeen met de geregistreerde geldverzendingen afkomstig van de medeverdachten of rechtstreeks van de slachtoffers. Het gaat om vermogensvoordelen die rechtstreeks uit de feiten zijn verkregen. Het hof gelast trouwens om die terug te geven aan de slachtoffers, in de mate waarin die bedragen illegaal door de beklaagde werden verkregen. In eerste aanleg had de correctionele rechtbank van Brussel de verbeurdverklaring bij equivalent uitgesproken van een som van 600.000 euro ten laste van de hoofdbeklaagde.[89]

Geringe kennis van bepaalde instrumenten

Een aantal instrumenten, zoals COIV, CARIN-netwerk, FAST team zijn nog weinig bekend.

Naast de moeilijkheden op het terrein, zijn een aantal instrumenten nog weinig bekend, zoals het **Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (hierna: COIV)**. Dit is een orgaan van het openbaar ministerie, opgericht door de wet van 26 maart 2003[90] en operationeel sinds 1 september 2003.

Het COIV is een kenniscentrum in strafzaken voor de gerechtelijke overheden, in het kader van de inbeslagname van vermogensbestanddelen. Het verleent bijstand in het kader van de strafvordering, die voortvloeit uit de verbeurdverklaring en vervult een rol van facilitator bij de uitvoering van vonnissen en arresten over verbeurdverklaring.

Eén van de belangrijkste taken van het COIV is het beheer van de gegevens over inbeslagnames en verbeurdverklaringen. Elke inbeslagname van belang moet aan het COIV worden betekend. Bovendien treedt het COIV ook op in de beheersmaatregelen die parketmagistraten en onderzoeksrechters tijdens een inbeslagname nemen.

Tussen de inbeslagname en de verbeurdverklaring, kan heel wat tijd zitten. Daarom helpt het COIV de gerechtelijke overheden bij de uitvoering van de inbeslagnames. Het kan bijvoorbeeld overgaan tot de verkoop van in beslag genomen voorwerpen. Deze beheersmaatregel verloopt volgens een specifieke procedure waarbij de prijs die voor het verkochte goed wordt verkregen in de plaats wordt gesteld (zaakvervanging).

Het COIV is het Belgische bureau voor de recuperatie van vermogensbestanddelen. Elke EU-lidstaat moet er één oprichten. Het COIV legt contacten met buitenlandse zusterinstellingen, waarmee het informatie uitwisselt.

Het COIV behandelt echter weinig dossiers inzake mensenhandel. Het krijgt daarentegen wel veel dossiers over huisjesmelkers (met in beslag te nemen gebouwen) toevertrouwd.[91] Voor een efficiënte inbeslagname van een gebouw (desgevallend gevolgd door een verbeurdverklaring), moeten magistraten **nauwkeurige vorderingen opstellen en moet het onderzoek de precieze identificatie van de goederen mogelijk maken** (foto's, schema's, kadasternummer, staat van het gebouw, huwelijksstelsel van de eigenaar). Op die manier wordt vermeden dat achteraf wordt vastgesteld dat het gebouw eigendom is van een andere persoon, bijvoorbeeld een stroman.

85 Corr. Leuven, 22 november 2011. Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 1.2.5. (Thais massagesalon); Hoofdstuk 4 (rechtspraak), punt 2.1.1. (seksuele uitbuiting).

86 Corr. Dendermonde, 3 april 2012. Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 1.2.3. (Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster); Hoofdstuk 4 (rechtspraak), punt 2.1.1. (seksuele uitbuiting).

87 Zie ook Hoofdstuk 1 van dit deel, punt 1.1.3.

88 Brussel, 5 april 2012, 12de k. Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 4 (rechtspraak).

89 Corr. Brussel, 3 november 2011, 47ste k.

90 Wet van 26 maart 2003 houdende oprichting van een Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring en houdende bepalingen inzake het waardevast beheer van in beslag genomen goederen en de uitvoering van bepaalde vermogenssancties, *B.S.*, 2 mei 2003.

91 In bepaalde gevallen kunnen dossiers van huisjesmelkers feiten van mensenhandel bevatten, indien het onderzoek in die richting wordt gevoerd. Cfr. in dit verband de beslissing uitgesproken in een zaak van renovatie die aan bod komt in Deel 2, Hoofdstuk 4, punt 2.1.2.

Ook het **CARIN** (Camden Assets Recovery Inter-Agency Network) netwerk is weinig bekend en zou best wat meer mogen worden gebruikt. Via dit netwerk is het mogelijk een beeld te krijgen van iemands vermogen in het buitenland. Het gaat om een globaal netwerk waarbij alle overheden zijn aangesloten die bevoegd zijn inzake recuperatie van vermogensbestanddelen. Dit netwerk bestaat uit experts en streeft ernaar wederzijdse kennis uit te breiden over methodes en technieken die worden gebruikt op vlak van identificatie, bevriezing, inbeslagname en grensoverschrijdende verbeurdverklaring van de opbrengsten van misdaad en van andere misdaadgerelateerde goederen. Het COIV maakt er deel van uit.

Een andere mogelijkheid is het **FAST team** (Fugitive and asset research team) in te schakelen. Dit team hangt af van de federale politie en was aanvankelijk bevoegd voor het opsporen van voortvluchtigen (o.m. veroordeelde personen). Onlangs zijn de bevoegdheden uitgebreid naar het opsporen van het vermogen van veroordeelde personen.

Vooraleer er efficiënte verbeurdverklaringen kunnen worden uitgesproken, moeten de opbrengsten eerst in beslag zijn genomen. Daarom moeten er van bij de opening van een gerechtelijk dossier mensenhandel, **zo veel mogelijk inbeslagnames bij aanvang van het onderzoek worden uitgevoerd.**

De mandaten inzake bevriezing en verbeurdverklaringen, waarvan al sprake was, vergemakkelijken de samenwerking tussen EU-lidstaten: **het gebruik ervan moet dus worden aangemoedigd.**

Voor een efficiëntere en daadwerkelijke uitvoering van de verbeurdverklaring heeft het College voor de strijd tegen sociale en fiscale fraude verschillende maatregelen voorgesteld. De meeste voorstellen zijn ook bruikbaar bij de bestrijding van mensenhandel. Zoals bijvoorbeeld het voeren van een bijzonder vermogensonderzoek in de uitvoeringsfase van de straf, het uitvoeren van een inbeslagname bij derden die te kwader trouw zijn, de mogelijke veroordeling tot een hoofdelijke verbeurdverklaring of het invoeren van een confiscatiefonds.[92]

92 Actieplan 2012-2013 van het College voor de Strijd tegen de Fiscale en Sociale Fraude, pp. 100-106.

HOOFDSTUK 3

THE OTHER SIDE OF THE COIN

DE ROL VAN ADMINISTRATIEVE OVERHEDEN BIJ DETECTIE MENSENHANDEL

In het vorig Jaarverslag[93] werd reeds kort de aandacht gevestigd op de rol die lokale besturen zouden kunnen spelen in de strijd tegen mensenhandel. De inzet van lokale besturen, die een belangrijk onderdeel kunnen vormen van een geïntegreerde aanpak van het fenomeen, bleek echter nog grotendeels onbenut.

In het licht van deze focus willen we nagaan welke rol lokale besturen, in het bijzonder OCMW's, kunnen spelen bij de detectie van slachtoffers van mensenhandel en de opsporing van uitkeringsfraude waarbij praktijken van mensenhandel en uitbuitingssituaties kunnen worden vastgesteld. We halen ook enkele goede praktijken aan.

93 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.108-111.

1. De strijd tegen uitkeringsfraude

De uitkeringsfraude waarmee OCMW's geconfronteerd worden, betreft voornamelijk valse arbeids- en huurcontracten, schijnzelfstandigheid[94] en zwartwerk. Enkele grotere OCMW's hebben in het kader van hun handhavingsbeleid initiatieven genomen om dergelijke misbruiken op een gestructureerde wijze aan te pakken. Het OCMW Antwerpen startte al in 2006 met het oprichten van een fraudecel. Het OCMW Gent volgde in 2011. Bij een vermoeden van fraude, voert de controlecel een grondig onderzoek uit. In Gent bleek na een half jaar dat er in iets meer dan de helft van de onderzochte dossiers sprake was van fraude. Het OCMW Gent is dan ook positief over het nut van de controlecel.[95]

Het OCMW Gent werkt hiervoor structureel samen met het Gentse arbeidsauditoraat. Het is onder meer de bedoeling om fraude met arbeidscontracten en nepbedrijven te bestrijden.[96] Op 18 oktober 2011 sloot het OCMW Gent bijgevolg een samenwerkingsprotocol met het lokale arbeidsauditoraat om de strijd tegen sociale fraude op te voeren. Hierin worden een aantal afspraken vastgelegd rond de uitwisseling van gegevens zonder dat het beroepsgeheim van de maatschappelijk werker op de helling wordt gezet.[97] Uit een lezing van de tekst van het protocol blijkt dat het OCMW enerzijds ambtshalve klacht kan indienen bij het auditoraat wanneer er vermoedens van fraude zijn. Anderzijds kan het arbeidsauditoraat bij vermoeden van fraude het OCMW bevragen, ofwel rechtstreeks ofwel via de tussenkomst van de politie. De politie kan het OCMW niet ambtshalve bevragen; dit kan enkel in opdracht van het arbeidsauditoraat. Wanneer naar aanleiding van een controle van een eerstelijnsdienst wordt vastgesteld dat een persoon aangetroffen aan het werk ook OCMW-steun ontvangt, dan kan het auditoraat de inspectiediensten of politiediensten opdracht geven het bevoegde OCMW hiervan in kennis te stellen. Dit biedt het OCMW de mogelijkheid om klacht in te dienen als na intern onderzoek blijkt dat er daadwerkelijk sprake zou zijn van fraude. Om de gegevensuitwisseling vlot te laten verlopen, heeft men geopteerd voor twee contactpersonen op het niveau van het arbeidsauditoraat (naargelang het om nieuwe of hangende dossiers gaat) en één contactpunt op het niveau van het OCMW Gent.

Een ander voorbeeld van samenwerking vinden we terug in Luik. In het kader van een speciaal daartoe opgerichte werkgroep vinden er op provinciaal niveau geregeld uitwisselingen plaats tussen de OCMW's en het auditoraat. Zo werd er bijvoorbeeld al aandacht besteed aan de notie van beroepsgeheim.

In de praktijk lijkt de gegevensuitwisseling tussen heel wat arbeidsauditoraten en OCMW's niet altijd vlot te verlopen. Dit blijkt onder meer uit een aantal dossiers die in het vorige Jaarverslag uitgebreid werden

94 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.94-96.

95 OCWM Gent, Aantal leefloners bij OCMW Gent daalt, 20 december 2011, www.ocmwgent.be/OCMW/Actueel-Nieuws/Minder-leeloners.html.

96 OCWM Gent, OCMW Gent en arbeidsauditoraat pakken samen sociale fraude aan, 18 oktober 2011, www.ocmwgent.be/OCMW/In-de-pers/Sociale-fraude.html.

97 OCWM Gent, OCMW Gent en arbeidsauditoraat pakken samen sociale fraude aan, 18 oktober 2011, www.ocmwgent.be/OCMW/In-de-pers/Sociale-fraude.html.

besproken. In het dossier *Carwash*[98] had de beklaagde als handelswijze een systeem van uitkeringsfraude opgezet. Verschillende werknemers-medevennoten ontvingen financiële steun van het OCWM bovenop het loon dat zij officieel verdienden. Ze konden de steun aanvragen, omdat hun loon opzettelijk laag werd gehouden (waarbij ze soms ook nog een deel van deze steun aan de uitbuiters moesten afdragen). Uit het gerechtelijk onderzoek bleek dat OCMW's de samenwerking een andere invulling gaven. Zo verleende het ene OCMW in het kader van haar beroepsgeheim geen informatie, andere vorderden daarentegen het geld terug van de schijnzelfstandige.

In een ander dossier[99], rond mensensmokkel, waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld, is er ook sprake van aanzienlijke uitkeringsfraude. De betrokkene, zaakvoerder van een nachtwinkel, was lid van een criminele organisatie die onder meer tegen betalingen schijnhuwelijken organiseerde. Hij ontving onder een valse naam onrechtmatige steun van het OCMW, op het adres waar hij een *safehouse* schuilhield. Het betrokken OCMW bezorgde aan de onderzoeksrechter een overzicht waaruit bleek dat de betrokkene over een periode van zeven jaar 50.820,22 euro aan onrechtmatige steun ontving.

98 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp. 48-51.

99 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 4.2.3. (Dossier Schijnhuwelijken Ieper).

2. Detectie

Er is echter een heel parcours waarbinnen de maatschappelijk werkers de sociale correctie kunnen laten plaatsvinden en signalen van uitbuitings- en kwetsbare situaties kunnen opvangen, op voorwaarde dat zij hiervoor de nodige *tools* aangereikt krijgen. Vooraleer het OCMW hulp toekent, zal zij de hulpvraag onderzoeken. De maatschappelijk werker doet hiervoor een uitgebreid sociaal onderzoek en maakt een sociaal verslag op. Het OCMW verzamelt informatie en krijgt zo zicht op de psycho-sociale toestand van de cliënt tijdens gesprekken en huisbezoeken. Voor de gegevensverzameling rond bepaalde feitelijke elementen in het dossier raadpleegt het OCMW de Kruispuntbank Sociale Zekerheid, waarin heel wat informatie over het sociale zekerheidsprofiel van de hulpvrager (nu en in het verleden) te vinden is.[100] Het opgemaakte verslag, wordt achtereenvolgens voorgelegd aan de hoofd maatschappelijk werker, een précomité, en ten slotte aan het bestuur.

Gedurende heel dit parcours kunnen diverse signalen van fraude en uitbuitingssituaties opgevangen worden. Zo stelde het OCMW Gent geregeld problemen vast met slechte arbeidscontracten (bv. mensen worden systematisch na twee weken ontslagen en komen naar het OCMW om steun) van dezelfde werkgevers (in nachtwinkels, industriële bakkerijen, krantenbedeling van de lokale krant). Dit deed het OCMW vermoeden dat het om malafide werkgevers ging. Er werden ook problemen met huisjesmelkerij vastgesteld. Hoewel de mensen worden aangemoedigd klacht in te dienen waren zij zeer terughoudend uit angst of bij gebrek aan vertrouwen in het overheidsapparaat en publieke instellingen.

100 Antwoord van VVSG op wetsvoorstel van Liesbet Homans recht van mededeling voor OCMW-raads- en personeelsleden, 12 maart 2012, www.vvsg.be.

3. (Schijn)zelfstandigen

De verhoogde strijd tegen uitkeringsfraude maakt van zelfstandigen een kwetsbare groep. Het vraagt van de maatschappelijk werker bijgevolg extra waakzaamheid om slachtoffers van schijnzelfstandigheid te kunnen onderscheiden van zij die opzettelijk het OCMW misleiden om een uitkering te bekomen. De algemene vooringenomenheid dat zelfstandigen die bij het OCMW aankloppen wel eens fraudeurs zouden zijn, laat soms weinig ruimte om onder de zelfstandigen, EU-burgers die slachtoffer zijn van uitbuitingssituaties te detecteren. Een aantal indicatoren zoals steeds weerkerende *werkgevers*, huisvesting bij of aangeboden door de firma, barre werkomstandigheden, lage inkomens, kunnen wijzen op uitbuitingssituaties. Extra vorming en ondersteuning zou de maatschappelijk werker kunnen helpen deze waakzaamheid aan de dag te kunnen leggen.

Slachtoffers van economische uitbuiting die zonder hun medeweten als zelfstandigen werden tewerkgesteld lopen bovendien het risico een zware schuldenlast op te bouwen wanneer zij later de rekeningen voor hun sociale bijdragen ontvangen en die niet kunnen betalen. Maatschappelijk werkers en OCMW's zouden hierin ook ondersteund en gesensibiliseerd kunnen worden wanneer deze personen aankloppen bij het OCMW om hun schuldenlast af te betalen. Deze slachtoffers hebben er dan ook belang bij klacht in te dienen en verklaringen af te leggen.

Maatschappelijk werkers die cliënten begeleiden in hun schuldbemiddeling zijn bijzonder goed geplaatst om slachtoffers van schijnzelfstandigheid te detecteren

Maatschappelijk werkers die cliënten begeleiden in hun schuldbemiddeling zijn bijzonder goed geplaatst om slachtoffers van schijnzelfstandigheid te detecteren. Een sensibilisering van deze maatschappelijk werkers onder meer door middel van een vorming rond indicatoren kan alvast bijdragen tot een betere detectie van dergelijke slachtoffers.

4. Initiatieven

In 2011 werden een aantal initiatieven genomen om het zogenaamde oneigenlijk gebruik van het sociaal statuut van zelfstandigen door hoofdzakelijk EU-burgers uit de nieuw toegetreden lidstaten aan te pakken. Het zogenaamde oneigenlijk gebruik bestaat erin dat de EU-burger zich als 'zelfstandige of helper van een zelfstandige' bij een sociaal verzekeringsfonds aansloot met de bedoeling zijn aansluitingsattest te gebruiken als document voor het bekomen van een verblijfsrecht van meer dan drie maanden in België. Een verblijfsrecht van drie maanden bood hem dan vervolgens de mogelijkheid aanspraak te maken op maatschappelijke integratie (met name het leefloon).

In de strijd tegen deze fictieve aansluitingen wordt sinds 1 oktober 2010 een bijkomende controleprocedure opgestart voor de personen die aan het sociaal verzekeringsfonds een 'specifiek attest van aansluiting' opvragen om zich in te schrijven bij een gemeente. Iedere persoon die dergelijk attest opvraagt, wordt gemeld aan het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ). Dit attest wordt enkel afgeleverd door het sociaal verzekeringsfonds op aanvraag en na in ontvangstname van een in te vullen vragenlijst. De EU-burger verbindt zich ertoe deze aan het RSVZ te bezorgen met de elementen/bewijsstukken die aantonen dat sprake is van de werkelijke uitoefening van een economische activiteit. Als deze vragenlijst niet wordt ingevuld of als de vragenlijst onvoldoende bewijskrachtige gegevens van de reële uitoefening van een zelfstandige activiteit omvat, dan wordt het sociaal verzekeringsfonds gevraagd de aansluiting van de betrokkene retroactief te schrappen. In die gevallen kunnen dan ook geen sociale rechten worden opgebouwd.

In de periode van 1 oktober 2010 tot 31 maart 2011 hebben een tweeduizendtal EU-burgers een specifiek

aansluitingsattest opgevraagd bij een sociaal verzekeringsfonds. Deze gevallen werden door het RSVZ nader onderzocht en maar liefst 35% van deze aansluitingen werden retroactief geschrapt.[101]

Ook het Actieplan van het College voor de Strijd tegen de Fiscale en Sociale Fraude 2012-2013[102] van de bevoegde Staatssecretaris besteedt aandacht aan de samenwerking voor fraudescreening binnen kleine en middelgrote OCMW's. Het actieplan stelt dat de kleine en middelgrote OCMW's, in verhouding met de beschikbare middelen, een gedegen sociaal onderzoek uitvoeren. Maar het is voor deze OCMW's moeilijk om met hun personeelsbezetting, en hun budgettaire situatie, dezelfde inspanningen te leveren als de grote OCMW's. Daarom benadrukt het actieplan de rol die de Programmatorische Overheidsdienst (POD) Maatschappelijke Integratie zou kunnen spelen in het ondersteunen van samenwerkingsinitiatieven voor een kwaliteitsvolle fraudescreening. Dit zou onder meer de vorm kunnen aannemen van het verzamelen en verdelen van *best practices*, van een ondersteuning van de opstart van de samenwerkingsinitiatieven of van een forum voor de uitwisseling van ervaringen en ideeën.

101 *Vr. en Antw.* Senaat, 28 december 2011 (Vr.nr. 5-4038, G. De Padt).

102 Staatssecretaris voor de Strijd tegen de Sociale en Fiscale Fraude, Actieplan van het College voor de Strijd tegen de Fiscale en Sociale Fraude, 2012-2013, beschikbaar op: www.samenaanhetwerk.be/media/uploads/john/actieplan_2012 2013_college_fraudebestrijding_nl.pdf.

5. Toekomstperspectieven

Samenwerkingsinitiatieven zoals het samenwerkingsprotocol tussen het Gentse OCMW en het arbeidsauditoraat, en gelijkaardige protocollen tussen andere OCMW's en auditoraten zijn een goede praktijk die als voorbeeld of inspiratie kunnen dienen. Het bevordert niet enkel de betere informatieverstrekking maar zorgt er voor dat de maatschappelijk werkers een kader aangereikt krijgen waarbinnen zij hun beroepsgeheim niet op de helling dienen te zetten en toch de nodige medewerking kunnen verlenen aan een onderzoek in de strijd tegen uitkeringsfraude.

Samenwerkingsinitiatieven tussen OCMW's en de arbeidsauditoraten, zijn een goede praktijk die als voorbeeld of inspiratie kunnen dienen.

Om een waterbedeffect te voorkomen waarbij de fenomenen zich van één gemeente naar een andere gemeente verplaatsen, is er nood aan een beter gecoördineerd beleid tussen de OCMW's. Hierbij moet men trachten een evenwicht te vinden tussen enerzijds een gemeenschappelijke visie en anderzijds voldoende autonomie voor de OCMW's om een eigen beleid uit te stippelen. Een stap in die richting kan gezet worden door het denkwerk tussen de verschillende OCMW's te bevorderen. Dit zou onder meer kunnen door gegevensuitwisseling, overleg of gemeenschappelijke vormingen waarbij maatschappelijk werkers hun ervaringen en knelpunten kunnen uitwisselen. De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Union des Villes et Communes de Wallonie kunnen hierbij een rol spelen door onder meer het faciliteren van vormingen waarbij aandacht wordt besteed aan indicatoren van mensenhandel waarmee de maatschappelijk werkers in hun werking kunnen worden geconfronteerd.

HOOFDSTUK 4

GIVE THE MONEY BACK

COMPENSATIE VAN HET SLACHTOFFER

Inleiding

Sinds het begin van de jaren 1990 beschikt België over een statuut voor slachtoffers van mensenhandel. Het systeem ter bestrijding van mensenhandel berust op een broos evenwicht tussen enerzijds de wil om de slachtoffers te beschermen en hen een zeker toekomstperspectief te bieden en anderzijds de noodzaak om efficiënt tegen de netwerken op te treden. Het is binnen deze context dat de slachtoffers die samenwerken met de gerechtelijke instanties een specifiek verblijfsstatuut kunnen genieten.[103]

Hoewel het slachtofferprofiel aanzienlijk gewijzigd is, werd het statuut daarentegen niet aangepast. Van de 133 slachtoffers met het statuut mensenhandel voor wie in 2011 voor het eerst een begeleiding werd opgezet door één van de gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel[104], bevinden zich 72 personen in het statuut omwille van economische uitbuiting. Van die 72 slachtoffers hebben 23 slachtoffers een EU-nationaliteit. Van het geheel van de 133 slachtoffers, alle uitbuitingsfinaliteiten samen, hebben 42 personen een EU-nationaliteit. Als we bijvoorbeeld de cijfers van één centrum, Sürya, nader onder de loep nemen met het oog op een vergelijking van de cijfers van 2002 en deze 2012, dan stellen we daar zeer sterke nieuwe tendensen vast. Onder de 50 personen waarvoor in 2002 een nieuwe begeleiding werd opgestart in Sürya te Luik bevond zich geen enkele toenmalige EU-onderdaan (en tien personen uit de toekomende lidstaten – Roemenië zes, Bulgarije twee, Polen twee). Waar seksuele uitbuiting in 2001 verantwoordelijk was voor 65%, bedroeg dat in 2002 nog 50%. In 2012 waren in Sürya maar negen van de 56 slachtoffers nog slachtoffers van seksuele uitbuiting. Van deze 56 slachtoffers, alle uitbuitingsfinaliteiten samen, hebben 21 de nationaliteit van een EU-lidstaat.[105]

Dit leidt tot twee belangrijke vaststellingen: EU-onderdanen maken in 2011 meer dan één derde uit van de slachtoffers die in het statuut van slachtoffers van mensenhandel stappen. En meer dan de helft van alle slachtoffers van mensenhandel stapt in dat statuut omdat ze slachtoffer zijn van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

EU-onderdanen maakten in 2011 meer dan één derde uit van de slachtoffers die in het slachtofferstatuut stappen.

De vraag kan bijgevolg gesteld worden of het statuut zoals het nu bestaat nog aangepast is aan de noden van deze slachtoffers. Bovendien rijst ook de vraag waarom er bij de gespecialiseerde opvangcentra minder meldingen van slachtoffers van seksuele uitbuiting zijn. Dit vraagstuk verdient in de toekomst meer aandacht. We vergroten in dit hoofdstuk één aspect waar slachtoffers van mensenhandel interesse en baat bij kunnen hebben, met name het compensatieaspect. Een slachtoffer van mensenhandel dat een compensatie wenst te bekomen, zal dit doen door een schadevergoeding te vorderen door zich burgerlijke partij te stellen (zie verder). Het nemen van die beslissing veronderstelt een goede en tijdige juridische begeleiding.

De ministeriële omzendbrief van 2008 omschrijft duidelijk de rol die gespecialiseerde opvangcentra hierbij moeten spelen. "*Eén van de drie soorten begeleidingen die de gespecialiseerde centra moeten aanbieden is juridische bijstand. In de loop van de gerechtelijke procedure die betrekking heeft op de feiten van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel verzekeren de centra de verdediging van de rechten en de belangen van het slachtoffer. Ze doen dit door het slachtoffer te informeren en hem de bijstand van een advocaat aan te bieden. Zo zal het slachtoffer met kennis van zaken kunnen beslissen om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen. De erkende gespecialiseerde onthaalcentra (Pag-Asa, Sürya en Payoke) kunnen zich burgerlijke partij stellen, in eigen naam of in naam van het slachtoffer. Deze centra zijn bevoegd om in rechte op te treden.*"[106]

103 Sinds 1 juni 2007 wordt deze procedure gedetailleerd in de vreemdelingenwet van 15 december 1980, met uitwerking in ministeriële omzendbrief van 26 september 2008.

104 Daarnaast werden in 2011 nog 20 nieuwe begeleidingen opgezet voor slachtoffers mensensmokkel. Naast de nieuwe begeleidingen, zetten de gespecialiseerde centra ook de begeleidingen verder voor slachtoffers die reeds vroeger in het statuut kwamen. De centra behandelen ook een veelvoud van dit cijfer aan meldingen die geen aanleiding geven tot het starten van een begeleiding.

105 Jaarverslag Mensenhandel 2003, '*Pleidooi voor een integrale benadering*', pp. 85-87.

106 Ministeriële omzendbrief van 26 september 2008 gepubliceerd in het Belgisch staatsblad van 31 oktober 2008. Deze vervangt de ministeriële omzendbrief van 1994 en de ministeriële richtlijnen van 1997 (gewijzigd in 2003) waarin daarvoor de voorwaarden voor de aanvraag en het verkrijgen van deze verblijfstitels omschreven werden.

Een schadevergoeding kan het risico verminderen om opnieuw slachtoffer van mensenhandel te worden.

Hoewel het verkrijgen van een vergoeding niet voor alle slachtoffers een prioriteit of doel op zich is, dient het belang ervan niet gemarginaliseerd te worden. Een veroordeling die gepaard gaat met de toekenning van een schadevergoeding kan immers het vertrouwen van het slachtoffer in justitie vergroten. Daarnaast kan de vergoeding het slachtoffer in staat stellen een nieuw leven uit te bouwen of een positief duwtje in de rug geven. Het kan ook het risico verminderen om opnieuw slachtoffer van mensenhandel te worden.[107]

Hierbij mag niet uit het oog worden verloren dat naargelang de situatie van het slachtoffer en de uitbuitingsvorm, de interesse in een schadevergoeding kan variëren. Sommige slachtoffers van gedwongen seksuele uitbuiting zullen misschien eerder weigerachtig staan tegenover het ontvangen van een schadevergoeding van hun uitbuiter. Slachtoffers van seksuele uitbuiting uit een zogenaamde win-winsituatie en slachtoffers van economische uitbuiting kunnen hier helemaal anders tegenover staan. Hun initiële doelstelling was immers geld verdienen, waarna zij slachtoffer van mensenhandel werden. De interesse zal ook veelal afhangen van de persoonlijke situatie van het slachtoffer, maar ook van de informatie die hem hierover wordt gegeven. In een dossier dat later in fenomeenanalyse aan bod komt, vinden we een treffende illustratie van een slachtoffer dat interesse heeft in het compensatieaspect. Het Marokkaanse slachtoffer van economische uitbuiting in de bouwsector stelde tijdens het verhoor het volgende: "*Ik zweer u dat ik naar hier ben gekomen om te werken. Ik wil hier geen problemen veroorzaken. Ik wil gewoon geld blijven verdienen door te werken. Zonder geld kan ik niet naar m'n land terug. Mijn ouders hebben alles opgegeven voor mij. Ik kan niet met lege handen thuiskomen. De [uitbuiter] moet me minstens terugbetalen wat hij me nog moet. Op die manier kan ik terugkeren zonder gezichtsverlies te lijden.*"[108]

Het effectief bekomen van een schadevergoeding gaat echter gepaard met vele obstakels. De daadwerkelijke betaling van de uitgesproken schadevergoeding, bijvoorbeeld, zal in vele mate vooreerst afhangen van de solvabiliteit van de dader, en vervolgens van een succesvolle opsporing van de geldstromen, inbeslagname en verbeurdverklaring al dan niet met toewijzing aan de burgerlijke partij.

Na een algemene situering van de toegang tot compensatiemogelijkheden voor slachtoffers mensenhandel, behandelen we achtereenvolgens de mogelijkheid om de schadevergoeding te bekomen via de gerechtelijke weg; door middel van tussenkomst van Toezicht Sociale Wetten, die slachtoffers van economische uitbuiting zou kunnen bijstaan in het recupereren van achterstallige lonen en ten slotte werpen we een blik op de Commissie voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders, als een al dan niet adequaat compensatiemiddel voor slachtoffers mensenhandel.

107 Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach, 2011, p.86.

108 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 2, punt 2.2.

I. Toegang tot compensatie voor slachtoffers van mensenhandel

Diverse internationale instrumenten schrijven de toegang tot compensatie voor slachtoffers van opzettelijke gewelddaden voor. Het gaat hier om instrumenten die specifiek gericht zijn op de strijd tegen mensenhandel, de strijd tegen georganiseerde misdaad en slachtoffers van gewelddaden.

Het VN-verdrag inzake transnationale georganiseerde criminaliteit, verwacht van verdragsstaten dat ze gepaste procedures voorzien om slachtoffers toegang te verlenen tot compensatie en schadevergoeding, alsook de slachtoffers in staat stelt zich te laten vertegenwoordigen in de verschillende stadia van een straf-

rechtelijke procedure.[109] Het aanvullende protocol inzake mensenhandel specifieert dat iedere verdragsstaat zich ervan moet vergewissen dat er in zijn rechtsstelsel maatregelen bestaan die aan een slachtoffer van mensenhandel de mogelijkheid bieden het herstel van de geleden schade te verkrijgen.[110]

Op het niveau van de Raad van Europa bestaat het Europees Verdrag inzake de Schadeloosstelling van Slachtoffers van Geweldmisdrijven dat een subsidiair systeem van schadeloosstelling aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden voorziet. De verdragsstaat moet bijdragen aan de schadeloosstelling als deze niet volledig uit andere bronnen kan worden verzekerd.[111] Het solidariteitsprincipe van dit Verdrag vinden we ook terug bij het Fonds voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders (zie verder).

Meer specifiek voor slachtoffers van mensenhandel veronderstelt het Verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel dat elke verdragspartij de wetgevende of andere maatregelen neemt die nodig kunnen zijn om schadeloosstelling voor slachtoffers te waarborgen overeenkomstig de voorwaarden voorzien in haar nationale recht, bijvoorbeeld door het instellen van fondsen voor schadeloosstelling van slachtoffers of maatregelen of programma's, gericht op sociale ondersteuning en integratie van slachtoffers. Het voegt daar bovendien aan toe dat de opbrengsten van de vermogensbestanddelen die in beslag worden genomen kunnen bijdragen tot de financiering daarvan.[112]

Op het niveau van de EU kunnen we niet enkel de richtlijn inzake de compensatie van slachtoffers van gewelddaden[113] in aanmerking nemen, maar geldt ook de nieuwe richtlijn mensenhandel, die begin 2011 werd goedgekeurd.[114] In de preambule wordt hier duidelijk de link gemaakt tussen inbeslagname en confiscatie van opbrengsten van misdrijven en het aanwenden daarvan voor de vergoeding van slachtoffers.[115] Volgens deze richtlijn dienen de lidstaten ervoor te zorgen dat slachtoffers van mensenhandel toegang hebben tot bestaande regelingen voor de schadevergoeding van slachtoffers van opzettelijke geweldmisdrijven.

Op Europees niveau ligt eveneens een voorstel voor een richtlijn tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten en de bescherming van slachtoffers van misdrijven en voor slachtofferhulp op tafel. Dit voorstel maakt deel uit van een wetgevingspakket om de rechten van slachtoffers in de EU te versterken. Het voorstel voorziet eveneens een bepaling omtrent het recht op een beslissing inzake schadeloosstelling door de dader in het kader van de strafprocedure, waarbij de lidstaten aan het slachtoffer het recht waarborgen om in het kader van de strafprocedure binnen een redelijke termijn een beslissing te verkrijgen inzake schadeloosstelling door de dader tenzij het nationale recht erin voorziet dat teruggave of schadeloosstelling in een ander kader geschiedt. De lidstaten dienen maatregelen te treffen om de dader ertoe aan te zetten het slachtoffer op passende wijze schadeloos te stellen. [116]

In al deze instrumenten wordt bijgevolg een bepaling opgenomen om slachtoffers toegang te verlenen tot de mogelijkheid om een schadevergoeding of compensatie te bekomen, hetzij via gerechtelijke weg, hetzij via fondsen. Het blijft aan de verdragstaten of lidstaten om hieraan invulling te geven. Hieronder wordt nagegaan in welke mate slachtoffers van mensenhandel dergelijke toegang daadwerkelijk hebben en welke obstakels zij kunnen ontmoeten om effectief een schadevergoeding te bekomen.

109 Art. 25 VN-verdrag inzake transnationale georganiseerde criminaliteit.

110 Art. 6, 6 Aanvullend protocol inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel, bij het Verdrag van de Verenigde Naties tegen transnationale georganiseerde misdaad, New York, 15 november 2000.

111 Art. 2 Europees Verdrag inzake de schadeloosstelling van slachtoffers van geweldmisdrijven van 24 november 1983.

112 Art. 15 iuncto art. 23 verdrag van de Raad van Europa inzake bestrijding van mensenhandel. Een gelijkaardige aanbeveling wordt ook gemaakt door Financiële Actie Groep inzake Witwassen, OESO, Aanbeveling 38, Financiële Actie Groep inzake Witwassen, De veertig aanbevelingen, 20 juni 2003. *Countries should consider: a) Establishing an asset forfeiture fund in its respective country into which all or a portion of confiscated property will be deposited for law enforcement, health, education, or other appropriate purposes.*

113 Richtlijn 2004/80/EG van de raad van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven, *P.B.*, 6 augustus 2008, L261/15.

114 Meer informatie over de Europese richtlijn mensenhandel, zie: Jaarverslag 2010 Mensenhandel en -smokkel, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.13-22.

115 Overweging 13 Richtlijn 2011/36 van het Europees Parlement en van de Raad van 5 april 2011 inzake voorkoming en bestrijding van mensenhandel en bescherming van slachtoffers en ter vervanging van Kaderbesluit 200/629/JBZ van de Raad, *P.B.*, 15 april 2011, L101.

116 Artikel 15 van het Voorstel voor een richtlijn van het Europees parlement en de Raad tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten en de bescherming van slachtoffers van misdrijven en voor slachtofferhulp, COM/2011/0275 definitief.

2. Schadevergoeding via gerechtelijke procedure

Éénzelfde feit kan zowel aanleiding geven tot een strafvordering, bij inbreuk op de strafwet, als tot een burgerlijke vordering, bijvoorbeeld een vordering tot schadevergoeding overeenkomstig artikel 1382 Burgerlijk Wetboek of een burgerlijke rechtsvordering voor de arbeidsrechter om achterstallige lonen terug te vorderen.

De doeleinden van deze vorderingen zijn echter fundamenteel verschillend. Zo beoogt de strafvordering de toepassing van de strafwet en niet de vergoeding van het slachtoffer.[117] De burgerlijke vordering daarentegen beoogt de toepassing van de schade die uit het misdrijf voortvloeit.[118] In het Belgische rechtssysteem kan de schade uit het misdrijf zowel voor de burgerlijke rechter als voor de strafrechter – door middel van een burgerlijke partijstelling – worden uitgevoerd.

Een goede maar ook tijdige juridische bijstand aan het slachtoffer is essentieel in zijn keuze om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen.

De burgerlijke vordering kan dus tegelijkertijd én voor dezelfde rechter worden vervolgd als de strafvordering. Vordert men deze echter afzonderlijk voor de burgerlijke rechter, dan wordt de burgerlijke vordering geschorst zolang niet definitief beslist is over de strafvordering die voor of gedurende de burgerlijke vordering is ingesteld.[119]

In mensenhandelzaken zal het slachtoffer de schadevergoeding meestal vorderen door zich burgerlijke partij te stellen bij de strafvordering. Het voordeel van een burgerlijke partijstelling is dat het slachtoffer de procesvoering en het gerechtelijk onderzoek mee kan sturen door onder andere bijkomende onderzoeksdaden te vragen aan de onderzoeksrechter.[120]

Een goede maar ook tijdige juridische bijstand aan het slachtoffer is essentieel in zijn keuze om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen. Zoals in het vorig Jaarverslag[121] aan bod kwam bepaalt de richtlijn mensenhandel eveneens maatregelen over de behandeling van slachtoffers voor de preventie van secundaire victimisatie en de verplichting om hen de toegang te geven tot juridisch advies. De richtlijn stelt bovendien dat lidstaten – afhankelijk van de rol die slachtoffers krijgen in het rechtssysteem – de slachtoffers een vertegenwoordiging in rechte moeten garanderen, o.m. met het oog op het instellen van een schadevordering. In België wordt het juridisch advies momenteel verleend ofwel door de sociale werkers in de gespecialiseerde opvangcentra, ofwel door een advocaat aangesteld door het opvangcentrum.

Om de verdediging van de rechten en de belangen van het slachtoffer te verzekeren, moet er volgens het Centrum nagedacht worden over de onmiddellijke aanstelling van een advocaat voor de slachtoffers die verklaringen hebben afgelegd of klacht hebben ingediend zodra ze toegang hebben tot het slachtofferstatuut van mensenhandel.[122] Het Centrum stelt voor dat de aanstelling van een advocaat wordt verzekerd voor het verstrijken van het eerste immatriculatieattest dat in het kader van de procedure mensenhandel werd afgeleverd.

Het slachtoffer kan voor de rechtbank de materiële en morele schadevergoeding vorderen. In het Jaarverslag van 2006 wees het Centrum erop dat personen die voor mensenhandel waren veroordeeld heel vaak hun onvermogen veinsden, waardoor een effectieve vergoeding zelden mogelijk was. Zoals eerder in de focus[123] al aan bod kwam zou een inbeslagname in een vroege fase van het opsporingsonderzoek deels kunnen tegemoetkomen aan daders die zich door allerlei constructies nog onvermogend laten maken. Dit is echter enkel mogelijk wanneer de financiële onderzoeken in mensenhandel worden aangemoedigd. Vervolgens zou de verbeurdverklaring ten voordele van het slachtoffer de vergoeding van het slachtoffer kunnen bewerkstelligen.[124]

117 Art.1 voorafgaande titel Wetboek van strafvordering.

118 Art. 3 voorafgaande titel Wetboek van strafvordering.

119 Met name toepassing van '*le criminel tient le civil en* état', art. 4 Voorafgaande Titel Wetboek van strafvordering.

120 Art. 61*quinquies* Wetboek van strafvordering.

121 Jaarverslag mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', p.19.

122 Deze aanbeveling werd ook gemaakt in Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.19 en 130. Dergelijke aanbeveling werd ook gedaan door de werkgroep Mensenhandel in de Senaat, Commissie voor de binnenlandse zaken en voor de administratieve aangelegenheden, Verslag Mensenhandel, *Parl.St.* Senaat, zitting 2011-12, 27 maart 2012, nr. 5 – 1073/1.

123 Zie ook Deel 1, Hoofdstuk 2.

124 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2006, '*Slachtoffers in beeld*', p.66.

Met de invoering van artikel 43*bis* van het Strafwetboek werd het ook mogelijk om de verbeurdverklaarde zaken toe te wijzen aan de burgerlijke partij. De teruggave is een burgerrechtelijke maatregel die kan gevraagd worden via een burgerlijke partijstelling en zij is in principe verplicht, namelijk wanneer daardoor de door het misdrijf veroorzaakte schade wordt hersteld.[125] Teneinde de rechten van derden te vrijwaren, vermeldt artikel 43*bis*, alinea 3 dat: "*Ingeval de verbeurdverklaarde zaken aan de burgerlijke partij toebehoren, zullen zij aan haar worden teruggegeven. De verbeurdverklaarde zaken zullen haar eveneens worden toegewezen ingeval de rechter de verbeurdverklaring uitgesproken heeft omwille van het feit dat zij goederen en waarden vormen die door de veroordeelde in de plaats gesteld zijn van de zaken die toebehoren aan de burgerlijke partij of omdat zij het equivalent vormen van zulke zaken in de zin van het tweede lid van dit artikel*".

De memorie van toelichting[126] geeft hierbij meer verduidelijking: "*het is opportuun gebleken om de verbeurdverklaarde zaken te bestemmen voor de schadeloosstelling van het slachtoffer, ingeval deze zaken het vervangmiddel of het equivalent vormen van de goederen die hem ter gelegenheid van het misdrijf ontnomen zijn.*"

Wanneer geldsommen in beslag worden genomen, kunnen de hoven en rechtbanken er de verbeurdverklaring van uitspreken en ze – minstens gedeeltelijk – aan de burgerlijke partijen als vergoeding toewijzen.

125 E. FRANCIS, 'Algemene principes van de bijzondere verbeurdverklaring en het beslag in strafzaken', *T.Strafr.* 2011, afl. 5, p.319.

126 Memorie van toelichting van het wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 42, 43 en 505 van het Strafwetboek en tot invoeging van een artikel 43bis in hetzelfde wetboek, *Parl.St.*, Kamer, zitting 1989-1990, nr. 987/1, p.6.

VOORBEELDEN UIT DE RECHTSPRAAK

In november 2010[1] heeft de correctionele rechtbank van Brussel een morele schadevergoeding van 5.000 euro en 50.000 euro materiële schadevergoeding toegekend aan de burgerlijke partij, een jonge Nigeriaanse die in Nigeria onder het voorwendsel was gerekruteerd om hier als poetsvrouw aan de slag te gaan. In werkelijkheid moest ze zich prostitueren om een zogenaamde schuld van 45.000 euro af te betalen. De burgerlijke partij had een bedrag van 300.000 euro gevraagd als materiële schade voor de vermogensvoordelen die het slachtoffer uit de activiteiten in de prostitutie zou hebben gewonnen. Wegens gebrek aan concrete gegevens over de omvang van de bedragen werd de materiële schadevergoeding echter billijkheidshalve op 50.000 euro toegekend.

In een arrest van het hof van beroep van Brussel van 12 januari 2011[2] bevestigde het hof de veroordeling voor mensenhandel, die in eerste aanleg al uitgesproken was door de correctionele rechtbank van Brussel tegen twee verdachten die verschillende werknemers in hun slagerij uitbuitten. De tenlastelegging mensenhandel werd bevestigd voor een werknemer die zich burgerlijke partij had gesteld: het betreft een klusjesman die sliep in een opberghok dat verscholen zat achter een luik, zonder raam en zonder sanitaire voorzieningen. Het arbeidsritme leek in strijd met de menselijke waardigheid en de arbeidsomstandigheden waren vernederend. De burgerlijke partij werd een som van 36.000 euro toegekend. Het Hof stelde dat: "*Bij gebrek aan andere meer nauwkeurige elementen in het strafdossier, lijkt het herstel in natura van zijn materiële schade in casu niet mogelijk. Daarom ook zal het hof uitspraak doen naar billijkheid, door de burgerlijke partij een forfaitaire som toe te kennen die op de dag van het vonnis wordt vastgelegd op 36.000 euro. Deze som, die z'n schade integraal vergoedt, wordt bij gebrek aan andere meer nauwkeurige elementen vastgelegd, rekening houdend met het hoge arbeidsritme van de burger-*

1 Corr. Brussel, 26 november 2010, 46ste k.

2 Brussel, 12 januari 2011, 11de k.

lijke partij, met de enkele voordelen in natura die hij heeft verkregen (o.m. het eten) maar ook met de enkele betalingen (50 euro per week), die hij erkent te hebben ontvangen tijdens de drie jaar tewerkstelling."

In een dossier betreffende een Roemeens netwerk van mensenhandel dat uitgebreid aan bod kwam in het Jaarverslag 2008[3] veroordeelde de correctionele rechtbank van Brussel[4] de beklaagden o.m. voor mensenhandel en voor exploitatie van prostitutie. De burgerlijke partijen die aanzienlijke schadevergoedingen eisten, kregen slechts provisionele bedragen toegekend. Deze beslissing werd gedeeltelijk gewijzigd door het hof van beroep van Brussel.[5] Het hof weerhield de tenlastelegging mensenhandel tegen de beklaagden. Het hof wijzigde het vonnis van de rechtbank in eerste aanleg wat de per equivalent verbeurd verklaarde bedragen (ten belope van 11 miljoen euro) betrof en kende ze prioritair toe aan de burgerlijke partijen, in functie van de schade die ze elk hadden geleden. De burgerlijke partijen kregen respectievelijk 432.000 euro materiële schade en 5.000 euro morele schade en 257.680 euro materiële schade en 5.000 euro morele schade toegekend.

3 Het ging om een criminele organisatie bestaande uit twee clans, met elk hun eigen meisjes en waarin elk lid welbepaalde functies had (bewakers van de prostituees, handlangers, ...). Telkens was de *modus operandi* dezelfde. De jonge vrouwen waren meestal afkomstig uit dezelfde regio in Roemenië, waar ook de meeste beklaagden vandaan kwamen. Ze werden in cafés gerekruteerd met de belofte op een job in het buitenland. De organisatie regelde voor hen alle administratie, het vervoer en de opvang in België. Ze werden in een appartement ondergebracht en bewaakt en verplicht om zich dagelijks 12 uur na elkaar te prostitueren. Alles wat ze verdienden, moesten ze aan hun uitbuiters afgeven. Hun identiteitspapieren werden hen afgenomen, behalve om te gaan werken en ze werden aan bedreigingen en geweldplegingen blootgesteld (opsluiting, fysiek geweld bij ontsnapping of als ze niet genoeg geld in het laatje brachten); Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, '*Bestrijden met mensen en middel*', pp.60-61 en pp. 40-41.

4 Corr. Brussel, 18 juni 2008, 48ste k.

5 Brussel, 30 januari 2009, 12de k.

Het Centrum moedigt het gebruik aan van de mogelijkheid om verbeurdverklaarde zaken en vermogensvoordelen toe te wijzen aan de burgerlijke partij teneinde deze te vergoeden voor de geleden schade.

Het blijft echter mogelijk dat de veroordeelde, ondanks de beslissing van de rechter, het slachtoffer toch niet zal vergoeden. Eens de beslissing definitief[127] is, kan men zich wenden tot de gerechtsdeurwaarder om een tenuitvoerlegging af te dwingen. Er kan dan eventueel beslag worden gelegd op goederen van de veroordeelde. Dit is echter een tijdrovende procedure en zal bijkomende kosten voor het slachtoffer creëren. Sommige slachtoffers zien hier dan ook van af.

Voor slachtoffers die beslissen niet in het statuut te stappen en/of slachtoffers die terug huiswaarts keren of zich niet langer in België bevinden, is het moeilijk om een compensatie te bekomen. Hoewel het slachtoffer zich in theorie kan laten bijstaan door een advocaat om hier zijn belangen te behartigen, zal de drempel voor veel slachtoffers te hoog zijn indien zij niet de juridische begeleiding krijgen, in tegenstelling tot de slachtoffers die in het statuut stappen en wel begeleid worden.

Sommige gespecialiseerde opvangcentra waar slachtoffers in begeleiding zijn, zullen proberen de juridische begeleiding voort te zetten wanneer het slachtoffer terug huiswaarts keert. Het betreft dan voornamelijk slachtoffers voor wie de gerechtelijke procedure al ver gevorderd is en vaak nog wachten op de toekenning van de schadevergoeding en de tenuitvoerlegging ervan. Andere gespecialiseerde opvangcentra zullen het slachtoffer dat huiswaarts wenst te keren en bijgevolg ook uit het statuut wenst te stappen de nodige contactgegevens verschaffen zodat zij zich kunnen laten bijstaan door een advocaat via de tweedelijnsrechtsbijstand. Het blijft echter aan het slachtoffer om zelf de concrete stap te zetten. Deze drempel kan ertoe leiden dat dergelijke slachtoffers hun belangen en rechten niet laten verdedigen door een advocaat. Met de kennis en contacten die de gespecialiseerde centra met advocaten hebben, kan de vraag opgeworpen worden welke rol de centra zouden kunnen spelen bij de juridische ondersteuning van deze slachtoffers.

127 Met andere woorden in kracht van gewijsde is getreden.

3. De rol van Toezicht Sociale Wetten bij het recupereren van achterstallige lonen

De Algemene Directie Toezicht op Sociale Wetten (hierna TSW) van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg heeft als opdracht de verdediging van de individuele en collectieve rechten van de werknemers, in het bijzonder de essentiële arbeidsvoorwaarden van het recht op loon en andere geldelijke voordelen en de naleving van de wettelijke, reglementaire en conventionele arbeidsvoorwaarden.

In het kader van haar controleopdracht verricht TSW onderzoeken die haar worden opgelegd (door klachten, onderzoeksopdrachten van de gerechtelijke macht, verzoeken om toelatingen, afwijkingen, advies en bemiddeling) of onderneemt TSW controles op eigen initiatief of in het kader van bijzondere acties zoals de strijd tegen zwartwerk.

Huidige prioriteiten van TSW liggen onder meer bij de hoofdelijke aansprakelijkheid, schijnzelfstandigen, terbeschikkingstelling, uitzendarbeid en detachering. Binnen deze prioriteiten en binnen de gevoelige sectoren waar TSW controles uitvoert (bouw, metaalconstructiebedrijven, schoonmaak, chemische sector) kunnen signalen van economische uitbuiting en mensenhandel opduiken.

Om de aandacht voor mensenhandel te faciliteren, werd in 2001 een protocol van samenwerking gesloten tussen TSW en de Sociale Inspectie.[128] Men beoogt hiermee om op gestructureerde en gecoördineerde manier systematisch onderzoeken te voeren, vooral op het gebied van de arbeidswetgeving en de sociale zekerheid in bepaalde sectoren die worden geconfronteerd met mensenhandel (exotische restaurants, schoonmaakbedrijven, land- en tuinbouwbedrijven, confectieateliers, de sector van de prostitutie). Dit protocol werd in 2010 volgens dezelfde principes voortgezet. Jaarlijks wordt er per gerechtelijk arrondissement een gerichte controle voor/naar mensenhandel gehouden in risicosectoren (bijvoorbeeld bars, massagesalons). Op lokaal vlak (per gewest en per arrondissement) vindt hierover overleg plaats tussen de twee inspecties, de arbeidsauditeur, de parketmagistraat en/of de politiediensten.

Ondanks deze initiatieven is er in de praktijk bij de controles te weinig aandacht voor de signalen en indicaties van mensenhandel. TSW is zich hiervan bewust en beoogt in 2012 nog een driedaagse vorming te organiseren om haar inspecteurs te sensibiliseren en de nodige tools aan te reiken om waakzaamheid voor mensenhandel aan de dag te leggen.

Het Centrum moedigt terugkerende vormingen aan waarin de aandacht wordt gevestigd op signalen en indicatoren van mensenhandel zodat de inspecteurs van TSW hiervoor waakzaam kunnen zijn wanneer zij controles uitvoeren.

Appreciatiemogelijkheden bij vaststelling van inbreuken[129]

Wanneer TSW bij een controle inbreuken vaststelt op de sociale wetgeving dan kunnen zij diverse mogelijkheden aanwenden om aan de inbreuk een einde te stellen. TSW kan een waarschuwing geven, een termijn geven waarbinnen de overtreder zich in regel dient te stellen[130], of overtredingen signaleren aan de gerechtelijke overheden door middel van een PV.[131] Stellen zij inbreuken van mensenhandel[132] vast dan zij verplicht een PV op te stellen. In de praktijk wordt er zelden een PV voor mensenhandel door TSW opgesteld, omdat men vaak de signalen niet ziet.

Opgemaakte PV's over inbreuken op de sociale wetgeving worden overgemaakt aan de arbeidsauditeur die oordeelt over de opportuniteit van het al dan niet

128 FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Toezicht Sociale Wetten, Activiteitenverslag 2009.

129 TSW beschikt over een appreciatiebevoegdheid dat hen toelaat om, datgene te kiezen dat het meest geschikt lijkt om een einde te stellen aan de overtreding, rekening houdend met de aard en de ernst van de inbreuk, met de belangen van de werknemers en de overheid, met het bedrieglijk opzet van de werkgever of nog met de doelstellingen van de dienst.

130 Wanneer mogelijk zal men de werkgever verzoeken de situatie te regulariseren. Gaat het om niet naleving van de reglementering in verband met de bezoldiging dan is regularisatie verplicht. Pas wanneer de werkgever zich na een uitdrukkelijke aanmaning niet in regel stelt of wanneer het zware inbreuken betreft, wordt een PV opgesteld (bv. tewerkstelling van werknemers die niet aan de RSZ werden aangegeven, tewerkstelling van vreemdelingen in onwettig verblijf of zonder arbeidsvergunning). FOD WASO, AD Toezicht Sociale Wetten, Activiteitenverslag 2009, p.21, beschikbaar op www.werk.belgie.be/publicationDefault.aspx?id=34916.

131 *Ibid*, p.20.

132 In dat geval zijn ze gehouden aan de bepalingen aan het Wetboek van Strafvordering en niet langer aan de bepalingen uit het Sociaal strafwetboek. Voor huiszoekingen, aanhoudingen, dwangmaatregelen, ... moeten zij een beroep doen op de politie.

instellen van vervolging. Indien hij van oordeel is dat de inbreuken vervolgd moeten worden, dan zal hij de overtreder dagvaarden voor de correctionele rechtbank.[133] De arbeidsauditeur kan ook een PV zonder gevolg klasseren, wegens gebrek aan opportuniteit. In dat geval kan de Studiedienst van FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg een administratieve geldboete opleggen zodat strafrechtelijke inbreuken op sommige sociale wetten[134] toch nog kunnen worden gesanctioneerd.[135] Ongeveer 90% van de dossiers waarin TSW PV's opstelt, worden geseponeerd en komen dus terug terecht bij de studiedienst die het dossier opnieuw onderzoekt om al dan niet een administratieve geldboete op te leggen.

Recupereren van achterstallige lonen

Bij vaststellingen van achterstallige lonen zal men in beginsel de situatie proberen te regulariseren door de werkgever de achterstallige lonen te laten betalen. Voor de werknemer zou dit betekenen dat hij hiervoor geen burgerlijke vordering moet stellen en desgevallend ook sneller zijn achterstallige lonen zal bekomen. Ongeacht de regularisatie van de inbreuk, kan de arbeidsauditeur nog steeds vervolgen. Het regulariseren van de vastgestelde inbreuken heeft dus geen gevolg op de strafvordering maar kan wel een invloed hebben op de strafmaat van de beklaagde.[136]

Eens de werkgever akkoord is met een betaling van de achterstallige lonen, kunnen er zich voor de teruggave diverse scenario's voordoen. Naargelang de nationaliteit (derdelander of EU-burger) en het verblijfsstatuut van het slachtoffer kan de daadwerkelijke teruggave van de lonen bemoeilijkt worden. Als het gaat om personen met een wettig verblijf in België dan zal men doorgaans geen problemen ondervinden om de gerecupereerde lonen te bekomen. Als het gaat om werknemers zonder wettig verblijf dan tracht men de werkgever de achterstallige lonen cash te doen betalen op het politiekantoor. Werkgevers gaan echter vaak niet akkoord om de achterstallige lonen te betalen waardoor deze mogelijkheid in de praktijk geen oplossingen biedt.

Het verlies van contact met de werknemer zal de teruggave van lonen bijna onmogelijk maken. Als de werkgever de achterstallige lonen wil terugbetalen maar hij de werknemer niet kan vinden dan meldt hij dit aan TSW. Om EU-burgers op te sporen kan TSW een beroep doen op het *Internal Market Information System* (IMI)[137] om de contactgegevens van de betrokkene in zijn thuisland proberen te bekomen. Als men hierin slaagt, dan wordt een brief verzonden naar de betrokkene om de gegevens te vragen voor de betaling van de achterstallige lonen.

Slaagt TSW er niet in via IMI de EU-burger te bereiken, of gaat het om een derdelander van wie men geen contactinformatie heeft, dan zal TSW vragen dat de werkgever de betaling stort aan de Deposito en Consignatiekas.[138] De werkgever moet bij de storting aan de kas vermelden wie de opdrachtgever was voor de storting (bijvoorbeeld TSW), de gegevens van de werknemer vermelden en de reden van storting opnemen. Eens deze gelden hierop worden gestort, zullen zij daar doorgaans blijven staan (na 30 jaar komen deze bedragen toe aan de staat). Er wordt vanuit de deposito- en consignatiekas immers geen actie ondernomen om de rechthebbende op te sporen.

133 De arbeidsrechtbanken beschikken, ingevolge hun samenstelling, over geen enkele strafrechtelijke bevoegdheid.

134 Art. 69 Sociaal strafwetboek: de inbreuken die bestraft worden met een sanctie van niveau 1 en vermeld zijn in Boek 2 kunnen op initiatief van de bevoegde administratie aanleiding geven tot een administratieve geldboete […]. De bevoegde administratie beschikt over dezelfde bevoegdheden wanneer het openbaar ministerie afziet van vervolging van de dader van een inbreuk die bestraft wordt met een sanctie van niveau 2,3,4 en die vermeld is in Boek 2.

135 De wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten werd opgeheven bij artikel 109, 26° in het Sociaal strafwetboek. De administratieve geldboeten worden voortaan geregeld door artikels 74 tot 91 Sociaal strafwetboek.

136 Voor het openbaar ministerie is een interessante piste ook het opleggen van voorwaarden bij het opheffen van inbeslagnames (wagens waarmee het personeel bijvoorbeeld is vervoerd), zoals de regularisatie van alle inbreuken, met inbegrip van de betaling van het loon. Op die manier zouden de slachtoffers toch al een deel van het niet-betaalde loon recupereren.

137 Voor meer informatie over *Internal Market Information System* zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen'*, p.94.

138 De Deposito- en Consignatiekas is een afzonderlijke administratie van de Federale Overheidsdienst Financiën en staat onder het onmiddellijk gezag van de Minister van Financiën. Meer info over de Deposito- en Consignatiekas kan gevonden worden op www.depositokas.belgium.be.

4. Fonds voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders

Een laatste piste die slachtoffers van mensenhandel kunnen bewandelen met het oog op de vergoeding van geleden schade is het indienen van een verzoek tot financiële hulp bij de Commissie voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders (hierna: de Commissie). De financiële hulp die de Commissie kan toekennen uit het Fonds voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders (hierna: het Fonds) is slechts van subsidiaire aard en is onderworpen aan diverse voorwaarden.

Met de wet van 1 augustus 1985[139] werd het stelsel voor financiële hulpverlening ingevoerd. De wet spreekt doelbewust van hulp en niet van schadeloosstelling. De beperkte financiële tegemoetkoming door de overheid ten voordele van het slachtoffer (of hun nabestaanden) berust immers niet op het vermoeden van schuld van de staat omdat zij het misdrijf niet heeft kunnen voorkomen, maar stoelt op het principe van collectieve solidariteit tussen de leden van eenzelfde gemeenschap. Eenzelfde gedachte ligt ten gronde aan het Europees Verdrag inzake de Schadeloosstelling van Slachtoffers van Geweldmisdrijven van 24 november 1983.[140]

Wie kan een beroep doen op financiële hulp?[141]

Opdat een slachtoffer een beroep kan doen op de financiële hulp, dient hij aan te tonen (1) dat er een opzettelijke gewelddaad werd gepleegd; (2) hij ernstige lichamelijke of psychische schade heeft geleden en (3) de schade het rechtstreeks gevolg is van die opzettelijke gewelddaad.[142]

Aanvankelijk was het personeel toepassingsgebied beperkt tot slachtoffers die op het moment van de gewelddaad in het bezit waren van de Belgische nationaliteit, of gerechtigd waren België binnen te komen, er te verblijven of er zich te vestigen. In 2004 werd het toepassingsgebied uitgebreid tot slachtoffers die naderhand van de Dienst Vreemdelingenzaken een verblijfsvergunning van onbepaalde duur verkregen in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel. Met een bijkomende wetswijziging in 2009[143] wordt ook niet langer een onderscheid gemaakt tussen slachtoffers die al dan niet in wettig verblijf zijn.[144] Voortaan kunnen dus ook personen in onwettig verblijf een beroep doen op het Fonds.

In de praktijk zouden echter maar weinig personen in onwettig verblijf effectief een verzoek indienen. Dit zou onder meer te wijten kunnen zijn aan het gebrek aan kennis over het Fonds en problemen bij het vervullen van de formele vereisten, waaronder de vereiste om een klacht bij de politie in te dienen of zich burgerlijke partij te stellen.[145]

Welk soort hulp?

Er kunnen drie soorten hulp door de Commissie worden toegekend: hoofdhulp, noodhulp en aanvullende hulp.

De hoofdhulp is het bedrag dat de Commissie als financiële tegemoetkoming voor de geleden schade kan toekennen. Hoofdhulp wordt pas toegekend wanneer het om meer dan 500 euro gaat en kan maximaal 62.000 euro bedragen.

Noodhulp kan toegekend worden wanneer een vertraging bij de toekenning van de hulp een aanzienlijk nadeel zou berokkenen[146] aan de verzoeker. Noodhulp geldt voor schade die meer dan 500 euro bedraagt en

139 Wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen, *B.S.* 6 augustus 1985.

140 P. VERHOEVEN en L.VULSTEKE, 'Het Fonds voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en Occasionele Redders', Bibliotheek Strafrecht, Larcier, nr.4, Larcier, Gent, 2011, p. 27.

141 Art. 31 en art. 31*bis* van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen. Volledigheidshalve dient vermeld te worden dat financiële hulp ook kan worden gevraagd door familie tot en met de tweede graad van een slachtoffer dat sinds meer dan een jaar vermist is.

142 Misdrijven uit nalatigheid of onvoorzichtigheid en vermogensdelicten (zoals diefstal zonder geweld of bedreiging) komen bijgevolg niet in aanmerking.

143 Art. 10 van de wet van 30 december 2009 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie.

144 Die wetswijziging kwam er na beroering in de zaak Van Themsche. Naast het uitzitten van een gevangenisstraf, dient hij de (families van de) drie slachtoffers te vergoeden. Door zijn onvermogendheid, konden de families zich tot het Slachtofferfonds wenden voor de schadevergoeding, met uitzondering van de familie van Oulematou. Deze familie kon geen aanspraak maken op het fondsen omdat Oulematou op het moment van de moord onwettig in ons land verbleef. Zie ook Jaarverslag Migratie 2011, *'Kunnen rechthebbenden van een persoon in onwettig verblijf een schadevergoeding krijgen na het overlijden van deze laatste?'*, pp. 161-162.

145 Zie ook Jaarverslag Migratie 2010, *'Hoe kunnen personen zonder verblijfsrecht een klacht indienen bij de politie?'*, pp.106-107.

146 Bijvoorbeeld wanneer hij over een bescheiden inkomen beschikt en door de gewelddaad met aanzienlijke medische kosten geconfronteerd wordt.

is beperkt tot 15.000 euro. Noodhulp kan worden aangevraagd vanaf de burgerlijke partijstelling of de indiening van een klacht.

Aanvullende hulp kan toegekend worden wanneer het nadeel kennelijk toeneemt na de toekenning van de hoofdhulp.

Hulp voor geleden schade kan aangevraagd worden voor morele schade, rekening houdend met de tijdelijke of blijvende invaliditeit; de medische kosten en de tijdelijke of blijvende invaliditeit; een verlies of vermindering aan inkomsten door de tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid; esthetische schade; de procedurekosten; de materiële kosten (kledij, verplaatsingskosten, enz); de schade die voortvloeit uit het verlies van één of meer schooljaren, ...[147]

Voorwaarden[148]

De wet voorziet diverse voorwaarden om een beroep te kunnen doen op het Fonds. Zo vereist het territorialiteitsbeginsel dat de gewelddaad in België gepleegd dient te zijn. Indien de gewelddaad echter in verschillende landen plaatsvindt dan bekijkt men de aanknopingspunten om geval per geval de afweging te maken of de hulp door België moet worden toegekend.

Voor het bekomen van hoofdhulp dient het slachtoffer de resultaten van het onderzoek of de strafprocedure af te wachten. Hier kunnen zich twee verschillende hypotheses voordoen. Als de dader gekend is, zal de hulp pas toegekend kunnen worden wanneer de beslissing over de strafvordering definitief is (wanneer er dus geen beroep meer mogelijk is) of na definitieve beslissing van de burgerlijke rechtbank over de toerekening of over de vergoeding van de schade.[149] Het slachtoffer moet dus ook een schadevergoeding gevorderd hebben. Dit kan door de burgerlijke partijstelling, uit de vordering voor de burgerlijke rechtbank of eventueel uit de rechtstreekse dagvaarding van de dader.

Is de dader onbekend, dan eist de wetgever dat de verzoeker minstens de gewelddaad ter kennis brengt van de overheid: dit kan door het indienen van een klacht, het aannemen van de hoedanigheid van benadeelde partij of door een burgerlijke partijstelling. Blijft de dader onbekend dan kan men pas een beroep doen op het Fonds na de beslissing tot seponering. Enkel de seponering omwille van onbekendheid van de daders komt in aanmerking. Een seponering om andere reden, zoals opportuniteitsredenen volstaat bijgevolg niet.[150] Bij een burgerlijke partijstelling, kan de hulp ook aangevraagd worden, één jaar na de burgerlijke partijstelling.

Gaat het om noodhulp dan is er geen beslissing vereist. In dat geval is het voldoende dat de verzoeker klacht heeft neergelegd of zich burgerlijke partij heeft gesteld. De Commissie zal dan zelf de nodige inlichtingen inwinnen bij het parket.

De tussenkomst van het Fonds is in principe subsidiair. De verzoeker mag bijgevolg geen andere mogelijkheden hebben gehad om de schadevergoeding te bekomen. Hierbij wordt rekening gehouden met de solvabiliteit en eventuele afbetalingen van de dader, de tussenkomst van het ziekenfonds of de arbeidsongevallenverzekeraar of vergoedingen op basis van een private verzekering. De subsidiariteitsvoorwaarde is echter niet absoluut. Men verwacht wel van de verzoeker dat hij of zij, zijn of haar rechten maximaal uitoefent ten aanzien van de aansprakelijke persoon of de verzekeringsinstelling. De Commissie benadrukt echter dat het slachtoffer niet eerst dure en langdurige procedures moet afwerken vooraleer hij financiële hulp kan aanvragen. Er moet dus geen absolute onmogelijkheid zijn om de vergoeding op de daders te verhalen. Toch is een vonnis tot schadevergoeding onvoldoende. Het slachtoffer moet ook aantonen dat hij redelijkerwijze het nodige gedaan heeft om een effectieve schadeloosstelling te bekomen door alle nuttige middelen van tenuitvoerlegging, zoals bewarend en uitvoerend beslag, aan te wenden.[151] Wanneer de dader echter manifest onvermogend is, wordt van het slachtoffer niet verwacht dat het eerst overgaat tot een gedwongen tenuitvoerlegging van de schuldvordering.[152]

147 FOD Justitie, Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders, 2010, beschikbaar op www.justitie.belgium.be.

148 Art. 31*bis* van de wet van 1 augustus 1985.

149 De Commissie acht zich als administratief rechtscollege bovendien ook gebonden aan het gezag van gewijsde van de strafrechtelijke uitspraak. De beslissingen van de strafrechter heeft *erga omnes* gezag van gewijsde. Zo heeft de Commissie al een verzoek van een persoon, die beweerde slachtoffer van een verkrachting te zijn moeten afwijzen omdat de uitspraak van de strafrechter waarbij de dader werd vrijgesproken voor "verkrachting" gezag van gewijsde heeft. P.VERHOEVEN en L.VULSTEKE, *ibid*, pp. 109-110.

150 P. VERHOEVEN en L.VULSTEKE, *ibid*, pp.55-56.

151 P.VERHOEVEN en L.VULSTEKE, *ibid*, p. 71.

152 De Commissie kan zelf alle nuttige onderzoeken uitvoeren of gelasten om de financiële toestand van de dader na te gaan. Ze kan hiervoor iedere overheid om inlichtingen vragen betreffende zijn beroepssituatie en financiële, sociale en fiscale toestand, zonder dat die overheid zich kan beroepen op haar plicht tot geheimhouding. P.VERHOEVEN en L.VULSTEKE, *ibid*, p. 69.

De Commissie stelt ook dat ze meestal niet zal wachten met een financiële tegemoetkoming wanneer de dader maar kleine afbetalingen kan verrichten die niet in verhouding staan met de totale schuldvordering. Desalniettemin verwacht de Commissie wel dat de verzoeker maximale inspanningen levert om van de dader de schadeloosstelling te bekomen, ook al gaat het om kleinere afbetalingen.

Een adequaat compensatiemiddel voor slachtoffers mensenhandel?

Zoals hierboven reeds werd vermeld, kunnen slachtoffers mensenhandel sinds 2004 ook een beroep doen op het Fonds. De wet preciseerde echter dat het om de slachtoffers gaat die naderhand van de Dienst Vreemdelingenzaken een verblijfsvergunning van onbepaalde duur gekregen hadden in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel.[153] Dit impliceert bijgevolg dat enkel slachtoffers die in het slachtofferstatuut stapten aanspraak konden maken op het Fonds (met uitzondering van de slachtoffers die op het moment van de gewelddaad gerechtigd waren België binnen te komen, er te verblijven of er zich te vestigen of de Belgische nationaliteit hadden).

Met de verruiming van het toepassingsgebied ingevolge de wet van 30 december 2009 kunnen personen in onwettig verblijf zich ook tot het Fonds richten. Bijgevolg kunnen ook slachtoffers van mensenhandel die niet van het statuut genieten[154] een beroep doen op het Fonds.

Er moet eveneens voldaan worden aan de hierboven genoemde voorwaarden. De subsidiariteitsvereiste veronderstelt dat het slachtoffer slechts een beroep kan doen op het Fonds wanneer het een schadevergoeding gevorderd heeft (door zich bijvoorbeeld burgerlijke partij te stellen). Slachtoffers die zich uit angst voor represailles geen burgerlijke partij hebben gesteld, komen dan ook niet in aanmerking voor hulp van het slachtofferfonds.

De verzoeker moet slachtoffer zijn van een opzettelijke gewelddaad en hierdoor ernstige lichamelijke of psychische schade ondervinden. Noch de voorbereidende werken, noch de wettekst definiëren echter 'gewelddaad'. Bij de beoordeling ervan baseert de Commissie zich voornamelijk op artikel 483 van het Strafwetboek dat geweld omschrijft als '*daden van fysieke dwang gepleegd op personen*'.[155] Deze vereiste vormt een grote struikelblok voor slachtoffers van economische uitbuiting.

VOORBEELD

In een beslissing van 2005 over economische uitbuiting achtte de Commissie het verzoek van het slachtoffer ongegrond. Zij stelde dat "*de feiten van uitbuiting op het werk van verzoeker strafbaar waren en zware gevolgen hadden voor verzoeker maar desondanks niet voldoende waren om het bestaan aan te tonen van een opzettelijke daad van geweld in de zin van artikel 31,1° van de wet 1 augustus 1985*".[1]

1 Commissie, 26 juli 2005, nr. M3778, www.juridat.be. In casu betrof het een Bulgaars slachtoffer met een verblijfsvergunning van onbepaalde duur gekregen in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel. De rechtbank van eerste aanleg in Luik veroordeelde de dader voor de uitbuiting van werknemers in illegaal verblijf tot een gevangenisstraf van 6 maanden en schadevergoeding van 7355,54 euro.

De Commissie moet dus steeds nagaan of de feiten waarvan de persoon het slachtoffer werd, ondergebracht kunnen worden onder de categorie "daden van fysieke dwang gepleegd op personen met ernstig lichamelijke of psychische schade tot gevolg". Een 'loutere' miskenning van bijvoorbeeld artikel 77*bis* van de wet van 15 december 1980 (mensenmokkel) zal dus geen aanleiding kunnen geven tot een tussenkomst vanwege de Commissie. Artikel 77*quater*, 3° (mensensmokkel met geweld) en 5° (mensensmokkel met ziekte, invaliditeit,… tot gevolg), daarentegen lijken volgens de Commissie dan weer wel daden waarvoor de Commissie kan tussenkomen.

153 Voormalig art.31*bis* §1, 2°.

154 En dus geen verblijfsvergunning van onbepaalde duur bekomen hebben in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel.

155 P.VERHOEVEN en L.VULSTEKE, *ibid*, p. 99.

VOORBEELD

In een beslissing van 2012 oordeelde de Commissie dat het verzoek van een slachtoffer mensensmokkel ongegrond was, omdat er geen vonnis werd geveld door de correctionele rechtbank waaruit blijkt dat de verzoeker het slachtoffer was van gewelddaden in de zin van de vreemdelingenwet, noch het slachtoffer was van gewelddaden in de zin van artikel 483 van het Strafwetboek. De Commissie stelde bovendien in haar beslissing "*dat de verzoeker niet was verplicht, o.m. door gebruik van fysiek of moreel geweld, zijn land van herkomst te verlaten om naar Europa te gaan maar dat hij die keuze vrij heeft gemaakt en er een persoon voor heeft betaald, een persoon die van zijn zwakte en precaire situatie misbruik heeft gemaakt*."

Het gelijkschakelen van de misdrijven mensenhandel en mensensmokkel met een opzettelijke gewelddaad om aan deze struikelblok tegemoet te komen, acht de Commissie echter moeilijk te verzoenen met de interpretatie die de Commissie aan 'gewelddaad' geeft. De voorwaarde van een opzettelijke gewelddaad impliceert immers niet dat er sprake moet zijn van een misdrijf. *Mutatis mutandis* leidt de Commissie omgekeerd af dat het overtreden van een strafrechtelijk gesanctioneerde bepaling op zich nog geen opzettelijke gewelddaad uitmaakt.

Het Centrum pleit ervoor om enige openheid aan de dag te leggen bij de interpretatie van het begrip 'opzettelijke gewelddaad' voor slachtoffers van economische uitbuiting.

In de praktijk blijkt dat maar weinig slachtoffers van mensenhandel een beroep doen op het Fonds. Er zijn echter weinig concrete cijfergegevens voorhanden. Het gegeven 'mensenhandel' was tijdelijk meer zichtbaar doordat artikel 31*bis*, § 1, 2° een uitzondering voorzag op de voorwaarde "geldig in België verblijven/geldige toegang tot België" voor slachtoffers die een verblijfsvergunning van onbepaalde duur verkregen hadden in het kader van een onderzoek wegens mensenhandel. Weinig slachtoffers deden hierop echter beroep en deze voorwaarde werd afgeschaft met de wet van 30 december 2009 zodat het al dan niet wettig in België verblijven niet langer relevant is om een beroep te kunnen doen op het Fonds.

Tot dusver hebben we enkel kennis van succesvolle verzoeken van slachtoffers seksuele uitbuiting en niet van slachtoffers van economische uitbuiting of mensensmokkel.

VOORBEELDEN

In een beslissing van 2010 kende de Commissie 62.000 euro (maximaal bedrag voor hoofdhulp) toe aan een slachtoffer van seksuele uitbuiting. Het slachtoffer was bij aanvang van de feiten veertien jaar en werd van 1998 tot 2003 gedwongen tot prostitutie door een *loverboy*, eerst in Italië en na enkele andere Europese landen ook in België.

Het slachtoffer stond onder permanent toezicht en was geregeld slachtoffer van slagen en verwondingen met de dood van het kind dat ze droeg tot gevolg.[1]

In een beslissing van 2009[2] kende de Commissie 10.000 euro toe aan een Nigeriaans slachtoffer dat op illegale wijze naar Antwerpen was overgebracht waar zij gedwongen werd zich te prostitueren om een zogenaamde schuld van 48.000 euro af te betalen. Wanneer zij weigerde, werd zij door de daders bedreigd en geslagen en door middel van voodoo-praktijken onder druk gezet. Op burgerlijk gebied werden de daders veroordeeld tot een betaling van 27.111 euro aan het slachtoffer. De schade kon echter niet bij de veroordeelden gerecupereerd worden. Vervolgens kende de Commissie naar billijkheid 10.000 euro toe aan de verzoekster.

1 Commissie, 2010, nr. M90001, *niet gepubliceerd*.

2 Commissie, 27 juli 2009, nr. M80869, *niet gepubliceerd*.

Slachtoffers die niet langer in België wensen te verblijven

Dat een slachtoffer niet in het statuut stapt en niet in België wenst te blijven staat in principe niet in de weg voor een verzoek aan het Fonds. De situatie is echter verschillend naargelang het slachtoffer in de EU zal verblijven of in een derde land. Heeft de verzoeker zijn gewone verblijfsplaats in een andere EU-lidstaat dan kan hij zijn verzoekschrift aan de Commissie richten via de instantie die door de betrokken lidstaat specifiek is belast om het slachtoffer bij te staan in zijn aanvraag door middel van een standaardformulier opgesteld door de Europese Commissie.[156] Een dergelijk mechanisme voor slachtoffers die terugkeren naar niet EU-landen is niet voorhanden. Het indienen van een verzoek wordt dan bemoeilijkt aangezien het Koninklijk Besluit van 18 december 1986 betreffende de Commissie voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele Redders vereist dat de woonplaatskeuze in België gedaan wordt.[157]

De gespecialiseerde opvangcentra stellen dat de procedure voor financiële hulp van het Fonds tijdrovend en psychisch belastend kan zijn voor het slachtoffer. Toch achtten sommige gespecialiseerde opvangcentra de procedure – wanneer succesvol – toch de moeite waard. [158]

156 Art. 40*bis* wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen.

157 Art. 49 KB van 18 december 1986 betreffende de commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders.

158 Payoke, Jaarverslag 2009, pp. 21-22, beschikbaar op: www.payoke.be/new/index_htm_files/jaarverslag2009.pdf.

Besluit

Het Belgisch juridisch kader voorziet diverse mogelijkheden voor slachtoffers van mensenhandel en -smokkel om een compensatie te bekomen. Er zijn wettelijke beperkingen aan het vorderen van een schadevergoeding of een verzoek om financiële hulp uit het Fonds. Het daadwerkelijk verkrijgen van de compensatie zal ook afhangen van de (on)vermogendheid van de dader en de effectieve tenuitvoerlegging van de uitspraak. Bovendien zullen slachtoffers die via de gerechtelijke weg compensatie proberen te bekomen vaak lange tijd moeten wachten op de gerechtelijke uitspraak waarin ook de vordering tot schadevergoeding al dan niet wordt toegekend. Wegens het subsidiaire karakter zal een tussenkomst uit het Fonds nog meer tijd in beslag nemen (met uitzondering van de toekenning van noodhulp). Slachtoffers kunnen hierdoor ontmoedigd worden en bijgevolg ook hun interesse verliezen in de mogelijkheid om een schadeloosstelling te verkrijgen.

Voor slachtoffers die niet langer in België verblijven is het moeilijk, zo niet praktisch onmogelijk, om compensatie vanuit het buitenland te bekomen. In principe kunnen zij hun belangen door een Belgische advocaat laten behartigen. Zonder de juiste begeleiding en informatieverstrekking zullen zij echter moeilijk hun weg vinden en bovendien zijn de financiële kosten die hiermee gepaard kunnen gaan een belangrijke barrière voor het slachtoffer. Sommige slachtoffers die later in de procedure huiswaarts keren, krijgen echter wel nog juridische begeleiding door het gespecialiseerd opvangcentrum in de afronding van de gerechtelijke procedure en de effectieve toekenning van de uitgesproken schadevergoeding.

In het licht van deze bevindingen geven we graag de aanzet om na te denken over alternatieve compensatiemogelijkheden, zodat alle slachtoffers van mensenhandel in aanmerking kunnen komen om een schadevergoeding te verkrijgen.

De diverse mogelijkheden die worden aangeboden bestaan echter niet binnen een juridisch vacuüm. Het bestaan van de mogelijkheden om compensatie te bekomen is op zich onvoldoende om slachtoffers er ook effectief toegang tot te verlenen. Om een daadwerkelijke toegang te waarborgen dient men ervoor te zorgen dat slachtoffers van in het begin geïnformeerd worden over de relevante mogelijkheden in een

taal die zij kunnen begrijpen. De juridische bijstand door een advocaat zo snel mogelijk laten aanvatten, kan bijdragen tot een correcte kennis van het slachtoffer over de mogelijkheden, de slaagkansen en de tijdspannes die hiermee gepaard gaan.

Slachtoffers die geen interesse hebben in het statuut en hier bijgevolg niet willen instappen, zullen doorgaans in de kou blijven staan. Het slachtoffer kan zich dan in theorie wel laten bijstaan door een advocaat om zijn belangen te behartigen, toch zal de drempel voor vele slachtoffers te hoog zijn indien zij niet de juridische begeleiding genieten zoals slachtoffers die in het statuut stappen deze genieten. Hiermee willen we graag de aanzet geven om na te denken hoe slachtoffers die geen interesse hebben in het slachtofferstatuut in zijn huidige vorm, toch hun rechten en belangen verdedigd kunnen zien en hoe het statuut aangepast kan worden, zodat zij wel worden aangemoedigd om daarin te stappen.

EXTERNE BIJDRAGE

Externe bijdrage: Mensenrechten en mensenhandel – Wat betekent dit voor het slachtoffer? Drie punten van overweging

Dr. Jo GOODEY – Hoofd van de Afdeling Vrijheden en Rechten, Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten

Wat moeten we precies onder 'mensenrechtenaanpak' verstaan?

Mensenhandel wordt vaak omschreven als een 'moderne vorm van slavernij' en is als dusdanig ingebed in het mensenrechtenkader. De EU-mensenhandelrichtlijn uit 2011 – het 'moderne' antwoord op mensenhandel – verwijst naar mensenhandel als 'een grove schending van de mensenrechten' dat 'uitdrukkelijk is verboden door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie' en voegt eraan toe dat 'in deze richtlijn wordt uitgegaan van een geïntegreerde en holistische benadering van de strijd tegen mensenhandel.' Wat dit praktisch betekent voor de slachtoffers, voor hun bescherming en voor het voorkomen en vervolgen van mensenhandel, is niet meteen duidelijk als het louter bij abstracte verwijzingen naar de wet blijft.

De 'Joint Commentary on the Directive by six United Nations agencies' [159] – dat een mensenrechtenaanpak voorstaat – licht voor elk artikel van de nieuwe richtlijn toe wat het concreet inhoudt. Een voorbeeld: de taal van de aanpak waarbij het slachtoffer centraal staat, zit vervat in de artikelen 11 en 12 van de richtlijn die respectievelijk gaan over het 'Bijstaan en ondersteunen van slachtoffers van mensenhandel' en over de 'Bescherming van slachtoffers van mensenhandel tijdens het strafonderzoek en de strafprocedure'. Wat dit in de praktijk kan betekenen, wordt nauwkeurig toegelicht in het VN-commentaar met verwijzing naar een reeks internationale richtlijnen met bijbehorende aanbevelingen voor actie. Naast het uiteenzetten van wat een mensenrechtenaanpak van mensenhandel inhoudt, moet ook duidelijk worden gemaakt wat dit niet inhoudt. In het verleden kregen slachtoffers in hun 'gastland' bijvoorbeeld een verblijfsvergunning als ze bereid waren om samen te werken met de overheid en om te getuigen tegen de mensenhandelaars. De nieuwe richtlijn stelt hierover echter het volgende: 'De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de verlening van bijstand en ondersteuning aan een slachtoffer niet afhangen van diens bereidheid om mee te werken aan het strafrechtelijk onderzoek, de vervolging of het proces.' In samenlezing met de andere bepalingen is de nieuwe richtlijn een duidelijke stap voorwaarts wat de erkenning van de rechten van slachtoffers betreft. Als dit alles ook in de praktijk wordt toegepast, moet dit op het terrein leiden tot een betere bescherming van slachtoffers.

Net als elke andere wetgeving die er komt als reactie op een mensenrechtenschending, pakt de richtlijn in het beste geval slechts het topje van de ijsberg aan. Heel wat gevallen van mensenhandel worden immers nooit gemeld. Bovendien is de richtlijn niet het instrument om de oorzaak van mensenhandel aan te pakken. Daarom herinneren we eraan dat een juridische aanpak van mensenhandel ook oog moet hebben voor de oorzaken die aan de basis van mensenhandel liggen zoals sociale en economische ongelijkheid. In die optiek kunnen we niet genoeg benadrukken hoe belangrijk sociale en economische rechten zijn bij het voorkomen van mensenhandel en bij het beschermen van slachtoffers van mensenhandel.

159 'Prevent, Combat, Protect: Human Trafficking', Joint UN Commentary on the EU Directive – A Human Rights-Based Approach (2011); www.unodc.org/documents/human-trafficking/2011/UN_Commentary_EU_Trafficking_Directive_2011.pdf

Naar een aanpak waarbij het slachtoffer centraal staat

Een aanpak van mensenhandel waarbij mensenrechten of slachtoffers centraal staan, moet uitgaan van de noden en rechten van de slachtoffers. Er moet een goed evenwicht worden gevonden tussen het vervolgen van misdadigers en het respecteren en beschermen van slachtoffers. Bij eerdere initiatieven om gevallen van mensenhandel te bestrijden – zoals het Palermo Protocol als onderdeel van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen de grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit – lag de nadruk vooral op het bestrijden van georganiseerde criminaliteit en op het vervolgen van misdadigers. Het slachtoffer stond hierbij zeker niet centraal.

De laatste jaren werd almaar duidelijker dat naast internationaal recht en strafrecht andere rechtsdomeinen een belangrijke rol spelen bij het bestrijden van mensenhandel, vooral in het licht van het toenemende aantal gevallen van mensenhandel van economische uitbuiting of het fenomeen van interne mensenhandel binnen de EU en binnen lidstaten zelf. Dit betekent niet noodzakelijk dat een benadering waarbij slachtoffers of mensenrechten centraal staan, beter aansluit bij een niet-strafrechtelijke aanpak van mensenhandel. Het is mogelijk dat ook die rechtsdomeinen niet met de mensenrechtentaal vertrouwd zijn. Met de verwijzing naar een 'holistische benadering' van mensenhandel zet de richtlijn echter een belangrijke stap en bevestigt ze het belang van een globale aanpak om mensenhandel te bestrijden. Dit kan leiden tot meer erkenning voor een aanpak waarbij mensenrechten of slachtoffers centraal staan en tot het inzicht dat verschillende partijen en benaderingen belangrijk zijn om mensenhandel efficiënt te bestrijden. De toevoeging van de zogenaamde vierde 'p'[160] – die staat voor 'partnerships' – aan het mensenhandeldebat, wijst op het belang van andere benaderingen naast misdaadbestrijding. De gezamenlijke organisatie van de Europese dag tegen Mensenhandel 2011 door verschillende EU-instellingen zoals Europol, Frontex, Cepol *en* het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, wijst erop dat holistische partnerships tussen verschillende instellingen de norm worden in het debat over en de aanpak van mensenhandel.

Hoewel er aanwijzingen zijn dat een aanpak van mensenhandel waarbij slachtoffers of mensenrechten centraal staan, in de praktijk nog niet de norm is, kunnen we zeggen dat de introductie van mensenrechtentaal in nieuwe beleidsmatige en wettelijke domeinen erop wijst dat het – zowel binnen het strafrecht als via andere kanalen – de goede richting uitgaat. Wat betekent dit concreet? Waar in het verleden slachtoffers soms 'een middel' waren om een vervolging af te dwingen, worden ze nu erkend op basis van hun noden en hun rechten. De omzetting van de wetgeving – met als belangrijkste doelstelling de erkenning van slachtoffers – zorgt echter voor een probleem omdat er in de praktijk grote verschillen zijn in en tussen de EU-lidstaten. De kwaliteit van de bescherming van en bijstand voor slachtoffers hangt bijgevolg heel sterk af van de lidstaat en de plaats.

Binnen de EU-context waar zowel EU-burgers als niet-EU-burgers het slachtoffer worden van mensenhandel binnen de EU en binnen de lidstaten, vereist de aanpak van dit fenomeen wetenschappelijk onderzoek om een beter inzicht te krijgen in de veranderende realiteit op het terrein. Dit betekent dat de gebruikelijke aanpak van mensenhandel – die traditioneel vooral op seksuele uitbuiting focust en waarbij de slachtoffers van buiten de EU afkomstig zijn – moet worden bijgesteld als die wil aansluiten bij en een antwoord wil bieden op de noden en de rechten van verschillende slachtoffergroepen.

Rechten: van theorie naar praktijk

De Mensenhandelrichtlijn van 2011 is een stap in de goede richting voor de slachtoffers van mensenhandel en ligt in de lijn van andere initiatieven voor slachtoffers van misdrijven die de Europese Commissie onlangs heeft uitgewerkt. We denken hierbij aan het zogenaamde 'Victim's package' (voorstellen over minimumrechten voor slachtoffers) en het voorstel (op moment van dit schrijven) voor een Slachtofferrichtlijn. Goede wetgeving op papier, samen met de bemoedigende verwijzing naar 'partnerschappen' tussen de actoren op het terrein van mensenhandel, betekenen echter zo goed als niets als die in de praktijk geen verschil maken voor de slachtoffers.

De aanpak van het Bureau van de Hoge Commissaris van de VN voor de rechten van de mens (OHCHR), dat een indicatormodel voor mensenrechten heeft uitgewerkt, is een nuttige manier om na te gaan in welke mate de wet – die voor mensenrechten normen vastlegt waaraan overheden zich moeten houden – in de praktijk en in het beleid is omgezet. Als we ons met andere woorden afvragen hoe een mensenrechtenaanpak tot een betere bescherming voor slachtoffers van mensenhandel kan leiden, zijn dit tools die ons kunnen helpen om deze vraag te beantwoorden. Door met behulp van het model te kijken naar indicatoren zoals 'structuur' (wetgeving), 'procedures' (beleid) en 'resultaten' (aantallen op het terrein, bijvoorbeeld verblijfsvergunningen voor slacht-

160 Toevoeging van het Centrum: Ter herinnering de andere « P » betreffen *prevention* (preventie), *prosecution* (vervolging) en *protection* (bescherming van slachtoffers).

offers), kan de OHCHR-aanpak aan het licht brengen of en waar de wet in de praktijk werkt. Een struikelblok hierbij is het nog steeds ontbreken van betrouwbare en vergelijkbare gegevens over mensenhandel tussen en in EU-lidstaten. Het rapport van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) over '*Child Trafficking in the European Union*'[161] uit 2009 en het rapport over het uitwerken van indicatoren over kinderrechten – met daarin aandacht voor indicatoren over kinderhandel[162] – benadrukken de nood aan gegevens als basis voor beleidsmatige en wetgevende initiatieven in de strijd tegen mensenhandel. De benoeming van een EU-coördinator mensenhandel en van nationale rapporteurs mensenhandel en de equivalente mechanismes op niveau van de lidstaten, zijn stappen naar een betere en meer gestroomlijnde gegevensverzameling in de komende jaren. Goede gegevens zijn essentieel om de praktische impact van wetgeving ter bestrijding van de mensenhandel en ter bescherming van de slachtoffers te meten.[163]

In 2013 plant de FRA nieuw onderzoek over ernstige vormen van economische uitbuiting als follow-up van het onderzoek dat FRA in 2011 publiceerde over de situatie van irreguliere migranten in de EU en over de ervaringen van specifieke groepen zoals dienstbodes (vooral vrouwen), waarvan sommigen het slachtoffer zijn van mensenhandel. De FRA zal de bestaande wetgeving en de beleidsmaatregelen onder de loep nemen en met allerhande partners in de verschillende lidstaten terreinwerk verrichten. Deze sociaal-juridische benadering moet tot een beter begrip van mensenrechtenschendingen leiden. De resultaten kunnen dan met verwijzing naar het 'structuur-ontwikkeling-resultaat-model' van het UNOHCHR worden gebruikt om in kaart te brengen waar de mensenrechten worden geschonden en nageleefd. De beschikbaarheid van gegevens om dit model in te vullen en een multidisciplinaire aanpak om het fenomeen beter te doorgronden, zijn hierbij cruciaal.

Als we het hebben over een mensenrechtenaanpak, praten we in wezen over een aanpak van mensenhandel waarbij het slachtoffer centraal staat. Dit betekent dat de noden van de slachtoffers – soms ook omschreven als rechten – centraal moeten staan in de strijd tegen mensenhandel. Door de groeiende erkenning of 'herontdekking' van mensenhandel in de EU in alle denkbare vormen – van seksuele uitbuiting tot economische uitbuiting – is het besef gegroeid dat slachtoffers centraler moeten staan bij het uitwerken van wetgevende instrumenten en beleidsmaatregelen. Het aanleveren van gegevens om aan te tonen 'wat werkt' voor de slachtoffers of om aan te tonen wat werkt om mensenrechten af te dwingen, is nu meer cruciaal dan ooit.

161 European Union Agency for Fundamental Rights, 'Child Trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices', 2009, www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Pub_Child_Trafficking_09_en.pdf.

162 European Union Agency for Fundamental Rights, 'Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union: Summary Report';, 2009, www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/RightsofChild_summary-report_en.pdf.

163 J. GOODEY, 'Human Trafficking: Sketchy data and policy responses', *Criminology and Criminal Justice*, 2008 vol. 8, pp. 421-442.

© BCE ECB EZB EKT EKP 2002
50
50 EURO

DEEL II

EVOLUTIE VAN HET FENOMEEN EN DE STRIJD TEGEN MENSENHANDEL

HOOFDSTUK 1

RECENTE ONTWIKKELINGEN VAN HET JURIDISCHE EN POLITIEKE KADER

In dit hoofdstuk gaat het Centrum dieper in op de laatste ontwikkelingen van het juridische en politieke kader inzake mensenhandel en -smokkel op Belgisch en Europees vlak. Op Belgisch niveau hebben de meeste wetgevende ontwikkelingen overigens maar onrechtstreeks betrekking op mensenhandel of -smokkel. Net zoals vorig jaar geeft het Centrum ook een overzicht van de Belgische parlementaire werkzaamheden. In dit verband gaat onze aandacht vooral uit naar het tweede deel van het verslag van de werkgroep 'mensenhandel' binnen de Senaat, dat op 27 maart 2012 werd voorgesteld.

I. Ontwikkelingen van het Europese juridische en politieke kader

Op Europees vlak werd in 2011 richtlijn 2011/36/EU inzake mensenhandel goedgekeurd. In het vorige Jaarverslag hebben we hier reeds uitgebreid aandacht aan besteed.[164] Aanvullend bij deze richtlijn heeft de Europese Commissie de strategie van de Europese Unie (EU) voorgesteld voor de periode 2012-2016.[165] Deze strategie wil een coherent kader scheppen voor bestaande en geplande initiatieven, prioriteiten bepalen en lacunes opvullen, als het ware de in 2011 goedgekeurde richtlijn aanvullen. De strategie bepaalt vijf prioriteiten waarop de EU zich zal concentreren:

1) Slachtoffers van mensenhandel herkennen, beschermen en bijstaan

De Europese Commissie wijst op het belang voor de lidstaten om officiële, functionele nationale verwijzingsmechanismen op te richten.[166] De strategie voorziet verder – tegen uiterlijk 2015 in de ontwikkeling van een Europees model voor een grensoverschrijdend verwijzingsmechanisme. Dit werd door het Centrum de laatste jaren al meermaals als aanbeveling geformuleerd.[167] We kunnen het dan ook alleen maar toejuichen dat de EU deze doelstelling ondersteunt. Momenteel is het immers nog zo dat wanneer slachtoffers de grenzen oversteken, de problemen (bescherming van het slachtoffer in een andere staat dan die waarin het is uitgebuit,…) geval per geval worden aangepakt, wat niet echt wenselijk is.

Andere aandachtspunten van de strategie zijn de bescherming van kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel en de ontwikkeling van een model van beste praktijken over de rol van voogden. Die verschillen momenteel naargelang de lidstaten. Belangrijk is ten slotte dat slachtoffers duidelijke informatie krijgen over hun rechten, wat in een aantal lidstaten nog een probleem is.

2) Meer doen om mensenhandel te voorkomen

Om meer inzicht te verwerven zal de Europese Commissie onderzoek financieren naar het terugdringen van de vraag naar en het aanbod van goederen en diensten die worden geleverd door slachtoffers van mensenhandel. Een andere interessante piste is de samenwerking met de privésector via de oprichting van een Europese bedrijfscoalitie tegen mensenhandel, gepland in 2014. Die moet zorgen voor een vlottere samenwerking met bedrijven, waardoor de nieuwe uitdagingen beter kunnen worden aangepakt en de maatregelen om mensenhandel te voorkomen kunnen worden besproken, vooral dan in een aantal risicosectoren. Ten slotte wordt ook een bewustmakingscampagne opgestart naar de meest kwetsbare groepen.

164 Richtlijn 2011/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers daarvan en ter vervanging van Kaderbesluit 2002/629/JBZ van de Raad, *P.B.*, L101 van 15 april 2011, pp.1-11. Cfr. het Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.13-22.

165 Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, aan de Raad, aan het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's, *De EU-strategie voor de uitroeiing van mensenhandel voor de periode 2012-2016*, 19 juni 2012, COM(2012)286 final.

166 België beschikt in dat verband al over een goed functionerend systeem dat wordt bepaald door de omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *B.S.*, 31 oktober 2008, ook al durft er op het terrein nog wel eens iets mis te lopen.

167 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, '*Bestrijden met Mensen en Middelen*', p.110 (aanbeveling 5) en Jaarverslag Mensenhandel en-smokkel 2007, '*Beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur*', p.118 (aanbeveling 5).

3) Mensenhandelaars actiever vervolgen

De strategie onderstreept het belang om nationale multidisciplinaire rechtshandhavingsteams op te richten, actieve financiële onderzoeken te voeren en de grensoverschrijdende samenwerking tussen politie en justitie op te voeren, onder andere via gezamenlijke onderzoeksteams. In zijn laatste jaarverslagen heeft het Centrum hier overigens verschillende malen op gehamerd.[168]

4) De coördinatie en samenwerking tussen de belangrijkste betrokken partijen verbeteren en zorgen voor een coherent beleid

Deze prioriteit moet worden gerealiseerd door de versterking van het Europees netwerk van nationale rapporteurs of van gelijkaardige mechanismen, via de coördinatie van de activiteiten inzake buitenlands beleid van de EU en de oprichting van een platform voor maatschappelijke organisaties en dienstverleners.

Gelet op de talrijke door de EU gefinancierde projecten was het belangrijk die door te lichten om tot een coherent beleid te komen. Andere geplande initiatieven zijn ten slotte het verankeren van de grondrechten in het beleid ter bestrijding van mensenhandel en het bevorderen van multidisciplinaire opleidingen.

5) Meer inzicht verwerven in en effectiever reageren op nieuwe problemen op het gebied van mensenhandel in welke vorm dan ook

Deze prioriteit berust op verschillende pijlers: de ontwikkeling van een vergelijkbaar en betrouwbaar Europees systeem van gegevensinzameling, ontwikkelen van kennis over de genderdimensie van mensenhandel en over kwetsbare groepen, beter inzicht in het ronselen via internet en sociale netwerken en ten slotte de aanpak van op arbeidsuitbuiting gerichte mensenhandel. Dit laatste initiatief moet onder meer worden gerealiseerd via een studie van de jurisprudentie in de verschillende lidstaten, het opstellen van een gids met beste praktijken om overheden te helpen bij het toezicht en de handhaving van uitzendbureaus en bemiddelingsbureaus, of het verbeteren van de samenwerking met arbeids-, sociale, gezondheids- en veiligheidsinspecteurs, alsook met visserij-inspecteurs op het gebied van de herkenning van slachtoffers van mensenhandel.

168 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, '*In een schijn van wettelijkheid*', pp.133-134 (aanbeveling 7) ; Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, '*Bestrijden met Mensen en Middelen'*, p.114 (aanbeveling 10) en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2007, '*Beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur'*, p.118 (aanbeveling 5).

2. Ontwikkelingen van het Belgische juridische en politieke kader

2.1. Op wetgevend vlak

2.1.1. Mensenhandel en -smokkel

Op Belgisch niveau hebben er zich in 2011 en in de eerste helft van 2012, op wetgevend vlak geen opvallende ontwikkelingen voorgedaan inzake mensenhandel en -smokkel. Vermeldenswaard is wel de wet van 26 november 2011 over het misbruik van de kwetsbare toestand.[169] Deze wet heeft enkele wijzigingen aangebracht in de formulering van de strafverzwarende omstandigheid 'misbruik van de kwetsbare toestand' met betrekking tot de strafbaarstellingen mensenhandel en -smokkel.[170] De wijziging vond plaats in het kader van een harmonisering van het Strafwetboek op dit punt. De toestand van bijzondere kwetsbaarheid is vervangen door de toestand van 'gewone' kwetsbaarheid (door de notie 'bijzonder' te schrappen) en de leeftijd is voortaan ook een omstandigheid van

169 Wet van 26 november 2011 tot wijziging en aanvulling van het Strafwetboek teneinde het misbruik van de zwakke toestand van personen strafbaar te stellen, en de strafrechtelijke bescherming van kwetsbare personen tegen mishandeling uit te breiden, *B.S.*, 23 januari 2012.

170 Cfr. artikels 433*septies*, 2° van het Strafwetboek en 77*quater*, 2° van de wet van 15 december 1980.

kwetsbaarheid.[171] Deze wijziging mag op het eerste zicht een detail lijken, toch kunnen er vragen rijzen bij de mogelijke interpretatie van 'leeftijd' aangezien een andere strafverzwarende omstandigheid nu al betrekking heeft op minderjarigen.

2.1.2. Opdrachtgevers

Ook al heeft het niet rechtstreeks met mensenhandel te maken, toch maken we melding van de goedkeuring, via de programmawet (I) van 29 maart 2012, van een systeem van hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgevers voor schulden met betrekking tot sociale lasten, belastingen en bezoldigingen.[172] Dit luik van de programmawet is één van de eerste verwezenlijkingen van de huidige regering in het kader van de maatregelen inzake fraudebestrijding. Het regeerakkoord schuift fraudebestrijding overigens als één van de prioritaire acties naar voor. Dat soort maatregelen kunnen dan ook alleen maar toegejuicht worden.

Vooraleer we dieper ingaan op het goedgekeurde systeem willen we op een aantal andere ontwerpen wijzen. In het kader van de omzetting van de 'sanctie-' richtlijn[173] heeft de regering twee voorontwerpen van wet goedgekeurd die de opdrachtgever, die beroep doet op bemiddelaars die illegale werknemers tewerkstelt, hoofdelijk aansprakelijk moet stellen.[174] Bij afsluiting van dit verslag (juni 2012), waren die ontwerpen nog niet in het Parlement ingediend.

Het regeerakkoord beoogt de aanname van maatregelen ter bestraffing van de opdrachtgever. Samen met andere actoren dringt het Centrum al jaren aan op zo'n wetgeving.

Andere maatregelen uit het regeerakkoord die op tafel liggen zijn de aanname van maatregelen ter bestraffing van de opdrachtgever die wist of had moeten weten dat zijn bemiddelaars zich schuldig maakten aan mensenhandel. Samen met andere actoren dringt het Centrum al jaren aan op zo'n wetgeving. Dit ontwerp is evenwel nog niet concreet.

De maatregelen in het kader van de programmawet zijn echter een eerste belangrijke stap die desgevallend in dossiers van mensenhandel kunnen worden toegepast. Titel 7 van de programmawet (I) voert namelijk een stelsel in van hoofdelijke aansprakelijkheid voor de betaling van de bezoldiging en breidt het bestaande stelsel van hoofdelijke aansprakelijkheid inzake sociale en fiscale schulden uit.[175] Het gaat hier om de realisatie van één van de speerpunten uit het regeerakkoord "*In overleg met het bevoegde paritaire comité, voor de risicosectoren geleidelijk een mechanisme van hoofdelijke aansprakelijkheid voor de opdrachtgevers ten aanzien van alle onderaannemers invoeren, met de mogelijkheid tot specifieke modaliteiten hieromtrent per sector*"[176]. Die maatregelen moeten de strijd aanbinden tegen bedrieglijke praktijken van koppelbazen. Vaak maken aannemers of onderaannemers zich schuldig aan sociale en fiscale fraude zonder dat ze kunnen worden bestraft omdat ze al te snel van naam veranderen, of omdat ze spoorloos verdwijnen.[177] Tot op heden werden enkel in de bouwsector opdrachtgevers aansprakelijk gesteld voor sociale bijdragen. De toepassing van de hoofdelijke aansprakelijkheid en van de inhoudingsplicht op de sector van de risicoactiviteiten wordt voortaan uitgebreid, onder meer door toe te zien op een betere inning van de bijdragen.

De inning van schulden in toepassing van de hoofdelijke aansprakelijkheid is gebaseerd op het systeem van de subsidiaire aansprakelijkheid. Op die manier kunnen de zogenaamde 'lege dozen' in ketens van

171 Deze strafverzwarende omstandigheid was voordien als volgt geformuleerd (onderlijning zelf aangebracht): "*Het in artikel 433quinquies, § 1, bedoelde misdrijf wordt gestraft met opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en met geldboete van duizend euro tot honderdduizend euro in de volgende : (...)*
2° ingeval het is gepleegd door misbruik te maken van de bijzondere kwetsbare positie waarin een persoon verkeert ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand, zijn precaire sociale toestand of ten gevolge van zwangerschap, ziekte, dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, zodanig dat de betrokken persoon in feite geen andere echte en aanvaardbare keuze heeft dan zich te laten misbruiken; (...)".
Die is als volgt gewijzigd:
"*2° ingeval het is gepleegd door misbruik te maken van de kwetsbare toestand waarin een persoon verkeert ten gevolge van een onwettige of precaire administratieve toestand, zijn precaire sociale toestand, zijn leeftijd, zwangerschap, ziekte, dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, zodanig dat de betrokken persoon in feite geen andere echte en aanvaardbare keuze heeft dan zich te laten misbruiken*".

172 Cfr. artikels 59 tot 78 van Titel 7 van de programmawet (I) van 29 maart 2012, *B.S.*, 6 april 2012.

173 Richtlijn 2009/52/EG van het Europees Parlement en de Raad 18 juni 2009 tot vaststelling van minimumnormen inzake sancties en maatregelen tegen werkgevers van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen, *P.B.* 30 juni 2009, L168/24. Deze richtlijn moest zijn omgezet tegen 20 juli 2011.

174 Voorontwerpen goedgekeurd in de Ministerraad van 11 en 25 mei 2012.

175 Art. 30*bis* van de RSZ-wet, art. 400 van het WIB., cfr. het verslag van 8 maart 2012 namens de commissie voor de justitie over het ontwerp van programmawet (I), *Parl St.*., Kamer, zitting 2011-2012, Doc 53-2081/013, p.3.

176 Punt 2.1.9 van deel II (socio-economisch) van het regeerakkoord van 1 december 2011, p.100.

177 Memorie van toelichting bij het ontwerp van programmawet (I) van 24 februari 2012, *Parl. St.*, Kamer, zitting 2011-2012, Doc 53-2081/001, p.32.

onderaanneming of het failliet laten gaan van bedrijven om verplichtingen te omzeilen, worden aangepakt. Er wordt bijgevolg in voorzien dat indien een betaling die moet worden verricht bij toepassing van de hoofdelijke aansprakelijkheid niet of slechts gedeeltelijk wordt uitgevoerd, de aannemers en de onderaannemers die zich boven de beschuldigde vennootschap bevinden hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor deze schuld.[178]

Een gelijkaardig systeem wordt ingevoerd voor fiscale schulden.

Het meest relevante systeem voor de mensenhandel is ongetwijfeld de invoering van een hoofdelijke aansprakelijkheid voor de lonen (in geval een aannemer of onderaannemer het loon niet uitbetaalt). Het gaat hier niet om een subsidiaire aansprakelijkheid maar om een ketenaansprakelijkheid.[179] In de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon van werknemers wordt een nieuw hoofdstuk opgenomen dat de hoofdelijke aansprakelijkheid invoert van de opdrachtgevers, de aannemers en onderaannemers in een productieketen ten overstaan van de aannemer of onderaannemer, die zich lager in de keten bevindt en die zijn werknemers onderbetaalt.[180] Dit systeem impliceert dat verschillende personen schuldenaar zijn voor de betaling van de lonen van één of meerdere werknemers. Dit stelsel wil concurrentievervalsing tegengaan die wordt veroorzaakt door aannemingsketens waarin een onderaannemer, in strijd met strafrechtelijk gesanctioneerde bepalingen, zijn personeel minder betaalt dan hetgeen verplicht is. Daarom wordt een centrale rol weggelegd voor de sociale inspectiediensten. Alleen de inspectiediensten zullen de hoofdelijke aansprakelijkheid kunnen activeren, met name door het verrichten van een formele kennisgeving en dit enkel voor toekomstige loonschulden en enkel wegens een zwaarwichtige tekortkoming op de loonbetalingsplicht.[181]

178 *Ibid*., p.33.

179 Verslag van 16 maart 2012 namens de commissie voor de sociale zaken over het ontwerp van programmawet (I), *Parl.St*., Kamer, zitting 2011-2012, Doc. 53-2081/017, p.35.

180 Memorie van toelichting bij het ontwerp van programmawet (I) van 24 februari 2012, *op.cit*., p.42.

181 Verslag van 8 maart 2012 namens de commissie voor de justitie over het ontwerp van programmawet (I), *op.cit*., pp.3-4.

Na interpellatie in de commissie voor de sociale zaken heeft de Staatssecretaris voor de Bestrijding van de Sociale en de Fiscale Fraude erop gewezen dat met omzetting van de Europese richtlijn 2011/36/EU inzake mensenhandel, de gevallen van mensenhandel in aanmerking zullen worden genomen in een volgende wettekst.[182]

2.1.3. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen

Een laatste belangrijke wetgevende evolutie is de invoering van een wettelijk kader dat het verblijf regelt van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die geen asielzoekers zijn. Dit specifieke verblijfsstatuut dat voordien was geregeld door een ministeriële omzendbrief[183] wordt voortaan bepaald door artikels 61/14 tot 61/25 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen[184] en door artikels 110*sexies* tot 110*undecies* van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981.[185] Ook al houdt dit geen rechtstreeks verband met mensenhandel, toch kunnen die nieuwe bepalingen ook betrekking hebben op minderjarige slachtoffers die niet in aanmerking komen voor de procedure 'mensenhandel'. Denken we maar aan minderjarige slachtoffers die geen asielzoekers zijn en die geen medewerking kunnen verlenen aan justitie.

De nieuwe bepalingen komen globaal genomen overeen met het door de omzendbrief bepaalde systeem maar bevatten toch een aantal nieuwigheden.[186]

Zoals voorheen gaat het hier specifiek om de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (hierna: NBMV),

182 Verslag van 16 maart 2012 namens de commissie voor de sociale zaken over het ontwerp van programmawet (I), *op.cit*., p.36.

183 Omzendbrief van 15 september 2005 inzake verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, opgeheven door de omzendbrief van 14 november 2011, *B.S.*, 28 november 2011.

184 Die nieuwe artikels zijn ingevoerd door de wet van 12 september 2011 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het oog op de toekenning van een tijdelijke machtiging tot verblijf aan de niet-begeleide minderjarige, *B.S.*, 28 november 2011.

185 Die nieuwe artikels zijn ingevoerd door het koninklijk besluit van 7 november 2011 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, *B.S.*, 28 november 2011.

186 Voor een gedetailleerde analyse van de nieuwe bepalingen, cfr. C. GHYMERS, 'Le séjour des mineurs étrangers non accompagnés enfin consacré dans la loi', *J.D.J.* 2012, nr. 312, pp.36-42.

die door de dienst voogdij definitief als dusdanig zijn geïdentificeerd (in de zin van de programmawet over de voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen van 24 december 2012) en die geen andere procedure hebben ingediend tot bescherming, machtiging of toelating tot verblijf of tot vestiging in België of van wie het verzoek vooraf was afgewezen.[187] In deze definitie zijn bijvoorbeeld de Europese NBMV niet opgenomen.

De voogd van de NBMV vraagt de verblijfsvergunning aan. De minderjarige wordt vervolgens in het kader van het onderzoek van zijn aanvraag verhoord, in aanwezigheid van zijn voogd en indien nodig van een tolk. Twee opvallende nieuwigheden zijn de mogelijkheid voor de advocaat van de NBMV om het verhoor bij te wonen, indien de voogd daarom vraagt en het opstellen van een schriftelijk verslag van het verhoor.

De aanvraag tot verblijf en het onderzoek door de Dienst Vreemdelingenzaken (hierna: DVZ) streven naar het vinden van een duurzame oplossing voor NBMV. Die kan drie vormen aannemen:
» gezinshereniging in het land waar de ouders zich legaal bevinden;
» terugkeer naar het land van herkomst of naar het land waar NBMV gemachtigd is tot verblijf met garanties op adequate opvang en verzorging;
» machtiging tot verblijf in België.

De uitdaging bestaat er dus in voor elk geval apart na te gaan wat de duurzame oplossing is die het best aansluit bij het hogere belang van het kind, wat in de praktijk niet altijd makkelijk is. Op basis daarvan zal de DVZ een beslissing nemen over het verblijf van de minderjarige. Dit kan een bevel tot terugleiding zijn naar een ander land (indien voor deze duurzame oplossing is gekozen), de aflevering van een verblijfsdocument van zes maanden (indien geen duurzame oplossing is gevonden) of voor een jaar (indien de duurzame oplossing een verblijf in België is).[188] Na afloop van een periode van drie jaar sinds aflevering van de verblijfstitel van één jaar, kent de DVZ een definitief verblijfsdocument toe.

2.2. Op politiek vlak

2.2.1. Nieuw actieplan voor de strijd tegen mensenhandel en mensenmokkel 2012-2014

De Ministers van Justitie en de Staatssecretaris voor Migratie- en Asielbeleid hebben de Ministerraad op 22 juni 2012 het vernieuwd Actieplan 2012-2014 voorgelegd voor de strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel. De Interdepartementale Coördinatiecel voor de strijd tegen mensenhandel en -smokkel is belast met de uitvoering ervan.

Dit plan bevat echter weinig nieuwigheden in vergelijking met het vorige actieplan. Het beperkt zich vooral tot het voortzetten van vroeger opgestarte of nog niet gerealiseerde acties. Toch doet het een poging pragmatischer te zijn dan het vorige, met een aantal meer bescheiden maar ook realistischere projecten. In het nieuwe actieplan staan bijvoorbeeld maar 19 voorstellen, i.p.v. de 26 uit het vorige.

Het plan berust op pijlers zoals de wetgevende en reglementaire aspecten, preventieve aspecten, bescherming van slachtoffers, opsporingen en vervolgingen, en ten slotte ook de coördinatie en inzameling van informatie.[189] Kort samengevat ziet het er als volgt uit:

a) Wetgevende en reglementaire aspecten

De belangrijkste aandachtspunten hebben betrekking op de (eventuele) aanpassing van de wet van 10 augustus 2005 inzake mensenhandel overeenkomstig de nieuwe Europese richtlijn 2011/36/EU inzake mensenhandel en op de goedkeuring van een tekst over het bestraffen van opdrachtgevers die beroep doen op bemiddelaars die zich met mensenhandel inlaten. Dit laatste punt stond reeds in het vorige actieplan. Zoals gezegd maakt de huidige regering van de strijd tegen de sociale en fiscale fraude één van haar prioriteiten, maatregelen in die zin zijn er dus al genomen. We hopen dan ook dat dit punt uit het actieplan snel wordt toegepast.

187 C. GHYMERS, *op.cit*., p.36.

188 Voor de verschillende interpretaties over de onmiddellijke toekenning van een verblijfsdocument van een jaar, cfr. C. GHYMERS, *op.cit.,* pp.39-41.

189 Het volledige actieplan staat op de website van de Dienst voor het Strafrechtelijke Beleid: www.dsb-spc.be/doc/pdf/ACTIEPLAN_C_MH_NL_2012.pdf

b) Preventieve aspecten

Net zoals in het vorige actieplan ligt het accent op preventiecampagnes en bestrijding van kinderpornografie op het internet. Zo zijn onder meer projecten gepland rond de bewustmaking van sociale diensten.

c) Bescherming van de slachtoffers van mensenhandel

De initiatieven omvatten onder meer het opzetten van vereenvoudigde tools voor terreinactoren met betrekking tot de bescherming van de slachtoffers. Uit een evaluatie van de omzendbrief van 26 september 2008[190] die toelichting geeft bij de multidisciplinaire samenwerking, blijkt dat die te omslachtig en niet praktisch genoeg is. In dit verband wijzen we er trouwens op dat de evaluatie van de omzendbrief inzake niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) nog steeds niet is afgewerkt (dit is één van de aandachtspunten in het actieplan). Andere voorstellen uit het actieplan voor een betere opsporing van NBMV zijn de bewustmaking van voogden rond de problematiek van mensenhandel en de opleiding in de Fedasil centra. Net zoals in het vorige actieplan moet er ook een officieel systeem worden voorzien voor de erkenning van opvangcentra voor slachtoffers.

d) Opsporingen en vervolgingen

Zoals in het vorige actieplan wordt ook nu de nadruk gelegd op opleiding en uitwisseling van beste onderzoekspraktijken voor zowel politiemensen als voor magistraten, en op het belang van de financiële onderzoeken.

e) Coördinatie en informatiegaring

De problematiek van de gegevensinzameling door het IAMM kent jammer genoeg nog geen vooruitgang. Dit blijft de zwakke schakel in het mensenhandelbeleid.

Ook de werkzaamheden van de Cel zijn in het plan hernomen. Twee wijzigingen van de werking ervan zijn gepland: een formele integratie van de opvangcentra in de interdepartementale coördinatiemechanismen en de vertegenwoordiging van het College van procureurs-generaal in het Bureau van de Interdepartementale Cel.

De problematiek van de gegevensinzameling ten slotte (die een struikelblok blijft) hangt samen met een efficiënte werking van het Informatie- en analysecentrum mensensmokkel en mensenhandel (IAMM). Op dat punt, dat reeds in het vorige actieplan aan bod is gekomen, is jammer genoeg nog geen vooruitgang geboekt. De gegevensinzameling, vooral op Europees niveau, is echter een prioriteit. België mag dan al toonaangevend zijn inzake de strijd tegen mensenhandel, het inzamelen van betrouwbare en vergelijkbare gegevens blijft nog altijd de zwakke schakel in het beleid.

2.2.2. Een nationaal parlement met aandacht voor mensenhandel en -smokkel

2.2.2.1. Werkgroep Mensenhandel binnen de Senaat

De Senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden besliste op 1 december 2009 om een Werkgroep Mensenhandel op te richten. Door de vroegtijdige beëindiging van de vorige legislatuur kon de Werkgroep Mensenhandel de werkzaamheden niet afronden en nog geen aanbevelingen formuleren. Net voor de ontbinding van het federaal Parlement, werd beslist verslag uit te brengen over de gehouden hoorzittingen die dan de basis zouden kunnen vormen voor eventuele vervolgwerkzaamheden.[191] In het vorig Jaarverslag zette het Centrum het verslag van de Commissie van 4 mei 2010 uiteen.[192]

De huidige Commissie voor Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden van de Senaat besliste in mei 2011 opnieuw een Werkgroep Mensenhandel op te richten en de werkzaamheden verder te zetten. De werkgroep kreeg de opdracht een balans op te maken van de actuele situatie van mensenhandel in ons land, mede op basis van het verslag van de Werkgroep Mensenhandel van 4 mei 2010. Hiertoe

190 Omzendbrief van 26 september 2008 inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking met betrekking tot de slachtoffers van mensenhandel en/of van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, *B.S.*, 31 oktober 2008.

191 Commissie voor de Binnenlandse Zaken en voor de Administratieve Aangelegenheden, Verslag Mensenhandel, *Parl.St.* Senaat, zitting 2011-12, 27 maart 2012, nr. 5 – 1073/1.

192 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.28-31.

kon zij de verschillende vormen van mensenhandel onderzoeken, met inbegrip van de nevenverschijnselen, zoals illegale tewerkstelling en kinderarbeid, voor zover deze verband houden met mensenhandel. Daarnaast werden ook de wettelijke bepalingen onderzocht met het oog op de vervolging van mensenhandelaars en de bescherming van de slachtoffers van gedwongen prostitutie. Er werd eveneens aandacht besteed aan de materiële middelen van politie en parketten in de strijd tegen de mensenhandel en de rol van de sociale inspectiediensten. De werkgroep werd ook gevraagd extra aandacht te besteden aan internationale samenwerking daar deze in de vorige hoorzittingen te weinig aan bod kwamen. De werkzaamheden resulteerden in het verslag van 27 maart 2012.

Tijdens deze tweede reeks hoorzittingen namen de volgende actoren het woord: de Minister van Justitie, vertegenwoordigers van de Minister van Werk en Gelijke Kansen, Stichting Samilia, vertegenwoordigers van de academische wereld, vertegenwoordigers van de Europese Commissie, Internationale Organisatie voor Migratie, Eurojust en Europol, de Dienst Mensenhandel van Federale Gerechtelijke Politie en het Centrum.

In het verslag komen de sterke en zwakke punten op het vlak van beleid en wetgeving aan bod en dit op een manier die een kritische beleidsanalyse ondersteunt. Hiermee werden ook heel wat struikelblokken in het beleid en de wetgeving, waar ook het Centrum heeft rond gewerkt, blootgelegd.

Aan het einde van het verslag werden een reeks aanbevelingen voorgesteld om deze struikelblokken aan te pakken en een aanzet te geven tot het aanpassen van bestaande wetgeving. Gezien het exhaustieve karakter van de twee verslagen en daarop gebaseerde aanbevelingen, presenteren we in het kaderstuk slechts een selectie uit deze aanbevelingen, waarbij de link wordt gelegd met eerdere aanbevelingen die het Centrum heeft gemaakt.

AANBEVELINGEN NAAR AANLEIDING VAN DE SENAATSVERSLAGEN VAN DE WERKGROEP MENSENHANDEL

Het Senaatsverslag eindigt met een reeks aanbevelingen op basis van de twee verslagen van de werkgroepen. Het bevat zowel algemene aanbevelingen, als bijzondere aanbevelingen. Deze laatste zijn ofwel gericht aan specifieke actoren of betreffen een bepaalde thematiek.

Zeer algemeen pleit de Commissie voor meer samenwerking op Belgisch niveau tussen alle betrokkenen die zij aan zij werken in de sectoren voor preventie, bescherming en repressie. Daarnaast benadrukt de Commissie dat de strijd tegen mensenhandel een absolute prioriteit moet blijven voor de regering.

Sensibilisering

Detectie van potentiële slachtoffers mensenhandel kan maar gerealiseerd worden wanneer de eerstelijnsactoren daar ook de tools voor aangereikt krijgen. De Commissie pleit voor meer **bewustmaking** van eerstelijnsactoren zoals de sociale inspectie, het personeel in de gesloten centra, medisch personeel, diensten van de lokale politie. Dergelijke aanbevelingen rond sensibilisering worden ook door het Centrum onderschreven.

Ook op het niveau van de zittende magistratuur vraagt de Commissie meer sensibilisering bijvoorbeeld via een versnelde opleiding van de magistraten in de nieuwe opleidingscyclus die het College van procureurs-generaal en het Instituut voor gerechtelijke opleiding hebben ingesteld.

Opsporing en vervolging

De Commissie formuleert ook een reeks aanbevelingen voor het **verbeteren van de procedure**, zowel multidisciplinair als ten aanzien van de politie en de magistratuur.

De Commissie raadt onder meer aan om bij supralokale onderzoeken het federale parket te verzoeken zijn coördinerende rol in dossiers in alle gerechte-

lijke arrondissementen in de strijd tegen de mensenhandel beter in te vullen, zeker wanneer het gaat om uitbuiting met complexe constructies. De Commissie legt onder meer ook de klemtoon op de rol als initiatiefnemer van het federaal parket in het raam van de samenwerking van internationale onderzoeken. Het Centrum heeft in het verleden reeds meermaals gewezen op het gebrek aan initiatief van het federale parket om een coördinerende rol op zich te nemen. Ondertussen heeft het Centrum vernomen dat de situatie verbeterd is en het federale parket zijn rol meer opneemt. Het Centrum blijft dit met belangstelling opvolgen.

Op politioneel niveau beveelt de Commissie aan in de zonale veiligheidsplannen meer klemtoon te leggen op de strijd tegen de mensenhandel. In diezelfde optiek roept het Centrum de burgemeesters op om op lokaal niveau aandacht te schenken aan mensenhandel en dit na de gemeenteraadsverkiezingen op te nemen in de nieuwe zonale veiligheidsplannen. De lokale politie speelt immers een onontbeerlijke rol bij de detectie van feiten en slachtoffers van mensenhandel. Dit geldt niet alleen voor dossiers van seksuele uitbuiting maar zeker ook voor dossiers van economische uitbuiting.[1]

Daarnaast riep de Commissie ook op de strijd tegen de mensenhandel bij de prioriteiten van het nieuwe Nationaal Veiligheidsplan van de politie op te nemen en de capaciteit te verhogen van de proactieve onderzoeksteams, meer bepaald van de teams van de Federale gerechtelijke politie van Brussel. In het nationaal veiligheidsplan 2012-2015 dat door de ministerraad op 1 maart 2012 werd goedgekeurd, worden mensenhandel en -smokkel opgenomen onder de prioritaire criminaliteitsfenomenen.

1 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 3, punt 2.1. (aanbeveling 5).

Europese dienst voor sociale inspectie

De Commissie acht het wenselijk dat er een echte internationale samenwerking tot stand wordt gebracht tussen de arbeidsinspectiediensten van de lidstaten. Uit het verslag bleek immers dat er behoefte en nood is aan efficiënte samenwerkingsplatformen voor arbeidsinspecties zoals deze op het vlak van internationale gerechtelijke en politionele samenwerking reeds bestaan. De Minister van Werk benadrukte hierbij dat het niet volstaat dat België instrumenten en databanken ontwikkelt om het fenomeen in kaart te brengen. De strijd tegen de methoden van koppelbazen die werken volgens geglobaliseerde en grensoverschrijdende *modi operandi* vergt immers niet alleen een intenser optreden en onderzoek op het terrein maar ook informatieoverdracht tussen bevoegde diensten van verschillende lidstaten. De Commissie pleit dan ook voor een autonome Europese dienst voor sociale inspectie, die actie kan ondernemen die gemeenschappelijk is voor verscheidene lidstaten (onder andere ter bestrijding van het inzetten van valse zelfstandigen en het misbruik van het detacheren van werknemers). Er zou met alle betreffende Europese administraties een Sociale Interpol kunnen worden opgericht. Ook het Centrum maakte in het verleden al een dergelijke aanbeveling.

Nationaal Rapporteur

Wat betreft het nationaal rapporteurschap stelt de Commissie dat het opportuun kan zijn het Centrum, overeenkomstig artikel 9 van richtlijn 2011/36/EU, de rol te geven van nationaal rapporteur mensenhandel. Het Centrum vestigt er de aandacht op dat op grond van zijn wettelijke opdracht het Centrum sinds 1995 beschouwd kan worden als een nationaal rapporteur *avant-la-lettre* en als een *de facto* nationaal rapporteur voor België. Het Centrum hoopt dan ook formeel erkend te worden in deze rol.

Slachtoffers mensenhandel

Ten aanzien van de **bescherming van slachtoffers** raadt de Commissie aan om in het kader van de controleoperaties en de gerechtelijke procedure te werken op basis van een nationale tolkenlijst of

een lijst van tolken die in verschillende gerechtelijke arrondissementen kunnen optreden zodat men door een betere betrouwbaarheid van de tolken ook beter slachtoffers kan opsporen.[2]

Ook het Centrum heeft reeds meermaals aandacht besteed aan de problematiek van onbetrouwbare tolken en vraagt om minstens een nationale lijst van beschikbare en betrouwbare tolken op te stellen. Dit gebeurt momenteel enkel op arrondissementeel niveau. Als een tolk dubieus blijkt te zijn, dan wordt dit niet op nationaal niveau gecentraliseerd.[3]

Daarnaast raadt de Commissie aan dat er een brede reflectie wordt gevoerd over de **aantrekkingskracht van het slachtofferstatuut**. Weinig slachtoffers afkomstig uit Oost-Europese landen zijn geneigd om de feiten aan te geven omdat ze vaak menen beter af te zijn dan in hun thuisland en ten onrechte denken dat ze gezien de openstelling van onze grenzen de bijzondere status van slachtoffer van mensenhandel niet langer nodig hebben. In de focus van dit Jaarverslag wordt de vraag opgeworpen of het statuut zoals het nu bestaat nog aangepast is aan de noden van de huidige slachtoffers, daarbij vergroten we – als aanzet van een dergelijke reflectie – één aspect waar slachtoffers van mensenhandel interesse en baat bij kunnen hebben, met name het compensatieaspect.

In die optiek wijst het Centrum ook op het belang van een goede en tijdige juridische begeleiding waarbij er moet nagedacht worden over een snellere aanstelling van een advocaat voor de slachtoffers die verklaringen hebben afgelegd of klacht hebben ingediend. Meer concreet stelt het Centrum voor dat de aanstelling van een advocaat wordt verzekerd voor het verstrijken van het eerste immatriculatieattest dat in het kader van de procedure mensenhandel wordt afgeleverd.[4] Ook de Commissie is van mening dat er een advocaat moet worden aangewezen om het slachtoffer te vertegenwoordigen wanneer de betrokkene de status van slachtoffer verkrijgt. Het gaat erom zijn rechten als slachtoffer te garanderen via een burgerlijke partijstelling en des te meer wanneer het slachtoffer naar zijn land van herkomst wordt teruggestuurd, zodanig dat hij zijn rechten verder kan doen gelden.

2 Dergelijke aanbeveling werd door het Centrum gemaakt in vorige jaarverslagen. Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, *'In een schijn van wettelijkheid'*, p. 111.

3 Zie ook Deel 2, Hoofdstuk 3, punt 3 (Aanbeveling 18).

4 Zie ook Aanbeveling 10.

In vorige jaarverslagen heeft het Centrum reeds gewezen op het belang van een structurele politieke opvolging via het parlementaire forum. Het Centrum verheugt zich dan ook dat de Senaat dergelijke initiatief had genomen en dit in de nieuwe legislatuur heeft verdergezet. Om de werkzaamheden die door de Werkgroep Mensenhandel werden verricht, echter ten volle te benutten, is het dan ook aangewezen dat de diverse actoren zowel op beleidsniveau, als op het terrein aan de slag gaan met de gemaakte aanbevelingen en dat de realiseringen daarvan worden opgevolgd. Parlementaire vragen en interpellaties hieromtrent kunnen alvast één kanaal zijn om deze onder de aandacht te houden.

2.2.2.2. Parlementaire vragen en interpellaties

Net zoals in het vorige Jaarverslag gaan we hier – zonder exhaustief te willen zijn – in op enkele vragen die werden opgeworpen tijdens de parlementaire werkzaamheden. Deze parlementaire vragen weerspiegelen de actuele bezorgdheden, uitdagingen die gepaard gaan met de diverse facetten van het fenomeen mensenhandel en -smokkel en de noodzaak aan een multidisciplinaire aanpak.

De interpellaties betreffen zowel structurele problemen als vragen naar hangende dossiers en vervolgingen. Deze reflecteren de tendensen in mensenhandel en -smokkel waar ook het Centrum zich in verdiept. De vragen en interpellaties werden meerdere malen gebaseerd op de vaststellingen uit de jaarverslagen van het Centrum.

De multidisciplinaire facetten van de problematiek worden weerspiegeld door de vragen en interpellaties die aan diverse ministers worden voorgelegd. Vragen beperken zich immers niet tot justitiële aangelegenheden, maar strekken zich eveneens uit tot de bevoegdheden van de huidige Minister van Binnenlandse Zaken, Minister van Werk en Gelijke Kansen en Minister van Buitenlandse Zaken of van de Staatssecretaris voor Migratie- en Asielbeleid en Staatssecretaris voor de Coördinatie van de Fraudebestrijding.

a) De doelstellingen van het Actieplan 'Strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel' 2008-2011

Tijdens de werkzaamheden werden een aantal vragen opgeworpen over de realisatie van enkele vooropgestelde doelstellingen van het Actieplan 'Strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel' 2008-2011. Zoals reeds vermeld, werd in juni 2012 een nieuw actieplan tegen mensenhandel en -smokkel opgesteld.

Eén van die vragen had betrekking op de feedback aan onderzoekers. Het toenmalige Actieplan stelde onder meer voor **feedback te verlenen aan de onderzoekers over het proces en de veroordeling** van de daders van mensenhandel, met in het bijzonder die elementen die de verdediging aanvocht, de argumenten die ze aanhaalde, de lacunes en de betere manier van verwerking in het onderzoek. Volgens de Minister van Justitie werd aan deze doelstelling tegemoetgekomen op tweeledige wijze: 1) de richtlijn inzake het opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel (COL 01/07) voorziet in verschillende wijzen om informatie te laten circuleren tussen het openbaar ministerie en de politiediensten, in het bijzonder door plenaire vergaderingen die samen worden georganiseerd door het expertisenetwerk van het College van procureurs-generaal en de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid waaraan de verschillende actoren deelnemen. 2) Bovendien voorziet COL 01/07 eveneens dat de verbindingsmagistraat bij het parket van eerste aanleg die gespecialiseerd is in mensenhandel ten minste om de drie maanden een coördinatievergadering organiseert waarop de inspectiediensten, evenals de ter zake actieve politiediensten worden uitgenodigd. De organisatie van deze vergaderingen zou moeten leiden tot een daadwerkelijke uitwisseling van informatie met de onderzoekers en dient de mogelijkheid te bieden *good practices* uit te wisselen, hetgeen zou bijdragen aan de verbetering van de gerechtelijke onderzoeken.[193]

Daarnaast verwijst de minister naar de vergaderingen van de arrondissementscellen. Deze worden voorgezeten door de arbeidsauditeurs van elk gerechtelijk arrondissement en waarborgen onder andere de uitwisseling van informatie met de sociale inspecteurs en de politiemensen op het terrein in het kader van dossiers economische uitbuiting. De minister acht deze verschillende ontmoetingsvormen dan ook als een aanzienlijke meerwaarde voor alle actoren in het veld.[194]

b) Aangepaste aandacht voor minderjarige slachtoffers van mensenhandel

Tijdens de parlementaire werkzaamheden werden ook een reeks vragen opgeworpen omtrent minderjarige slachtoffers van mensenhandel. Eén van de vragen werd opgeworpen naar aanleiding van het vorig Jaarverslag[195] waarin het Centrum reeds heeft aangehaald dat de specifieke situatie van minderjarige slachtoffers, zowel op het vlak van detectie als op het vlak van de begeleiding te weinig aandacht krijgt. Minderjarige slachtoffers van mensenhandel hebben een begeleiding nodig die aangepast is aan hun noden. Ook de voorwaarden voor de toekenning van het statuut vergen een andere benadering dan die voor volwassenen.[196]

De Minister stelt dat de COL 01/07 betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake mensenhandel zal worden vervolledigd met specifieke indicatoren betreffende de handel in kinderen zodra de wettelijke aanpassingen uit Richtlijn 2011/36/EU omgezet zijn. De Minister benadrukt dat de Dienst voor het Strafrechtelijk beleid een evaluatie aan het uitvoeren is betreffende de problemen inzake de detectie en doorverwijzing van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die het slachtoffer zijn of het

193 *Vr. en Antw.* Senaat, 9 juni 2011 (Vr. nr. 5-2507, B. Anciaux).

194 *Vr. en Antw.* Senaat, 9 juni 2011 (Vr. nr. 5-2507, B. Anciaux).

195 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', p. 130.

196 Ook in het Senaatsverslag van de Werkgroep Mensenhandel dat hierboven al aan bod kwam is Commissie van mening dat voor de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen er een specifieke procedure zou moeten gelden los van de procedure voor de meerderjarige slachtoffers. Er moet een denkoefening komen over een aanpassing van de criteria op grond waarvan het slachtofferstatuut van mensenhandel wordt toegekend voor minderjarigen alsook over de afgifte van een verblijfsvergunning bij hun aankomst in de centra.

risico lopen slachtoffer te worden van mensenhandel. Zodra de resultaten van deze evaluatie bekend zijn, zullen aanbevelingen worden geformuleerd ten einde de specifieke situatie van minderjarige slachtoffers te verbeteren. Volgens de Minister van Justitie zullen de resultaten en aanbevelingen nog in de loop van 2012 worden geformuleerd.[197]

c) Sensibilisering van politiediensten

Sensibilisering van eerstelijnsdiensten vormen een belangrijke sleutel voor detectie van potentiële slachtoffers mensenhandel. Het Centrum heeft meermaals de klemtoon gelegd op het belang van sensibilisering van het personeel van lokale politie, gesloten centra, maatschappelijk werkers, medisch personeel, sociale inspecteurs, ...

Onder meer naar aanleiding van enkele vaststellingen in het Jaarverslag 2009[198] werden tijdens de werkzaamheden ook vragen opgeworpen naar sensibilisering van het politiepersoneel tijdens de basisopleiding en de rol van de federale en lokale politie in de strijd tegen mensenhandel.

Wat de opleiding betreft stelt de Minister van Binnenlandse Zaken dat het essentieel is dat de politieagent vanaf zijn basisopleiding gesensibiliseerd wordt voor de problematiek en voor het opsporen tijdens de uitoefening van zijn dagelijkse opdrachten van mogelijke slachtoffers van mensenhandel. De centrale dienst mensenhandel ontwikkelt een project in samenwerking met de Directie Opleiding van de federale politie om de modules van de basisopleiding die in elke provinciale politieschool worden gegeven op elkaar af te stemmen. In afwachting daarvan werden in twee politiescholen al speciale sessies georganiseerd. Daarnaast publiceert de centrale dienst mensenhandel via de Arrondissementele Informatiekruispunten maandelijks een nieuwsbrief die de evolutie van het fenomeen beschrijft, op een site die door alle politieagenten kan worden geraadpleegd.[199]

d) Samenwerkingsverbanden

Omtrent de samenwerking tussen de verschillende instanties in de strijd tegen mensenhandel stelt de Minister van Binnenlandse Zaken dat deze wordt geregeld bij COL 01/07. Deze voorziet periodieke vergaderingen, in principe vier keer per jaar, met in elk gerechtelijk arrondissement alle betrokken partijen: de verbindingsmagistraat bij het parket, het arbeidsauditoraat, de federale gerechtelijke politie, de centrale dienst mensenhandel van Directie Gerechtelijke (federale) Politie, de opsporingsdiensten van de lokale politie, de diensten sociale inspectie en toezicht sociale wetten. Ze schetsen samen de situatie van het arrondissement, de te voorziene controleoperaties en de lopende dossiers of de dossiers die moeten worden opgestart betreffende individuele feiten of betreffende meer georganiseerde criminaliteit. De centrale dienst mensenhandel van de federale gerechtelijke politie biedt ondersteuning bij het coördineren van de initiatieven van de politie.

Naar het voorbeeld van een samenwerking tussen de lokale politie van Gent met vier Bulgaarse agenten in de strijd tegen mensensmokkel en handel in clandestiene werkkrachten, werd de vraag opgeworpen of ook andere steden samenwerken met buitenlandse politiediensten. De Minister van Binnenlandse Zaken laat weten dat zij geen andere initiatieven kent bij de lokale politie maar dat ze steeds bereid is dergelijke initiatieven te ondersteunen. Het project in Gent was gebaseerd op mogelijkheden tot Europese politiesamenwerking die geboden wordt door het Verdrag van Prüm. De minister geeft aan dat de samenwerking geleid heeft tot een snelle informatie-uitwisseling met de Bulgaarse politie in de concrete dossiers en in verband met de inwoners van Bulgaarse origine, open communicatie met de Bulgaarse gemeenschap in Gent wat volgens de minister zou bijgedragen hebben tot een groter vertrouwen tussen de bevolkingsgroep en de lokale politie en operationele ondersteuning op het terrein.[200]

197 *Vr. en Antw.* Senaat, 9 januari 2012 (Vr. nr. 0159, R. de Bondt).

198 Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, '*In een schijn van wettelijkheid'*.

199 *Vr. en Antw.* Kamer, 11 februari 2011 (Vr. nr. 300, M. Delacroix-Rolin).

200 *Integraal Verslag* Kamer, 9 mei 2012 (Vr. 10714, D.Dumerey).

e) De rol van de sociale inspectie

Een Parlement met aandacht voor mensenhandel en -smokkel is een belangrijke actor om een aangepast beleid in de strijd tegen mensenhandel en -smokkel te ontwikkelen.

De diensten van de sociale inspectie zijn één van de sleutelactoren in het opsporen van feiten van mensenhandel. Bij een aantal inspectiediensten hebben inspecteurs reeds heel wat expertise inzake mensenhandel opgedaan, andere diensten moeten nog worden gesensibiliseerd voor het opsporen van slachtoffers van mensenhandel. De inspectiediensten krijgen te maken met complexe structuren en nieuwe vormen van grensoverschrijdende fraude. Omdat deze diensten dan ook niet altijd even waakzaam zullen zijn voor mogelijke indicatoren van mensenhandel, heeft het Centrum er in het verleden al op gewezen dat het belangrijk is dat ook deze diensten rond deze thematiek bewust worden gemaakt.

Naar aanleiding van de tussenkomst van vertegenwoordigers van de Sociale Inspectie tijdens de hoorzittingen in de senaatswerkgroep Mensenhandel van de Commissie Binnenlandse Zaken, worden vragen opgeworpen naar de sensibilisering van inspecteurs. De Minister van Sociale zaken stelt dat een voortdurende sensibilisering van inspecteurs voor dergelijke onderwerpen gebeurt in het kader van de arrondissementscellen. Een nationale coördinator van de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD) volgt deze arrondissementscellen. De minister erkent hierbij dat de behoefte aan een permanente opleiding voor sociale inspecteurs meer dan nodig is. Zij moeten immers niet alleen kennis hebben van alle sociale en arbeidswetgeving, maar zij moeten ook op de hoogte blijven van de wijzigingen in andere wetten (bijvoorbeeld: strafwetboek, vennootschapswetgeving, Europese richtlijnen, ...). In 2010 en 2011 kregen opleidingen in het kader van het Sociaal Strafwetboek en het elektronisch proces-verbaal voorrang.[201]

Tijdens de parlementaire werkzaamheden werd ook de vraag opgeworpen of er richtlijnen of dienstnota's zijn binnen SIOD of door de SIOD verspreid waarin criteria zijn opgenomen met het oog op het doorsturen van een fraudedossier naar het parket voor strafrechtelijke vervolging. De Staatssecretaris voor de Coördinatie van de Bestrijding van de Sociale en de Fiscale Fraude ligt toe dat artikel 21 van het Sociaal Strafwetboek de sociaal inspecteurs een beoordelingsbevoegdheid geeft ten aanzien van de inbreuken op de sociale wetgeving die onder hun bevoegdheid vallen. De mogelijkheid uit artikel 21 Sociaal Strafwetboek vormt een afwijking van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering dat stelt dat iedere gestelde overheid, ieder openbaar officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf, verplicht is daarvan bericht te geven aan de Procureur des Konings, en hem alle desbetreffende inlichtingen en PV's ervan over te maken. Deze afwijking is beperkt tot de inbreuken waarvoor het recht op informeren, het geven van een waarschuwing of een termijn zich in regel te stellen aan de overtreder toegekend is aan de sociaal inspecteurs. Worden andere inbreuken (bijvoorbeeld mensenhandel) vastgesteld, dan zijn zij onderworpen aan de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en zijn ze bijgevolg verplicht deze mee te delen aan het parket.[202]

2.2.2.3. Conclusie

Het Parlement speelt in de strijd tegen mensenhandel en -smokkel niet enkel een belangrijke rol door het indienen en aannemen van wetsvoorstellen die de strijd tegen deze criminele fenomenen kunnen bevorderen, maar heeft met het vragen- en interpellatierecht ook een belangrijk instrument om de bevoegde minister ter verantwoording te roepen voor zijn of haar beleid of een gedeelte daarvan. In die context verheugt het Centrum zich dat zijn Jaarverslag al meermaals de aanleiding heeft gegeven tot vragen gericht aan de bevoegde minister. Een Parlement met aandacht voor mensenhandel en -smokkel is immers een belangrijke actor om een ruimere reflectie te laten plaatsvinden, dat een aangepast beleid in de strijd hiertegen ten goede zal komen.

201 *Vr. en Antw.* Senaat, 23 december 2011 (Vr. nr.5-4402, Y. Buysse).

202 *Vr. en Antw.* Kamer, 29 februari 2012 (Vr.nr. 29, N. Sminate).

HOOFDSTUK 2
FENOMEENANALYSE

Dit hoofdstuk schetst per uitbuitingsmodaliteit een beeld van de nieuwe evoluties van de fenomenen mensenhandel en -smokkel, met bijzondere aandacht voor het bestrijdingsaspect en meer bepaald de implementatie van de beleidsmaatregelen op het terrein en de rol van de relevante actoren.

Bij elke uitbuitingsmodaliteit komen eerst de nieuwe tendensen en evoluties aan bod. Voor uitgebreidere analyses van de profielen van netwerken en slachtoffers verwijzen we naar de jaarverslagen mensenhandel van 2008 en 2009. Deze analyses zijn gebaseerd op gesprekken met verschillende politiekorpsen en inspectiediensten, magistraten en auditeurs. De gesprekken werden op anonieme, informele basis gevoerd.

Daarna worden per uitbuitingsmodaliteit enkele dossiers van mensenhandel en -smokkel geanalyseerd waarin het Centrum door zijn burgerlijke partijstelling volledige inzage verkreeg. Deze analyse is gebaseerd op de processen-verbaal van die dossiers en gaat dieper in op zowel het slachtofferperspectief als het criminele systeem. Het houdt een kritische lezing in van de synthese-pv's. Daarin vatten de speurders de relevante gegevens van het dossier samen; de pv's met de verhoren van slachtoffers, verdachten en getuigen, informatie-pv's, rapporten over de rogatoire commissies...

Concrete dossiergegevens zijn onontbeerlijk om de implementatie van de beleidsmaatregelen op het werkveld te analyseren en de good and bad practices te identificeren.

Dergelijke concrete dossiergegevens zijn onontbeerlijk in een beleidsanalyse die de implementatie van de beleidsmaatregelen op het werkveld en de knelpunten onderzoekt. Het Centrum baseert zich onder meer op deze dossieranalyses om de *good and bad practices* van de verschillende actoren op het terrein te bepalen. Deze worden weergegeven in het volgende hoofdstuk. De relevante stukken van de dossieranalyse voor het hoofstuk *good and bad practices* worden aangeduid met een voetnoot.

I. Seksuele uitbuiting

1.1. Tendensen en evoluties

Slachtoffers in de zichtbare prostitutie, zoals raam- en straatprostitutie, zijn vooral Bulgaarse, Roemeense, Nigeriaanse, Albanese en Hongaarse vrouwen. De Hongaarse netwerken met Hongaarse slachtoffers zijn pas het laatste jaar opgedoken.

De **Bulgaarse netwerken** zijn nog steeds erg actief. Ze opereren in België, Nederland en Duitsland. Bij het minste vermoeden van een nakende politionele actie worden de slachtoffers snel verplaatst. De slachtoffers zijn niet enkel meer afkomstig uit Bulgaarse steden met een bepaalde prostitutie-reputatie, zoals Sliven en Varna, maar ook uit nieuwe gebieden waar prostitutie een wervend effect heeft.

De **Roemeense netwerken** en hun slachtoffers zijn voornamelijk afkomstig uit de streek van Braila-Galati waar verschillende Roma-groepen leven. Meestal zitten de slachtoffers in een situatie van gedwongen straatprostitutie, maar de laatste tijd werd ook bij hen een lichte kentering naar win-winsituaties vastgesteld. Dikwijls hebben de slachtoffers eerst in Spanje gewerkt.

Sinds enkele maanden, na het wegvallen van de visumplicht voor Albanese onderdanen, wordt ook een terugkeer van **Albanese pooiers** vastgesteld. Het zijn vaak *loverboys* die samen met bevriende pooiers met Albanese meisjes werken. Prostitutie blijft voor hen een nevenactiviteit. Hun hoofdactiviteiten zijn drugshandel en ladingdiefstallen van vrachtwagens op bedrijfsterreinen. Kenmerkend voor deze Albanese pooiers is het extreem geweld dat ze tegen hun slachtoffers gebruiken.

De **Nigeriaanse prostitutienetwerken** zijn grootschalige criminele netwerken met internationale vertakkingen en zelfs uitwisselingsprogramma's. Een Nigeriaanse *madam* in België kan ook slachtoffers in Noorwegen, Zweden en Spanje onder haar controle hebben. Er blijken ook uitwisselingsprogramma's te bestaan waarbij bijvoorbeeld een Nige-

riaanse *madam* in Spanje een meisje naar België stuurt om voor haar te werken, maar dan wel onder supervisie van de Nigeriaanse *madam* in ons land.

De Nigeriaanse slachtoffers moeten via prostitutie, meestal op een termijn van twee jaar, 60.000 euro terugbetalen aan hun *madam* om hun vrijheid af te kopen. Eenmaal hun vrijheid afgekocht is, laten ze vaak zelf meisjes overkomen vanuit Nigeria en worden ze zelf *madam*.

Om te voorkomen dat de slachtoffers maandenlang te voet onderweg zijn via Libië en met een smokkelbootje via het Italiaanse eiland Lampedusa binnen het Schengengebied gebracht worden, worden de slachtoffers veelal met valse documenten overgevlogen. Soms worden Nigeriaanse slachtoffers op bestelling geleverd. In één geval trachtten de beklaagden uit een dossier een Nigeriaans slachtoffer op bestelling uit een asielcentrum in Griekenland te halen om ze hier in de prostitutie aan het werk te zetten. In hetzelfde dossier was er ook een ander Nigeriaans slachtoffer dat onder een valse naam in een detentiecentrum voor asielzoekers in Nederland verbleef, waar ze moest bevallen. Via de telefoontap heeft de politie het slachtoffer kunnen opsporen en werd ze vanuit Nederland naar een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel in Antwerpen overgebracht.[203]

Ten slotte zijn er nog de meer verborgen vormen van prostitutie zoals massagesalons en cafés met vooral Thaise, Marokkaanse en Braziliaanse slachtoffers. De Braziliaanse slachtoffers werken meestal met valse Portugese verblijfsdocumenten.

Vele **Marokkaanse en Thaise slachtoffers** verkregen verblijfsdocumenten via een schijnhuwelijk dat door de uitbuiters afgedwongen werd. Dikwijls zijn ze in het begin te angstig en/of vanuit hun culturele achtergrond te beschaamd om verklaringen af te leggen en in het slachtofferstatuut van mensenhandel te stappen. Maar na tussenkomsten van de medewerkers van de gespecialiseerde centra zijn ze uiteindelijk vaak wel bereid verklaringen af te leggen en in het statuut te stappen.

De slachtoffers van seksuele uitbuiting in massagesalons zijn meestal Thaise vrouwen die door Thaise netwerken misbruikt worden. Deze netwerken zijn zowel actief in mensensmokkel en -handel met het oog op seksuele en economische uitbuiting. De slachtoffers die niet voldoen aan de 'seksuele prostitutienormen' moeten in de horeca aan de slag. Deze Thaise netwerken werken bijna allemaal samen met eenzelfde firma in Thailand die de slachtoffers op bestelling aanlevert. Deze firma is actief sinds 1999 en staat onder leiding van een Thaise vrouw wiens naam opduikt in diverse Thaise dossiers met massagesalons. De slachtoffers worden in een karaokebar in Bangkok geronseld. De firma zorgt vervolgens voor paspoorten en Schengenvisa, voornamelijk via de Zweedse ambassade in Bangkok. Per slachtoffer wordt 15.000 euro gevraagd waarvan 5.000 euro door de uitbuiter en 10.000 euro door het meisje zelf moet betaald worden. Indien ze niet kan betalen wordt het bedrag in schijven afbetaald door de uitbuiter uit de verdiensten van het meisje zelf. De prostitutieslachtoffers moeten de eerste twee maanden gratis werken om hun smokkelschulden af te betalen.

I.2. Dossieranalyse

1.2.1. Bulgaars dossier Sliven

Dit Bulgaarse dossier speelde zich af in de Aarschotstraat te Brussel, die gekend staat als prostitutiebuurt. De feiten dateerden van 2007 tot november 2011. De beklaagde werd veroordeeld voor mensenhandel.[204] Het slachtoffer stelde zich geen burgerlijke partij. Het slachtoffer en de daders waren afkomstig van de Bulgaarse stad Sliven, een rekruteringsoord voor prostitutie.[205] Het dossier beperkte zich tot slechts één beklaagde[206] wat deels te wijten was aan de gevoerde beleidsvisie van de onderzoeksrechter.[207] De beklaagde had verschillende vennootschappen en een bar in Bulgarije.

203 Zie ook verder Hoofdstuk 3: Good and Bad practices, punt 1.2. Internationale samenwerking slachtoffers.

204 Zie ook verder: Hoofdstuk 4, Rechtspraak.

205 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, *'Bestrijden met mensen en middelen'*, p.25.

206 In werkelijkheid speelden een vijftal personen een relevante rol in de uitbuiting van dit meisje.

207 Zie ook verder: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.3. Gespecialiseerde onderzoeksrechters mensenhandel.

Opstart dossier

Op 13 oktober 2011 alarmeerde de Bulgaarse politie[208] de Belgische collega's dat een achttienjarig Bulgaars meisje naar haar moeder gebeld had om hulp te vragen. Het slachtoffer werd door een Bulgaar tot prostitutie gedwongen in Brussel. Die had haar in Dortmund (Duitsland) 'gekocht' om zich in België te prostitueren. De koopsom moest het slachtoffer afbetalen via haar prostitutieopbrengsten. De lokale politie van Schaarbeek kon het meisje en haar pooier opsporen via het telefoonnummer waarmee ze haar moeder verwittigd had.[209]

Reeds in 2008 werd bij een controle van de federale Brusselse politie dezelfde beklaagde opgemerkt in het gezelschap van een ander achttienjarig meisje dat zich prostitueerde in een bar. Het meisje was als minderjarige een relatie met de beklaagde begonnen en meegekomen naar Brussel. Zij was wel tevreden over haar inkomsten en werksituatie. Ondertussen was ze in 2011 zelf actief betrokken in het prostitutienetwerk en had ze op vraag van de beklaagde een geschikte prostitutieplaats toegewezen aan het slachtoffer.[210] Verder had ze via een geldtransferagentschap meerdere verdachte geldsommen overgemaakt aan verschillende personen te Sliven.[211]

Slachtofferverklaringen

Het slachtoffer dat haar moeder gealarmeerd had, was met haar toenmalige *loverboy* in juni 2011 vanuit Bulgarije naar Duitsland gereisd om daar in de prostitutie te werken. Voordien had het meisje al als veertienjarige als prostituee in Bulgarije gewerkt. Haar *loverboy*, die zelf in de bouwsector ging werken in Duitsland, heeft de reis met een minibus georganiseerd. Al de opbrengsten van haar prostitutiewerk gaf het meisje aan haar *loverboy* om zo de reiskosten van 500 euro af te betalen.

In Duitsland stelden het slachtoffer en haar toenmalige *loverboy* vast dat een netwerk de logistiek voor prostitutie organiseerde en tegen betaling de nodige faciliteiten aanbood op basis van duidelijke afspraken. Alle meisjes werden op internet geplaatst via een website.[212] Het netwerk regelde hun verblijf via tijdelijke huurcontracten en huurde hiervoor huizen, verspreid over heel Duitsland. Na een bepaalde tijd werden de prostituees telkens op basis van hun contract verplicht te verhuizen. Ze mochten wel zelf de nieuwe bestemming bepalen en beschikten volledig over hun vrijheid.

Ondertussen kreeg het slachtoffer ruzie met haar *loverboy*, die haar sloeg en met andere meisjes bedroog. Ze dumpte hem en verdween met een andere *loverboy* waaraan ze ook al haar prostitutieopbrengsten afdroeg. Toen haar nieuwe *loverboy* besloot terug te gaan naar zijn vroegere vriendin, eveneens een prostituee, verkocht hij haar voor de prijs van 3.500 euro in een café te Dortmund. Dit café was een belangrijk sociaal contactpunt voor Bulgaarse pooiers en bouwvakkers uit de regio Sliven in Bulgarije.

Deze nieuwe exploitant, de beklaagde in dit dossier, nam het slachtoffer mee naar Brussel. Hij vertelde haar dat ze veel geld kon verdienen in België, maar ze moest wel de koopsom van 3.500 euro terugverdienen. Ze moest onder meer in twee bordelen werken in de Aarschotstraat. Ze logeerde bij een vriend van de beklaagde en werd elke dag naar haar werkplaats gebracht. De gerant van een Schaarbeeks café regelde haar afspraken. Dit café staat ook bekend als een uitvalsbasis van de Bulgaarse pooiers van Sliven.

De beklaagde was ontevreden over haar inkomsten en motivatie. Hij dreigde haar terug te sturen naar haar vroegere pooier, zelfs als die haar dood wou. Ze slaagde erin discreet haar moeder in Bulgarije te alarmeren. Dankzij de snelle verwittiging van de Bulgaarse politie kon de lokale politie van Schaarbeek het meisje uit haar lot bevrijden.[213] Ze was bereid om in het slachtofferstatuut te stappen, maar enkel op een tijdelijke basis die nodig was om haar terugkeer naar haar familie in Bulgarije te organiseren.

208 Zie ook verder: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.5. Internationale samenwerking.

209 Zie ook verder: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.1. Lokale politie.

210 Zie ook verder: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.3. Hiaten slachtofferstatuut.

211 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

212 Zie ook verder: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.4. Onderzoekstechnieken en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.114-117.

213 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.2. Internationale samenwerking slachtoffers.

Verwevenheid

Opmerkelijk was de rol van het café te Schaarbeek. Dit café werd ook in oudere dossiers van Charleroi teruggevonden als uitvalsbasis voor mensenhandelsituaties van Turks-Bulgaarse koppelbazen in de bouwsector.[214]

Dezelfde gerant van dit café, die de prostitutieafspraken regelde voor het slachtoffer, was ook zaakvoerder van een afvalverwerkingsfirma in de bouwsector. In 2002-2003 werden een achttal bestelwagens van hem in beslag genomen omwille van zwartwerk.

1.2.2. Drugstrafikant en Belgische slachtoffers

In dit dossier heeft een Belgisch-Marokkaanse drugshandelaar verschillende Belgische jonge vrouwen seksueel uitgebuit door seksuele handelingen af te dwingen bij drugsleveringen. De feiten speelden zich af in de regio van Tongeren in de periode van 2004 tot 2008. De beklaagde werd veroordeeld voor mensenhandel door het hof van beroep.[215] Eén van de slachtoffers stelde zich burgerlijke partij.

De slachtoffers bestonden uit verschillende Belgische jonge vrouwen in een precaire situatie. Ze werden gedwongen tot gruwelijke en vernederende praktijken.

Opstart dossier

Het dossier werd opgestart op basis van informatie uit het drugsmilieu. De beklaagde verkocht drugs aan de jonge vrouwen en maakte misbruik van hun afhankelijkheidspositie en verslaving.[216] In ruil voor drugs lieten de slachtoffers zich seksueel uitbuiten en misbruiken. De feiten speelden zich meestal af in de woonplaats van de beklaagde, op individuele basis of tijdens seksfeestjes, maar ook bij particulieren of in bars. Sommige slachtoffers hadden een relatie met de beklaagde.

De meeste slachtoffers hadden psychische of financiële problemen. Eén van hen had in haar verleden van haar tiende tot vijftiende levensjaar een traumatiserende incestueuze ervaring opgelopen.

Slachtofferverklaringen

In dit dossier werden alle slachtoffers verhoord. Soms moesten deze verhoren onderbroken worden, omdat het de slachtoffers emotioneel te zwaar werd. Sommige van hen kregen op vrijwillige basis psychische begeleiding. Enkelen werden met de techniek van het audiovisueel verhoor door een vrouwelijke politieagente ondervraagd.

Eén van de slachtoffers had een relatie gehad met de beklaagde en verklaarde in detail hoe ze door hem verplicht werd tot bepaalde seksuele handelingen zoals anilingus, urofilie, coprofilie en trio's met haar zusje. De beklaagde had haar in eerste instantie gratis drugs toegediend, maar toen ze na verloop van tijd verslaafd werd aan de drugs, moest ze dit in natura terugbetalen. Bij ongehoorzaamheid werd ze opgesloten in een kamer. De beklaagde trad gewelddadig op tegen haar; zo werd het slachtoffer ooit met slagen en verwondingen in het ziekenhuis opgenomen Ze heeft nooit klacht hiervoor neergelegd.

De beklaagde had haar immers volledig in zijn macht. Hij maakte gebruik van haar bankkaart, ging drie leningen van 2.500 euro aan waarvoor het slachtoffer telkens borg moest staan. Dit slachtoffer heeft zich uiteindelijk burgerlijke partij gesteld voor het proces.

Een ander slachtoffer dat een relatie met de beklaagde had, verklaarde dat ze zich via hem bij een massagesalon aangeboden had voor prostitutiewerk. Uit telefoontaps blijkt dat het slachtoffer de opbrengsten hiervan moest afgeven aan de beklaagde.

1.2.3. Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster

In dit dossier heeft een Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster, een ex-prostituee, in het gerechtelijk arrondissement van Dendermonde verschillende Marokkaanse en Braziliaanse jonge vrouwen, onder wie een minderjarig meisje, seksueel uitgebuit in een prostitutiebar in Aalst tussen 2006 en 2009. De beklaagde werd veroordeeld voor mensenhandel[217] en was ook betrokken in drugsfeiten en het opzetten van schijnhuwelijken. Een Marokkaans slachtoffer heeft zich burgerlijke partij gesteld.

214 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, *'Bestrijden met mensen en middelen'*, p.28.

215 Zie ook: Hoofdstuk 4, Rechtspraak.

216 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and bad practices, punt 1.3. Hiaten slachtofferstatuut.

217 Zie ook: Hoofdstuk 4, Rechtspraak.

De slachtoffers werden stapsgewijs tot prostitutie gedwongen. Ze kregen in de meeste gevallen in Marokko een werkaanbod voor huishoudhulp of als hulp in een restaurant. Ook meisjes die hier illegaal verbleven en veel problemen kenden bij hun zoektocht naar werk, kregen een dergelijk voorstel.

De slachtoffers waren meestal niet op de hoogte dat het met prostitutie verband hield en verwachtten in een restaurant terecht te komen. Bij aankomst in de bar verlegde de uitbaatster stapsgewijs en met behulp van drank en drugs telkens de grenzen van de slachtoffers. Ze vertelde hen dat prostitutiewerk al hun financiële en verblijfsproblemen zou oplossen. Om verblijfspapieren te krijgen, moesten ze een schijnhuwelijk aangaan dat ze via hun prostitutiewerk konden afbetalen. Verschillende slachtoffers zijn op dit voorstel ingegaan.

De beklaagde had een duidelijke voorkeur voor slachtoffers met een onwettig verblijf. Bij conflicten met de slachtoffers dreigde ze enkele Albanezen op te bellen. Eén van de Braziliaanse slachtoffer bevestigde dat de uitbaatster na een dispuut een Marokkaanse vriend opbelde die naar het bordeel kwam en met geweld dreigde tegen iedereen die de beklaagde kwaad wilde berokkenen.

Opstart onderzoek

Nadat diverse bronnen meldden dat een prostitutiebar betrokken was bij feiten van mensenhandel met een minderjarige, opende de politie een dossier, namen ze observatiemaatregelen en deden ze een huiszoeking.

Bij deze huiszoeking in mei 2009 stelde de politie onregelmatigheden vast. In de slaapkamer van de diensters werden twee bergplaatsen aangetroffen waar personen zich konden verstoppen. Daarnaast werden in de woonkamer kleine hoeveelheden drugs aangetroffen en inbreuken op de wapenwet vastgesteld.

De wooninspectie verklaarde in haar verslag het volledig pand onbewoonbaar omwille van de veiligheids- en gezondheidsrisico's. Ze had bij haar controle onder meer ongedierte opgemerkt en een gasgeur waargenomen.

Verschillende onderzoeksmaatregelen werden genomen zoals telefoontap en klantenbevraging. Het financieel onderzoek[218] bewees de verrichting van elektronische geldtransacties ten bedrage van 304.611 euro waarvan de beklaagde 290.903,5 euro had doorgestort naar haar persoonlijke bankrekening. Op basis van de berekening van haar crimineel wederrechtelijk vermogen werd tijdens het proces een verbeurdverklaring van 2,5 miljoen euro gevraagd.[219]

Minderjarig Braziliaans slachtoffer

De politie had via verschillende bronnen sporen gevonden van de aanwezigheid van een minderjarig meisje in deze bar.[220] Verschillende slachtoffers spraken in hun verklaringen over een zestienjarig drugsverslaafd Braziliaans meisje en hadden haar op een foto herkend. In één van de gesprekken van de telefoontap was de beklaagde na een politiecontrole opgelucht dat er op dat ogenblik geen minderjarigen aanwezig waren. Ook bij de klantenbevraging had één van de klanten de minderjarige op een foto herkend en bevestigde betaalde seks met haar gehad te hebben.

De andere slachtoffers beschreven de minderjarige als het goudhaantje van de beklaagde: "*Ze deed het voor de cocaïne waaraan ze verslaafd is. Momenteel is ze wel op de dool*".[221] Ze was afkomstig van Goiás[222] maar sinds 2008 in België, had geen vaste verblijfplaats en verbleef onwettig in België. Ze maakte gebruik van een valse Portugese identiteitskaart om zich te identificeren.

De politie heeft verschillende pogingen gedaan om haar op te sporen. Uiteindelijk heeft één van de slachtoffers, met wie ze bevriend was, haar in contact gebracht met de politie.[223] Hierop heeft de politie haar doorverwezen naar een gespecialiseerd hulpverleningscentrum.

218 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1,Follow the money.

219 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 2, Go for the money.

220 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.1. Multidisciplinaire samenwerking en 2.4. Onderzoekstechnieken.

221 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.3. Hiaten slachtofferstatuut.

222 Voor meer info over Goiás zie: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, '*Bestrijden met mensen en middelen'*,p.27.

223 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.1. Multidisciplinaire samenwerking.

Tijdens haar verhoor verklaarde ze dat ze aanvankelijk angst had om te reageren op de telefonische oproepen van de politie uit vrees om opgesloten te worden. Na het gesprek met haar vriendin werd ze gerustgesteld en was ze akkoord voor een gesprek met de politie.

In haar verklaring legde ze uit dat ze in september 2007 met het vliegtuig in Parijs aankwam. Haar moeder verbleef op dat moment in België en had haar gevraagd naar hier te reizen. Maar toen haar moeder in september 2008 naar Brazilië terugkeerde, raakte het meisje op de dool. Landgenoten die in Brussel vertoefden, ontfermden zich over haar, maar uiteindelijke raakte ze verslaafd aan cocaïne.

Eind oktober 2008 bezocht ze toevallig samen met een vriendin de bar van de beklaagde. De baruitbaatster wist dat ze minderjarig was, maar contacteerde haar toch met de vraag om bij haar te komen werken. Ze heeft toen drie tot vier weken in de bar gewerkt. Aanvankelijk dronk ze enkel met de klanten, maar dit eindigde vrij snel in prostitutie. De baruitbaatster speelde gretig in op haar drugsverslaving. Indien ze de klanten meerdere flessen champagne liet consumeren, kreeg het slachtoffer gratis een lijntje cocaïne voorgeschoteld op een aparte plaats. Na het snuiven ging ze terug naar de klant en prostitueerde ze zich. Ze had vijf klanten per dag. Op twintig dagen tijd had ze 3.000 euro gekregen van de uitbaatster.

Slachtofferverklaringen

Verschillende Marokkaanse slachtoffers ontkenden tijdens hun verhoor aanvankelijk dat ze iets te maken hadden met prostitutie. Pas na een harde confrontatie met de feiten gaven ze het met veel emotie en schaamte toe. Ze schaamden zich voor hun familie en vroegen discretie omdat hieraan zwaar getild wordt binnen hun geloofsgemeenschap.

Een Marokkaans slachtoffer verklaarde heel emotioneel dat ze op basis van de leugens van de beklaagde vertrokken was om haar familie te kunnen onderhouden in Marokko. De beklaagde had haar in Marokko een voorstel gedaan om bij haar in het restaurant in België te komen werken. Ze beloofde een arbeidscontract op te stellen. De beklaagde kende haar familie in Marokko heel goed; ze wist dat haar zoon ziek was en dat ze de behandeling niet kon betalen.

Het slachtoffer leende 6.000 euro van een buur om een Algerijnse smokkelaar te betalen die in Tanger goed bekend was en valse Franse en Spaanse paspoorten afleverde. Op basis van een vervalst Spaans paspoort reisde het slachtoffer met de boot naar Spanje. Na de grenscontrole moest ze het paspoort terug afgeven aan de smokkelaar. In Spanje stond een chauffeur hen op te wachten die hen naar België bracht. Nadien heeft ze van de smokkelaars niets meer gehoord. Via de media vernam ze later dat de Algerijnse smokkelaar enkele maanden later in Spanje betrapt en gearresteerd werd. De lening aan haar buur moest ze nog steeds terugbetalen.

Bij haar aankomst in Brussel in december 2008 stelde het slachtoffer geschokt vast dat het geen restaurant maar een bar was. De beklaagde legde haar uit dat ze nu de waarheid ging vertellen. Ze zei dat ze met klanten zou moeten meedrinken, liefst champagne, en nadien met hen naar boven moest gaan. Op deze wijze zou ze veel geld verdienen. Het slachtoffer reageerde verbouwereerd en vroeg wat ze verstond 'onder naar boven gaan' waarop beklaagde zei dat alles wel op zijn tijd zou komen en ze het beetje per beetje zou uitleggen. Ze gaf haar dan de nodige kledij die weinig aan de verbeelding overliet. Het slachtoffer voelde zich zeer slecht en begreep dat ze was voorgelogen en op basis van deze leugens doelbewust in de prostitutie was gebracht. Ze kon nergens terecht in België en had geen geld om terug te keren zodat ze wel in de prostitutie moest gaan werken. In de beginperiode werd ze bijgestaan door Braziliaanse meisjes, die hier ook onwettig verbleven en kwam ze stilaan in contact met alle facetten van het meedrinken tot seks tegen betaling. Als de klant te snel beneden stond vroeg de beklaagde ze of ze wel tevreden waren. Bij de klanten waren ook drie politieagenten die niets moesten betalen.

Ten slotte verklaarde het slachtoffer: *"Ik wil verder mijn medewerking verlenen op alle ogenblikken dat dit nodig is. Mijn verklaring is volledig oprecht. Ik ben blij dat ik uiteindelijk mijn verhaal heb kunnen doen. Ik ben blij voor het luisterend oor. Tot vandaag was dit een geheim tussen mij, X (de beklaagde) en God. Ik heb al zeer veel gehuild. Ik heb enorm veel schrik dat mijn familie of kennissen het ooit te weten komen. Mijn zoon zou hier emotioneel kapot van zijn. Hij zou me begrijpen maar zou dit onmiddellijk in relatie zetten tot zijn ziekte. Hij zou misschien wel begrijpen dat ik ben misbruikt en dat ik het uiteindelijk deed*

om hem te helpen en dit zou hem een te groot schuldgevoel geven. Buiten het begrip zou hij me wel vooral haten. Via mijn vader is het mogelijk om nog veel telefonisch contact te hebben met mijn zoon. Als ik hier zit te huilen is dat omdat hij me ziet als zijn voorbeeld. Hij zegt me dat het paradijs onder de voeten van zijn moeder ligt en dat ik zijn groot voorbeeld ben. Ik ben trots op hem en tegelijkertijd verafschuw ik mezelf. Ik heb het met deze ganse situatie bijzonder moeilijk. X. (de beklaagde) kan ik nooit vergeven en mijn enige wens is dat ik dit geheim kan meedragen in mijn graf, dat mijn familie het nooit te weten komt. U hebt me vooraf meegedeeld dat X inzagerecht heeft, wat wil zeggen dat ze kennis kan krijgen van de inhoud van dit verhoor. Toch wou ik deze verklaringen geven omdat ik verdere slachtoffers wil vermijden en omdat ik zelf toch nog iets wil maken van mijn leven. Om enige toekomst te hebben moet ik afscheid kunnen nemen van het verleden. Ik hoop dat X me niet volledig en definitief te gronde richt door mijn familie in kennis te stellen dat ik als prostituee heb gewerkt bij haar."

Slachtofferstatuut

Een ander Marokkaans slachtoffer weigerde aanvankelijk elke medewerking met de politie en was erg emotioneel. Ze had ook angst dat de beklaagde haar verklaring kon lezen en dit kon gebruiken tegenover haar familie die de beklaagde heel goed kende. Uiteindelijk werd ze toch opgenomen en opgevangen in het slachtofferstatuut.[224]

Aanvankelijk werd het slachtoffer naar een gesloten opvangcentrum gebracht. Nadien werd ze daar opnieuw verhoord en was ze bereid te praten. Hoewel het slachtoffer represailles van de beklaagde vreesde, was ze wel bereid om haar verhaal te doen toen ze in het opvangcentrum opnieuw verhoord werd.

Daarnaast vreesde het slachtoffer ook de reactie van haar familie, indien de beklaagde hen alles zou vertellen. Ze verklaarde hierover: *"Eenmaal mijn familie te weten zou komen wat voor werk ik er gedaan heb zou dit ook een gevaar voor mij betekenen. Ik bedoel dat het in mijn cultuur niet vreemd is dat voor zo'n dingen iemand vermoord wordt. Ook wou ik mijn familie die pijn niet aandoen want ik deed het werk uiteindelijk maar 2 dagen. Ruchtbaarheid zou de eer van de familie ernstig schaden.(sic)"*

Het slachtoffer vervolgt: *"U vraagt me waarom ik nu wel de waarheid wil vertellen. Op basis van mijn illegaal verblijf zit ik thans 5 mei 2009 opgesloten en word behandeld als een verdachte terwijl ik zou moeten behandeld worden als een slachtoffer... In het begin had ik ook geen vertrouwen in de politie. Ik houd nog steeds rekening met de Marokkaanse politie en die is niet eerlijk. Vorige week is er iemand van 'Payoke' bij mij op bezoek geweest en die vertelde mij over hun werking en over de mogelijkheden. Ik was heel blij met dit bezoek want ik kreeg direct een gevoel van geborgenheid. Ik zie de toekomst weer zitten en weet dat ik moedig moet zijn om een volledige verklaring af te leggen... Ik hoop dat de politie me beschermt mocht ik problemen ondervinden door het afleggen van deze verklaring.(sic)"*

1.2.4. Nigeriaanse vrouwenhandelaars in Tongeren

In dit dossier van Tongeren werd een netwerk van Nigeriaanse vrouwenhandelaars ontmanteld. De organisatie had ook vertakkingen in Nederland en Spanje en was op grote schaal actief met witwassen[225] en kredietkaartfraude.

Eén van de slachtoffers was een minderjarig Nigeriaans meisje. De feiten situeerden zich in 2009 te Bilzen. De beklaagden werden veroordeeld voor mensenhandel en -smokkel.[226] Het toenmalig minderjarig slachtoffer heeft zich burgerlijke partij gesteld.

In Nigeria werden meisjes onder voorwendsels geronseld en via Griekenland naar België gesmokkeld waar ze als escorte in de prostitutie tewerkgesteld werden. Hun smokkelschulden moesten ze via prostitutiewerk afbetalen. De beklaagden maakten misbruik van voodoo-rituelen om de slachtoffers angst in te boezemen. De Nigeriaanse meisjes werden gedwongen tot extreme vormen van seks op vuile matrassen en moesten op sommige dagen de klok rond werken. Van hygiëne was weinig sprake; zelfs de klanten klaagden over de vuile ruimtes en onaangename geur.

224 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.1. Multidisciplinaire samenwerking en 1.3. Hiaten slachtofferstatuut.

225 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

226 Corr. Tongeren, 3 mei 2012, 9ste k (beroep aangetekend).

Opstart onderzoek

In het kader van het toezicht op verdoken vormen van prostitutie besteedde de politie aandacht aan bepaalde websites waar Afrikaanse vrouwen zich als escorte presenteerden.[227] Na een inhoudelijke analyse van de gegevens van de website stelden de speurders mogelijke indicaties van mensenhandel vast. Uit talrijke klantenrecensies op de voor het publiek toegankelijke fora van bepaalde websites kon de politie afleiden dat de huisvesting van de Afrikaanse vrouwen precair was en ze vermoedelijk in een onwettig verblijfsstatus tewerkgesteld werden. De politie voerde een buurtobservatie uit, er werd een gerechtelijk onderzoek opgestart en de bevoegde onderzoeksrechter gaf de politie opdracht tot een telefoontap en een bankonderzoek.[228]

Uit het gevoerde onderzoek bleek hoe de hoofdbeklaagde na zijn vestiging in Lanaken op verdoken wijze een illegale prostitutie- en escort-business had opgezet en uitgebaat. Via advertenties op websites en contactadvertenties in dagbladen werden de seksuele diensten van Afrikaanse meisjes aangeboden. Voor het ontvangen van de seksklanten huurde de hoofdbeklaagde een appartement op naam van een Nigeriaanse stro-vrouw. Zo werd zijn betrokkenheid tot het appartement volledig afgeschermd. Volgens de politie zou een eerstelijnscontrole van dit appartement een dergelijke link niet kunnen blootgelegd hebben.[229]

Slachtofferverklaringen

De slachtoffers verbleven onwettig in het land. Het is net door die precaire en afhankelijke toestand dat de slachtoffers geen andere keuze hadden dan zich te laten uitbuiten. De verklaringen van de slachtoffers illustreerden gedetailleerd hoe ze hier gemanipuleerd, misleid en geïntimideerd werden. Eén van de slachtoffers werd fysiek mishandeld en opgesloten toen de beklaagden ontdekten dat het slachtoffer geld van klanten achterhield. Toen ze weigerde het geld spontaan te overhandigen, heeft de beklaagde haar geslagen in een poging haar zo het geld af te nemen. Hij sloot haar op in de kamer waar ze verbleef en nam haar gsm mee, zodat ze niet met de buitenwereld kon communiceren. Later, na de beëindiging van zijn werk, zou hij terugkeren om orde op zaken te stellen. Ondertussen kon het slachtoffer zich echter met de hulp van een buurman bevrijden.

Slachtofferstatuut via Nederland[230]

Eén van de slachtoffers was geïntercepteerd in Nederland en dreigde daar naar Nigeria gerepatrieerd te worden. De referentiemagistraat nam toen contact op met de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) om het slachtoffer aan België over te dragen en in het Belgische slachtofferstatuut te plaatsen.

In de gesprekken van de telefoontap had de politie vastgesteld dat één van de slachtoffers zich samen met een beklaagde in administratieve hechtenis bevond in Nederland. Aanvankelijk zaten ze opgesloten in de gevangenis, later in een gesloten asielcentrum in het kader van de Nederlandse vreemdelingenwetgeving. Via EPICC[231] (Euregionaal Politie Informatie en Coördinatiecentrum) kon de identiteit van beiden vastgesteld worden en het detentiecentrum in Nederland waar het slachtoffer opgesloten zat gelokaliseerd worden.

België heeft toen tweemaal een rogatoire commissie naar Nederland gestuurd om het slachtoffer te verhoren. Tijdens deze ontmoetingen bleek het slachtoffer volgens de politie doordrongen te zijn van '*een onwaarschijnlijke maniakale angst voor de noodlottige impact van voodoobezweringen die over haar werden afgeroepen*'. In het proces-verbaal staat verder hierover: "*Zij gaf een zeer geëmotioneerde indruk en barstte meermaals in tranen uit. Ze gaf tijdens de gesprekken de prostitutie toe, hieraan toevoegend dat ze hierin niet gedwongen werd. Zij gaf aan dat wanneer zij niets zou verklaren, dat zij terug naar 'die mannen in het milieu' kon stappen en zeggen dat zij niets tegen de politie verteld had; dan zou haar niets gebeuren. Zij gaf aan geen verklaring te willen afleggen en dat zij niets had toe te voegen aan wat we al wisten. Het slachtoffer zei dat zijzelf slachtoffer is van voodoopraktijken en aan nachtmerries lijdt. Ze weet het*

227 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.4. Onderzoekstechnieken en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.114-117.

228 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.4. Onderzoekstechnieken en Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1 Follow the money.

229 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.4. Onderzoekstechnieken.

230 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.2. Internationale samenwerking slachtoffers.

231 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2008, *'Bestrijden met mensen en middelen'*, p.96.

achterblijven van haar maandstonden eveneens aan deze voodoopraktijken. Ze zei dat ze zulke angsten doorstond dat zij het detentiecentrum enkel zou verlaten om met een Afrikaanse priester te kunnen praten; dat zij voor haar leven vreesde en zich enkel in het detentiecentrum veilig voelde."

Met behulp van en via gesprekken met medewerkers van een gespecialiseerd opvangcentrum kon het slachtoffer toch overtuigd worden om naar België gebracht te worden om in het slachtofferstatuut te stappen.[232] Verschillende instanties moesten ingeschakeld worden om dit administratief te regelen. De DVZ bemiddelde de overdracht van het slachtoffer naar België. De cel mensenhandel van de DVZ bevestigde dat het slachtoffer aan alle voorwaarden voldeed van het slachtofferstatuut van mensenhandel. Het bureau Dublin van de DVZ legde op zijn beurt de contacten met de Nederlandse autoriteiten waarin bevestigd werd dat het slachtoffer een geldig verblijf in België zou aangeboden worden. Daarnaast werden er afspraken gemaakt betreffende de praktische overname en verdere opvang van het slachtoffer. De 'Dienst Terugkeer & Vertrek' van het Nederlandse Ministerie van Justitie bracht ten slotte de Belgische politie op de hoogte dat het slachtoffer haar onvoorwaardelijke medewerking wou verlenen voor zover zij in België in een opvanghuis van een gespecialiseerd centrum kon opgevangen worden. Hierop heeft de Nederlandse politie het slachtoffer aan de Nederlandse grens overgedragen aan de Belgische politie die haar vervolgens overgebracht heeft naar het opvanghuis van een gespecialiseerd centrum te Antwerpen.

1.2.5. Thais massagesalon

In dit dossier smokkelde een Thaise criminele organisatie tussen 2008 en 2010 slachtoffers vanuit Thailand naar België om ze in een massagesalon in Aarschot seksueel te laten uitbuiten. De slachtoffers moesten hun smokkelschulden via prostitutiewerk afbetalen. De beklaagden werden onder meer veroordeeld voor mensenhandel en -smokkel en voor witwassen.[233] De rechtbank sprak zware straffen met boetes en verbeurdverklaringen uit.[234] Geen enkel slachtoffer stelde zich burgerlijke partij. De hoofdbeklaagde was in Thailand gevestigd. Eén van de medebeklaagden werkte op de Thaise ambassade in Brussel.

Het netwerk van de Thaise criminele organisatie had vertakkingen van Japan tot verschillende Europese landen waaronder het Verenigd Koninkrijk tot zelfs de Verenigde Staten van Amerika. Volgens een beklaagde behoorde de Japanse echtgenoot van de uitbaatster van het massagesalon tot de Japanse maffia. Hij hield zich discreet op de achtergrond, maar werd veroordeeld als medebeklaagde. De andere beklaagden hadden angst voor een confrontatie met hem of zijn vrouw

In ruil voor visa, tickets, tenlastenemingen en opvang in België moesten de Thaise slachtoffers 6.000 tot 15.000 euro betalen aan de organisatie. In België sloten de beklaagden schijnsamenlevingscontracten af tussen de Thaise vrouwelijke slachtoffers en oudere Belgische mannen om zo verblijfsdocumenten te verkrijgen. Hiermee konden de slachtoffers dan legaal tewerkgesteld worden. Hun inkomsten dienden evenwel om hun schulden (vervoer, documenten, advocaat) met interesten af te betalen aan de criminele organisatie die hen vanuit Thailand naar België had gebracht. Pas nadat het volledige bedrag afbetaald was, kregen de slachtoffers hun vrijheid terug.

De slachtoffers werden niet enkel tewerkgesteld in massagesalons. Als ze onvoldoende verdienden in het massagesalon, werden ze op non-actief geplaatst en naar een prostitutiebar gebracht. Ze moesten dan wel hun eigen eten betalen. Er werden ook oudere Aziatische koppels gesmokkeld om in een restaurant in Nederland te werken.

Opstart onderzoek

Het onderzoek werd op basis van gegevens van anonieme informanten opgestart als een mensenhandeldossier van economische uitbuiting. Na gegevens van de telefoontap werd het onderzoek uitgebreid naar seksuele uitbuiting en mensensmokkel. Volgens het aanvankelijk proces-verbaal maakte de uitbaatster van het massagesalon deel uit van een criminele organisatie die zich inliet met de economische uitbuiting van Thaise gesmokkelde werknemers. De criminele organisatie maakte gebruik van handelsvennootschappen om haar criminele activiteiten te faciliteren.

232 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.1. Multidisciplinaire samenwerking.

233 Zie ook: Hoofdstuk 4, Rechtspraak.

234 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 2, Go for the money.

Eén van deze vennootschappen was een toeristisch agentschap in de Ardennen dat een bungalowpark in Vresse-sur-Semois uitbaatte. Uit de telefoontap bleek dat de Belgische reisorganisator, één van de beklaagden, in dit bungalowpark de Thaise vrouwen voor 3.000 euro te koop aanboodt aan Belgische mannen om er een samenlevingscontract mee aan te gaan. De organisator had zelf in twee jaar tijd een samenlevingscontract afgesloten met drie Thaise vrouwen. Vervolgens vroeg hij telkens via zijn advocaat aan de gemeentelijke bevolkingsdienst een verblijfsverlenging voor de Thaise vrouwen.

In deze gevallen moesten de slachtoffers financieel opdraaien voor de extra kosten. Alle slachtoffers hadden schulden opgebouwd die ze moesten afbetalen. De meeste slachtoffers kwamen terecht in de prostitutie via het massagesalon of via bevriende baruitbaters van de reisorganisator. Sommigen werden ook tewerkgesteld in een soort café met kamers achteraan waar verdoken prostitutie plaatsvond.

Bepaalde slachtoffers kregen bijkomende vereisten opgelegd voor het prostitutiewerk. In een afgeluisterd gesprek spraken de beklaagden vrijuit over het uiterlijk van een slachtoffer: *"X. (een beklaagde) zegt dat haar gezicht goed is maar haar lichaam is te dik, als ze bij mij komt wonen kan ze regimen en dan vermageren. Als ze begint te werken kan ze de kost van de advocaat terugbetalen.(sic)"*

Naast de telefoontap en observatie maakte de politie gebruik van andere technieken zoals internetonderzoeken en klantenbevragingen.[235] De politie verzamelde informatie over de prostitutie-ervaringen van de klanten van het massagesalon op de websites waar de klanten hun ervaringen deelden.

Corruptie ambassade

De documenten voor de schijnsamenlevingscontracten werden tegen betaling in orde gebracht door een medewerkster van de Thaise ambassade van Brussel. Ze droeg alle betrokkenen op niet via de telefoon over geldkwesties te spreken.

Uit telefoontap bleek dat ze in België de documenten regelde voor alle meisjes die vanuit Thailand in België terechtkwamen en de contacten met de advocaat regelde. Volgens de dossiergegevens heeft ze minstens 33 personen verblijfsdocumenten bezorgd en vroeg ze hiervoor telkens 6.000 euro. Uit de telefoontap bleek ook dat een andere medewerker van de Thaise ambassade op bezoek was bij een feestje in de Ardennen waar de Thaise meisjes gepresenteerd werden.

Vanuit haar functie moest de beklaagde medewerkster feestjes en diners organiseren voor de ambassade. Hiervoor schakelde ze ook de slachtoffers in. De beklaagden bespraken dit tijdens hun telefoongesprekken: *"Als X. (slachtoffer) tegen dan al een verblijfsdocument heeft, kan ze Y. (beklaagde ambassademedewerkster) gaan helpen voor deze feestjes/diners van de ambassade. X. (slachtoffer) zou ook massages kunnen geven, daar heeft ze lessen voor gevolgd (traditionele massage). Y. (beklaagde ambassademedewerkster) zegt dat een zekere Z. (ander slachtoffer) dat al gedaan heeft op een evenement/feest van de Singaporese ambassade.(sic)"*

Tijdens haar verhoor legde de beklaagde uit hoe ze voor een hulpverleningsproject, dat in samenwerking met de Thaise ambassade liep, in aanraking kwam met nieuwe slachtoffers: *"Dit project houdt in dat Thaise mensen die in België zijn en moeilijkheden hebben met taal, cultuur, relatieproblemen, … zich kunnen richten tot ons. Wij geven adviezen en richtlijnen. Ik had een telefoonkaart die ik hiervoor gebruikte. Ik heb deze echter teruggegeven want ik werk niet meer voor het project. Het project van de ambassade kwam bv tussen voor een vrouw die weggelopen was van een groep Thaise mensen die in Zweden waren toegekomen. Ze had gehoord dat ze moest werken achter het raam als prostituee. Ze is toen weggelopen en naar de ambassade gevlucht. De ambassade nam toen in het kader van het project contact met mij op om een opvangcentrum te zoeken voor deze vrouw. Ik weet niet of de ambassade wist van die prostitutie. Ze heeft dat toen enkel tegen mij verteld. Ik weet alleen dat de ambassade me contacteerde om haar op te vangen. De ambassade leende de dame geld om een ticket naar Thailand te kopen. Ze moest het geld achteraf terugbetalen in schijven wanneer ze terug in Thailand was en wanneer ze geld had. Dit is een voorbeeld van wat ik doe voor de ambassade. Een andere vrouw had bijvoorbeeld ruzie met haar man. Ze vroeg haar man om naar de Thaise ambassade te komen om het te bespreken. Uiteindelijk heb ik die vrouw enkele dagen opgevangen alvorens ze zou terugkeren naar Thailand. De consul heeft*

235 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 2.4. Onderzoekstechnieken.

me in die twee gevallen duidelijk de opdracht gegeven dat indien deze vrouwen vroegen aan mij om hun te helpen hier in België te blijven ik dit absoluut niet mocht doen. Ze moesten gewoon wachten op hun terugkeer naar Thailand. Die vrouwen hebben ook niet gevraagd hier te blijven."

Mensensmokkel

De hoofdbeklaagde, die nog steeds in Thailand verblijft, organiseerde met zijn reisbureau de smokkel vanuit Thailand naar Europese landen zoals België en het Verenigd Koninkrijk. De slachtoffers werden met valse documenten naar België overgebracht. Luchthavenpersoneel werd omgekocht om de valse paspoorten te laten passeren.

In telefoongesprekken vertelden de beklaagden onderling dat ze naar de Verenigde Staten vertrokken om mensen te smokkelen. Ze hadden een Amerikaans lookalike paspoort voor een vliegtuigreis van een Chinees-Thais koppel met bestemming Chicago. Verder was er ook sprake van reizen naar New York en Las Vegas. Volgens een slachtoffer had de uitbaatster van het massagesalon in het verleden al paspoorten vervalst in de Verenigde Staten.

In het Verenigd Koninkrijk werden slachtoffers op bestelling geleverd die in de prostitutie moesten werken. In een telefoongesprek werd gesproken over *"twee kinderen/jonge meisjes die besteld werden in Engeland"*. Bij haar verhoor gaf één van de beklaagden na de confrontatie met het telefoongesprek dit toe en verklaarde hierover: *"De twee Thaise meisjes werden via Eurostar naar Engeland gesmokkeld. Hoe regelden ze dit in de praktijk? Ze kochten drie tickets, een ticket voor Lille (Rijsel, nvdr.) voor de begeleider en het meisje en een ticket voor Engeland. De bedoeling was dat het meisje het ticket voor Lille aan de treincontroleur toonde. Maar in Lille stapte ze niet af en nam het ticket over van de begeleider naar Engeland. Het meisje ging dan op de plaats zitten van de begeleider die in Lille afgestapt was. De begeleider en het meisje zaten nooit samen in de trein. De begeleider ontving hiervoor 500 euro van X. (de beklaagde massagesalonuitbaatster). Vier van onze meisjes zijn zo in Engeland geraakt."*[236]

Een slachtoffer dat momenteel in het Verenigd Koninkrijk is, moet nog steeds werken om haar schulden aan de hoofdbeklaagde in Thailand af te betalen.

De beklaagde salonuitbaatster zette een constructie van schijnzelfstandigheid[237] op om haar broer verblijfsdocumenten te bezorgen en hem voor haar te laten werken. Ze liet hem naar België komen en schreef hem in de vennootschap van haar massagesalon in. Hij kreeg een verblijfsdocument voor vijf jaar. Onder het mom van toeristische groepsreizen voor de Belgische Ardennen begeleidde hij de Thaise slachtoffers met een toeristenvisum naar België. Om minder argwaan te wekken, werd dit meestal georganiseerd tijdens het toeristisch seizoen.

De slachtoffers werden ondergebracht in chalets in Vresse-sur-Semois. Minstens in één geval heeft de Belgische ambassade in Thailand de toeristenvisa voor vijf meisjes geweigerd na een negatief advies van de Dienst Vreemdelingenzaken. In een ander geval leverde de Belgische ambassade van Thailand van ambtswege een toeristenvisum af aan het slachtoffer. Dit slachtoffer ging hier een samenlevingscontract aan met een oudere Belgische man, maar die had op zijn beurt hoge verwachtingen en het slachtoffer had veel moeite om het bij hem vol te houden. Ze kreeg de boodschap dat ze drie jaar moest wachten om een nieuw samenlevingscontract te kunnen aangaan. Om te kunnen blijven werken met de documenten die ze had en om zeker te zijn dat ze niet teruggestuurd zou worden bij een politiecontrole, moest ze bij hem blijven.

Slachtofferverklaringen

Bij de huiszoeking in de chalets in Vresse-sur-Semois werden verschillende meisjes geïntercepteerd. De meeste slachtoffers waren te angstig om in het slachtofferstatuut te stappen.[238]

Een slachtoffer wenste na herhaalde vraag van de politie geen gebruik te maken van de slachtofferprocedure mensenhandel. Ze werkte wel mee in het onderzoek. Ze was het nichtje van één van de beklaagden.

236 Voor meer informatie over de '*Lille-loophole*' zie ook: Jaarverslag Migratie 2011, pp.40-41.

237 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money en S. JANSSENS, 'Fenomeenanalyse van mensenhandel', in Ch.-E. CLESSE et crts, *Traite des êtres humains, Mensenhandel-Mensensmokkel*, Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie, Brussel, La Charte, 2010, p. 43.

238 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 1.3. Hiaten slachtofferstatuut.

Ze financierde haar reis door haar eigendommen en gronden in Thailand in pand te geven bij een firma die de beklaagden kende. Hiervoor kreeg ze 6.250 euro zonder enig schriftelijk bewijs. Verder heeft ze nog 750 euro van haar rekening gehaald. Deze 7.000 euro overhandigde het slachtoffer aan haar tante, een beklaagde, voor de kosten van de reis (vliegtuigticket, visum, advocaat). In de luchthaven van Frankfurt van Duitsland werd ze opgehaald door een andere beklaagde en naar het huis van haar tante gebracht. Na enkele dagen werd ze naar de chalet in de Ardennen gebracht om er te poetsen. Voor het gepresteerde werk kreeg ze enkel kost en inwoon. Om haar verblijfssituatie te regulariseren, moest ze een schijnsamenlevingscontract aangaan wat haar 7.000 euro kostte. Dit moest ze afbetalen via prostitutiewerk in het massagesalon. In haar geval bleef het seksueel contact beperkt tot handjobs. Haar tante, de beklaagde, verklaarde tijdens haar verhoor dat het slachtoffer met haar fysiek uiterlijk niet geschikt leek voor het prostitutiewerk en ze haar 5.000 euro gegeven heeft om haar schuld verder af te betalen.

Deontologie advocaat[239]

Bij de analyse van dit dossier deed het Centrum enkele vaststellingen over de advocaat van een beklaagde die moeilijk verenigbaar waren met de deontologische code van het beroep van een advocaat. Een klant getuigde tijdens zijn verhoor dat hij de aanwezigheid van de advocaat in het massagesalon had opgemerkt en deze zijn studio verhuurde aan het slachtoffer als domicilieadres: "*X. (slachtoffer) huurt een studio te ... Ze huurt dit van een advocaat, ... Toen ik vanmorgen X. ophaalde aan het massagesalon kwam die man daar net toe. Zoals ik eerder zei woont X. in het massagesalon, de studio is eerder bedoeld om een domicilieadres te hebben.*"

Een medebeklaagde verklaarde tijdens haar verhoor dat deze advocaat via bemiddeling van zijn klant dezelfde studio ook verhuurd heeft aan een ander slachtoffer: "*Y. (slachtoffer) is op zoek gegaan naar een studio om haar in te schrijven. Z (beklaagde) heeft uiteindelijk een studio voor haar geregeld. Het was een studio in... Het is eigendom van de advocaat van Z.*" Het was dezelfde advocaat die tijdens dit proces voor A. (beklaagde) gepleit heeft.

239 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and bad practices, punt 4. Deontologie advocaat.

2. Economische uitbuiting

2.1. Tendensen en evoluties

Volgens de politie- en sociale-inspectiediensten is er de laatste maanden een grote stijging van Roemeense en Bulgaarse schijnzelfstandigen in de bouwsector die in een situatie van dumpingpraktijken moeten werken. Verschillende onder hen kunnen in uitbuitingssituaties van mensenhandelaars verzeild geraken. Deze vaststelling komt ook aan bod in de focus van dit jaarverslag.

Daarnaast stellen de politie- en inspectiediensten vast dat de Braziliaanse mensenhandeldossiers in de bouwsector verminderd zijn.

2.2. Dossieranalyse: Belgisch-Marokkaanse bouw[240]

In dit dossier heeft een Belgisch-Marokkaanse zaakvoerder in 2008 via zijn bouwfirma verschillende Marokkaanse werknemers uitgebuit in de regio van Brussel en Charleroi. Enkele slachtoffers werden ook uitgebuit in Nederland. Het dossier werd behandeld door het arbeidsauditoraat van Charleroi en heeft tot een veroordeling geleid.[241] Verschillende slachtoffers hebben zich burgerlijke partij gesteld voor het proces.

240 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009 *'In een schijn van wettelijkheid'*, p.76.

241 Corr. Charleroi, 18 maart 2011, 7de k. (hoger beroep). Zie: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', p.76.

Opstart dossier

De lokale politie[242] werd verwittigd door de Belgisch-Marokkaanse zaakvoerder, de latere beklaagde, omwille van een dispuut met zijn werknemers die niet betaald werden. Ze weigerden nog voor hem te werken en zijn studio te verlaten, die als logeerruimte fungeerde.

De lokale politie praatte met sommige werknemers en de zaakvoerder. Ze stelde indicaties van een mogelijke situatie van mensenhandel vast. In opdracht van de arbeidsauditeur werden de werknemers, indien nodig, met behulp van een tolk verhoord. Het sociaal-arbeidsrechtelijk luik werd verder onderzocht door de sociale inspectie.

De slachtoffers werden in Marokko met valse beloftes naar België gelokt waar ze aan het werk gezet werden. Ze zaten in een situatie van schuldbinding waarbij ze verplicht werden een periode gratis te werken om hun schulden af te betalen.

De beklaagde had begin 2008 een vennootschap in België opgericht om werkkrachten vanuit Marokko hier legaal met een arbeidskaart B tewerk te kunnen stellen. Voor 6.000 euro regelde hij de paspoorten en de arbeidskaarten van de Marokkaanse werkkrachten. Ter compensatie konden ze ook opteren om eerst renovatiewerken te verrichten in één van zijn huizen in Marokko alvorens naar België te vertrekken.

Slachtofferverklaringen

Verschillende slachtoffers legden verklaringen af. De slachtoffers kwamen in juli en augustus 2008 aan in België. Sindsdien hebben ze gedurende drie à vier maanden op verschillende bouwwerven gewerkt. Ze moesten meer dan acht uren per dag werken, dikwijls zelfs op zaterdag en zondag. Ze hebben hiervoor slechts enkele honderden euro's ontvangen. De veiligheids- en gezondheidsnormen werden niet gerespecteerd. Bij ziekte moesten ze op eigen initiatief naar huis vertrekken.

De slachtoffers werkten dagelijks zonder enige onderbreking en tijdens de weekends, vanaf 10u00 's ochtends tot 20u00 of 21u00 's avonds. De beklaagde bracht hen elke ochtend naar de bouwwerf en reed hen 's avonds ook telkens zelf terug naar hun verblijfplaats. De slachtoffers klaagden over voedseltekort; ze kregen enkel 's avonds een maaltijd en tijdens de werkuren kregen ze geen rustpauze om te eten.

Ze logeerden in een studio van de familie van de beklaagde. De huisvestingsomstandigheden waren slecht. Er waren slechts twee bedden voor zeven werkkrachten ter beschikking. Tot november was er geen verwarming beschikbaar.
De slachtoffers werden niet betaald. De beklaagde gaf hen driewekelijks 50 euro cash zakgeld voor de aankoop van sigaretten, telefoonkaarten en brood. Nadat de slachtoffers hun geld hadden geëist, repliceerde de beklaagde dat ze hem nog 6.000 euro verschuldigd waren ter vergoeding van hun kost en inwoon in België. Om dit af te betalen moesten ze een jaar gratis voor hem werken. De slachtoffers weigerden hierop zijn woning te verlaten en nog te werken zolang ze niet betaald werden. De beklaagde belde de lokale politie die bij hun interventie op basis van hun vroegere ervaringen en opgebouwde expertise mogelijke indicaties voor feiten van mensenhandel vaststelde.

Slachtofferstatuut

De slachtoffers waren bereid klacht neer te leggen en in het slachtofferstatuut te stappen.[243] Eén van hen was volledig ontmoedigd en barstte in tranen uit toen de politie hem de basiselementen van het slachtofferstatuut uitlegde.[244] Hij legde haarfijn uit in welke omstandigheden de beklaagde hem in Marokko gerekruteerd had. Het slachtoffer baatte met zijn familie in Casablanca een klein familiaal bedrijfje uit met een werkatelier dat economisch niet echt rendabel was. In juni 2007 vroeg de beklaagde hen renovatiewerken uit te voeren in zijn huis in Marokko. Hij betaalde hiervoor enkel een klein voorschot. Tijdens de werkzaamheden stelde de beklaagde het slachtoffer voor bij zijn firma in België te komen werken. Hij zou hier veel geld kunnen verdienen. Dagelijks zou hij 107 euro verdienen, wat voor het slachtoffer een

242 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and bad practices, punt 2.1. Lokale politie.

243 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and bad practices, punt 1.1. Multidisciplinaire samenwerking.

244 Zie ook: Deel 1, Focus, Hoofdstuk 4, Give the money back.

uitzonderlijk interessant aanbod was. De beklaagde was bereid alle administratieve maatregelen te treffen, zoals het aanvragen van een paspoort en arbeidskaart B zodat hij legaal in België kon werken. In ruil daarvoor mochten ze de renovatiewerken van het huis in Marokko, ter waarde van 6.000 euro, wel niet aanrekenen. Later vernam het slachtoffer dat de andere slachtoffers gelijkaardige voorstellen hadden gekregen. Bij zijn vertrek moest hij net zoals de andere slachtoffers een document ondertekenen met een verklaring dat hij nooit geld betaald had aan de beklaagde.

Eenmaal aangekomen, heeft hij op verschillende bouwwerven gewerkt, onder meer in Charleroi, Zaventem, Schaarbeek, Oudergem, La Louvière en zelfs een hotel in Nederland. Ondanks verschillende pogingen heeft de politie deze laatste bouwwerf niet kunnen opsporen.

De leefomstandigheden waren slecht; ze logeerden met acht slachtoffers in een studio van de beklaagde, wegens gebrek aan ruimte moesten sommige slachtoffers op de grond slapen en ze hadden nauwelijks de gelegenheid zich te wassen. Hoewel het er al langer koud was, werd de ketel van de centrale verwarming pas in november in werking gesteld.

Doodsbedreigingen

Volgens één slachtoffer heeft de beklaagde doodsbedreigingen geuit aan hem en zijn familie. Het slachtoffer verklaarde de politie dat dit plaatsvond tijdens de politie-interventie en in de Arabische taal, die de politie niet machtig was: *"De dag van de arrestatie, op 11 november 2008 dus, en in aanwezigheid van uw collega's in uniform, ben ik het huis uitgestapt. Op dat moment heb ik me tot X. (beklaagde) gericht en heb ik hem gezegd dat hij ons geld had afgepakt en dat hij dan nog het lef had de politie te bellen. Hij heeft me toen geantwoord dat hij me met m'n hoofd tegen de muur zou slaan. Hij zei me nog dat indien ik niet zweeg, hij twee kogels door m'n hoofd zou jagen, of ik nu in België was, of in Marokko. Ik wil erop wijzen dat we toen Arabisch en geen Frans spraken. Een van uw vrouwelijke collega's heeft hem toen wel het pistoolgebaar zien maken, duim in de lucht en wijsvinger op mij gericht. Later, na onze arrestatie, is X. teruggekeerd naar Marokko. Ik had mijn familie verwittigd dat wanneer ze X. zouden tegenkomen, ze van niets moesten gebaren en dat ze hem moesten vragen waar ik was. In een café in mijn dorp is X. toen mijn broer tegengekomen en heeft hij hem gezegd dat hij niet wist waar ik was maar dat als hij me zou vinden, hij me zo doden omdat ik alle arbeiders tegen hem had 'opgestookt'."*

3. Bedelarij

3.1. Tendensen en evoluties

Het probleem van de georganiseerde bedelarij in het kader van mensenhandel is nog steeds actueel. Het zijn Roma-**netwerken,** afkomstig uit diverse landen (Roemenië, Moldavië,…) die actief zijn in de prostitutie en bedelarij. De slachtoffers hebben dezelfde Roma-afkomst. Ze hebben een eigen maatschappelijk sociaal leefsysteem met eigen normen en waarden, regelingen en een parallel rechtssysteem. In hun ogen is het normaal dat minderjarigen zich prostitueren en bedelen en dit zowel bij de slachtoffers als bij de daders. Deze netwerken zijn clan- en regionaal gebonden. Ze maken gebruik van fysiek geweld ter bestraffing van 'ongehoorzame' meisjes.

3.2. Dossieranalyse

Het Centrum heeft zich in de laatste jaren geen burgerlijke partij kunnen stellen in dossiers mensenhandel met het oog op georganiseerde bedelarij. Deze dossiers geven ook zelden aanleiding tot vervolging door het parket.

De bestrijding van deze mensenhandelnetwerken vergt van de politie veel onderzoeksmiddelen. In de praktijk werden verschillende bedelarijdossiers gestopt omdat ze zeer tijdrovend waren en een lage kans boden op effectieve bewijslast voor een succesvolle veroordeling voor de rechtbank.

4. Mensensmokkel

4.1. Tendensen en evoluties

Vooral de **Iraaks-Koerdische smokkelgroepen** zijn actief op de parkings langs de autosnelweg vanuit Brussel naar de kust. Het zijn criminele organisaties die zeer gewelddadig optreden tegenover hun smokkel'klanten' en de politie. Deze smokkelgroepen profiteren ook van de verschuiving van het smokkelfenomeen van Frankrijk naar België, nadat Frankrijk met behulp van infrastructuurwerken en meer politiecontroles een strikter controlebeleid ingevoerd heeft voor de parkings langs de autosnelwegen.

Een tiental jaren geleden werden na verschillende grootschalige gerechtelijke acties de Albanese smokkelorganisaties ontmanteld die langs de E40 opereerden en gebruik maakten van de parkings. Ondertussen zijn de **Albanese smokkelaars** terug opgedoken, maar houden ze zich op de achtergrond. Ze zijn momenteel actief in kleinschaligere smokkeldossiers waarbij mensen individueel of in kleine groepjes gesmokkeld worden met individuele wagens en valse documenten.

4.2. Dossieranalyse

4.2.1. Ishtar bis

Het dossier ligt in het verlengde van het Iraaks-Koerdisch dossier Ishtar dat we in ons vorig jaarverslag uitvoerig besproken hebben.[245] De nieuwe feiten speelden zich af langs de parkings van de E40 vanaf Brussel tot de kust tussen juli 2010 en februari 2011. In dit nieuwe dossier werden de beklaagden door de correctionele rechtbank van Brussel veroordeeld voor mensensmokkel.[246]

De meeste beklaagden waren Iraakse Koerden, afkomstig uit Kirkoek. Na hun vervroegde vrijlating na één jaar hechtenis voor hun veroordeling van het vorige dossier-Ishtar hadden sommige beklaagden de draad terug opgenomen en onmiddellijk hun smokkelactiviteiten hervat. Andere kompanen hadden zich voorgenomen om na hun vrijlating te verhuizen naar Turkije of Griekenland waar er nog meer smokkelwerk was. Deze criminele organisatie smokkelde vooral Koerden (uit Irak, Iran en Turkije) en Vietnamezen naar het Verenigd Koninkrijk. In tweede instantie werden ze ook naar Scandinavië gesmokkeld. In een telefoongesprek was er eveneens sprake van Canada als bestemming voor een prijs van 15 à 16.000 euro. De valse documenten werden aangemaakt en geleverd door een leverancier vanuit Polen.

De klanten werden aangeleverd door verschillende andere mensensmokkelorganisaties, voornamelijk vanuit Frankrijk. De smokkelklanten werden opgepikt aan het station te Brussel of afgehaald in Parijs of Calais. De smokkelaars ronselden ook zelf klanten in een park voor het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen waar veel asielzoekers vertoeven. Uit de telefoontap bleek dat de smokkelaars handlangers naar dit parkje stuurden om er "*zich te slapen te leggen*" en "*de boel in de gaten te houden*".

De Koerdische organisatie voerde zowel transporten uit 'zonder garantie' als 'met garantie'. Normale transporten zijn transporten zonder garantie waarbij de klanten zonder medeweten van de vrachtwagenchauffeur achteraan in de vrachtwagen verstopt worden en geen succes door de smokkelaars gegarandeerd wordt. Bij een gegarandeerd vervoer verbindt de organisatie zich ertoe het vervoer uit te voeren met 100% slaagkans. Hierbij doen ze een beroep op vrachtwagenchauffeurs die de gesmokkelden met medeweten en tegen betaling verstoppen binnen de bestuurderscabine of onder de windvang van de trekker. Ofwel vervoert een trafikant of een freelancer de gesmokkelden met de auto of bestelwagen. Deze laatste werkwijze werd vooral in dit dossier vastgesteld.

Opstart onderzoek

Het dossier werd opgestart naar aanleiding van een actie 'controle bussen' in juli 2010 waarbij tien onwettig verblijvende Vietnamese migranten aangetroffen werden aan boord van een Europese buslijn 'Brussel-Parijs'. Op basis van de gevonden gsm-toestellen werd een telefoononderzoek verricht. Bij de telefonische contacten stootte de politie op enkele bekenden uit het Iraaks-Koerdische smokkelmilieu en via een verdere telefoontap, observa-

245 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', pp.56-60.

246 Zie ook: Hoofdstuk 4, Rechtspraak.

ties, huiszoekingen en verhoren konden de smokkelfeiten bewezen worden. Eén van de betrokkenen was ondertussen uitgeweken naar Frankrijk om van daaruit zijn smokkelactiviteiten verder te zetten. Tegen hem werd een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd.

OCMW[247]

De meeste beklaagden verbleven wettig in België, onder meer als subsidiair beschermde (4), als erkend vluchteling (1) en als asielzoekers (4). Enkelen behoorden tot het cliënteel van een OCMW. De politie bevroeg op basis van een schriftelijke opdracht van de onderzoeksrechter bepaalde OCMW 's hierover. De verantwoordelijke van een OCMW uit de Brusselse regio weigerde op basis van haar beroepsgeheim aanvankelijk informatie te geven over de bezoeken van een beklaagde tegen wie eveneens een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd was. Deze beklaagde was een subsidiair beschermde en ontving maatschappelijke en financiële dienstverlening. Uiteindelijk kreeg de politie na enkele herinneringen de gegevens en besliste post te vatten bij zijn volgend bezoek bij de sociaal assistent. De beklaagde kwam wel niet opdagen en heeft zich sindsdien niet meer gemeld of vertoond bij de sociaal assistent. De politie maakte in haar proces-verbaal melding dat het betrokken OCMW desondanks maandelijks zijn steun op zijn rekening bleef storten.

Financieel onderzoek[248]

De rechtbank vroeg in de loop van het proces de politie voor elke beklaagde apart het crimineel wederrechtelijk vermogen te berekenen om in haar vonnis een geïndividualiseerde verbeurdverklaring te kunnen uitspreken. De politie heeft zich hiervoor gebaseerd op de gedetecteerde smokkeltransporten van elke beklaagde. Het resultaat toonde aan dat mensensmokkel een lucratieve bezigheid was.

De criminele organisatie investeerde in legale circuits zoals een carwash, eet- en drankgelegenheid om haar criminele inkomsten wit te wassen. Daarnaast transfereerden ze het geld via het onderhands hawala-bankiersysteem[249] naar Irak om hun familie te onderhouden of er te investeren in vastgoed. Voor het hawala-bankieren gebruikten ze een Antwerpse elektrowinkel van twee Iraakse broers, dat in werkelijkheid een verdoken bankkantoor was.

4.2.2. Indische schijnhuwelijken Hasselt

In dit dossier organiseerde een Indische criminele organisatie tegen betaling schijnhuwelijken in Zweden tussen Indische uitbaters van nachtwinkels en Portugese vrouwen om de verblijfssituatie van deze Indische mannen, die onwettig in België verbleven, te regulariseren. Als echtgenoot van een EU-onderdaan kregen ze een verblijfsrecht.

De politie was in staat om veertien leden van de criminele organisatie en hun rol te detecteren. Ze waren allen Indiërs. De leider zat in Zweden. Aanvankelijk had het parket van Hasselt dit dossier geseponeerd. Na een burgerlijke partijstelling van het Centrum bij een onderzoeksrechter werd het dossier heropend. Toch besliste het parket uiteindelijk slechts één beklaagde te vervolgen. De behandelende parketmagistraat richtte zich in zijn vordering enkel op de feiten die zich strikt afspeelden op het grondgebied van Hasselt in de periode van 1 augustus 2004 tot 9 mei 2005, waardoor de feiten voor deze beklaagde ook volledig overlapten met het schijnhuwelijken-dossier van Ieper dat verder besproken wordt. Hierdoor kon de rechtbank zich in haar uitspraak enkel beperken tot een opslorpende straf.[250] In werkelijkheid was de criminele organisatie in dit dossier actief over het hele Belgische grondgebied in de periode van 2004 tot 2007.

In België speelden zeven nachtwinkels een actieve sleutelrol. De uitbaters ronselden Indische mannen voor een schijnhuwelijk. In Hasselt waren vader en zoon betrokken, elk in hun eigen winkel. Daarnaast waren uitbaters van winkels in Luik, Brussel, St-Pieters-Woluwe, St-Gillis, Eigenbrakel en Ieper actief. Verschillende van deze uitbaters doken reeds vroeger op in aanverwante Indo-Pakistaanse mensensmokkeldossiers. Aanvankelijk was enkel de Hasseltse beklaagde hierin actief, maar door het succes ervan breidde zich

247 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 3, The other side of the coin.

248 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

249 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

250 Gelet op een eerdere veroordeling door de rechtbank van Ieper op 29 maart 2009 werd in overeenstemming met artikel 65 lid 2 Strafwetboek geen aanvullende en nieuwe straf opgelegd daar eenzelfde misdadig opzet werd weerhouden en de bestraffing door de rechtbank van Ieper als voldoende streng werd beoordeeld door de rechtbank van Hasselt. Corr. Hasselt, 25 november 2011, 18de kamer.

dit geleidelijk uit naar meerdere Indische nachtwinkels in België. Volgens een proces-verbaal van de politie waren de uitbaters van deze winkels *"meestal prominente figuren in het Indische milieu, met zeggenschap op religieus (Sikh-tempel) en bestuurlijk (Indische ambassade) vlak"*.

In Zweden werden vier verdachten onderschept. Ze organiseerden tegen forse betaling het ontvangst van de koppels, ondersteunden de koppels ter plaatse en regelden de administratieve organisatie van de schijnhuwelijken. De leider hield zich ook bezig met het internationaal vervoer van de kandidaten. Hij baatte aanvankelijk in de Zweedse stad Örebro een Indisch restaurant uit als contactplaats en richtte een reisbureau op. Hij bekende in zijn verhoor als huwelijksbemiddelaar opgetreden te zijn voor gemengde huwelijken van mannen met diverse nationaliteiten: Pakistanen, Indiërs, Portugezen en Marokkanen. In zijn computer werden alle mogelijke documenten met betrekking tot (internationale) wetgeving inzake huwelijken teruggevonden. Het betrof voornamelijk deze van België, Duitsland, Portugal, Nederland en India.

In Portugal werden twee verdachten getraceerd die ongeveer 65 Portugese huwbare vrouwen geronseld en aangevoerd hadden. Een handlanger uit Lissabon bleek aanvankelijk als advocaat en nadien als vertaler bij tal van huwelijksdossiers een rol te spelen.

Opstart onderzoek

De Hasseltse politie voerde conform de wettelijke bepalingen een proactief onderzoek[251] naar mensenhandel en -smokkel naar de Indische gemeenschap in de regio Sint-Truiden. In het kader van dit onderzoek maakte de Dienst Vreemdelingenzaken begin 2005 melding van een achttal verdachte huwelijken binnen de regio Hasselt, allemaal voltrokken volgens dezelfde *modus operandi*. Op basis van politionele inlichtingen werd een telefoononderzoek verricht bij de beklaagde die het bestaan van een internationaal gestructureerde organisatie bevestigde. Een onderzoek bevestigde de acht schijnhuwelijken.

Via een rogatoire commissie naar de steden Örebro en Karslkoga in Zweden konden een aantal handlangers geïdentificeerd worden en kwamen er 55 andere verdachte huwelijken aan het licht, verspreid over diverse uithoeken in België. Het parket besliste hierop om het onderzoek uit te breiden tot deze verdachte huwelijken in de verschillende rechtsgebieden in België. Op basis van het onderzoek, dat de schijnhuwelijken bevestigde, konden verschillende ronselaars opgespoord worden.

Ondertussen werd de verdachte uit Zweden gearresteerd in Duitsland toen hij op heterdaad betrapt werd terwijl hij met zijn wagen twee Indische kandidaten voor schijnhuwelijken vervoerde naar Zweden. In het voertuig werd een geldbedrag van 9.740 euro aangetroffen en zaten hun authentieke paspoorten verstopt in een thermoskan. Beide Indische mannen bekenden het opzet en verwezen naar de Hasseltse beklaagde als organisator van hun schijnhuwelijk.

Uit verder onderzoek naar de tewerkstelling van de mannelijke partners van de schijnhuwelijkskoppels bleek dat de Hasseltse beklaagde als zaakvoerder van twee vennootschappen in totaal minstens acht mannen tewerkstelde in één van zijn winkels.

Nadien werd een nationale politionele coördinatievergadering belegd met de politie-eenheden die gelijkaardige onderzoeken voerden. Dit overleg bevestigde dat hier een gestructureerde internationale criminele organisatie achter schuilging. Uit onderzoek van de luchtvaartpolitie te Gosselies (Charleroi) bleek ook de systematische betrokkenheid van een reisbureau. Zelfs na de arrestatie van de kopstukken handhaafde de organisatie haar activiteiten.

Schijnhuwelijken

In totaal konden in de loop van het onderzoek 109 schijnhuwelijken gedetecteerd worden waarin telkens hetzelfde patroon werd aangetroffen. De *modus operandi* was de volgende:

» Het ronselen van mannelijke kandidaten verliep steeds in Indische winkels in België;
» Het vervoer van de huwelijkskandidaat naar Zweden verliep volgens een vast patroon, meestal per auto of met het vliegtuig vanuit Charleroi naar Stockholm;
» Het tijdelijke verblijf van de huwelijkskandidaat vond plaats in de omgeving van de Zweedse

251 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and bad practices, punt 2.4. Onderzoekstechnieken.

gemeenten Örebro en Karlskoga op steeds dezelfde adressen;
» De afhandeling van de administratieve procedure voorafgaand aan het huwelijk werd geregeld door een kleine kring van steeds dezelfde personen;
» Tijdens de voltrekking van de huwelijken in de rechtszalen in de steden trouwden vaak meerdere gemengde koppels uit België tegelijkertijd en traden de verdachten soms zelf als getuigen op;
» Het niet-standhouden van de huwelijken waarbij de meeste Portugese echtgenotes teruggekeerd waren naar hun vaderland;
» De exuberante vergoedingen die betaald werden voor de afhandeling van een schijnhuwelijk. De Indische mannelijke kandidaten moesten geldsommen betalen variërend van 6.000 tot 16.000 euro per huwelijk. De prijs werd bepaald door het al of niet aanleveren van een vrouwelijke huwelijkskandidate door de organisatie zelf (meestal Portugese vrouwen).

De Zweedse wetgeving liet tot 2007 dergelijke gemengde huwelijken toe, waarbij geen van beide echtgenoten enige binding met het land moest hebben. Bovendien konden dergelijke huwelijken in Zweden erg vlot en quasi kosteloos verlopen. De totale administratieve kostprijs bedroeg 30 euro.

De Indische mannelijke kandidaten verbleven zonder uitzondering ofwel illegaal in België of bevonden zich in een zodanig uitzichtloze positie (volledig uitgeprocedeerd) dat een huwelijk nog het enige middel was om hun verblijfssituatie in België te legaliseren.

De aangezochte (Portugese) vrouwen bevonden zich in een sociaal erg zwakke positie. De organisatie maakte hier handig misbruik van door hen een geldsom voor te spiegelen die ze echter niet of slechts gedeeltelijk ontvingen.

Historiek

De Indische leidende organisator uit Zweden had in het verleden het systeem als allereerste uitgewerkt. Naderhand was het uitgegroeid tot een wijdvertakt fenomeen dat zich aangepast heeft in verschillende fases.

In de beginfase van 2004 tot medio 2005 werd enkel gebruik gemaakt van huwbare vrouwen uit de eigen regio: België, Nederland en Duitsland. Vaak werd aan goedgelovige jonge vrouwen de indruk gegeven dat ze aan de start stonden van een uitdagende exotische relatie met de betrokken Indiër. Na het huwelijk werd de relatie in vele gevallen stopgezet. Dit systeem bood uiteraard het voordeel dat de soms onwetende Belgische echtgenote niet voor haar diensten hoefde betaald te worden. In deze beginperiode bedroeg de kostprijs voor een schijnhuwelijk 6.000 euro omdat de rol van de organisatoren beperkt was.

In een latere tweede fase (medio 2005 tot medio 2006) werd een specifieke aanvoerlijn van Portugese vrouwen opgestart, die werden geronseld in de armere buurten van Lissabon. Twee plaatselijke Indische handlangers hielden zich hiermee bezig. Concreet ronselden ze ongeveer 65 Portugese vrouwen. Ze beloofden de vrouwen een geldsom en een beter bestaan in het rijkere België dankzij een vaste job in een Indische winkel. In werkelijkheid werden de vrouwen nauwelijks of niet uitbetaald voor hun medewerking en keerden ze berooid terug naar Portugal. In deze periode werd gewag gemaakt van een vraagprijs van 10.000 tot 16.000 euro per huwelijk, omdat de organisatie zelf diende te voorzien in een huwbare echtgenote. Bovendien traden een aantal van de organisatoren/ronselaars zelf in Zweden in een schijnhuwelijk om hun eigen permanente vestiging in België of een ander Westers land te bespoedigen.

In een derde fase (medio 2006 tot 2007) ronselde de organisatie in Zweden zelf Zweedse vrouwen die tegen betaling van 3.785 euro bereid waren een schijnhuwelijk aan te gaan met een onbekende Indiër uit België. De vrouwen werden geronseld uit de laagste sociale klasse in Zweden en zaten zelf in dringende financiële nood. Op deze wijze werden een zestal vrouwen geronseld. Deze voelden zich achteraf ernstig benadeeld omwille van het mislopen van de beloofde financiële vergoeding.

Na de alarmkreten van de Belgische politie tijdens de rogatoire commissie hebben de Belgische en Zweedse bestuurlijke overheid in 2007 de nodige maatregelen getroffen om dit fenomeen een halt toe te roepen. Hoewel de verdachten toen in Zweden opgepakt werden, had dit fenomeen zich intussen volgens de politie verplaatst naar andere West-Europese landen zoals Italië, Spanje (onder meer de streek van Girona) en Portugal.

Financieel onderzoek[252]

De politie stelde vast dat de kantoorbediendes van de geldtransfers-agentschappen de authenticiteit van de identiteitsstukken van de persoon die zich ter verzending van geldsommen aangeboden had, onvoldoende of nauwelijks geverifieerd hadden en ook geen persoonsvergelijking uitgevoerd hadden. De kantoorbediendes hadden enkel een kopie van zijn identiteitsstukken genomen.

Nochtans is de politie op basis van onderzoek op de hoogte dat bij het Indisch milieu het nog steeds gebruikelijk is dat personen met behulp van hun legale identiteitsdocumenten zich tegen betaling bij dergelijke kantoren aanbieden om namens illegaal verblijvende Indiërs geldtransfers uit te voeren. Op deze wijze kan het identificatiesysteem van het geldtransfers-agentschap omzeild worden waardoor de politiediensten geen concreet beeld kunnen krijgen van de personen die daadwerkelijk geld versturen.

4.2.3. Indo-Pakistaanse schijnhuwelijken Ieper[253]

In dit dossier organiseerde een Indo-Pakistaanse criminele organisatie tegen betaling schijnhuwelijken tussen Indo-Pakistaanse uitbaters van nachtwinkels en Portugese vrouwen om de verblijfssituatie van deze mannen, die onwettig in België verbleven, te regulariseren. Deze schijnhuwelijken vonden plaats in Portugal, Zweden en Denemarken.

Deze criminele organisatie was actief over het hele Belgische grondgebied in de periode van 2000 tot 2007. Het parket van Ieper vervolgde 32 beklaagden, verspreid over verschillende gerechtelijke arrondissementen in België. De beklaagden werden definitief veroordeeld voor mensensmokkel door het Hof van Beroep in Gent.[254] Eén van de beklaagden was de hoofdbeklaagde van het gelijkaardige dossier te Hasselt dat hierboven besproken werd.

De beklaagden baatten nachtwinkels uit als dekmantel voor hun activiteiten en om de organisatie van de schijnhuwelijken te vergemakkelijken. Volgens de vaststellingen van de politie bleken deze nachtwinkels soms draaischijven te zijn voor de aanmaak van valse papieren, het organiseren van schijnhuwelijken en de economische uitbuiting van personen in een onwettige verblijfssituatie. Verschillende beklaagden en hun nachtwinkels doken op in diverse mensensmokkeldossiers.[255]

Opstart onderzoek

De politiediensten voerden in opdracht van het parket op 28 mei 2004 een controleactie uit in alle nachtwinkels van het gerechtelijk arrondissement te Ieper. Hierbij werden verschillende onregelmatigheden vastgesteld en enkele werkkrachten in een onwettige verblijfssituatie geïntercepteerd. De sleutelfiguur hierin was een Indo-Pakistaanse zaakvoerder die verschillende nachtwinkels beheerde. Deze stond bij de politie bekend als organisator van schijnhuwelijken tussen Indo-Pakistaanse mannen en jonge Portugese vrouwen, die gerekruteerd werden in sociaal achtergestelde buurten in Portugal. De vrouwen kregen 2.000 euro beloofd. De mannen moesten voor hun schijnhuwelijk 20 à 30.000 euro betalen. Als echtgenoot van een EU-burger kregen ze via dit schijnhuwelijk een verblijfsrecht.

De volgende constructie werd in de loop van het onderzoek geregeld teruggevonden bij de Pakistaans-Portugese koppels waarvan de echtgenoot zelfstandig was. De partners van de koppels werden beiden zaakvoerders van een firma waarvan de maatschappelijke zetel verplaatst werd. Nauwelijks acht maanden later nam de Portugese echtgenote telkens ontslag en droeg ze al haar aandelen aan haar man over.[256]

Rogatoire commissie Portugal

Vanuit België werd een rogatoire commissie gestuurd naar Portugal waar de vrouwen gerekruteerd en vele schijnhuwelijken georganiseerd werden. In Portugal kregen de Belgische afgevaardigden de resultaten van een uitvoerig onderzoek van hun immigratiedienst SEF over schijnhuwelijken tussen Portugese vrouwen en Pakistaanse mannen.

252 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

253 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money en Hoofdstuk 3, The other side of the coin.

254 Zie ook: Hoofdstuk 4, Rechtspraak.

255 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

256 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

Verschillende problemen werden in dit onderzoek aangekaart. Deze zijn nog steeds actueel. Officieel kan in Portugal, net zoals in België, een vrouw enkel huwen in de gemeente waarin ze ingeschreven staat. Als er problemen opduiken, laat de vrouw zich inschrijven in een andere gemeente waar opnieuw geprobeerd wordt een huwelijk af te sluiten. Bij gebrek aan een centrale registratie van de huwelijken zijn de bevolkingsdiensten niet op de hoogte van de voorgaande huwelijkspogingen.

Een ander probleem is de registratie in de Portugese consulaten van de buitenlandse huwelijken. Indien een koppel een in het buitenland afgesloten huwelijk wil laten gelden in Portugal, vereist de Portugese wetgeving dat het huwelijk geregistreerd wordt bij het Portugese consulaat van het land waar het huwelijk gesloten werd. In de praktijk wordt dit niet toegepast. Hierdoor zijn de Portugese autoriteiten niet op de hoogte en blijft de Portugese vrouw in het bezit van een identiteitskaart waarop aangegeven staat dat ze ongehuwd is. Op deze wijze kan ze meerdere keren huwen. In een concreet geval was een Portugese vrouw driemaal gehuwd, een eerste keer met een Pakistaan in Engeland, een tweede keer met een andere Pakistaan in Noorwegen en ten slotte met een derde Pakistaan in België. Als gevolg hiervan beginnen sommige Portugese vrouwen reclame te maken voor dit soort schijnhuwelijken en zelf andere vrouwen te ronselen.

Verklaring Portugese vrouwen

Eén van de Portugese vrouwen verklaarde hoe ze benaderd en gerekruteerd werd. Bij het verhoor was ze erg onder de indruk; ze weende en was bang voor represailles van de organisatie. Ze voelde zich misbruikt en belogen.

De vrouw zat in een precaire situatie. Ze was een wees en had een deel van haar jeugd doorgebracht in een opvanghuis. Haar grootvader kon niet voor haar zorgen. Toen ze achttien jaar was, vond ze werk in een fastfoodketen en vestigde ze zich bij haar grootvader.

Een jaar later, in 2004, kwam een onbekende vrouw haar opzoeken na haar werk in het restaurant. Ze vroeg haar naam en vertelde dat een vriendin over haar gesproken had. Ze wist dat ze arm en wees was. De onbekende vrouw begon over haar eigen situatie te praten. Ze was vier jaar getrouwd met een Pakistaan. Dit had haar veel geld opgebracht. Ze probeerde het vertrouwen van de betrokkene te winnen en haar te overtuigen een huwelijk aan te gaan met een vreemde man, gezien haar povere leefsituatie. Ze verbloemde de situatie door te verwijzen naar de vele reizen die ze zou kunnen maken en het geld dat ze zou krijgen. Ze hoefde zich ook geen zorgen te maken. Na twee jaar zou ze een scheiding kunnen aanvragen en teruggaan naar Portugal. Ze kon hiermee 2.500 euro verdienen. Met dit schijnhuwelijk kon ze de vreemde man de nodige verblijfsdocumenten geven om zich in Europa te kunnen vestigen.

Een week later belde de vrouw voor een nieuwe afspraak en vroeg ze een antwoord. De betrokkene reageerde positief en enkele dagen later werd ze via een nieuwe afspraak in een restaurant in contact gebracht met een Pakistaan die de schijnhuwelijken organiseerde. Deze Pakistaan heeft ze nog tweemaal ontmoet. Aanvankelijk vroeg hij haar naar Engeland te vliegen om er in september al te trouwen met een Indiër. Voor haar was dit toen onmogelijk omdat ze eerst haar studies nog moest afronden. In december belde hij haar terug met de boodschap dat hij een goede zaak voor haar had. Ze moest naar België reizen en dit zou voor haar veel gemakkelijker zijn dan Engeland.

Ze stemde in met dit voorstel. De Pakistaan kocht een vliegtuigbiljet voor Brussel en in december was ze een tweetal dagen in België. In Zaventem werd ze opgewacht door een andere Pakistaan en ontmoette ze haar Indische huwelijkspartner. Ze brachten haar naar een Turks restaurant in Antwerpen waar de huwelijkspartners elkaars persoonlijke gegevens zoals de plaats en wijze van ontmoeting, de geboortedata, ... uitwisselden en uit het hoofd moesten leren voor het verhoor door de politie. Nadien vlogen de huwelijkspartners zonder begeleider naar Kopenhagen (Denemarken) om het huwelijk voor te bereiden. De Pakistaan had hiervoor de nodige instructies meegegeven met de man.

In januari 2005 vlogen ze opnieuw naar Kopenhagen en trouwden er met de twee bedienden van het gemeentehuis als getuige, wat daar de gebruikelijke procedure is. Ze kreeg de boodschap dat ze de Portugese autoriteiten nooit mocht melden dat ze getrouwd was. Op haar Portugees paspoort staat nog steeds vermeld dat ze ongehuwd is.

Bij hun terugkomst in België woonden ze in Gent waar ze een maand moesten blijven tot de controle van de

politie. Ze moesten foto's van hun huwelijk op de meest toonbare plaatsen hangen. In werkelijkheid sliepen ze in aparte kamers en leefden ze ook apart. Toen de politie op bezoek kwam, gaven ze de afgesproken antwoorden en verliep alles zonder problemen.

Enkele dagen later kreeg ze een telefoontje van de Pakistaanse organisator met de vraag naar Antwerpen te komen voor de afbetaling. Ze dacht er haar beloofde 2.500 euro te ontvangen maar in werkelijkheid kreeg ze slechts 400 euro. Ze protesteerde maar de Pakistaan loog haar voor dat de man hem nog moest betalen voor de organisatie van het schijnhuwelijk. Later kreeg ze nog eens 600 euro. Nadien heeft ze nog getracht hem en haar tussenpersoon in Portugal telefonisch te bereiken, maar beiden hadden hun telefoonnummer gewijzigd zodat ze het beloofde resterende bedrag nooit ontvangen heeft.

Tolken[257]

Tijdens het onderzoek werden verschillende incidenten van pogingen tot manipulatie gemeld door de tolken.

De tolk meldde de speurders dat een beklaagde hem na het verhoor in het Hindi had gevraagd om een andere beklaagde te verwittigen dat hij de politie verklaard had dat zijn Portugese vrouw pas drie weken geleden was weggegaan. De beklaagde trachtte de tolk op deze wijze te manipuleren door erop te wijzen dat zij tot dezelfde cultuur behoorden en om die reden elkaar moesten helpen. Hij nodigde de tolk zelfs uit om bij hem thuis iets te gaan drinken. De tolk informeerde de politie dit geweigerd te hebben. Hij liet weten dat hij beëdigd was en correct zijn werk diende te verrichten. Andere tolken rapporteerden gelijkaardige incidenten.

Financieel onderzoek[258]

De opbrengsten van deze schijnhuwelijken werden via tussenpersonen naar India overgebracht. Het geld werd onder meer belegd in de aankoop van gronden in India. De tussenpersoon kocht eerst de grond met zijn eigen geld. Na de aankoop kreeg hij het geld terug van de beklaagden, inclusief een percentage voor bewezen diensten.

257 Zie ook: Hoofdstuk 3, Good and Bad practices, punt 3. Tolken.

258 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

HOOFDSTUK 3

GOOD AND BAD PRACTICES

In dit hoofdstuk brengen we een aantal *good and bad practices* in kaart aan de hand van gesprekken met de federale en lokale politie, gespecialiseerde opvangcentra voor mensenhandel, referentiemagistraten van mensenhandel, arbeidsauditeurs en sociale inspectiediensten en een analyse van de dossiers waarin het Centrum zich burgerlijke partij stelde. Bij alle gesprekken werd het vertrouwelijk karakter gewaarborgd.

De term *good and bad practices* wordt hier ruim opgevat en kan zowel naar een concreet dossier als een structurele situatie verwijzen.

I. Slachtoffers

I.1. Multidisciplinaire samenwerking

In het Belgisch slachtoffersysteem staat de multidisciplinaire samenwerking van de eerstelijnsdiensten met de sociale werkers van de gespecialiseerde centra centraal. Dit heeft ervoor gezorgd dat de eerstelijnsdiensten veel aandacht besteden aan mogelijke slachtoffers waardoor er een sfeer van wederzijds vertrouwen ontstaat en slachtoffers gemakkelijker overtuigd kunnen worden om in het slachtofferstatuut te stappen.

In meerdere dossiers konden de medewerkers van een gespecialiseerd centrum slachtoffers die aanvankelijk te angstig waren om verklaringen af te leggen, overtuigen in het slachtofferstatuut te stappen.[259] In een bepaald dossier slaagde de politie er dan weer in een minderjarig prostitutieslachtoffer terug te vinden door het vertrouwen te winnen van een ander slachtoffer dat met haar bevriend was.[260]

In sommige dossiers van economische uitbuiting werden geen slachtoffers in het statuut opgenomen, omdat ze verdwenen waren na een nieuwe interventie van de sociale inspectiediensten.[261] Eerstelijnsdiensten krijgen immers vaak maar één kans om slachtoffers door te verwijzen naar de centra en hen de mogelijkheid te geven in het slachtofferstatuut te stappen. Zo niet, zijn de slachtoffers meestal verdwenen bij de volgende interventie van de eerstelijnsdiensten, ook al is dat maar enkele dagen later. Het getuigt van een *good practice* van de eerstelijnsdiensten om bij de detectie van een slachtoffer van economische uitbuiting tijdens een interventie, onmiddellijk de bevoegde magistraat te verwittigen met de vraag of de feiten volstaan voor het opstarten van een dossier van mensenhandel en de slachtoffers in aanmerking komen voor het statuut van mensenhandel en de centra te contacteren.

Het Centrum stelt dat een verdergezette vorming van de eerstelijnsdiensten over de toepassing van het slachtofferstatuut en de detectie en identificatie van de slachtoffers noodzakelijk is.

I.2. Internationale samenwerking

Uit verschillende dossiers blijkt het belang van een snelle en efficiënte internationale samenwerking van politie- en administratieve migratiediensten op het vlak van detectie en doorverwijzing van de slachtoffers. In één dossier kon het slachtoffer uit de handen van haar pooier gered worden dankzij de snelle samenwerking met de Bulgaarse politiediensten.[262] In een ander dossier werd het slachtoffer, dat in Nederland geïntercepteerd was, met behulp van de telefoontap en de EPIC-samenwerking[263] gedetecteerd in een gesloten asielcentrum in Nederland en via de samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse migratiediensten overgebracht naar België.[264]

259 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, dossier Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster en Nigeriaans dossier.

260 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, dossier Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster.

261 Zie ook Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, *'Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen'*, p.47.

262 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Bulgaars dossier Sliven.

263 Internationale politiesamenwerking aan de Eurogrensgebieden van België, Nederland en Duitsland

264 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Nigeriaans dossier.

In het verleden zijn dergelijke zaken op toevallige wijze aan het licht gekomen nadat één van de gespecialiseerde centra voor mensenhandel of het Centrum er eerder toevallig van op de hoogte werd gebracht dat in het kader van een dossier over mensenhandel nog een ander slachtoffer in Nederland geïntercepteerd was en daar opgesloten zat in een detentie- en verwijderingscentrum. De Dienst Vreemdelingenzaken is in deze gevallen via zijn migratieambtenaar op een positieve manier tussengekomen, zodat het slachtoffer de mogelijkheid kreeg om in het Belgisch slachtofferstatuut van mensenhandel te stappen.

Problematisch is dat dergelijke slachtoffers bij toeval gedetecteerd worden en hierover geen structurele aanpak bestaat. Andere slachtoffers die in dezelfde situatie verkeren, worden nooit gedetecteerd. Het is noodzakelijk dat internationale afspraken gemaakt worden voor het opzetten van een alertsysteem dat werkt via verbindingsofficieren op het niveau van politie en migratie. In deze situaties moeten de gesloten centra van de buurlanden hun nationaal contactpunt verwittigen bij het aantreffen van dergelijke slachtoffers zodat het alertsysteem in werking kan treden.

Reeds in vorige jaarverslagen heeft het Centrum in het verlengde hiervan gewezen op het belang van een Europees slachtofferstatuut voor de regeling van de opvang en begeleiding van slachtoffers op basis van strafrechtelijke feiten van mensenhandel die op EU-grondgebied plaatsvonden.

Het Centrum verheugt zich dat de EU in haar strategie een Europees model voorziet met transnationale doorverwijzingsmechanismen voor slachtoffers van mensenhandel die in een ander EU-land plaatsvonden.[265]

I.3. Hiaten slachtofferstatuut

Uit de bestudeerde dossiers blijkt dat er hiaten bestaan in het Belgisch slachtoffersysteem maar er ook verschillende problemen schuilen in de gebrekkige toepassing ervan op het terrein. In sommige dossiers waren slachtoffers te angstig om in het slachtofferstatuut te stappen, nadat de politie hen dit uitgelegd en gevraagd had.[266] Nochtans hadden ze bijna allemaal wel verklaringen afgelegd, zodat ze in het slachtofferstatuut hadden moeten kunnen stappen. Volgens het Belgische slachtoffersysteem hadden deze slachtoffers door de eerstelijnsdiensten in contact moeten gebracht worden met medewerkers van de gespecialiseerde centra, die meer vertrouwen kunnen oproepen bij de slachtoffers.

In andere dossiers werden drugsafhankelijke slachtoffers aangetroffen die behoefte hadden aan een gespecialiseerde begeleiding en moeilijk samen met de andere slachtoffers opgevangen konden worden in de mensenhandelcentra. Meestal waren dit Belgische slachtoffers.[267] In één dossier betrof het een minderjarig Braziliaans meisje.[268] In enkele mensensmokkeldossiers was er sprake van een mogelijke infiltratie in het slachtofferstatuut en de -centra en vormde de infiltrant een bedreiging voor de echte slachtoffers.[269] Andere slachtoffers kwamen zelf terecht in een schemerzone doordat ze medeplichtig (gemaakt) waren aan OCMW-fraude[270] of werden onder impuls van hun *loverboy* zelf medeplichtig aan feiten van pooierschap[271] ten aanzien van een ander slachtoffer.

Het systeem moet aantrekkelijker worden voor slachtoffers uit de EU-lidstaten onder wie sommigen zo snel mogelijk vrijwillig wensen naar hun herkomstland gerepatrieerd te worden. De slachtoffers van economische uitbuiting, die zich misbruikt voelen en zo snel mogelijk wensen te vertrekken, kunnen nood hebben aan juridische begeleiding om een financiële compensatie te verkrijgen.[272] Sommige prostitutieslachtoffers uit de win-winsituatie beschouwen zichzelf niet als slachtoffer en zijn niet geïnteresseerd in het slachtofferstatuut. Ze weigeren relevante verklaringen af te leggen en wensen op geen enkel vlak mee te werken.

Verschillende slachtoffers wensen niet onmiddellijk in contact gebracht te worden met medewerkers van de gespecialiseerde mensenhandelcentra. Bovendien

265 Zie ook: Hoofdstuk 1, Wetgeving.

266 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Thais dossier.

267 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, dossier drugstrafikant en Belgische slachtoffers en Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009 *'In een schijn van wettelijkheid'*, p.35.

268 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster.

269 Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009 *'In een schijn van wettelijkheid'*, pp.38-40.

270 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 3, The other side of the coin.

271 Zie ook: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Bulgaars dossier Sliven.

272 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 4, Give back the money.

gebeurt de interventie vaak 's avonds laat of zelfs 's nachts, terwijl zowel de slachtoffers als terreinactoren vermoeid zijn. Slachtoffers worden op dat moment aan veel factoren blootgesteld. Dikwijls is dit niet het juiste moment en weigeren ze op dat moment het contact met de centra.

Daarnaast stelt zich de vraag naar een evaluatie van de begeleidingsvoorwaarden, de uitval en de stopzettings- en doorverwijsprocedures van de slachtoffers. In welke mate moeten deze niet meer gestoeld worden op maat van de verschillende slachtofferprofielen? Tijdens onze gesprekken toonden de magistraten en politiediensten hun grote tevredenheid over hun samenwerking met de centra, maar in enkele gevallen maakten magistraten of politiemensen melding van hun bemiddelende tussenkomst ter voorkoming van de stopzetting van het slachtofferstatuut. Sommige magistraten opperden ook het idee om een soort mobiel team van medewerkers van de centra op te richten voor de begeleiding van de slachtoffers die zich ver van één van de drie centra bevinden. Dit vereist een versterking van de middelen van de centra.

Het Belgisch slachtoffersysteem heeft nood aan een pragmatische stapsgewijze verfijning zonder te raken aan zijn fundamentele basisprincipes wat tot een uitholling en eventuele ontmanteling van het systeem zou kunnen leiden. Dit geldt onder meer voor de slachtoffergroep van minderjarigen en slachtoffers uit dossiers die zonder gevolg worden geklasseerd omdat de dader onvindbaar is. Eventueel kan de vraag gesteld worden of specifieke kwetsbare doelgroepen[273] die te angstig zijn om verklaringen af te leggen maar duidelijk slachtoffer zijn van mensenhandelpraktijken, hiervoor ook in aanmerking zouden kunnen komen. Dit zou dan bijvoorbeeld wel een speciale goedkeuring vereisen van de referentiemagistraat die de feiten uit het dossier kent. Het systeem moet ook werkbaar en beheersbaar blijven voor de gespecialiseerde centra en de verschillende actoren.

Het Belgisch slachtoffersysteem blijft een internationaal voorbeeld op het vlak van evenwicht en werking. In 2011 werden 153 slachtoffers opgenomen in het slachtofferstatuut en ontvingen ze begeleiding via de gespecialiseerde centra. Vijftig slachtoffers ontvingen een permanente verblijfsvergunning op basis van hun slachtofferstatuut mensenhandel.[274] Dit bewijst dat het Belgisch slachtoffersysteem ook effectief in de praktijk werkt.

Het is vooral van belang dat de eerstelijnsdiensten de multidisciplinaire omzendbrief volledig en correct toepassen. In het Belgische systeem hoeft het slachtoffer geen klacht neer te leggen maar enkel relevante verklaringen af te leggen. Deze slachtoffers moeten altijd in contact gebracht worden met medewerkers van de gespecialiseerde centra die ter beschikking moeten zijn. Dit vereist uiteraard ook een permanentiesysteem bij de centra. De eerstelijnsdiensten moeten bij hun grote en voorbereide acties, waarbij ze veel slachtofferintercepties verwachten, de medewerkers van de gespecialiseerde centra verwittigen die de kans moeten krijgen zelf het statuut aan de slachtoffers uit te leggen. Uit de praktijk blijkt dat dikwijls de eerstelijnsdiensten zelf het slachtofferstatuut uitleggen omdat ze er niet altijd in slagen de centra te contacteren of hiertoe ook geen initiatief nemen.

Het Centrum vraagt een bredere operationalisering van het permanentiesysteem dat door de slachtoffercentra wordt gewaarborgd ten behoeve van de eerstelijnsdiensten. De vraag stelt zich of de centra in de toekomst hun opvang en begeleiding niet meer moeten toespitsen op maat van de specifieke behoeften van de verschillende soorten slachtofferprofielen onder wie EU-slachtoffers en drugsverslaafde slachtoffers. Dit vereist passende middelen voor de centra. Het Centrum vraagt prioritair dat alle actoren zich inzetten voor de invulling van een correcte en volledige toepassing van het slachtofferstatuut mensenhandel. Verder dient er nagedacht worden om het Belgisch slachtoffersysteem met behoud van zijn basispeilers op een pragmatische en stapsgewijze manier te dynamiseren, zodat het verbetert maar ook werkbaar blijft voor de verschillende actoren op het terrein.

273 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, dossier Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster.

274 Zie ook: Deel 3, Cijfergegevens en statistische informatie.

2. Actoren

2.1. Lokale politie

Uit de dossieranalyse blijkt de rol van de lokale politie bij de detectie van feiten en slachtoffers van mensenhandel onontbeerlijk te zijn.[275] Dit geldt niet alleen voor dossiers van seksuele uitbuiting, maar zeker ook voor dossiers van economische uitbuiting. Nochtans was mensenhandel in verschillende steden niet meer opgenomen in de zonale veiligheidsplannen die een uitwerking zijn van het nationale veiligheidsplan. Het beleid van de lokale politiediensten wordt gestuurd door de burgemeesters. Meestal is mensenhandel voor hen in het kader van de lokale politiek geen relevant thema. Terwijl de lokale politie via haar controles en buurtwerking toch een sleutelrol speelt en bij wijze van spreken de ogen en de oren is van de federale politie in de strijd tegen de mensenhandel.

Het Centrum roept de burgemeesters op om ook op lokaal niveau aandacht te schenken aan mensenhandel en dit na de verkiezingen op te nemen in de nieuwe zonale veiligheidsplannen.

2.2. Territoriale bevoegdheid en organisatie

Het Centrum wijst er op dat een hervorming van justitie waarbij slechts een tiental grote gerechtelijke arrondissementen overblijven, erg positief kan uitpakken voor de strijd tegen netwerken van mensenhandel en -smokkel. Deze opereren per definitie over arrondissementsgrenzen heen en doorgaans op internationaal niveau. Bij de vervolging en tijdens het onderzoek vormt de Belgische gerechtelijke structuur vaak een probleem. Mensenhandel is een typisch bovenlokaal fenomeen en kleine arrondissementen zijn hier niet tegen opgewassen.

In West-Vlaanderen loopt met succes een proefproject van overdracht van de bevoegdheden van de gerechtelijke arrondissementen naar het provinciale niveau, door gelasting van één gerechtelijk arrondissement met de vervolging van feiten van mensenhandel. Volgens afspraak behandelt het Brugse parket, versterkt met een gedetacheerde magistraat vanuit het parket van Veurne, alle dossiers van mensenhandel en -smokkel van de provincie. Dit wordt door alle actoren als erg positief ervaren. Het geeft een belangrijke meerwaarde voor de strijd tegen de mensenhandel en -smokkel. Het biedt het voordeel van de schaalvergroting en biedt veel meer mogelijkheden van specialisatie, ook op het niveau van de onderzoeksrechters.

2.3. Gespecialiseerde onderzoeksrechters mensenhandel

De onderzoeksrechters kunnen dankzij hun bijkomende onderzoeksmiddelen een bepalende rol spelen in het succesvol oprollen van mensenhandelnetwerken. Sommige onderzoeksrechters hebben onvoldoende belangstelling in mensenhandel, wat soms bepaalde onderzoeken kan hypothekeren. Dit blijkt uit bepaalde dossiers en gesprekken met sommige belangrijke actoren. Er is soms ook sprake van een 'eilandperspectief'. Ze hebben soms te weinig kennis van het fenomeen en de gevolgen van hun beslissingen. Dossiers blijven soms jarenlang liggen. De noodzakelijke onderzoeksdaden of arrestaties worden niet uitgevoerd wat grote gevolgen heeft voor het veiligheidsgevoel en de bescherming van de slachtoffers. Het onderzoek wordt slechts gericht op één beklaagde, terwijl de rest van het netwerk ongemoeid wordt gelaten.[276] In sommige arrondissementen is de onderzoeksrechter meestal niet bereid om telefoontapmaatregelen uit te vaardigen in dossiers van economische uitbuiting.

Verschillende actoren zoals magistraten pleiten voor het systeem van een gespecialiseerde onderzoeksrechter voor mensenhandel. Dat zou in het kader van de komende gerechtelijke arrondissementele hervormingen ingevoerd kunnen worden. Een maatregel kan door de mogelijkheden van een schaalvergroting tot een betere specialisatie van de onderzoeksrechters leiden, wat een belangrijke meerwaarde oplevert in de strijd tegen de mensenhandel.

275 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Bulgaars dossier Sliven en Belgisch-Marokkaans bouwdossier.

276 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Bulgaars dossier Sliven.

Het Centrum beveelt de aanstelling van gespecialiseerde onderzoeksrechters mensenhandel/smokkel op het niveau van de ressorten van de hoven van beroep aan.

2.4. Onderzoekstechnieken

Uit verschillende dossiers[277] blijkt het belang van de onderzoekstechnieken voor de bestrijding van mensenhandel en mensensmokkel zowel op het niveau van de detectie als de bewijsgaring.

Om de professionele criminele organisaties te bestrijden is het noodzakelijk als *good practice* de technieken van proactieve recherche[278] te gebruiken. De criminele netwerken passen zich aan. Ze trachten zich onzichtbaar te maken door constructies[279] op te zetten via stromannen en/of het slachtoffer in een win-winsituatie te plaatsen, zodat het niet meer geïnteresseerd is om samen te werken met justitie. Dit kan enkel efficiënt bestreden worden via een proactieve recherche waarbij gebruik gemaakt wordt van diverse methodes[280] zoals observaties, informatie van controles en buurtwerking, betrouwbare informanten en tipgevers waarvan wel gecontroleerd moet worden of ze niet zelf betrokken zijn en eventueel louter hun concurrenten verklikken, …

De laatste jaren gebruiken de speurders ook technieken zoals internetopzoekingen en klantenbevragingen die bewijsmateriaal kunnen opleveren, zo blijkt uit dossiers.[281] Bij een dossier leverde de klantenbevraging relevante vaststellingen op over betwistbare handelingen van een advocaat.

2.5. Internationale samenwerking

Volgens verschillende magistraten en politiediensten is de samenwerking met de Bulgaarse overheidsdiensten verbeterd. De Europese aanhoudingsbevelen worden gerespecteerd en de verdachten worden meestal uitgeleverd. De internationale samenwerking met Nigeria voor rogatoire commissies is eveneens verbeterd sinds deze kaderen in Benelux-verband.

België heeft weinig JIT's voor mensenhandel lopen maar EPIC is wel een voorbeeld van een *good practice* van internationale politiesamenwerking aan de grensgebieden. In de Euroregio van België, Nederland en Duitsland werd tussen de regio's Luik, Hasselt, Maastricht en Aken dit samenwerkingsverband opgezet ter bestrijding van seksuele exploitatie inzake mensenhandel, drugs en georganiseerde diefstallen. Op deze vergaderingen waaraan politiemensen en magistraten deelnemen, worden concrete gegevens uitgewisseld en wordt getracht elkaars acties en werkmethoden op elkaar af te stemmen. Dit orgaan werkt heel snel en efficiënt.

277 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Bulgaars dossier Sliven, Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster, Nigeriaans dossier, Thais dossier en dossiers schijnhuwelijken Hasselt en Ieper.

278 Het proactieve onderzoek wordt gedefinieerd in artikel 28*bis*, §2 van het Wetboek van Strafvordering. Het maakt deel uit van het vooronderzoek en gebeurt onder gezag van en controle door de Procureur des Konings: *"Om de daders van inbreuken op te kunnen sporen, bestaat het proactieve onderzoek uit het geheel van handelingen met het doel te komen tot het vervolgen van daders van misdrijven, het opsporen, verzamelen, registreren en verwerken van gegevens en inlichtingen op grond van een redelijk vermoeden van te plegen of reeds gepleegde maar nog niet aan het licht gebrachte strafbare feiten, en die worden of zouden worden gepleegd in het kader van een criminele organisatie, zoals gedefinieerd door de wet, of misdaden of wanbedrijven als bedoeld in artikel 90ter, §§ 2, 3 en 4, uitmaken of zouden uitmaken."* Dat artikel 90*ter*, § 2, 3 en 4 somt de strafbare feiten op waarvoor afluisterings- en opnametechnieken zijn toegelaten. Mensenhandel en mensensmokkel met verzwarende omstandigheden zijn hier uitdrukkelijk opgenomen. Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, dossier schijnhuwelijken Hasselt.

279 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Nigeriaans dossier.

280 In het proactieve onderzoek kunnen de politiediensten ook een beroep doen op de bijzondere opsporingsmethoden van de observatie, de infiltratie en de informantenwerking. Het beroep op die methodes is geregeld in de artikelen 47*ter* tot 47*undecies* van het Wetboek van Strafvordering.

281 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Bulgaars dossier Sliven, Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster, Nigeriaans dossier, Thais dossier.

3. Tolken

Tolken hebben een belangrijke rol tijdens het verhoor van de slachtoffers bij hun interceptie, detectie en latere verhoren. Ze zijn ook belangrijk tijdens het onderzoek voor de vertaling van de telefoontap en de ondervragingen van de verdachten.

Het is zeer moeilijk om tolken te laten schrappen van de tolkenlijst zolang ze niet officieel vervolgd werden of worden. Verschillende problemen worden vastgesteld op het vlak van de betrouwbaarheid van tolken zonder dat er sprake hoeft te zijn van strafbare feiten of als misdrijf omschreven feiten. Sommige tolken werken zowel voor de politie als de advocaten van de beklaagden. Er zijn gevallen bekend waarin een tolk de gesmokkelde personen en illegale werknemers beïnvloed heeft, door hen te vertellen wat ze moesten verklaren of zwijgen om als slachtoffer mensenhandel erkend te worden. Deze tolken vroegen hiervoor geld en beweerden ook ten onrechte dat ze wel iets konden regelen. In andere gevallen – vooral bij Indiërs en Chinezen – werden tolken door hun eigen sociaalcultureel milieu onder druk gezet om hen op de hoogte te brengen van acties.

In bepaalde dossiers werden incidenten en pogingen tot manipulatie van het onderzoek via de tolk vastgesteld.[282] In het ene geval rapporteerde de tolk dit zelf aan de politie. In andere dossiers bleken de tolken zelf in het verleden als verdachten in dossiers opgedoken te zijn en konden toch niet officieel geschrapt worden van de tolkenlijst. Ze bleven jarenlang op de tolkenlijst figureren maar werden discreet geweerd uit gevoelige dossiers.

In het smokkeldossier, dat aan bod kwam in het eerste deel[283], richtte de hoofdbeklaagde eind 2001 een aanvraag tot het Brusselse parket met het oog op een aanstelling als vertaler/tolk voor de talen Frans-Chinees bij de rechtbank. De betrokkene was op dat moment niet verdacht van enig crimineel feit. Na het afleggen van de eed werd hij in september 2002 aangesteld als tolk voor de rechtbank. In maart 2003 stelde de politie vast dat hij mogelijk betrokken was bij feiten van mensensmokkel. Onmiddellijk besliste het parket om hem niet meer als tolk in te zetten bij gevoelige dossiers. In 2006 werd vastgesteld dat hij betrokken was bij feiten van mensensmokkel. Pas in juni 2006 werd hij officieel geschrapt van de lijst der vertalers/tolken bij het parket.

Momenteel worden tolken voor hun eedaflegging nauwelijks doorgelicht in het kader van hun toegang tot vertrouwelijke informatie. Enkel hun strafblad wordt gecontroleerd. Nochtans moet bij vele van dergelijke gelijkwaardige vertrouwelijke functies voor de overheid en de private sector een veiligheidsattest uitgereikt worden.

Het Centrum vraagt om minstens een nationale lijst van beschikbare en betrouwbare tolken op te stellen. Dit gebeurt momenteel enkel op arrondissementeel niveau. Als een tolk dubieus blijkt te zijn, dan zou deze tolk niet voor mogen komen op de lijst die op nationaal niveau wordt gecentraliseerd.

282 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, dossier Ieper.

283 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

4. Deontologie advocaat

In een dossier over mensensmokkel vanuit Thailand[284] stelt het Centrum vragen bij enkele vaststellingen over de advocaat van een beklaagde die moeilijk verenigbaar zijn met de deontologische code van zijn beroep. Een klant getuigde tijdens zijn verhoor dat hij de aanwezigheid van de advocaat in het massagesalon had opgemerkt en deze zijn studio verhuurde aan het slachtoffer als domicilieadres. Daarnaast verklaarde een andere beklaagde tijdens haar verhoor dat dezelfde advocaat dezelfde studio ook verhuurd heeft aan een ander slachtoffer. Het Centrum heeft hierover een brief gestuurd naar de bevoegde stafhouder en kreeg als antwoord dat hij deze een vaderlijke vermaning gegeven heeft.

Het Centrum stelt dat de Commissie Deontologie van de Advocatuur moet toezien dat advocaten geen handelingen stellen die onverenigbaar zijn met de deontologische code van hun beroep. De advocaten van de beklaagden mogen zeker niet de indruk wekken zich op enige wijze in te laten met de feiten van mensenhandel waarvoor hun klant vervolgd en veroordeeld werd.

284 Zie ook eerder: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, Thais dossier.

HOOFDSTUK 4

OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK 2011 - BEGIN 2012

In dit hoofdstuk geeft het Centrum een overzicht van de rechtspraak uit 2011 en begin 2012. De selectie in dit overzicht is vooral gebaseerd op dossiers waarin het Centrum zich burgerlijke partij heeft gesteld en op beslissingen die we hebben ontvangen van de gespecialiseerde opvangcentra voor slachtoffers.

1. Vaststellingen

Het Centrum heeft kennis van talrijke beslissingen mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting. Bij verschillende daarvan gaat het om Thaise massagesalons. In een aantal zaken werden zware verbeurdverklaringen uitgesproken. In een aantal gevallen kregen de burgerlijke partijen ook aanzienlijke schadevergoedingen toegekend. Een andere opvallende vaststelling in deze uitbuitingsvorm is dat in verschillende zaken ook minderjarigen tot de slachtoffers behoorden. Soms is er sprake van zowel mensensmokkel als mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, of ook van mensenhandel met het oog op seksuele en economische uitbuiting.

Op vlak van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting verwijzen we naar de beslissingen in zaken die in de vorige verslagen aan bod zijn gekomen: zo was er een merkwaardige beslissing van het hof van beroep van Antwerpen in een zaak van een tuinbouwbedrijf met een vrijwillige brandstichting, en een expliciete beslissing inzake schijnzelfstandigheid door de correctionele rechtbank van Dendermonde. Andere interessante beslissingen hadden betrekking op de sectoren van carwashes, horeca-atelier en maneges.

Inzake uitbuiting van de bedelarij werd in beroep een beslissing uitgesproken in een zaak die in een vorig verslag aan bod is gekomen.

Inzake mensensmokkel ten slotte, hebben verschillende belangrijke beslissingen betrekking op criminele organisaties die schijnhuwelijken organiseerden of die tegelijk ook betrokken waren bij oplichtingsactiviteiten.

Hieronder volgt een overzicht van een aantal van die beslissingen.

2. Overzicht van de beslissingen per uitbuitingsvorm

2.1. Mensenhandel

2.1.1. Seksuele uitbuiting

Sterk uiteenlopende beslissingen inzake prostitutie

In een zaak van seksuele uitbuiting in het Bulgaarse milieu dat elders in dit verslag wordt besproken[285], wordt de Bulgaarse beklaagde vervolgd voor mensenhandel (artikel 433*quinquies*, §1, 1° van het Strafwetboek) en voor de exploitatie van de prostitutie van twee Bulgaarse jonge meisjes (artikel 380 van het Strafwetboek) met onder meer de verzwarende omstandigheid geweld en bedreiging. In een vonnis van 30 mei 2012[286] veroordeelt de ***correctionele rechtbank van Brussel*** de beklaagde voor de feiten gepleegd tegen één van de slachtoffers. Voor het andere slachtoffer wordt hij echter vrijgesproken.

De eerste jonge vrouw had zich aanvankelijk vrijwillig laten prostitueren in Bulgarije en later in Duitsland. Daar werd ze gekocht door de beklaagde die haar had verplicht zich te prostitueren in de Aarschotstraat. Omdat ze niet genoeg opbracht dreigde hij ermee haar

285 Zie ook in dit deel: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, punt 1.2.1. Bulgaars dossier Sliven.

286 Corr. Brussel, 30 mei 2012, 54ste k.

terug te sturen naar haar Duitse pooier. De beklaagde bood haar onderdak, betaalde de vitrinerechten en had haar een schijnadres gegeven in geval van politiecontrole. Al haar inkomsten moest ze afstaan aan de beklaagde.

Voor de feiten gepleegd tegenover de andere jonge vrouw verleent de rechtbank hem het voordeel van de twijfel en spreekt de beklaagde vrij. Bleek dat ze zich volledig vrijwillig prostitueerde en dat de beklaagde in die periode haar partner was. Zo verklaart ze haar inkomsten zelf te beheren en geen geld te moeten afstaan aan de beklaagde, die haar werk ook niet controleerde. Geen enkel element uit het onderzoek kon het tegendeel bewijzen.

In een ander dossier dat ook in dit verslag aan bod komt[287], wordt de beklaagde van Marokkaanse afkomst onder meer vervolgd voor mensenhandel, verkrachting, aanranding van de eerbaarheid en een reeks drugsdelicten.

In een vonnis van 19 februari 2009 had de correctionele rechtbank van Tongeren de beklaagde in eerste aanleg vrijgesproken voor het misdrijf mensenhandel bedoeld in artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek, en wel op basis van volgende elementen: de beklaagde vormde een koppel met beide slachtoffers, hij moest aan zijn eigen seksuele behoeften kunnen voldoen en kunnen genieten van de inkomsten die beide jonge meisjes uit de prostitutie haalden. De rechtbank oordeelde dat die feiten onder artikel 380 van het Strafwetboek vielen.

Het ***hof van beroep van Antwerpen*** heeft in een vonnis van 29 maart 2012[288] geoordeeld dat er wel degelijk sprake was van mensenhandel. Het baseert zich daarvoor op de geloofwaardige en coherente verklaringen van de slachtoffers en vindt dat beide jonge vrouwen waren misbruikt op vlak van ontucht en prostitutie, door hen te beloven drugs te bezorgen, of er ook effectief te leveren. Deze drugs, vooral cocaïne, werden door de beklaagde niet enkel gebruikt als betaalmiddel om te voldoen aan zijn eigen seksuele behoeften. Hij bezorgde zijn slachtoffers tegen betaling ook doelbewust drugs opdat ze beter zouden functioneren met klanten. Op die manier kon hij maximaal profiteren van de inkomsten die ze opleverden. Zo ging hij ze afzetten en ophalen in de bars waar ze werkten en moesten ze hun verdiensten aan hem afstaan.

Het hof wijst er ook op dat de slachtoffers volledig afhankelijk waren van de beklaagde. Hij bevond zich in een machtspositie, dreigde met geweld of greep ook effectief naar geweld als ze niet aan zijn eisen voldeden. Deze situatie van afhankelijkheid werd nog versterkt door de kwetsbare positie waarin de slachtoffers zich bevonden, gelet op hun drugsverslaving en hun precair sociaal statuut.

Het hof voegt er nog aan toe dat het niet relevant is dat de beklaagde er gedurende een periode een 'relatie' heeft op nagehouden met de slachtoffers, niet zozeer omdat de seksuele uitbuiting ook na het beëindigen van de 'relatie' bleef duren maar vooral omdat, gelet op de manier waarop de beklaagde vrouwen (seksobjecten) beschouwde, men zich kan afvragen in hoeverre het om een echte relatie ging.

Eén van de slachtoffers van mensenhandel had zich burgerlijke partij gesteld en krijgt 2.500 euro provisioneel toegewezen als vergoeding voor de materiële en morele schade samengenomen.

In nog een andere zaak die ook elders in dit verslag aan bod komt[289], wordt de beklaagde, een Belgisch-Marokkaanse vrouw, vervolgd voor mensenhandel met het oog op de seksuele en economische uitbuiting, o.m. ten overstaan van een minderjarige. Andere verzwarende omstandigheden waren misbruik van de kwetsbare situatie, het gebruik van listige kunstgrepen en omdat de beklaagde van deze activiteit een gewoonte had gemaakt. Zo werd ze ook vervolgd voor werving en exploitatie van de prostitutie, het houden van een huis van ontucht of prostitutie, huisjesmelkerij en inbreuken op de drugwetgeving.

In een beslissing van 3 april 2012 heeft de ***correctionele rechtbank van Dendermonde*** de beklaagde veroordeeld voor alle betichtingen.[290]

287 Zie ook in dit deel: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, punt 1.2.2. Drugstrafikant en Belgische slachtoffers.

288 Antwerpen, 29 maart 2012, 14de k.

289 Zie ook in dit deel: Hoofdstuk 2, fenomeenanalyse, punt 1.2.3. Belgisch-Marokkaanse baruitbaatster.

290 Corr. Dendermonde, 3 april 2012, 19de k. De beklaagde tekent beroep aan maar enkel tegen de strafbepalingen van het vonnis.

Wat mensenhandel betreft vindt de rechtbank dat alle bestanddelen van het misdrijf aanwezig zijn. De beklaagde ronselde actief jonge vrouwen die hier onwettig verbleven om ze in haar bar te laten werken. Eens ter plaatse werden ze uitgebuit: ze moesten zich prostitueren en voor de beklaagde verschillende klusjes opknappen, zeven dagen op zeven, 24 uur op 24. Bij politiecontrole moesten de vrouwen zich in een speciaal daarvoor voorziene ruimte verbergen.

De meeste Marokkaanse en Braziliaanse slachtoffers verbleven onwettig en tegenover verschillende van die slachtoffers heeft de beklaagde gebruik gemaakt van listige kunstgrepen: een vrouw kreeg de belofte dat ze als schoonmaakster kon werken, een andere dacht dat ze in een restaurant zou werken en nog een andere in een café.

De hygiëne in de bar liet sterk te wensen over. Zo werkten de toiletten en douches niet en de jonge vrouwen waren gehuisvest in ellendige omstandigheden. De huisvestingsinspectie heeft de woningen overigens onbewoonbaar verklaard, onder meer omwille van het gevaar voor CO-vergiftiging, elektrocutie en ontploffing.

De rechtbank spreekt hier uiteindelijk een straf van verbeurdverklaring uit van een overeenstemmend bedrag van 2.437.557 euro, dat overeenkomt met de inkomsten uit de misdrijven mensenhandel en uitbuiting van de prostitutie.

Voor de ***correctionele rechtbank van Luik*** wordt de rol aangeklaagd die gezelschapsdames speelden en de rechtbank veroordeelt – naast de andere beklaagden – de zaakvoerders in een dossier waarin niet minder dan 132 prostituees waren betrokken.[291] De beklaagden baatten in Luik en Brussel verschillende bars uit. De gezelschapsdames ronselden personeel, stelden de uurroosters op, controleerden de tijd die de slachtoffers doorbrachten met een klant, deden de boodschappen en hielden de zaak in het oog. De twee andere beklaagden, een vader en dochter die de zaakvoerders waren, hielden zich bezig met de financiële aspecten. Het geld werd bijeengebracht in enveloppes, die in een brievenbus in de kelder van een bar werden gedeponeerd. De beklaagde zaakvoerster haalde die enveloppes dan op en bracht ze naar haar vader.

De rechtbank oordeelt dat hier wel degelijk sprake was van mensenhandel. De meisjes hadden geen andere keuze dan in te stemmen met de omstandigheden die hen in de bars waren opgelegd (uurrooster, fooien kwamen bij de gezelschapsdame terecht, ondertekenen van overeenkomsten waarvan de vrouwen de implicaties niet kenden omdat ze het Frans niet machtig waren,...). Vooraleer ze hun eigen loon kregen moesten de prostituees de gezelschapsdames tussen de 200 en 250 euro per pauze afstaan om te kunnen werken. 50 Euro ging naar de gezelschapsdames, de rest werd verdeeld tussen beide andere beklaagden (vader en dochter). Ook de betichting witwassen wordt weerhouden.[292]

Verschillende dossiers van Thaise massagesalons

Verschillende beslissingen hebben betrekking op ***massagesalons***. Zo werden in het dossier van mensensmokkel en seksuele uitbuiting dat elders in dit verslag aan bod komt[293], verschillende beklaagden, vooral met de Thaise nationaliteit, vervolgd voor mensensmokkel, mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, valsheid in geschrifte en witwassen.

De ***correctionele rechtbank van Leuven*** wijst er in zijn beslissing van 22 november 2011[294] nogmaals op dat de grens tussen mensensmokkel en mensenhandel soms vaag is en dat mensensmokkel al snel in mensenhandel kan uitmonden wanneer de vrije keuze van de persoon in het gedrang komt. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer 'gesmokkelde' personen achteraf tot ontucht worden aangezet of zich moeten prostitueren (zoals bedoeld door artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek).

De rechtbank veroordeelt de beklaagden voor alle betichtingen te hunner laste. Uit het dossier bleek (vaststellingen van de politie, telefoontaps, observaties, huiszoekingen, verklaringen van slachtoffers en daders) dat ze deel uitmaakten van een organisatie, die zich bezig hield met mensensmokkel en exploitatie van de prostitutie. Ze vormden een tak van een Thais mensensmokkelnetwerk dat jonge vrouwen en transseksuelen met valse papieren naar België bracht.

291 Corr. Luik, 19 januari 2011, 8ste k. Dit vonnis is definitief voor wat betreft de voornaamste beklaagden.

292 Zie ook: Deel 1, Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

293 Zie ook in dit deel: Hoofdstuk 2, Fenomeenanalyse, punt 1.2.5. Thais massagesalon.

294 Corr. Leuven, 22 november 2011. Het hof van beroep van Brussel moet deze zaak opnieuw behandelen (november 2012).

Voor heel wat jonge vrouwen was de eindbestemming het Verenigd Koninkrijk. De jonge vrouwen moesten tussen de 6.000 en 15.000 euro betalen om Thailand te kunnen verlaten. Het luchthavenpersoneel werd er omgekocht om valse paspoorten door de vingers te zien. Na hun aankomst in België werd hun transfer naar het Verenigd Koninkrijk voorbereid (met valse paspoorten) of een lang verblijf in België via schijnsamenlevingscontracten met Belgische mannen. De jonge vrouwen kwamen in massagesalons terecht waar ze hun seksuele diensten moesten aanbieden om hun reisschulden terug te betalen. Hun documenten werden afgenomen totdat ze hun schulden hadden betaald.

Verschillende personen waren verantwoordelijk voor de opvang van de jonge vrouwen, hun vervoer, valse papieren,… Uit telefoontaps is gebleken dat codes werden gebruikt voor de jonge vrouwen ('varkens') en voor de seksuele relaties met de klanten ('baby').

Twee beklaagden leidden de organisatie vanuit Thailand (de één hield zich bezig met valse documenten, de andere rekruteerde meisjes die Thailand wilden verlaten), een derde stond in voor de opvang in Europa (verblijfsdocumenten in België, kandidaten zoeken voor samenlevingscontracten en plaatsing van jonge vrouwen in massagesalons). Een andere beklaagde is de exploitante van het massagesalon waar de meisjes waren tewerkgesteld. Ze hield de helft van hun inkomsten voor zich. Nog anderen moesten de documenten en samenlevingscontracten bijhouden.

Het geld dat afkomstig was van illegale activiteiten in het Verenigd Koninkrijk werd via verschillende beklaagden in België witgewassen.[295]

De rechtbank spreekt gevangenisstraffen uit van één tot vijf jaar. Opvallend zijn ook de straffen van verbeurdverklaring van een overeenstemmend bedrag van in totaal 195.000 euro, dat forfaitair en eerlijk wordt verdeeld al naargelang de betrokkenheid van elke beklaagde in de feiten.

Twee gelijkaardige zaken werden behandeld door de ***correctionele rechtbank van Antwerpen***. In de eerste zaak[296] worden twee van de drie beklaagden o.m. vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting, werving en exploitatie van de prostitutie, houden van een huis van ontucht of prostitutie en tewerkstelling van vreemdelingen in onwettig verblijf.

Het dossier is aan het rollen gegaan na een controle op verborgen prostitutie in een Aziatisch massagesalon, na een reclameadvertentie voor seksuele massages. Uit het onderzoek bleek dat er behalve massages, ook seksuele diensten werden verleend. De jonge vrouwen bevonden zich in een precaire situatie onwettig op het Belgische grondgebied. De rechtbank veroordeelt beklaagden voor de misdrijven inzake prostitutie maar spreekt hen zonder specifieke motivering vrij voor het misdrijf mensenhandel. De burgerlijke partij krijgt een morele schadevergoeding van 2.500 euro toegekend. De rechtbank spreekt bovendien de verbeurdverklaring uit van de inkomsten die uit het misdrijf zijn verkregen voor een bedrag van 8.200 euro, beheerd door het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV) en kent het toe aan de burgerlijke partij, overeenkomstig artikel 43*bis* van het Strafwetboek.[297]

In de andere zaak[298] hebben verschillende beklaagden in hun massagesalons jonge Thaise vrouwen seksueel uitgebuit. Die waren geronseld onder het voorwendsel dat ze Thaise massages moesten geven. In werkelijkheid gebeurden die massages naakt en op verzoek van de klant moesten ze ook seksuele diensten aanbieden. Ze werkten constant en hadden amper een vrije dag. Ze moesten een aanzienlijke schuld terugbetalen (15.000 euro), en om dat te doen, werden ze onder druk gezet. Ze moesten hun paspoort afgeven en hun vrijheid werd beperkt zolang ze hun schuld niet volledig hadden afgelost. Ze moesten ook huishoudelijke taken opknappen en zelf voor kost en inwoon zorgen.

Ook de ***correctionele rechtbank van Brugge*** moest zich uitspreken in een zaak van een massagesalon.[299] In dit dossier, werd een Belgisch-Thais koppel vervolgd voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbui-

295 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, Follow the money.

296 Corr. Antwerpen, 2 mei 2011, k. 4C. Deze beslissing is definitief.

297 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 4, Give the money back.

298 Corr. Antwerpen, 16 januari 2012, k. 4C (hoger beroep).

299 Corr. Brugge, 22 juin 2011, 17de k. (hoger beroep).

ting met verschillende verzwarende omstandigheden, zoals werving met het oog op prostitutie, het houden van een huis van ontucht of prostitutie, valsheid in geschrifte en verschillende misdrijven tegen het sociaal strafrecht.

De rechtbank veroordeelt hen voor alle betichtingen. Wat mensenhandel betreft, was aangetoond dat de beklaagden jonge Thaise vrouwen hadden geronseld om ze vervolgens seksueel uit te buiten in hun verschillende massagesalons. Van een aantal van die vrouwen hadden ze de reis vanuit Thailand betaald. Die kosten moesten ze dan terugbetalen door de taken uit te voeren die de beklaagden hen in de massagesalons opdroegen. Bovendien verbleven ze alle in onwettig verblijf op het Belgische grondgebied, wat de beklaagden maar al te goed wisten.

De jonge vrouwen moesten geen traditionele massages doen maar wel *body to body* massages, die eindigden met seksuele stimulatie (masturbatie, anale stimulatie). De instructies van de beklaagden in die richting waren duidelijk.

De rechtbank spreekt verder ook een straf van verbeurdverklaring uit van een overeenstemmend bedrag van 93.811, 25 euro, waarvan de helft met uitstel. Een jonge vrouw die zich burgerlijke partij had gesteld kreeg ex aequo et bono 2.500 euro toegewezen.

Moeizame veroordelingen zonder incriminerende verklaringen van de slachtoffers

Voorts zijn er nog twee beslissingen van het hof van beroep: één in Bergen, een ander te Brussel. Uit het dossier dat in Bergen werd behandeld blijkt hoe moeilijk het is veroordelingen uit te spreken als er geen incriminerende verklaringen van de slachtoffers zijn.

In het dossier dat eerst in Charleroi en vervolgens in ***Bergen*** is behandeld gaat het om drie Roemeense beklaagden die werden vervolgd voor mensenhandel en exploitatie van de prostitutie van verschillende Roemeense jonge vrouwen, van wie een aantal hun partner zijn. Voor één van hen wordt de zaak opgesplitst. De minderjarige zoon van één van de beklaagden wordt voor dezelfde feiten vervolgd voor de bijzondere jeugdkamer. De rechtbanken die van deze zaak kennis moesten nemen gaan op basis van hetzelfde dossier, tegengestelde uitspraken doen.

Terwijl de minderjarige (na de beslissing over zijn vader) wordt veroordeeld voor de feiten die hem ten laste worden gelegd[300], spreekt de rechtbank zijn vader vrij. De rechtbank oordeelt dat het dossier niet voldoende bewijzen bevat, o.m. over het eventueel afgeven van het geld van de jonge vrouwen aan de beklaagde. Geen enkel slachtoffer heeft zich daarover beklaagd. De rechtbank oordeelt bovendien dat de omstandigheid dat hij op bepaalde momenten mogelijks jonge vrouwen heeft vervoerd of ontvangen, nog niet wijst op de exploitatie van hun prostitutie.

De rechtbank veroordeelt daarentegen wel de andere beklaagde voor het vergemakkelijken van de prostitutie van een minderjarige, waarvan is bewezen dat hij haar heeft vervoerd en haar heeft getoond waar ze zich moest prostitueren. Hij leidt daaruit af dat ook de betichting mensenhandel is bewezen (huisvesting en vervoer, goed wetende dat ze zich zo zou kunnen prostitueren).

Deze beslissing is in een vonnis van 21 mei 2012 bevestigd door het ***hof van beroep van Bergen***, dat de vader van de minderjarige het voordeel van de twijfel verleent, hem vrijspreekt en de veroordeling van de andere beklaagde bevestigt[301]. Het hof wijst erop dat ondanks een aantal verontrustende elementen zoals politie-observaties, bepaalde aanzienlijke sommen die de beklaagde in zijn bezit had en de regelmatige aanwezigheid van verschillende jonge vrouwen aan zijn zijde, die elementen niet eenduidig waren om de schuld van de beklaagde onomstotelijk te kunnen vaststellen. Geen van de jonge vrouwen die konden worden verhoord beweert overigens de opbrengst van haar prostitutie aan de beklaagde te hebben moeten afstaan.

Het ***hof van beroep van Brussel*** heeft dan weer zware straffen uitgesproken in een dossier met minderjarigen. Eén van de beklaagden was bovendien een ex-politieagent.

Het hof[302] bevestigt het vonnis uit eerste aanleg waarbij de twee beklaagden (een koppel waarvan ook de partner zich prostitueert onder toezicht van

300 Het gaat hier om een beslissing van de bijzondere jeugdkamer die uitspraak doet in correctionele zaken van 27 september 2011.

301 Bergen, 21 mei 2012, 3de k. (beroep Corr. Charleroi, 19 september 2011, 6de k.).

302 Brussel, 11 oktober 2011, 14de k.

de beklaagde) waren veroordeeld voor mensenhandel, werving en exploitatie van de prostitutie en witwassen. Het hof verzwaart evenwel de straf van zes naar zeven jaar voor de mannelijke beklaagde en van 40 maanden naar vier jaar voor de vrouwelijke beklaagde. De man was ooit politieagent in Bulgarije, waardoor hij perfect wist wat hij moest doen om zijn handel op te zetten.

Samen met een derde medebeklaagde, de broer van de mannelijke beklaagde, exploiteerden ze de prostitutie van verschillende Bulgaarse jonge vrouwen. Een rogatoire commissie heeft in Bulgarije verschillende slachtoffers gehoord, die de verklaringen van de burgerlijke partij hebben bevestigd. De beklaagden ronselden hun slachtoffers in Bulgarije en lokten hen met verhalen over het makkelijke leven, juwelen, mooie wagens, kledij en esthetische chirurgie.

De vrouwelijke beklaagde hield alles in het oog. Zij gaf uitleg bij de praktijken inzake prostitutie en bij de tarieven die ze in de vitrine moesten hanteren. De jonge vrouwen moesten de helft van wat ze verdienden afstaan aan de beklaagde. De beklaagden bedreigden de jonge vrouwen om hen onder druk te zetten.

De jonge vrouwen kregen twee gsm's: één voor de contacten, een andere voor de politie in geval van controle. De beklaagde wisselde ook geregeld de SIM-kaarten om telefoontaps te omzeilen.

Zodra ze 3.000 euro hadden verzameld, werd dat geld met een minibus naar Bulgarije gestuurd.

Het hof stelt tevens vast dat het morele element van het misdrijf witwassen aanwezig is en spreekt daarom de verplichte verbeurdverklaring uit van de sommen die de beklaagde bij de controles bij zich had en die het voorwerp van het misdrijf witwassen waren.

Een slachtoffer, dat zich burgerlijke partij had gesteld, zag haar schadeloosstelling verhoogd van 10.000 naar 25.000 euro.

2.1.2. Economische uitbuiting

Merkwaardige beslissing in beroep in een 'tuinbouw' dossier

In een dossier dat in het rechtspraakoverzicht van een vorig verslag aan bod kwam, dat betrekking had op tuinbouw, en waarin de beklaagde brand had gesticht in een caravan waarin de arbeiders logeerden, werd in eerste aanleg een veroordeling uitgesproken voor o.m. mensenhandel.[303] Die veroordeling werd later bevestigd door het hof van beroep van Gent.[304] Na Cassatie (omdat de zetel niet was samengesteld zoals het hoort), moest diezelfde zaak opnieuw worden behandeld voor het ***hof van beroep van Antwerpen***. Intussen kwam de beklaagde te overlijden, waardoor de strafvordering is vervallen. Aangezien zijn erfgenamen het lopende geding hebben hervat, kan het hof zich enkel uitspreken over de burgerlijke belangen.[305] Het hof neemt evenwel een onverwachte beslissing en geeft een volledige andere interpretatie aan de feiten.

Ook al was bewezen dat de caravan vrijwillig in brand was gestoken, oordeelde het hof toch dat beide Roemenen, die zich burgerlijke partij hadden gesteld, zich op het ogenblik van de brand niet in de caravan bevonden (waarmee het hof in ging tegen een vroeger genomen beslissing).

In tegenstelling tot vorige rechtbanken is de betichting mensenhandel volgens het hof niet bewezen. Het hof meent dat uit het dossier niet op te maken valt dat de arbeidsomstandigheden in strijd waren met de menselijke waardigheid: de verklaringen van de Roemeense arbeiders worden niet bevestigd door de andere illegale arbeiders. Ze konden vrij gaan en staan waar ze wilden, ze hadden hun identiteitsdocumenten bij en vroegen zelf om te mogen werken. Het hof vindt de bewering als zouden de Roemeense broers niet correct zijn betaald voor het werk dat ze de drie laatste jaren hebben geleverd, ongeloofwaardig en niet door andere elementen bewezen. Het trekt ook de medische expertiseverslagen (die melding maken van posttraumatische stress na de brand in de caravan) in twijfel, die volgens het hof enkel zijn gebaseerd op hun verkla-

303 Corr. Gent, 22 oktober 2007, 19de k. Zie ook : Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2007, '*Een beleidsanalyse vanuit de visie van een nationaal rapporteur*', pp. 110-111.

304 Gent, 30 september 2009, 3de k.

305 Antwerpen, 26 april 2012, 14de k.

ringen en niet zijn onderbouwd door objectieve medische gegevens.

Bijgevolg verklaart het zich onbevoegd om uitspraak te doen over schadevergoedingen wegens mensenhandel en over het ontvankelijke maar niet gegronde verzoek voor wat de andere tenlasteleggingen betreft.

Bouwsector

In een zaak van schijnzelfstandigheid in de bouwsector heeft de ***correctionele rechtbank van Dendermonde*** eindelijk een vonnis geveld.[306]

Verschillende beklaagden werden vervolgd wegens huisjesmelkerij, één van hen ook voor mensenhandel. De rechtbank zal deze betichting weerhouden en wijst op de gebruikte juridische constructies (schijnzelfstandigheid).[307] De slachtoffers zijn Poolse arbeiders die renovatiewerken moesten uitvoeren onder het statuut van schijnzelfstandigen, zonder te beseffen wat dat inhield. Bovendien waren ze gehuisvest in erbarmelijke omstandigheden. Hun loon lag ver onder de officiële barema's, ze werden op onregelmatige tijdstippen, of helemaal niet betaald. De rechtbank oordeelt dat de beklaagde er met die juridische constructie enkel op uit was zijn winsten te maximaliseren, en hoegenaamd geen rekening hield met de elementaire rechten van zijn naasten en met de menselijke waardigheid.[308]

In Mechelen en Brussel vielen in dezelfde sector twee andere interessante beslissingen.

De ***correctionele rechtbank van Mechelen*** heeft in een beslissing van 14 oktober 2011 Portugese beklaagden vervolgd wegens mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.[309] Ze stelden verschillende Brazilianen te werk die onwettig op het grondgebied verbleven. Ze gingen die ophalen aan een verzamelpunt, om ze vervolgens naar verschillende werven te voeren.

De rechtbank meent dat er wel degelijk sprake was van arbeid in strijd met de menselijke waardigheid: verschillende arbeiders ontvingen geen loon, veiligheidsuitrusting hadden ze niet, bij een ongeval konden ze niet rekenen op medische of financiële tegemoetkomingen en sociale bescherming hadden ze ook al niet. Bovendien werd misbruik gemaakt van hun kwetsbare situatie. Ze verbleven hier immers in onwettig verblijf, waardoor elke vorm van protest uitgesloten was.

Ook de ***correctionele rechtbank van Brussel***[310] heeft de betichting mensenhandel weerhouden tegenover een beklaagde die verantwoordelijk was voor de werf van een bedrijf. Hij rekruteerde arbeiders en stelde hen te werk in omstandigheden die in strijd waren met de menselijke waardigheid. De arbeiders moesten soms meer dan veertien uur per dag presteren, zeven dagen per week en bij een arbeidsongeval kregen ze geen verzorging. De beklaagde maakte bovendien misbruik van zijn gezagspositie door hun kwetsbare situatie – ze verbleven onwettig in België – uit te buiten. De rechtbank kent de slachtoffers een aanzienlijke materiële en morele schadevergoeding toe (tussen 3.000 en 17.000 euro voor de materiële schade en 2.500 euro voor de morele schade)[311].

Carwashsector

In een **carwash**dossier bevestigt het ***hof van beroep van Gent***[312] het vonnis in eerste aanleg van de correctionele rechtbank van Brugge (12 januari 2010), die een beklaagde had veroordeeld voor mensenhandel en verschillende andere inbreuken op het Sociaal strafrecht. De beklaagde, een Pakistaan, buitte in zijn carwash een vreemdeling uit. Hij beweerde dat die laatste hem een vriendendienst leverde, wat wordt tegengesproken door de verklaringen van het slachtoffer en na een confrontatie tussen hen beide. De beklaagde had hem geronseld en hij moest er zes dagen op zeven, van 9u30 tot 20u00 werken, zonder betaald te worden. Aangezien er in zijn appartement zaken zijn aangetroffen om vreemdelingen in onwettig verblijf tijdelijk onderdak te bieden, heeft hij vermoedelijk ook op dezelfde manier tegenover andere vreemdelingen gehandeld.

306 Corr. Dendermonde, 3 april 2012 (hoger beroep).

307 Zie ook in dit dossier het Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2009, '*In een schijn van wettelijkheid*', p. 96-98, en over de schijnzelfstandigheid, *ibid*, pp.79-81.

308 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, punt 3, Mensenhandel en juridische constructies.

309 Corr. Mechelen, 14 oktober 2011, 9de k. (hoger beroep).

310 Corr. Brussel, 10 mei 2011, 58ste k. Deze beslissing is definitief.

311 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 4, Give the money back.

312 Gent, 23 juni 2011, 3de k.

Het hof is dus van oordeel dat er wel degelijk sprake is van arbeidsprestaties onder het gezag van de beklaagde, die besliste welke prestaties er moesten worden geleverd. Hij betaalde hem niet en hij had bovendien misbruik gemaakt van het feit dat het slachtoffer een vreemdeling was die hier onwettig verbleef. Alle bestanddelen van mensenhandel zijn dus verenigd. Het gaat wel degelijk om een rekrutering met het oog op tewerkstelling in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid, zijnde gedurende een lange periode werken, zonder bezoldiging en waarbij meer uren worden gepresteerd dan toegelaten.

Horecasector

In een **horeca**dossier heeft het ***hof van beroep van Brussel***, in een vonnis van 29 juni 2011 de beslissing bevestigd uit eerste aanleg van de correctionele rechtbank van Brussel. Die had de beklaagde, een Chinees, veroordeeld voor mensenhandel en verschillende inbreuken op het Sociaal strafrecht.[313] Drie jaar lang had de beklaagde in zijn clandestien atelier waar Chinese schotels werden bereid, verschillende landgenoten die hier illegaal en zonder werkvergunning verbleven, geëxploiteerd.

Het dossier is aan het rollen gegaan na een contact tussen een gespecialiseerd opvangcentrum en de federale politie van Brussel.[314] Een slachtoffer had zich aangeboden in het opvangcentrum en verklaard te zijn uitgebuit. Het slachtoffer vertelde vervolgens aan de speurders, dat hij samen met anderen al jaren werkte in een atelier op de gelijkvloerse verdieping van een huis in Brussel. De schotels werden verkocht aan verschillende lokale Chinese restaurants. De arbeids- en hygiënische omstandigheden waren erbarmelijk. Ze moesten zeven dagen op zeven, een tiental uur per dag werken voor een hongerloon (één à drie euro, al naargelang de persoon of de periode). De verklaringen van het slachtoffer werden gestaafd door andere elementen uit het dossier: verklaringen van vorige eigenaars van het gebouw, resultaten van huiszoekingen, telefoontaps.[315]

Ook wordt een straf van verbeurdverklaring uitgesproken van een overeenstemmend bedrag van 144.000 euro (waarde van het vermogensvoordeel die rechtstreeks uit het misdrijf is verkregen).[316]

De betichting mensenhandel is daarentegen niet weerhouden in een zaak die in Dendermonde is behandeld. In een vonnis van 15 maart 2011[317] spreekt de ***correctionele rechtbank van Dendermonde*** de beklaagden vrij van de betichting mensenhandel, meer bepaald economische uitbuiting van Chinezen in onwettig verblijf in Chinese restaurants. Wel werden zij veroordeeld voor inbreuken op de sociale wetgeving en de wet betreffende tewerkstelling van buitenlandse werknemers. De rechtbank stelde dat de uitbetaalde lonen van respectievelijk 900 euro, 1.000 euro, 500 euro en 700 euro in combinatie met kost en inwoon niet dermate laag waren dat er een inbreuk op de menselijke waardigheid diende te worden weerhouden. Bovendien meende de rechter dat het strafdossier geen objectieve gegevens bevatte waaruit kon blijken dat er bedreigingen met fysiek geweld werden geuit ten aanzien van de slachtoffers, ze restjes dienden te eten, en zich dienden te verstoppen bij controles, zoals door de slachtoffers in hun verklaringen werd aangegeven.

Maneges

In een zaak voor de ***correctionele rechtbank van Tongeren***[318] werd één beklaagde veroordeeld voor mensenhandel, met de verzwarende omstandigheid van misbruik van een bijzonder kwetsbare positie. Twee andere beklaagden werden voor inbreuken op de sociale wetgeving veroordeeld. Twee Braziliaanse slachtoffers werkten gedurende drie maanden, zeven dagen op zeven. Zij begonnen meestal rond 5u00 's ochtends en eindigden tussen 21u00 à 22u00. Ze reinigden paardenboxen, pistes, koeienstallen, zorgden voor het algemeen onderhoud van een manege. De twee slachtoffers ontvingen samen slechts 3.100 euro voor de periode van drie maanden. De rechter achtte de verklaring van de burgerlijke partijen geloofwaardig, aangezien zij onder meer een gedetailleerde beschrijving konden geven van de indeling van de manege en de activiteiten die daar plaatsvonden.

313 Corr. Brussel, 29 juin 2011, 59ste k.

314 Zie ook: Hoofdstuk 3, punt 1.1. Multidisciplinaire samenwerking.

315 Zie ook: Hoofdstuk 3, punt 2.4. Onderzoekstechniek.

316 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 2, Go for the money.

317 Corr. Dendermonde, 15 maart 2011, 19de k. Dit vonnis is definitief.

318 Corr. Tongeren, 8 september 2011, 9de.k.

Op basis van de geloofwaardige verklaringen acht de rechter het aangetoond dat de burgerlijke partijen zeven dagen op zeven moesten werken gedurende lange uren, tegen een zeer laag uurloon en met huisvesting in zeer bescheiden omstandigheden. Daarbij moest zwaar fysiek werk worden verricht. De rechtbank was van oordeel dat dit valt onder personen aan het werk zetten of laten aan het werk zetten in omstandigheden strijdig met de menselijke waardigheid. Aan elk van de slachtoffers werd ook een schadevergoeding van 9.446,85 euro ter betaling van de achterstallige lonen toegekend.[319]

2.1.3. Uitbuiting van de bedelarij

In deze zaak die reeds aan bod is gekomen in het overzicht van de rechtspraak in het vorige Jaarverslag, doet het ***hof van beroep van Brussel*** uitspraak bij verstek. De Roemeense beklaagde was in eerste aanleg veroordeeld wegens mensenhandel met het oog op de exploitatie van de bedelarij.[320] Hij werd vervolgd voor het ronselen en uitbuiting van de bedelarij door een gehandicapte landgenoot. Het hof, in haar arrest van 1 april 2011 (12de k.), herkwalificeert de betichting op basis van artikel 433*ter* van het Strafwetboek en beschouwt ze als bewezen.

2.2. Mensensmokkel

Een lijvig dossier van fraude bij regularisatie die elders in dit verslag[321] aan bod komt, is behandeld door de ***correctionele rechtbank van Brussel***.[322]

De feiten hebben zich voorgedaan tijdens de regularisatiecampagne in 2009 en 2010. De hoofdbeklaagde is onder meer veroordeeld voor mensensmokkel, valsheid in geschrifte en het gebruik van valse stukken, oplichting, misbruik van vertrouwen, bendevorming en witwassen.

Met de hulp van medebeklaagden had hij via verschillende vennootschappen, een uitgebreid netwerk uitgebouwd dat aanvragen tot de regularisatie van het verblijf bezorgde, die vals of waardeloos bleken. Die valse documenten werden tegen betaling afgeleverd aan vooral Chinese onderdanen, die hier onwettig op het Belgische grondgebied verbleven. Hij plaatste ook reclameadvertenties in verschillende Chinese kranten en op internet, en maakte zelf een video om zoveel mogelijk slachtoffers te lokken. Talrijke personen zijn slachtoffer geworden van die praktijken en moesten tussen de 1.400 en 1.700 euro betalen, al naargelang de omvang van de geleverde diensten. Hij heeft ook verschillende personen in onwettig verblijf ertoe aangezet in vennootschappen te stappen die hij had opgericht, door hen wijs te maken dat dit hun regularisatie zou vergemakkelijken. In ruil voor deze diensten hebben die personen aanzienlijke geldsommen betaald.

De rechtbank spreekt tegen die beklaagde o.m. een straf van verbeurdverklaring van een overeenstemmend bedrag van 600.000 euro uit.

Het ***hof van beroep van Luik*** moest zich uitspreken in een grote zaak van mensensmokkel en oplichting.[323] De beklaagden waren Pakistanen en maakten deel uit van een criminele organisatie die zich bezighield met mensensmokkel, vooral uit Pakistan en India. Twee beklaagden exploiteerden ook nacht- en textielwinkels in het Luikse. Deze organisatie stond in voor de opvang van clandestiene migranten die, via Oost-europese landen waaronder Polen, uit Pakistan kwamen, en ze gaf hen valse documenten waarmee ze hun situatie konden regulariseren (valse arbeidsovereenkomsten,…). De organisatie vervalste daarnaast ook handels- en identiteitsdocumenten om kredietinstellingen op te lichten. Het hof veroordeelt de beklaagden voor mensensmokkel, en voor valsheid in geschrifte, oplichting en het oprichten van een criminele organisatie.

In het bijzonder gewelddadige dossier van mensensmokkel dat elders in dit verslag aan bod komt[324], heeft de ***correctionele rechtbank van Brussel*** in een vonnis van 14 december 2011[325] zestien van de achttien beklaagden veroordeeld voor onder meer mensen-

319 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 4, Give the money back.

320 Corr. Brussel, 21 september 2010 (op verzet tegen het vonnis uitgesproken bij verstek op 2 juni 2010). Zie ook: Jaarverslag Mensenhandel en -smokkel 2010, '*Sociale fraude bestrijden is mensenhandel voorkomen*', p.78.

321 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 1, follow the money.

322 Corr. Brussel, 3 november 2011, 47ste k. Dit vonnis is definitief voor alle beklaagden, behalve een van wie de internering in beroep is bevestigd door het hof van beroep van Brussel op 5 april 2012, 12de k.

323 Luik, 20 juli 2011, vak. k.

324 Zie ook in dit deel Hoofdstuk 2, punt 4.2.1. Ishtar bis.

325 Corr. Brussel, 14 december 2011, 51ste k.

smokkel. De rechtbank stelde dat het een *'klassieke'* mensensmokkelorganisatie betrof met een gekende *modus operandi* waarbij Koerdische organisaties op de parkings langs de E40 personen in onwettig verblijf in vrachtwagens zetten richting het Verenigd Koninkrijk (en in mindere mate naar Scandinavië). Tijdens de zittingen haalden de beklaagden meermaals aan dat de transporten mislukten. De rechtbank stelde echter dat dit weinig uitmaakte, omdat de slachtoffers na een mislukt vervoer werden teruggebracht in afwachting van een nieuwe poging, waardoor de dader ertoe blijft bijdragen dat het slachtoffer op het grondgebied van een EU-lidstaat verblijft of er door reist.

De rechtbank oordeelde dat mensensmokkel een zware bestraffing vraagt omdat het afbreuk doet aan de menselijke waardigheid en een negatief effect heeft op de maatschappij. De gevangenisstraffen varieerden tussen één en acht jaar, waarvan sommigen met uitstel. De rechter sprak eveneens een verbeurdverklaring uit van de vermogensvoordelen voor een totaal van 84.724 euro.[326] Het vonnis werd bevestigd (mits een gedeeltelijke hervorming qua straftoemeting) in een arrest van het hof van beroep te Brussel op 2 mei 2012.[327]

Ten slotte stonden in een zaak[328] voor ***de correctionele rechtbank van Ieper*** 32 beklaagden terecht voor onder meer mensensmokkel, het aangaan van schijnhuwelijken, valsheid in geschrifte en oplichting. Een Indisch-Pakistaanse criminele organisatie regelde schijnhuwelijken tegen vergoeding tussen meestal Indische of Pakistaanse mannen enerzijds en Portugese vrouwen gerekruteerd uit sociaal arme milieus in Portugal anderzijds. De beklaagden organiseerden deze schijnhuwelijken om een permanente verblijfsvergunning voor de betrokken Indische en Pakistaanse mannen te verkrijgen. Men legde hierbij op een Belgisch gemeentehuis meestal een buitenlandse huwelijksakte neer van het (schijn)huwelijk, voltrokken in Portugal, Denemarken of Zweden en fictieve en valse arbeidscontracten (onder meer in nachtwinkels) en werkgeversattesten op naam van de Portugese echtgenote. Voor het organiseren van de schijnhuwelijken werd tussen 7.500 en 10.000 euro betaald. In een **vonnis van 19 maart 2009** veroordeelt de correctionele rechtbank te Ieper uiteindelijk acht van de 32 beklaagden voor mensensmokkel. Ten aanzien van de toonaangevende beklaagden stelde de rechtbank dat ze zich ontegensprekelijk zwaarwichtig schuldig gemaakt hadden aan de organisatie van schijnhuwelijken en dus aan vorm van mensensmokkel waarvoor zij zich grof geld lieten betalen. Hun gevangenisstraffen bedroegen tussen 30 maanden en drie jaar. De andere beklaagden werden onder meer veroordeeld voor valsheid in geschrifte door het opstellen van valse arbeidscontracten, het aangaan van een schijnhuwelijk, gebruik van valse paspoorten, ... Ten aanzien van één beklaagde die zich schuldig had gemaakt aan het aangaan van een schijnhuwelijk en oplichting van het OCMW voor 50.000 euro onder valse naam oordeelde de rechter dat een strenge straf zich opdrong. Deze beslissing werd door ***het hof van beroep te Gent in een arrest van 18 november 2011***[329] bevestigd ten aanzien van de drie beklaagden die in beroep waren gegaan.

326 Zie ook: Deel 1 Focus, Hoofdstuk 2, Go for the money.

327 Brussel, 2 mei 2012, 13de k.

328 Corr. Ieper, 29 maart 2009. Zie ook: hoofdstuk 2, punt 4.2.3.Indo-Pakistaanse schijnhuwelijken Ieper.

329 Gent, 18 november 2011,10de k.

DEEL III

CIJFERGEGEVENS EN STATISTISCHE INFORMATIE

Inleiding

De twee kernopdrachten van het Informatie- en Analysecentrum Mensensmokkel en Mensenhandel, dat in 2004 onder de voogdij van de Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken werd opgericht, blijven tot op vandaag onvervuld: het verzamelen, centraliseren en uitwisselen van gegevens enerzijds en de strategische analyses met het oog op politieke, strategische en/of operationele acties anderzijds.[330] Kerncijfers over feiten en slachtoffers van mensenhandel en -smokkel worden uitsluitend ter beschikking gesteld door de actoren die een rol spelen in de multidisciplinaire aanpak. Het zijn die cijfers die in dit onderdeel onder de aandacht worden gebracht.

Waar mogelijk wordt bij de voorstellingen van cijfergegevens een opsplitsing gemaakt tussen de dossiers mensenhandel en mensensmokkel. Dat is – met beperkingen eigen aan de data zelf – mogelijk voor de cijfers van de Politie en het College van Procureurs-generaal. De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken (hierna: DVZ) en de gespecialiseerde centra zijn helemaal eenduidig op dat punt.

Achtereenvolgens vindt u cijfers die een weergave zijn van:
- gegevens uit de Algemene Nationale Gegevensbank (ANG) meegedeeld door de Federale Politie;
- gegevens van de Sociale Inspectie (SI) van de FOD Sociale Zekerheid en van de Inspectie Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (WASO);
- gegevens van het college van Procureurs-generaal;
- gegevens van de Dienst Vreemdelingenzaken;
- gegevens van de gespecialiseerde centra voor de opvang van slachtoffers;
- gegevens over de veroordelingen meegedeeld door de Dienst Strafrechtelijk Beleid.

330 Zie: Jaarverslag Mensenhandel- en smokkel 2005, '*Het Belgische mensenhandelbeleid: gewikt en gewogen'*, november 2005, pp. 62-65.

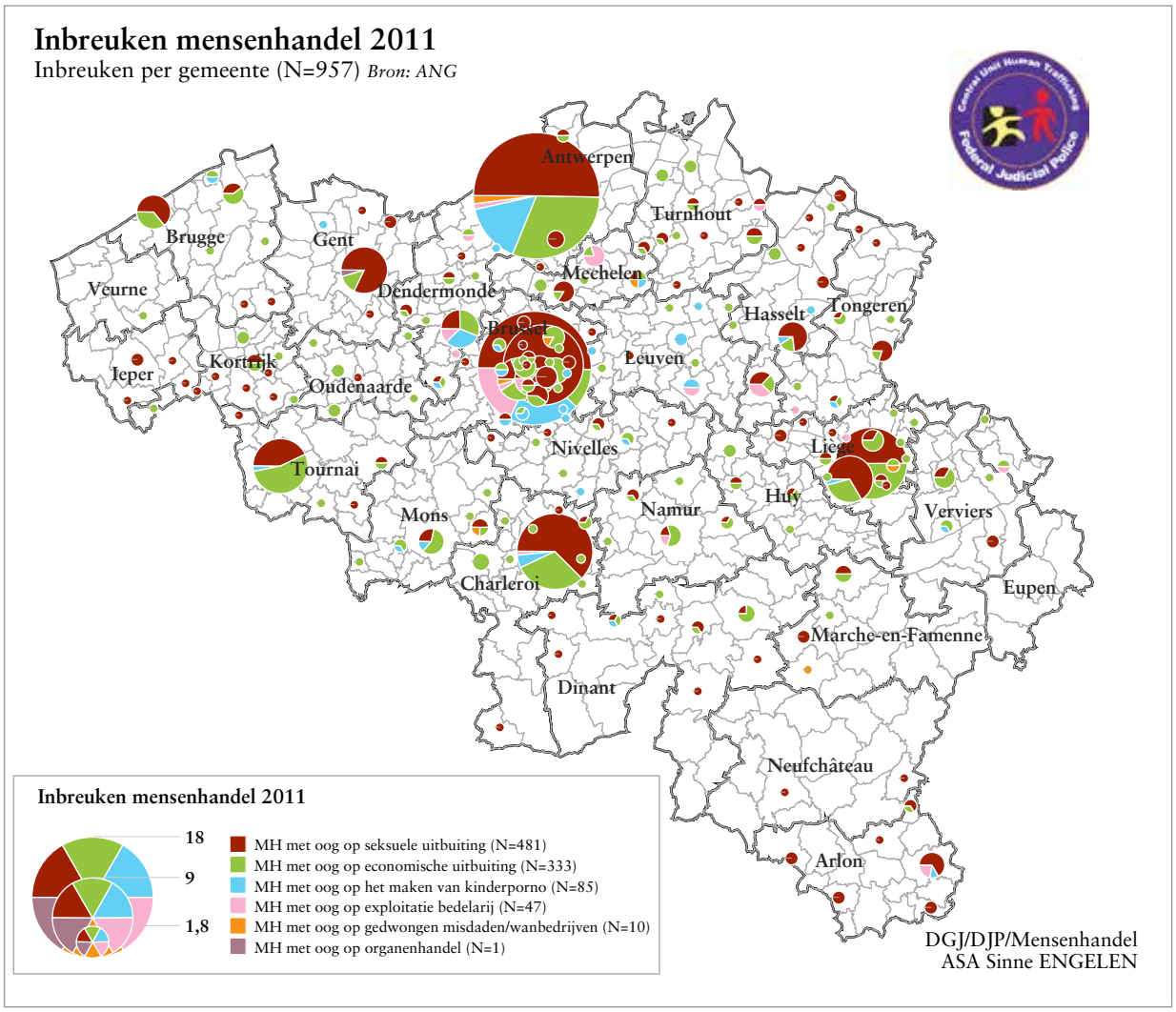
I. Politionele data

Voor de weergave van deze cijfers baseren we ons op de gegevens die afkomstig zijn uit de Algemene Nationale Gegevensbank van de politie. Op basis hiervan stelden de strategisch analisten van de Centrale Dienst Mensenhandel van de Federale Politie een kaart samen. Die kaart maakt het mogelijk om een kwantitatief beeld te krijgen van het aantal door de politie geregistreerde vaststellingen en de regionale spreiding hiervan.

Het toepassen van een nieuwe syntax verhindert de vergelijking van deze gegevens met de kaartgegevens die we de vorige jaren konden publiceren. De syntax geeft een afbakening van een bepaald fenomeen weer. Hierbij wordt rekening gehouden met enkele elementen die in de Algemene Nationale Gegevensbank voorkomen, waaronder de kwalificatie van een feit, de aard van een feit, een element, de modus operandi, de hoedanigheid van de dader… Per fenomeen legt de syntax een precieze selectie elementen vast aan de hand waarvan feiten aan een fenomeen worden verbonden.

Met het fenomeen 'mensenhandel met het oog op economische uitbuiting' als voorbeeld kan de werkwijze ongeveer als volgt worden beschreven: Wanneer de vorige jaren uitsluitend die vaststellingen werden weerhouden die als inbreuken 'mensenhandel met het oog op economische uitbuiting' werden gevat, dan wordt met de nieuwe werkwijze niet alleen dat type inbreuk 'mensenhandel' in rekening gebracht om de omvang van dat fenomeen te bepalen, maar ook bijvoorbeeld de inbreuk 'sluikwerk' indien er een indicator van mensenhandel was of een element met modus dwang werd gevat… Het opzet van deze syntax is een zo volledig mogelijk beeld te bekomen van het fenomeen en niet een beeld dat gebaseerd is op de nominatieve inbreuk alleen. Als bijvoorbeeld vorig jaar voor 2010 onder deze rubriek 42 feiten uit de ANG betreffende mensenhandel met het oog op kinderpornografie werden gerapporteerd en er in 2011 volgens de ANG middels de nieuwe syntax 85 feiten worden gerapporteerd, dat kan dat onder meer het resultaat zijn van meer onderzoek, een betere vatting.

Figuur 1. **Inbreuken per gemeente en per uitbuitingsfinaliteit** *(Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie)*

Er zijn op het vlak van mensensmokkel cijfers ter beschikking uit de ANG die het wel mogelijk maken een tijdslijn op te maken van vergelijkbare data, zij het zeer elementair.

Tabel 1. **Zaken mensensmokkel** *(Bron: Algemene Nationale Gegevensbank, Politie)*

	2008	2009	2010	2011
Mensen-smokkel	290	283	212	268

De definitie van mensensmokkel hier is deze bepaald door het artikel 77*bis* van de wet van 15 december 1980: "*Mensensmokkel is het ertoe bijdragen, op welke manier ook, rechtstreeks of via een tussenpersoon, dat een persoon die geen onderdaan is van een lidstaat van de Europese Unie het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie of van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, binnenkomt, erdoor reist of er verblijft, en dit in strijd met de wetgeving van deze Staat, met het oog op het direct of indirect verkrijgen van een vermogensvoordeel.*"

2. Data van sociale inspectiediensten

Een samenwerkingsprotocol tussen de Sociale Inspectie van de FOD Sociale Zekerheid (SI) en het Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (TSW) moet waarborgen dat beide inspectiediensten op een gestructureerde en gecoördineerde manier systematische onderzoeken voeren, vooral op het gebied van de arbeidswetgeving en de sociale zekerheid in bepaalde sectoren die worden geconfronteerd met mensenhandel (exotische restaurants, schoonmaakbedrijven, land- en tuinbouwbedrijven, confectie-ateliers, de prostitutie-sector).[331]

De aangeboden gegevens van de SI van de FOD Sociale Zekerheid betreffen vooreerst het aantal Pro Justitia's, die verzonden werden aan de Procureur des Konings en/of aan de Arbeidsauditeur. De SI stelt ook Strafrapporten op. Die worden gericht aan de Arbeidsauditeur, Procureur of aan de Onderzoeksrechter wanneer het onderzoek op last van die laatste is gebeurd. Een strafrapport heeft niet dezelfde bewijswaarde als een Pro Justitia. Het is de rechter die de bewijswaarde ervan zal beoordelen.

Dertien Pro Justitia's – die betrekking hadden op 35 werknemers – werden in 2011 voor inbreuken mensenhandel door de SI opgesteld en aan het openbaar ministerie overgemaakt.

Tabel 2. **Aantal Pro Justitia's mensenhandel per aantal werknemers** *(Bron: Sociale Inspectie)*

	2009	2010	2011
Pro Justitia's / # werknemers	4 / 5	16 / 25	13 / 35
Strafrapporten / # werknemers	2 / 4	18 / 95	20 / 21

Er zijn negen sectoren waarin Pro Justitia's werden opgemaakt voor inbreuken mensenhandel. Dit zijn de sectoren waarin telkens meer dan één Pro Justitia met inbreuken mensenhandel door de SI werd vastgesteld in 2011: horeca (3), diplomatiek huispersoneel (2) en schoonmaaksector (2). De ene Pro Justitia mensenhandel met het oog op economische uitbuiting in de bouwsector betrof wel twintig werknemers.

Een evolutie naar een sterker gebruik van de mogelijkheid tot het opstellen van strafrapporten werd ook vastgesteld bij de Sociale inlichtingen en opsporingsdienst (SIOD). Het gaat dan om de vaststelling van inbreuken, in het kader van het Samenwerkingsprotocol tussen SI en TSW, op de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers, zonder dat het evenwel mogelijk is specifieke cijfers te bieden die de link leggen tussen het gebruik van het strafrapport en in dat samenwerkingsverband en vaststellingen inbreuken mensenhandel.

Cijfers uit het Jaarverslag van TSW geven voor 2010 vijftien inbreuken weer waarvoor een Pro Justitia werd opgemaakt. Daarbij werd ten aanzien van 38 buitenlandse werknemers een situatie van inbreuk mensenhandel vastgesteld. In diezelfde periode werden ook tien strafrapporten 'mensenhandel' opgesteld, waarbij ten aanzien van acht buitenlandse werknemers een inbreuk werd vastgesteld.

331 Toezicht Sociale Wetten, Jaarverslag 2010, Hoofdstuk 8, de strijd tegen de Mensenhandel.

3. Data over vervolgingen

We geven hier een selectie van de gegevens van het College van Procureurs-generaal. De statistische analisten van het College van Procureurs-generaal hebben informatie samengebracht en geanalyseerd over het aantal zaken dat bij de correctionele parketten in België in de loop van 2011 is binnengekomen. De gegevens zijn afkomstig uit datacollectie, middels het systeem REA/TPI, bij de correctionele afdelingen van 27 parketten van eerste aanleg en door het Federaal Parket. Alleen het gerechtelijke arrondissement Eupen ontbreekt. Feiten die gepleegd zijn door minderjarigen worden hier niet opgenomen.

Dossiers die afkomstig zijn van de arbeidsauditoraten worden niet opgenomen in deze tabellen, omdat de arbeidsauditoraten op ongelijkmatige wijze voor registratie via het systeem REA/TPI zorgen, wat in geval van opname in deze tabellen, voor een vertekend beeld zou zorgen van de afhandeling van uitbuitingsdossiers door de auditoraten naargelang de arrondissementen. Deze weglating heeft dus een negatieve impact op de kwantitatieve gegevens met betrekking tot mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

De strafzaken in de hiernavolgende tabel kunnen telkens meerdere misdrijven en/of betrokkenen betreffen. De zaken werden geselecteerd op basis van zowel een primaire als secundaire tenlastelegging mensenhandel of -smokkel. Uit de vergelijking van de cijfers van de laatste vier jaar kunnen volgende tendensen vastgesteld worden inzake de vervolgingen voor mensenhandel door het Parket:

Qua vervolgingen voor mensenhandel met het oog op seksuele uitbuiting zien we een aanhoudende stijging, van 2008 (n= 27) tot 2011 (n= 99) in het ressort Brussel, waar we in de ressorten Antwerpen en Bergen een aanhoudende daling vaststellen. In Antwerpen gaat het om een daling van 53%, van 2008 (n= 58) tot 2011 (n= 31). In Bergen gaat het om een daling van dertien vervolgingen in 2008 naar vier in 2011.

Vervolgingen voor mensenhandel met het oog op de uitbuiting van bedelarij blijven een voornamelijk hoofdstedelijk fenomeen, met een gemiddelde van vier vervolgingen per jaar sinds 2008. Van de 35 vervolgingen voor deze mensenhandelfinaliteit in de loop van de laatste vier jaar, werden er 21 ingesteld in het rechtsgebied van het hof van beroep te Brussel.

Inzake vervolgingen voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting moet stellig rekening gehouden worden met de weglating in deze cijfers van de vervolgingen die worden ingesteld door de arbeidsauditeurs. Op basis van de cijfers van de parketten alleen stellen we relatieve dalingen vast in de rechtsgebieden van Antwerpen, Brussel en Gent en relatieve stijgingen in de rechtsgebieden van Bergen en Luik. Voor 2011 gaat het in het totaal om 165 vervolgingen door de Parketten, wat er vier minder zijn dan het gemiddelde cijfers van over de laatste vier jaar (169).

Daarnaast vond er één vervolging plaats voor het misdrijf van mensenhandel met het oog op de wegname van organen. Eén is ook het gemiddelde cijfer van de laatste vier jaar.

In alle rechtsgebieden neemt vanaf 2008 tot 2011 het aantal vervolgingen af voor mensenhandel met het oog op het doen plegen van misdrijven, behalve in het ressort Bergen waar het gaat om vijf vervolgingen voor 2011, meteen ook het hoogste cijfer van de vijf rechtsgebieden.

Wat vervolgingen voor mensensmokkel betreft, zijn deze gegevens nog ingebed binnen het geheel van inbreuken op de vreemdelingenwet, waarin nog geen onderscheid gemaakt wordt tussen vervolgingen voor mensensmokkel en vervolgingen voor feiten van strafbare hulp bij illegale binnenkomst en verblijf (die niet onder de gewoonlijke toepassing van de omschrijving van mensenhandel en/of -smokkel vallen).

De cijfers voor 2011 vertonen een opvallend beeld: niet minder dan 515 vervolgingen worden in de aangeleverde cijfers aangegeven. De rechtsgebieden van Gent (n= 326) en Brussel (n= 166) zijn samen goed voor 492 of meer dan 95% van alle vervolgingsdossiers. Waar men voor het overige in het ressort Antwerpen melding maakt van zestien vervolgingsdossiers, stelde men in Luik zeven keer de vervolging in en in Bergen geen enkele keer in 2011 .

Tabel 3. **Overzicht vervolgingen voor mensenhandel per ressort van het Hof van Beroep** *(Bron: Databank van het College van Procureurs Generaal – Statistisch Analisten)*

	ANTWERPEN				BRUSSEL				GENT				LUIK				BERGEN				FEDERAAL PARKET				TOTAAL			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
37L: Mensenhandel - Seksuele uitbuiting (art. 433 quinquies §1,1° SW)	58	53	49	31	27	61	76	99	18	24	29	15	22	42	17	21	13	8	4	4	3	1	0	0	141	189	175	170
29E: Mensenhandel - Uitbuiting van de bedelarij (art. 433 quinquies §1, 2° SW)	2	1	0	2	6	8	2	5	3	1	1	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	10	5	8
55D: Mensenhandel - Uitbuiting van werk (art. 433 quinquies §1, 3° SW)	53	43	31	41	37	41	21	30	69	42	39	42	22	18	22	25	20	29	23	27	1	0	0	0	202	173	136	165
55E: Mensenhandel - Illegale wegname organen (art. 433 quinquies §1, 4° SW)	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
55F: Mensenhandel - Doen plegen van misdrijven (art. 433 quinquies §1,5° SW)	8	3	2	3	5	3	2	1	4	3	4	0	11	9	10	4	2	2	1	5	0	0	1	1	30	20	20	14
TOTAAL	121	100	82	77	76	113	102	136	94	70	73	58	56	70	51	50	35	39	28	36	4	1	1	1	386	393	337	358

Tabel 4. **Overzicht vervolgingen voor mensensmokkel per ressort van het Hof van Beroep** *(Bron: Databank van het College van Procureurs Generaal – Statistisch Analisten)*

	ANTWERPEN				BRUSSEL				GENT				LUIK				BERGEN				FEDERAAL PARKET				TOTAAL			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
55G: Mensensmokkel (art. 77 bis, art. 77 ter, art. 77 quater, art. 77 quinquies Wet 15.12.1980)	11	34	21	16	71	80	61	166	366	242	228	326	7	5	13	7	3	1	2	0	4	0	0	0	462	362	325	515

4. Data van de Dienst Vreemdelingenzaken

Bij de DVZ is de dienst MINTEH (Minderjarigen/ Slachtoffers van Mensenhandel) ingedeeld in twee cellen die elk belast zijn met een verschillende materie. Eén cel, de cel NBMV, onderzoekt en behandelt dossiers van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) die geen asiel aanvragen. Meer gedetailleerde informatie bevindt zich in het recentste Jaarverslag van de DVZ.[332]

De andere cel, de cel Mensenhandel (de cel MH), onderzoekt en behandelt dossiers van meerderjarige en minderjarige slachtoffers van mensenhandel en mensensmokkel. De wettelijke basis hiervoor ligt vervat in artikelen 61/2 tot 61/5 van de Vreemdelingenwet van 15 december 1980.[333]

4.1. Slachtoffers die voor het eerst een verblijfsdocument ontvingen in 2011

De stijging tussen 2009 (124 slachtofferdossiers) en 2010 (137 slachtofferdossiers) zet zich verder in 2011 waarin de DVZ in totaal 149 nieuwe slachtofferdossiers rapporteert, waarvan 129 slachtoffers mensenhandel en 20 slachtoffers mensensmokkel. De dalende tendens tot 2009 lijkt zich te keren. Als we kijken naar de uitbuitingsfinaliteiten bij mensenhandel dan zien we dat de stijging van het aantal personen dat zich in het slachtofferstatuut bevindt wegens economische uitbuiting zich verderzet, van 59 in 2009, naar 72 in 2010 en 81 in 2011. In 2011 werd er voor zowat tien slachtoffers minder van seksuele uitbuiting een eerste verblijfsdocument uitgereikt (n = 34). De DVZ neemt de uitbuitingsfinaliteit 'te doen plegen van een misdrijf' niet als een afzonderlijk categorie op in haar publicatie. Vermoedelijk zijn die slachtoffers onder de categorie 'diverse' vervat.

De DVZ lichtte toe dat wat de slachtoffers van mensenhandel met het oog op de wegname van organen betreft, het gaat om Iraakse personen bij wie deze wegname effectief had plaatsgevonden.

Tabel 5. **Sectoren van uitbuiting en leeftijd in 2011** *(Bron: DVZ)*

Leeftijd	seksueel	Bedelarij	Economisch	Organenhandel	Misdrijf	Diversen	TOTAAL
< 18	5	1	7	0	n	2	15
18 – 25	17	0	26	0	n	1	44
26 – 30	8	0	12	0	n	2	22
> 30	4	0	36	2	n	6	48
TOTAAL	34	1	81	2	n	11	129

Tabel 6. **Mensensmokkel en leeftijd in 2011** *(Bron: DVZ)*

Leeftijd	TOTAAL
< 18	5
18 – 25	7
26 – 30	3
> 30	5
TOTAAL	20

Belangrijk is dat van de in totaal 20 minderjarige slachtoffers die de DVZ rapporteert bij Mensenhandel (n= 15) en mensensmokkel (n= 5) er twaalf minderjarigen zijn die als kind van een slachtoffer een eerste keer een verblijfsdocument ontvingen en dus niet als een op zich zelf staand slachtoffer.

De volgende tabel geeft voor de minderjarigen die in hun hoedanigheid van op zich zelf staand slachtoffer aan wat de nationaliteit, het geslacht en de mensenhandel- of mensensmokkelsituatie is van waaruit de minderjarige in 2011 toegang had tot het mensenhandelstatuut. Het gaat telkens om niet-begeleide minderjarigen. Bij één van de minderjarigen werd de procedure stopgezet. Een andere minderjarige verdween uit het opvangcentrum. Begeleiding in deze tabel is een aanduiding of het gaat om al dan niet begeleide minderjarigen (het gaat dus niet om een aanduiding van de begeleiding door één van de gespecialiseerde centra).

332 Dienst Vreemdelingenzaken, Activiteitenrapport 2011, pp. 110-115.

333 Hoofdstuk IV Vreemdelingen die het slachtoffer zijn van het misdrijf van mensenhandel in de zin van artikel 433*quinquies* van het Strafwetboek, of die het slachtoffer zijn van het misdrijf mensensmokkel in de zin van artikel 77*bis* in de omstandigheden bedoeld in artikel 77*quater*, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot en met 5°, en die met de autoriteiten samenwerken.

Tabel 7. **Minderjarigen die een verblijfsdocument kregen in de hoedanigheid van persoonlijk slachtoffer van mensenhandel of mensensmokkel** *(Bron: DVZ)*

°Jaar	Nationaliteit	Geslacht	Sector	Begeleid
° 1994	Iran	V	Economisch	Nee
° 1994	Servië	V	Varia	Nee
° 1995	Kroatië	V	Varia	Nee
° 1994	Nigeria	V	Seksueel	——
° 1997	Roemenië	V	Bedelarij	Nee
° 1994	Slovakije	V	Seksueel	Nee
° 1995	Vietnam	V	Smokkel	Nee
° 1994	Bulgarije	V	Seksueel	Nee

Zoals eerder gezegd, publiceert de DVZ geen afzonderlijke cijfers met betrekking tot mensenhandel met het oog op het doen plegen van een misdrijf. Onder 'varia' kan dus mensenhandel met die uitbuitingsfinaliteit worden bedoeld of een andere niet nader genoemde uitbuitingsfinaliteit.

Ten slotte geven we de meest voorkomende nationaliteiten weer bij de personen die een verblijfstitel ontvingen in het kader van mensenhandel. Gezien het gaat om alle uitbuitingsvormen en smokkel tezamen, laat deze tabel geen sluitende interpretatie toe. Wanneer de Indische smokkelslachtoffers weggenomen worden uit deze tabel komt wellicht een ander land op de vijfde plaats voor wat mensenhandel betreft, maar dat gegeven werd niet gepubliceerd.

Een vergelijking van de cijfers voor slachtoffers mensenhandel van 2011 met deze van 2010 is wel mogelijk voor wat de top drie betreft. Het gaat om dezelfde drie landen. In 2010 was Roemenië het tweede land, met 23 slachtoffers, Marokko het derde land, met 20 slachtoffers en Bulgarije het eerste land, met 27 slachtoffers. Dat leidt tot de eenvoudige conclusie dat in vergelijking met 2010, het aantal Bulgaarse slachtoffers dat van de DVZ een eerste verblijfstitel ontving, is gehalveerd.

Een tweede vaststelling dringt zich op, uitgaande van de 129 slachtoffers mensenhandel die in 2011 een eerste verblijfstitel ontvingen namens DVZ en in het licht van de cijfers over EU-burgers die als slachtoffer mensenhandel worden begeleid door één van de gespecialiseerde centra: meer dan één derde van de slachtoffers mensenhandel is EU-burger.

Tabel 8. **Nationaliteiten: mensenhandel uitbuitingsfinaliteit en mensensmokkel in 2011** *(Bron: DVZ)*

	seksueel	Bedelarij	Economisch	Organenhandel	Misdrijven	Diverse	Smokkel	TOTAAL
Roemenië	4	1	19	0	n	2	0	26
Marokko	1	0	16	0	n	2	1	20
Bulgarije	6	0	8	0	n	0	0	14
China	0	0	7	0	n	1	1	9
India	0	0	5	0	n	0	3	8

4.2. Alle verblijfsbeslissingen van de Dienst Minteh betreffende alle slachtoffers

Tabel 9. **Alle verblijfsbeslissingen ten aanzien van slachtoffers mensenhandel en -smokkel** *(Bron: DVZ)*

	M	V	TOT.
BGV 45 dagen / MH	20	10	30
Attest van immatriculatie / MH	73	47	120
Verlenging van attest van immatriculatie / MH	1	11	12
Tijdelijk BIVR / MH	45	27	72
Verlenging tijdelijk BIVR / MH	282	180	462
Onbeperkt BIVR / MH	31	20	51
Tijdelijk BIVR / humanitair	0	1	1
Verlenging tijdelijk BIVR / humanitair	14	33	47
Onbeperkt BIVR / humanitair	5	6	11
Bijlage 13 (BGV)	3	4	7
Verlenging bijlage 13 (BGV)	0	1	1
TOTAAL	474	340	814

De cijfers van de slachtoffers waarvoor in 2011 voor het eerst een verblijfsdocument werd afgeleverd vormen één belangrijk gegeven. Het type en het aantal verblijfstitels dat de DVZ afleverde in 2011 vormen samen een ander belangrijk beleidsgegeven. Eens een slachtoffer in het slachtofferstatuut terechtkomt krijgt hij een eerste document, een bevel om het grondgebied

te verlaten of een immatriculatie-attest (in het geval er onmiddellijk een verklaring wordt afgelegd). Nadien, zolang hij zich in het statuut bevindt, komen er nieuwe verblijfsdocumenten aan te pas.

De 813 beslissingen tot afgifte of verlenging van een verblijfstitel betreffen dus zowel de nieuwe slachtoffers van 2011 als de slachtoffers van voor 2011, die zich in een fase van het statuut bevinden en ten aanzien van wie één of meerdere beslissingen werden genomen.

61 slachtoffers ontvingen een machtiging tot verblijf van onbepaalde duur, waarvan 50 om redenen eigen aan de mensenhandelprocedure en 11 om humanitaire redenen.

5. Data van de gespecialiseerde centra voor slachtoffers

In afwachting van een formele erkenning van de gespecialiseerde centra (GC) voor slachtoffers, is de multidisciplinaire omzendbrief de belangrijkste bron om de rol van de gespecialiseerde centra te kennen. Samen met de jaarverslagen en andere data en documenten afkomstig van de centra zelf, vormt deze omzendbrief het beste kader voor een juist begrip van het optreden van de centra. Dit jaar publiceren we de cijfers van de centra in één geaggregeerde tabel en zonder in te gaan op de geregistreerde meldingen die door de GC werden behandeld maar werden doorverwezen omdat ze niet om mensenhandel gingen of die geen aanleiding gaven tot het opstarten van een begeleiding.

Meldingen die geen aanleiding geven tot het opstarten van de begeleiding door de GC vormen een belangrijke werklast voor de centra, zowel in termen van omvang, als van verantwoordelijkheid. Een analyse en rapportage over de meldingen die geen aanleiding geven tot begeleiding vormen materie voor een analyse en rapportage op zich, maar kan niet behandeld worden in dit Jaarverslag.

Cijfers over de nieuwe begeleidingen beantwoorden aan de typologie die de omzendbrief voorziet. Zodra de eerste fase (reflectieperiode) wordt opgestart, en dus een bevel om het grondgebeid te verlaten wordt afgeleverd, is er sprake van een begeleiding. De organisatievorm van de psychosociale en de juridisch-administratieve begeleiding kan verschillen naargelang het centrum.

Voor het eerst publiceren we slechts twee geïntegreerde tabellen, één voor mensenhandel en één voor mensensmokkel, waarin telkens onmiddellijk zowel de leeftijden, het geslacht, de nationaliteit en de uitbuitingsfinaliteit, dan wel de mensensmokkelslachtoffers die in begeleiding zijn, kunnen worden weergegeven. Waar in de periode 2006-2008 het aantal nieuwe opgestarte begeleidingen rond de 180 personen bleek te liggen, lag dat gemiddelde in de periode 2009-2011 rond de 150.

Tabel 10. **Nieuwe begeleidingen opgestart door de gespecialiseerde centra in de loop van 2006-2011** *(Bron: Jaarverslagen Mensenhandel en Mensensmokkel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding)*

2006	2007	2008	2009	2010	2011
172	179	196	158	141	153

Bovenop de 153 slachtoffers waarvoor een nieuwe begeleiding is opgestart in 2011, begeleiden de centra ook nog slachtoffers waarvoor de jaren voordien een begeleiding werd opgestart. Op 31 december 2011 begeleidden de centra 381 slachtoffers.

Aan de hand van de hierna weergeven tabellen kan men zich geen beeld vormen van de bezetting en de opvangcapaciteit van de centra. De indicator van de duur van de begeleiding, een erg belangrijke indicator, wordt hier niet behandeld, omdat ze beter en meer terecht aan bod komt in een analyse en beschrijving die hieraan gewijd wordt, zoals doorgaans in de jaar- of werkingsverslagen van de GC. [334]

334 De cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken inzake de verlengingen van documenten vormen ook een indicator hiervoor. Maar die indicator geeft het aantal uitreikingen of verlengingen van documenten weer zonder aan te duiden op hoeveel personen die verblijfsbeslissingen betrekking hebben.

Tabel 11. **Slachtoffers Mensenhandel voor wie een begeleiding werd opgestart in 2011** *(Bron: gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel, realisatie tabel door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding)*

	Seksueel				Bedelarij				Economisch				Organenhandel				Crimineel				Andere				TOT.
V (Vrouw) / M (Man)	V		M		V		M		V		M		V		M		V		M		V		M		
- (Minor) / + (Major)	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	
Marokko		1								5		19													25
Roemenië		3								2		13					1			3					22
Bulgarije	1	5								1		4													11
India										1		9													10
Nigeria	1	7																							8
Algerië												4													4
België		4																							4
China										1		3													4
Albanië		1								1		1													3
Hongarije	1	2																							3
Kameroen		2										1													3
Soedan												3													3
Tunesië												3													3
Moldavië		1								1															2
Polen												1						1							2
Sierra Leone				1								1													2
Tsjechië		2																							2
Turkije												2													2
België - Moldavië																						1			1
Bosnië		1																							1
Dominicaanse Republiek		1																							1
Groot-Brittannië												1													1
Kenia										1															1
Kroatië																	1								1
Liberia												1													1
Libië												1													1
Macedonië										1															1
Mali										1															1
Nepal												1													1
Pakistan												1													1
Portugal												1													1
Senegal		1																							1
Servië									1																1
Slovakije	1																								1
Tanzania		1																							1
Tibet												1													1
Tsjaad												1													1
Zuid-Afrika										1															1
Subtotaal	4	32	0	1	0	0	0	0	1	16	0	72	0	0	0	0	2	1	0	3	0	1	0	0	133
TOTAAL	37				0				89				0				6				1				133

In 2010 ging het om nieuwe begeleidingen van 141 slachtoffers, waarvan 130 slachtoffers mensenhandel en elf slachtoffers mensensmokkel. In 2011 gaat het om 133 nieuwe begeleidingen van slachtoffers mensenhandel en 20 nieuwe slachtoffers mensensmokkel. Economische uitbuiting blijft de belangrijkste uitbuitingsfinaliteit. Vanuit het besef dat de opbouw van het slachtofferstatuut zeker niet is ontwikkeld met het oog op personen die zich in het kader van het vrij verkeer naar ons land begeven, blijkt het cijfer van EU-burgers die begeleid worden als slachtoffers mensenhandel bijzonder relevant voor het slachtofferbeleid.

De stijging van het aantal smokkelslachtoffers is opvallend en lijkt gelijk te lopen met de stijging van het aantal vervolgingen dat voor smokkel werd ingesteld door het parket. Om zich een beeld te vormen van de doorverwijzingsmechanismen leerde navraag bij het GC Pag-Asa dat van de 7 smokkelslachtoffers aldaar, er 3 Indische mannen werden aangemeld in het kader van lopende onderzoeken op het parket te Brussel. Van die 3 slachtoffers werden er 2 door de federale gerechtelijke politie (FGP) aangemeld en 1 door de spoorwegpolitie. Een Marokkaans smokkelslachtoffer en een Chinees slachtoffer, werden door een advocaat aangemeld in het kader van 'Brusselse' dossiers. Het Iraans slachtoffer betreft een Brussels dossier, de aanmelder was hier de FGP. Het minderjarige Vietnamese slachtoffer werd aangemeld door het centrum voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen te Steenokkerzeel, het onderzoek wordt door het Parket van Brugge gevoerd.

Tabel 12. **Slachtoffers Mensensmokkel voor wie een begeleiding werd opgestart in 2011** *(Bron: gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel, realisatie tabel door het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding)*

	Smokkel/Handel			
V (Vrouw) / M (Man)	V		M	
- (Minor) / + (Major)	-	+	-	+
China				3
India				4
Irak				4
Iran		1		5
Kosovo		1		
Marokko				1
Vietnam	1			
Subtotaal	1	2	0	17
TOTAAL	20			

6. Justitiële data: cijfers over veroordelingen voor mensenhandel

De dienst Strafrechtelijk Beleid (DSB) leverde de statistische informatie over de veroordelingen. De recentste informatie betreft 2010. Die statistieken zijn afkomstig uit het Centraal Strafregister. In dat register worden de beslissingen ingeschreven die kracht van gewijsde hebben. Het zijn de griffies van de hoven en rechtbanken die deze beslissingen aan het Strafregister overmaken. Die inschrijvingen gebeuren nog manueel (terwijl politie en parketten werken met geautomatiseerde dataverwerking). Als gevolg hiervan ontbreken in de hier weergegeven cijfers voor 2009 naar schatting door de DSB nog ongeveer 15% beslissingen.

De encodering werd intussen wel aangepast aan de incriminaties van de wet van 2005, wat eindelijk toelaat de veroordelingen voor mensenhandel te onderscheiden van de veroordelingen voor mensensmokkel. De encodering bevat ook codes met alle strafverzwarende omstandigheden. De gegevens hieronder betreffen uitsluitend de veroordelingen voor mensenhandel.

Het gaat om 64 veroordelingen voor mensenhandel – met een onderschatting van vermoedelijk 15%. Hoewel de encodering voorziet in de mogelijkheid om een onderscheid te maken naargelang de uitbuitingsfinaliteit, bleek op basis van interne verificaties dat niet alle encoderingen de uitbuitingsfinaliteit hebben doorgevoerd. De DSB schuift op basis van 20 wel correct geëncodeerde dossiers een verdeling van 10/10, dus

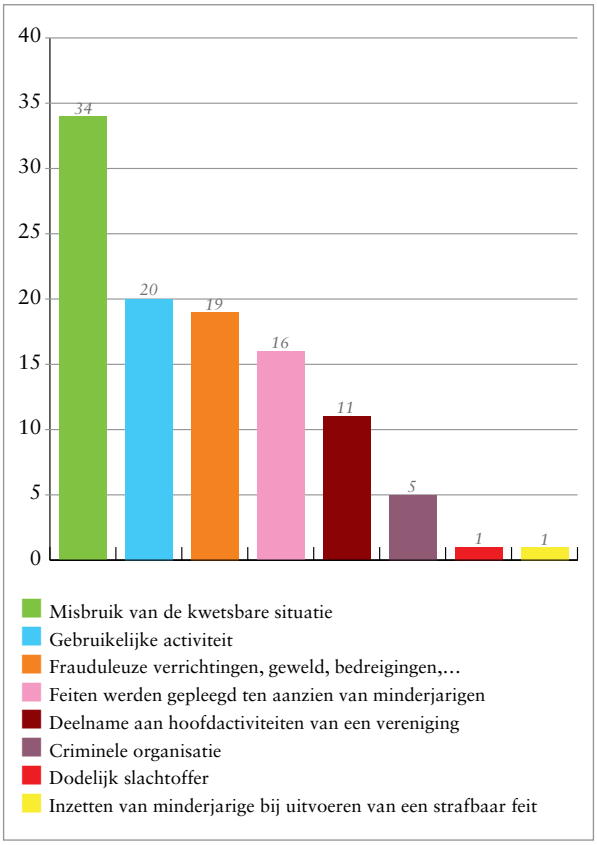
50/50, naar voor tussen veroordelingen op grond van economische en seksuele uitbuiting. Er zullen nieuwe onderrichtingen gegeven worden om de encodering in de subcategorieën economische, dan wel seksuele uitbuiting, verplichtend te maken.

In dat totaal van 64 veroordelingen, vinden we 107 keer een strafverzwarende omstandigheid terug. De 34 gevallen van misbruik van de kwetsbare situatie en 16 situaties waarin de feiten werden gepleegd ten aanzien van minderjarigen, moeten zeker onder de aandacht gebracht worden.

Het is ook interessant aandacht te bieden aan de strafverzwarende omstandigheden die helemaal ontbreken in de veroordelingen voor mensenhandel van 2010 voor:

» feiten gepleegd door een persoon die gezag heeft over het slachtoffer of door een persoon die misbruik heeft gemaakt van het gezag of de faciliteiten die zijn functies hem verlenen;
» feiten gepleegd door een openbaar officier of ambtenaar, drager of agent van de openbare macht die handelt naar aanleiding van de uitoefening van zijn bediening;
» het leven van het slachtoffer opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar te brengen;
» een misdrijf waarbij een ongeneeslijk lijkende ziekte, een blijvende fysieke of psychische ongeschiktheid, het volledig verlies van een orgaan of het gebruik van een orgaan, of een zware verminking is veroorzaakt.

Figuur 2. **Het aantal en type strafverzwarende omstandigheden weerhouden bij het totaal van 64 veroordelingen voor mensenhandel** *(Bron: Dienst Strafrechtelijk Beleid)*

Besluit

De cijfers die de diverse actoren ter beschikking stellen maken het bieden van een precies en volledig beeld van de evolutie van de aanpak en het fenomeen van mensenhandel en -smokkel doorheen de jaren niet mogelijk. De parameters en methodes van registratie en voorstelling veranderen doorheen de jaren. Deze aanpassingen – vaak verbeteringen weliswaar – zijn niet het resultaat van een gezamenlijk en door de actoren overlegd model en aangepaste werkwijze, om op nationaal en internationaal niveau een getrouw en in de tijd vergelijkbaar beeld te schetsen van de Belgische aanpak van de mensenhandel en mensensmokkel. Deze vaststelling werd door het Centrum al in vorige jaarverslagen duidelijk gemaakt. Een betere coördinatie dringt zich op. Zolang er geen sprake is van een operationeel IAMM (zie hoger), dringt die verzuchting zich nog sterker op.

Zelfs zonder een overlegd model kan aan elk van de actoren op vlak van de datacollectie en voorstellings-

wijze van data gevraagd worden om te werken aan meer volledige (bv. door de arbeidsauditoraten) en meer precieze registratie (bv. bij de veroordelingen voor mensenhandel en de uitbuitingsfinaliteit waarop ze betrekking hebben) en een snellere actualisering van data. In bijna elk van de vorige onderdelen werd aangegeven wat de beperkingen, tekortkomingen of wijzingen waren waardoor ofwel het overheidsoptreden niet volledig of voldoende precies in beeld kon worden gebracht of waardoor vergelijking met data van de vorige jaren niet aannemelijk kon worden gemaakt. Dat heeft tot gevolg dat, jaar in jaar uit, de juiste informatie voor het schetsen van een correct beeld van de aanpak en de evolutie van de problematiek op nationaal niveau niet wordt weergegeven.

Ook voor de uitwisseling van informatie op internationaal niveau is dat broodnodig. Te meer daar de discussie over de rol van slachtofferverklaringen en de pertinentie van medewerking van slachtoffers in de strijd tegen de mensenhandel, pas afdoende en *evidence based* kan gevoerd worden met kennis over de precieze uitkomst van het beleid en z'n vermogen om feiten en daders van mensenhandel te bestraffen.

AANBEVELINGEN

1. Financiële analyse en antiwitwasmaatregelen

AANBEVELING 1. Het Centrum beveelt uitgebreide financiële onderzoeken aan die onmiddellijk aangevat dienen te worden bij de opstart van een dossier over mensenhandel.

Dit vergt overleg en samenwerking tussen de bevoegde secties van zowel de parketten, als de politiediensten, indien men resultaten wil bereiken inzake witwassen in dossiers van mensenhandel en -smokkel. Een andere interessante piste is de oprichting van gespecialiseerde gemengde teams van speurders en magistraten (sectie mensenhandel en financiële sectie).

Het voeren van grondigere financiële onderzoeken vereist een betere financiële opleiding van speurders en magistraten. Het Centrum onderschrijft de maatregelen om meer financiële specialisten aan te trekken in de magistratuur, zowel bij de parketten als bij de onderzoeksrechters. Ook de politiediensten moeten over het nodige materiaal en personeel beschikken om grondige financiële onderzoeken te kunnen voeren.

De internationale samenwerking kan efficiënter, vooral wat betreft de uitwisseling van informatie tussen de betroffen overheden, het voeren van gezamenlijke onderzoeken en de opsporing, het bevriezen en de verbeurdverklaring van onrechtmatig verworven goederen.

AANBEVELING 2. Het Centrum vraagt een sensibilisering van vrije beroepen, zoals notarissen, advocaten, fiscalisten voor witwassen.

De antiwitwaswet legt die beroepen een waakzaamheidsplicht op. Deze kunnen soms immers een belangrijke rol spelen bij het opzetten van complexe juridische constructies, die soms verband houden met praktijken van mensenhandel.

De antiwitwaswet voorziet trouwens in administratieve boetes wanneer de door de wet beoogde personen en instellingen niet zorgvuldig genoeg te werk zijn gegaan. Die sancties moeten ook effectief worden toegepast wanneer tekortkomingen worden vastgesteld.

2. Geld afnemen

AANBEVELING 3. Het Centrum stelt dat het belangrijk is om bij de aanvangsfase van het onderzoek maximaal over te gaan tot inbeslagnames.

Na de start van het onderzoek trachten de verdachten hun goederen te verhullen of te verplaatsen of laten ze hun vennootschap failliet gaan zodat deze goederen in een latere fase niet meer in beslag genomen kunnen worden.

Voor een efficiënte inbeslagname van een gebouw (desgevallend gevolgd door een verbeurdverklaring), moeten magistraten nauwkeurige vorderingen opstellen en moet het onderzoek de precieze identificatie van de goederen mogelijk maken (foto's, schema's, kadasternummer, staat van het gebouw, huwelijksvermogensstelsel van de eigenaar). Op die manier wordt vermeden dat men achteraf moet vaststellen dat het gebouw eigendom is van een andere persoon, of zelfs van een stroman.

Bovendien is, volgens het Hof van Cassatie, de verbeurdverklaring van een onroerend goed dat gediend heeft om een misdrijf te plegen niet mogelijk zonder een expliciete wettelijke bepaling daartoe.

Als antwoord op deze problematische rechtspraak in dit verband, moet worden gedacht aan een wijziging van artikel 433*novies* van het Strafwetboek, door expliciet te voorzien in de mogelijkheid onroerende goederen inzake mensenhandel verbeurd te verklaren, zoals reeds in het Parlement is voorgesteld.

De bevelen om goederen te laten bevriezen of verbeurd te verklaren zijn instrumenten die de samenwerking tussen de EU-lidstaten vergemakkelijken. Het gebruik ervan moet dan ook worden aangemoedigd.

AANBEVELING 4. Het Centrum roept op tot internationale samenwerking voor de inbeslagnames en verbeurdverklaringen.

Het CARIN-netwerk is onvoldoende bekend bij de actoren en kan hiervoor gebruikt worden. Hiermee kan het vermogen van een verdachte in het buitenland opgespoord worden. Via het FAST-team kan tegenwoordig ook het vermogen van veroordeelde personen opgespoord worden.

3. Lokaal beleid

AANBEVELING 5. Het Centrum roept de burgemeesters op om op lokaal niveau aandacht te schenken aan mensenhandel en dit na de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012 op te nemen in de nieuwe zonale veiligheidsplannen.

De lokale politie speelt een onontbeerlijke rol bij de detectie van feiten en slachtoffers van mensenhandel. Dit geldt niet alleen voor dossiers van seksuele uitbuiting, maar zeker ook voor dossiers van economische uitbuiting. Nochtans was mensenhandel in verschillende steden niet meer opgenomen in de zonale veiligheidsplannen die een uitwerking zijn van het nationale veiligheidsplan. Het beleid van de lokale politiediensten wordt gestuurd door de burgemeesters. Meestal is mensenhandel voor hen in het kader van de lokale politiek geen relevant thema. De lokale politie speelt juist via haar controles en buurtwerking een sleutelrol en is bij wijze van spreken de ogen en de oren van de federale politie in de strijd tegen de mensenhandel.

AANBEVELING 6. Ten aanzien van de rol van OCMW's:

» **moedigt het Centrum het stimuleren van samenwerkingsinitiatieven aan zoals een samenwerkingsprotocol tussen een OCMW en een arbeidsauditoraat.**
Dergelijke samenwerkingsinitiatieven bevorderen niet enkel de betere informatieverstrekking maar zorgen er eveneens voor dat maatschappelijk werkers een kader aangereikt krijgen waarbinnen zij hun beroepsgeheim niet op de helling dienen te zetten en toch de nodige medewerking kunnen verlenen aan een onderzoek in de strijd tegen uitkeringsfraude.

» **moedigt het Centrum de bevordering aan van kennisuitwisseling tussen OCMW's en vorming van de maatschappelijk werkers.**
Om te voorkomen dat de fenomenen zich van één gemeente naar een andere gemeente verplaatsen, is er nood aan een beter gecoördineerd beleid tussen de OCMW's. Hierbij moet een evenwicht gevonden worden tussen enerzijds een gemeenschappelijke visie en anderzijds voldoende autonomie voor de OCMW's om een eigen beleid uit te stippelen. Een stap in die richting kan gezet worden door het denkwerk tussen de verschillende OCMW's te bevorderen. De respectievelijke verenigingen van steden en gemeenten kunnen hierbij een rol spelen door onder meer het faciliteren van gegevensuitwisseling, overleg of gemeenschappelijke vormingen waarbij maatschappelijk werkers hun ervaringen en knelpunten kunnen uitwisselen.

» **vraagt het Centrum een specifieke sensibilisering en vorming voor de maatschappelijk werkers van de diensten schuldbemiddeling over de indicatoren van mensenhandel.**
Maatschappelijk werkers die cliënten begeleiden in hun schuldbemiddeling zijn immers bijzonder goed geplaatst om slachtoffers van schijnzelfstandigheid te detecteren.

4. Compensatie slachtoffers

AANBEVELING 7. Het Centrum moedigt het gebruik aan van de mogelijkheid om verbeurdverklaarde zaken en vermogensvoordelen toe te wijzen aan de burgerlijke partij om het slachtoffer te vergoeden voor de geleden schade.

Wanneer geldsommen in beslag worden genomen, kunnen de hoven en rechtbanken er de verbeurdverklaring van uitspreken en ze – minstens gedeeltelijk - aan de burgerlijke partijen als vergoeding toewijzen. Dit zou ook in de praktijk meer moeten toegepast worden.

AANBEVELING 8. Het Centrum moedigt terugkerende vormingen aan waarin de aandacht wordt gevestigd op signalen en indicatoren van mensenhandel zodat de inspecteurs van Toezicht Sociale Wetten (TSW) hiervoor waakzaam kunnen zijn wanneer zij controles uitvoeren.

De Algemene Directie Toezicht op Sociale Wetten (TSW) van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg heeft als opdracht de verdediging van de individuele en collectieve rechten van de werknemers, in het bijzonder de essentiële arbeidsvoorwaarden van het recht op loon en andere geldelijke voordelen en de naleving van de wettelijke, reglementaire en conventionele arbeidsvoorwaarden.

In de praktijk heeft TSW bij de controles in het verleden niet altijd voldoende aandacht geschonken aan de signalen en indicaties van mensenhandel. TSW is zich hiervan bewust en beoogt in 2012 nog een driedaagse vorming te organiseren om haar inspecteurs te sensibiliseren en de nodige tools aan te reiken om waakzaamheid voor mensenhandel aan de dag te leggen.

AANBEVELING 9. Het Centrum vraagt de Commissie voor Financiële Hulp aan Slachtoffers van Opzettelijke Gewelddaden en aan de Occasionele redders om enige openheid aan de dag te leggen bij de interpretatie van het begrip 'opzettelijke gewelddaad' voor slachtoffers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

De verzoeker moet slachtoffer zijn van een opzettelijke gewelddaad en hierdoor ernstige lichamelijke of psychische schade ondervinden. Noch de voorbereidende werken, noch de wettekst definiëren echter 'gewelddaad'. Deze vereiste vormt een groot struikelblok voor slachtoffers van mensenhandel met het oog op economische uitbuiting. Het Centrum vraagt dat er nagedacht wordt over een betere definitie of een andere oplossing.

5. Slachtofferstatuut

AANBEVELING 10. Om de verdediging van de rechten en de belangen van het slachtoffer te verzekeren, kan er volgens het Centrum nagedacht worden over de onmiddellijke aanstelling van een advocaat voor de slachtoffers die verklaringen hebben afgelegd of klacht hebben ingediend zodra ze toegang hebben tot het statuut van mensenhandel. Het Centrum stelt voor dat de aanstelling van een advocaat wordt verzekerd voor het verstrijken van het eerste immatriculatieattest dat in het kader van mensenhandel werd afgeleverd.

Een aangestelde advocaat kan nadat een slachtoffer de mogelijkheid gekregen heeft in het statuut te stappen, beter de belangen van het slachtoffer behartigen bij problemen tijdens de procedure van het statuut of naar de aanloop van het proces. Dit moet slachtoffers ook in staat stellen met kennis van zaken te kunnen beslissen om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen en een schadevergoeding te vorderen. Veel slachtoffers uit de EU-landen wensen zo snel mogelijk terug te keren naar hun herkomstland. Deze EU-slachtoffers moeten ook de mogelijkheid krijgen om zich via een aangestelde advocaat eventueel later burgerlijke partij te stellen en een schadevergoeding te vorderen.

AANBEVELING 11. Het Centrum vraagt prioritair dat alle actoren zich inzetten voor een correcte en volledige toepassing van het slachtofferstatuut mensenhandel. Het Centrum vraagt een bredere operationalisering van het permanentiesysteem dat door de opvangcentra wordt gewaarborgd ten behoeve van de eerstelijnsdiensten.

Het is vooral van belang dat de eerstelijnsdiensten de multidisciplinaire omzendbrief volledig en correct toepassen. Het Centrum stelt dat een verdergezette vorming van de eerstelijnsdiensten over de toepassing van het slachtofferstatuut en de detectie en identificatie van de slachtoffers noodzakelijk is.

In het Belgische systeem volstaat het om relevante verklaringen af te leggen en hoeft het slachtoffer geen klacht neer te leggen. Dit wordt dikwijls op het terrein slecht begrepen en gebrekkig toegepast. In de praktijk leggen de eerstelijnsdiensten de slachtoffers zelf het slachtofferstatuut uit en stellen zij hen de vraag om erin te stappen. Op het ogenblik dat eerstelijnsdiensten het slachtofferstatuut toelichten, hebben slachtoffers vaak al relevante verklaringen afgelegd, wat volstaat om toegang te hebben tot het statuut. Volgens het Belgische slachtoffersysteem moeten deze slachtoffers door de eerstelijnsdiensten in contact gebracht worden met medewerkers van de gespecialiseerde centra, die meer vertrouwen kunnen oproepen bij de slachtoffers.

Dit vereist ook dat de centra met de passende middelen een permanentiesysteem waarborgen. De eerstelijnsdiensten moeten bij hun grote en voorbereide acties, waarbij ze veel slachtofferintercepties verwachten, de medewerkers van de gespecialiseerde centra verwittigen die de kans moeten krijgen zelf het statuut aan de slachtoffers uit te leggen in omstandigheden die de slachtoffers in staat stellen hen te onderscheiden van de ordehandhavers. Uit de praktijk blijkt dat de eerstelijnsdiensten zelf het slachtofferstatuut uitleggen omdat ze omwille van diverse redenen er niet altijd in slagen de centra te contacteren of hier ook geen initiatief tot nemen.

AANBEVELING 12. Het Centrum stelt dat een verdergezette vorming van de sociale inspectiediensten over de toepassing van het slachtofferstatuut en de detectie en identificatie van de slachtoffers van economische uitbuiting noodzakelijk is.

In sommige mensenhandeldossiers van economische uitbuiting werden geen slachtoffers in het statuut opgenomen omdat ze verdwenen waren na een nieuwe interventie van de sociale inspectiediensten. De eerstelijnsdiensten moeten hieruit de les trekken dat er normaliter maar één reële kans komt om slachtoffers door te verwijzen naar de centra en hen de mogelijkheid te geven in het slachtofferstatuut te stappen. Als die kans is verkeken dan zijn ze meestal verdwenen bij de volgende interventie van de eerstelijnsdiensten, ook al is dat maar enkele dagen later. Het getuigt van een *good practice* van de eerstelijnsdiensten om bij de detectie van een slachtoffer van economische uitbuiting tijdens een interventie, onmiddellijk de bevoegde magistraat te verwittigen met de vraag of de feiten in aanmerking komen voor het opstarten van een dossier mensenhandel en de slachtoffers voor het statuut mensenhandel en de centra te contacteren.

AANBEVELING 13. Volgens het Centrum dient er nagedacht te worden om het Belgisch slachtoffersysteem met behoud van zijn basispijlers op een pragmatische en stapsgewijze manier te dynamiseren zodat het wordt verbeterd maar ook werkbaar blijft voor de verschillende actoren op het terrein.

De vraag stelt zich of de centra in de toekomst hun opvang en begeleiding niet meer moeten toespitsen op maat van de specifieke behoeften van de verschillende soorten slachtofferprofielen, waaronder EU-slachtoffers en zwakkere slachtoffers, zoals zij die van drugs afhankelijk zijn. Hiervoor moeten meer middelen voorzien worden die functioneel kunnen toegekend worden. Een efficiënte samenwerking met andere gespecialiseerde diensten zoals begeleiding bij verslavingen dringt zich eveneens op.

Het Belgisch slachtoffersysteem heeft nood aan een pragmatische stapsgewijze verfijning zonder te raken aan zijn fundamentele basisprincipes wat tot een uitholling en eventuele ontmanteling van het systeem zou kunnen leiden. Dit geldt onder meer voor de slachtoffergroep van minderjarigen en slachtoffers uit dossiers die zonder gevolg worden geklasseerd omdat de dader onvindbaar is.

AANBEVELING 14. Het Centrum verheugt zich dat de EU in haar strategie het opzetten van een Europees model voorziet met transnationale doorverwijzingsmechanismen voor slachtoffers van feiten mensenhandel die in een ander EU-land plaatsvonden. Het Centrum staat volledig achter de effectieve invoering ervan.

Uit de praktijk blijkt het belang van een snelle en efficiënte internationale samenwerking van politie- en administratieve migratiediensten op vlak van detectie en doorverwijzing van de slachtoffers. In het verleden is reeds op toevallige wijze aan de oppervlakte gekomen dat nog een slachtoffer in Nederland geïntercepteerd was en daar opgesloten zat in een detentie- en verwijderingscentrum. Het is noodzakelijk dat internationale afspraken gemaakt worden voor het opzetten van een alertsysteem dat werkt via verbindingsofficieren op het niveau van politie en/of migratie. In deze situaties moeten de gesloten centra van de buurlanden hun nationaal contactpunt verwittigen bij het aantreffen van dergelijke slachtoffers zodat het alertsysteem in werking kan treden.

Reeds in vorige jaarverslagen heeft het Centrum in het verlengde hiervan gewezen op het belang van een Europees slachtofferstatuut voor de regeling van de opvang en begeleiding van slachtoffers op basis van strafrechtelijke feiten van mensenhandel die op EU-grondgebied plaatsvonden.

6. Beleidsactoren

AANBEVELING 15. Het Centrum beveelt de invoering aan van het systeem van een gespecialiseerde onderzoeksrechter mensenhandel/mensensmokkel op het niveau van de ressorten van de hoven van beroep.

De onderzoeksrechters kunnen mede via hun meerwaarde van onderzoeksmiddelen een bepalende rol spelen in het succesvol oprollen van mensenhandelnetwerken. Sommige onderzoeksrechters hebben onvoldoende belangstelling in mensenhandel, wat gehele onderzoeken kan hypothekeren.

Verschillende actoren zoals magistraten pleiten voor het systeem van een gespecialiseerde onderzoeksrechter voor mensenhandel. Deze kunnen in kader van de komende gerechtelijke arrondissementele hervormingen ingevoerd worden. Dergelijke maatregel kan door de mogelijkheden van een schaalvergroting tot een betere specialisatie van de onderzoeksrechters leiden, wat een belangrijke meerwaarde oplevert in de strijd tegen de mensenhandel.

AANBEVELING 16. Het Centrum roept de regering op de maatregelen goed te keuren, die een systeem invoeren van hoofdelijke aansprakelijkheid van de opdrachtgever, van wie de onderaannemers zich schuldig maken aan mensenhandel.

Het Centrum juicht toe dat er op dat vlak reeds nieuwe wetgevende bepalingen zijn ingevoerd ter bestrijding van de sociale en fiscale fraude.

Het Centrum heeft in zijn vorige jaarverslagen mensenhandel herhaaldelijk het belang benadrukt van het aannemen van een wet die de medeverantwoordelijkheid van opdrachtgevers regelt.

AANBEVELING 17. Het Centrum vraagt dat België zo spoedig mogelijk een vergelijkbaar statistisch systeem opstelt om jaarlijks het aantal veroordelingen uitgesproken in dossiers en t.a.v. personen voor de verschillende uitbuitingsmodaliteiten van mensenhandel te kunnen bepalen zoals verschillende internationale instanties het vragen.

Verschillende internationale instanties willen een speerpunt maken van de strijd tegen mensenhandel met het oog op economische uitbuiting en kijken naar België als voorbeeld van *good practice*. België kan haar Europese rol van voortrekker enkel vervullen indien het vergelijkbare statistieken aanlevert die door de EU gevraagd worden. Momenteel is het onmogelijk om te bepalen hoeveel personen (individueel of gegroepeerd in dossiers mensenhandel) veroordeeld werden voor mensenhandel met het oog op economische uitbuiting.

7. Tolken

AANBEVELING 18. Het Centrum vraagt om minstens een nationale lijst van beschikbare en betrouwbare tolken op te stellen.

Dit gebeurt momenteel enkel op arrondissementeel niveau. Als een tolk dubieus blijkt te zijn, dan wordt dit niet op nationaal niveau gecentraliseerd.

8. Advocaten

AANBEVELING 19. Het Centrum stelt dat de stafhouders als lid van de Commissie Deontologie van de advocatuur moeten toezien dat advocaten geen handelingen stellen die moeilijk verenigbaar zijn met de deontologische code van hun beroep.

De advocaten van de beklaagden mogen zeker niet de indruk wekken zich op enige wijze in te laten met de feiten van mensenhandel waarvoor hun klant vervolgd en veroordeeld werd.

Jaarverslag Mensenhandel en Mensensmokkel 2011

Het geld dat telt

Brussel, oktober 2012

–

Uitgever en auteur:
Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Koningsstraat 138, 1000 Brussel
T: 02 212 30 00
F: 02 212 30 30
epost@cntr.be
www.diversiteit.be

–

Externe bijdragen: Jean-Claude DELEPIERE (voorzitter Cel voor Financiële Informatieverwerking); Collectieve bijdrage van de directie economische en financiële criminaliteit (DJF) van de federale politie (Benoit GOSSET, Gerechtelijk commissaris, coördinator van de gemengde ondersteuningscel voor de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude; Peggy VANHELMONT, strategisch analiste; Benoit WOLTER, Gerechtelijk commissaris, verantwoordelijke van de afdeling 'Programma' van de strijd tegen de ernstige en georganiseerde sociale fraude; Dr. Jo GOODEY – Hoofd van de Afdeling Vrijheden en Rechten, Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten.

–

Redactie: Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Vertaling: Alphavit en DC Language
Grafisch concept en vormgeving: d-Artagnan
Druk: Perka (Maldegem)
Foto's: Anabelle Schattens

–

Verantwoordelijke uitgever: Jozef De Witte, directeur van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, Koningstraat 138, 1000 Brussel

–

Ce rapport est aussi disponible en français.

–

Het Centrum juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten uit deze publicatie als informatiebron is enkel toegestaan met vermelding van de auteur en de bron.
De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechterlijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.
Voor gebruik van het beeldmateriaal dient contact te worden opgenomen met het Centrum of rechtstreeks met de copyrightgebruiker vermeld in het colofon.

–

U kan deze publicatie gratis bestellen bij

- Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding Koningsstraat 138, 1000 Brussel
  T: 02 212 30 00
  F: 02 212 30 30
  epost@cntr.be
- Deze publicatie kan u terugvinden op de website van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding:
  www.diversiteit.be
- Infoshop.be
  Kanselarij van de Eerste Minister
  Wetstraat 18, 1000 Brussel
  T: 02-514 08 00
  F: 02-512 51 25
  info@infoshop.belgium.be

Vermeld duidelijk de titel van deze publicatie 'Jaarverslag Menshandel en Mensensmokkel 2011', de gewenste taal en het aantal exemplaren. Deze publicatie wordt u gratis aangeboden, enkel de verzendingskosten worden aangerekend.

–

Dit rapport werd gedrukt op FSC / SGS -COC -004434 – gemengde bronnen.

CENTRUM VOOR
GELIJKHEID
VAN KANSEN
EN VOOR RACISME
BESTRIJDING

CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN EN VOOR RACISMEBESTRIJDING

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

WWW.DIVERSITEIT.BE